

Handlingsplan 2018-2021 med årsbudsjett 2018

Bystyrets vedtak

Innholdsfortegnelse

1. Rådmannens forord.....	2
2. Hovedgrepene i handlingsplan 2018-2021.....	3
3. Styringsmodell og plansystem.....	9
3.1. Styringsmodell.....	9
3.2. Plansystemet	11
3.3. Handlingsplanen	12
4. Samfunnsutvikling	13
4.1. Analyse	13
4.1.1. Demografi.....	13
4.1.2. Attraktivitet	14
4.2. Mål.....	15
4.3. Prioriterte tiltak	16
4.3.1. Vedtatte styringsdokumenter	16
4.3.2. Styringsdokumenter som skal utarbeides.....	20
5. Medarbeider.....	21
5.1. Analyse	21
5.2. Mål.....	22
5.3. Prioriterte tiltak	23
5.3.1 Vedtatte styringsdokumenter	23
6. Økonomi	25
6.1. Analyse	25
6.1.1. Sammenligning med andre.....	25
6.2. Mål.....	37
6.1.3. Status for økonomiprinsipper.....	37
7. Økonomiplan og budsjett.....	39
7.1. Økonomiske rammebetingelser	39
7.2. Økonomiplan 2018 – 2021 med driftsbudsjett 2018	40
8. Investeringer.....	48
8.1. Investeringer (på rammenivå).....	48
8.2 Del 2: Investeringer (detaljerte tabeller).....	53
9. Tjenester.....	63

9.1 Kommuneområde velferd	67
9.1.1. Tjenester og oppgaver	67
9.1.2. Utviklingstrekk og analyser	68
9.1.3. Tjenestemål	71
9.1.4. Prioriterte tiltak	72
9.1.5. 4-årig driftsbudsjett	74
9.2 Kommuneområde oppvekst	79
9.2.1. Tjenester og oppgaver	79
9.2.2. Utviklingstrekk og analyser	80
9.2.3. Tjenestemål	83
9.2.4. Prioriterte tiltak	84
9.2.5. 4-årig driftsbudsjett	86
9.3. Kommuneområde samfunn	90
9.3.1. Tjenester og oppgaver	90
9.3.2. Utviklingstrekk og analyser	91
9.3.3. Tjenestemål	94
9.3.4. Prioriterte tiltak	95
9.3.5. 4-årig driftsbudsjett	99
9.4. Kommuneområde organisasjon	101
9.4.1. Tjenester og oppgaver	101
9.4.2. Utviklingstrekk og analyser	102
9.4.3. Tjenestemål	103
9.4.4. Prioriterte tiltak	104
9.4.5. 4-årig driftsbudsjett	105
9.5. Kommuneområde teknisk	108
9.5.1. Tjenester og oppgaver	108
9.5.2. Utviklingstrekk og analyser	109
9.5.3. Tjenestemål	113
9.5.4. Prioriterte tiltak	114
9.5.5. 4-årig driftsbudsjett	120
9.6. Rådmannen	122
Avgifter, gebyrer og egenbetalinger 2018	123
Vedlegg	139

1. Rådmannens forord

Antall eldre i Sarpsborg vokser kraftig. Det skjer i en kommune som allerede bruker vesentlig mer av sine inntekter på omsorgstjenester enn andre kommuner. Derfor er kanskje den største utfordringen for Sarpsborg kommune framover å drive sine omsorgstjenester på en annen måte. Vi må satse på at flere skal bli boende i egen bolig og i så stor grad som mulig mestre hverdagen selv. Dette har vi valgt å kalle et paradigmeskifte.

Lykkes ikke Sarpsborg med dette paradigmeskiftet, vil utgiftene til omsorgstjenestene øke formidabelt. Realiteten i en kommune er at stort pengeforbruk på et område medfører at det blir mindre igjen til andre områder. Dermed er paradigmeskiftet i omsorgssektoren avgjørende for at kommunen skal kunne satse på områder som er særdeles viktige for å bedre levekårene og livskvaliteten til innbyggerne i Sarpsborg. Dette gjelder særlig skole, men også forebygging på mange arenaer, kultur og nærings- og samfunnsutvikling.

Sarpsborg har lavere inntekter enn den norske gjennomsnittskommunen. Derfor har Sarpsborg kommune gjennom mange år lagt stor vekt på effektiv drift av tjenestene. Det har vært nødvendig for at innbyggerne skal få det de har krav på og trenger. Ofte er det nødvendig å investere for å kunne drive effektivt. Det har kommunen også gjort, blant annet i nye og moderne barnehager. Investeringene har gjort det mulig å drive med en forholdsvis lav, men forsvarlig bemanning, og da til en forholdsvis lav kostnad.

Staten oppfordrer kommunene til å effektivisere sine tjenester. Likevel velger staten å innføre en norm for bemanning i barnehagene som medfører at den effektiviseringen Sarpsborg har gjort på dette området må reverseres. Kommunen pålegges å drive barnehagene mindre effektivt og dyrere. Det skjer uten at kommunen kompenseres økonomisk, fordi staten forventer at alle kommuner skal kunne ha en barnehagebemanning som gjennomsnittet.

Bemanningsnorm i skolen kan også være på trappene. Hvis staten også der forventer at alle kommuner skal klare å ligge på gjennomsnittet, vil kommuner med lave inntekter få store utfordringer. En større utjevning av inntekter kommunene imellom kan da bli nødvendig.

I mellomtiden skal Sarpsborg kommune effektivisere der staten fremdeles tillater kommunen å gjøre det. Målet er å tilby innbyggerne best mulig tjenester med de midler kommunen har til rådighet, og å bidra til en god samfunnsutvikling.

Denne handlingsplanen forteller hvordan kommunen skal jobbe med dette de nærmeste fire årene. Handlingsplanen beskriver en krevende økonomisk virkelighet, men også en spennende framtid med store muligheter.

Sarpsborg står nemlig foran et paradigmeskifte ikke bare i omsorgssektoren, men også på mange andre områder. En mer urban by skal vokse fram, der folk skal bo tettere og forflytte seg på annen måte enn med bil. Nye, smarte løsninger må tas i bruk både av kommunen, næringslivet og innbyggerne. Dette er ikke noe kommunen kan få til alene. Vi er avhengig av at innbyggerne ønsker å bidra til at Sarpsborg-samfunnet lykkes med dette skiftet.

Det kommer til å være spennende og givende å være med å forme Sarpsborg, både som kommune og samfunn, i årene som kommer.

Sarpsborg, 2 november 2017

Unni Skaar, rådmann

2. Hovedgrepene i handlingsplan 2018-2021

Tall fra 2015 og 2016 forteller om et Sarpsborg med bra befolkningsvekst, sterk vekst i skatteinngangen og god utvikling for næringslivet. Men fram til det var utviklingen langt fra like bra. Det er derfor viktig å jobbe for at de positive tendensene skal vedvare. Dette krever at både kommunen og andre jobber for å styrke Sarpsborgs attraktivitet. Sarpsborg skal være et attraktivt sted å bo, jobbe og besøke.

Det vil være særlig viktig å heve utdanningsnivået i befolkningen i Sarpsborg, som er klart lavere enn i landet generelt. Dette er nødvendig for å øke inntektsnivået over tid, men er også avgjørende for å bedre folkehelsen. Kommunens tjenestetilbud og øvrige satsinger skal bygge opp under dette målet.

Sarpsborg kommune har samlet sett mindre driftsinntekter målt i kroner per innbygger enn sammenlignbare kommuner. Samtidig har kommunen som følge av mange store investeringer de siste årene, nå en høyere gjeldsgrad enn landsgjennomsnittet. Bystyret har sluttet seg til en handlingsregel som innebærer at gjelden ikke skal øke de nærmeste årene. Høy gjeld vil likevel medføre at Sarpsborg kommune vil betale store beløp i renter og avdrag de nærmeste årene, selv om lavere rentenivå har positiv effekt.

Sarpsborg kommunes driftsbudsjett for 2018 er på over 2,9 milliarder kroner. Kommunen får en vekst i de frie inntektene på 2,3 prosent fra 2017 til 2018, ut fra forslaget til statsbudsjett. For landet som helhet er veksten på 2,6 prosent. Det hører med til bildet at Sarpsborg har hatt en god vekst i de frie inntektene de siste årene, og da særlig i 2017 da inntektssystemet ble endret. Likevel er det bekymringsfullt at Sarpsborg nå, med de utfordringene kommunen har, får lavere vekst enn andre kommuner. Dette forsterkes av at regjeringen foreslår endringer som av ulike årsaker rammer Sarpsborg hardere enn mange andre kommuner, som ny bemanningsnorm i barnehagene, svekket statlig finansiering av ressurskrevende tjenester og reduksjoner i eiendomsskatten for industribedrifter og kraftverk.

Kommunens renteesponerte gjeld var på nærmere 2,5 milliarder kroner ved inngangen til 2017. Gjeld knyttet til selvkost-områdene vann, avløp og renovasjon er da holdt utenom, fordi renter og avdrag der ikke har betydning for kommunens øvrige drift.

Handlingsplanen er bygd på prinsippet om at kommunens renteesponerte gjeld ikke skal øke de kommende fire årene. Dette medfører at kommunen ikke kan ta opp mer lån enn det som betales i avdrag. For å kunne gjennomføre nødvendige investeringer legges det opp til at kommunen i større grad skal ha egenfinansiering. I handlingsplanperioden er det overført 51 mill. kr. fra drift til slik egenfinansiering. Det vil være nødvendig å gjøre dette også i framtiden for at kommunen skal kunne investere tilstrekkelig og samtidig ha et håndterbart gjeldsnivå.

Det er budsjettert med omlag 6 mill. kr. årlig som en generell avsetning hvert år i planperioden. Beløpet tilsvarer 0,15 prosent av brutto driftsinntekter. Dette er den økonomiske bufferen i Sarpsborg kommunes budsjett, som ideelt sett burde vært høyere.

Eiendomsskatt og brukerbetaling

Skatt og rammetilskudd utgjør om lag 70 % av Sarpsborg kommunes inntekter. Kommunen kan i liten grad påvirke disse på kort sikt.

Eiendomsskatt er en betydelig inntektspost som kommunen kan styre omfanget av innenfor lovens rammer. Med bakgrunn i at det er ti år siden siste taksering vil det i 2018 bli en generell heving av takstene med 10 %. Bunnfradraget holdes uendret på 300.000 kr. Satsene forblir 4,9 promille for bolig og fritidseiendommer, og 7 promille for næringsseiendommer. Eiendomsskatten på en standard bolig øker da med cirka 700 kr, det vil si rundt 13 %. Arbeid med omtaksering er igangsatt og nye takster vil gjelde fra 2020.

Den generelle hevingen av takstene i 2018 gjør at kommunens inntekter fra eiendomsskatt øker med rundt 22 mill. kr på årsbasis. Inntektene fra eiendomsskatten forventes å utgjøre 212,5 mill. kr i 2018. Det er ikke lagt opp til ytterligere økning av skattenivået i perioden, men kommunens inntekter vil øke noe grunnet volumvekst.

Gebyrene for vann, avløp og renovasjon henger direkte sammen med omfanget av investeringer og driftskostnader på disse områdene. Fra 2017 til 2018 øker gebyrene samlet sett med 67 kroner for en standard bolig. Dette tilsvarer 0,7 prosent, altså klart under den generelle prisveksten. Trygghetsalarmer blir 70 kr dyrere i måneden. De fleste øvrige priser øker med 2,6 prosent, i samsvar med generell prisvekst.

Kommunens tjenester

Lave driftsinntekter kombinert med store gjeldskostnader gjør at kommunen har mindre å bruke på sitt tjenestetilbud enn andre kommuner. Det er samtidig slik at kommunen bruker mer enn andre kommuner på omsorgstjenester og barnevern. Dette medfører at områder som skole og kultur tilgodeses med mindre penger i Sarpsborg enn i andre kommuner. Denne virkeligheten må kommunen jobbe med å endre.

Det er budsjettert med økte kostnader og styrkinger på totalt 121 mill. kr sammenlignet med 2017-budsjettet. Dette gir noe rom for å styrke tjenester det er viktig for kommunen å prioritere høyere, blant annet grunnskole. Styrkingene går imidlertid i all hovedsak til å dekke økte behov for ulike kommunale tjenester, og da særlig innenfor omsorgssektoren. På toppen av det nevnte beløpet kommer styrkinger som er resultat av statlige satsinger, med ny bemanningsnorm i barnehagene som det fremste eksempelet.

Samtidig er det nødvendig å gjennomføre effektiviseringstiltak og nedskjæringer for 43 mill. kr. Dette er krevende når driftsrammene i utgangspunktet er svært trange. Det har vært nødvendig med kutt i store deler av kommunens virksomhet. Flere av nedskjæringene vil være merkbare for innbyggerne.

Tabellen nedenfor gir et bilde på omfanget av endringer i kommunens drift for 2018 og de påfølgende årene. For hvert av årene er det sammenlignet med 2017. Tabellen viser kun endringer i kommuneområdene, og ikke endringer i overordnede poster som eksempelvis eiendomsskatt og finansutgifter.

Sarpsborg kommune	Bud 18	Bud 19	Bud 20	Bud 21
Netto driftsbudsjett før endring	2 907	2 907	2 907	2 907
Kapasitets-/kostnadsvekst, styrkinger	121	150	168	180
Økte inntekter	-12	-11	-13	-13
Netto driftsendringer selvkost	-13	-22	-31	-42
Effektivisering/reduisert aktivitetsnivå	-43	-62	-45	-26
Netto driftsbudsjett etter endring	2 960	2 961	2 986	3 006

Tabellen nedenfor viser hvordan driftsrammene fordeles på de fem kommuneområdene i perioden. Endringer innenfor kommuneområdene er nærmere beskrevet nedenfor.

Fordeling av driftsrammer					
	Bud 17	Bud 18	Bud 19	Bud 20	Bud 21
Sum kommuneområde velferd	1434,24	1 517,04	1 511,54	1 524,29	1 530,79
Sum kommuneområde oppvekst	970,03	1 005,25	1 009,37	1 029,67	1 052,07
Sum kommuneområde samfunn	92,17	88,63	88,86	88,86	88,86
Sum kommuneområde organisasjon	150,03	154,12	158,87	157,97	159,87
Sum kommuneområde teknisk	237,24	244,24	242,29	234,49	224,32
Sum rådmann	8,54	8,19	8,19	8,19	8,19
Øvrige inntekter/utgifter som bl.a. ressurskr. br	-57,20	-57,70	-57,70	-57,70	-57,70
Sum fordelt til drift	2 835,04	2 959,76	2 961,41	2 985,76	3 006,39

Kommuneområde velferd

Antall eldre over 80 år i Sarpsborg vil i kommende fireårsperiode øke med rundt 2 % pr. år eller vel 200 totalt. Etter 2023 vil veksten akselerere. Dette vil forsterke presset på kommunens omsorgstjenester betydelig, og det vil være behov for en stor omlegging av tjenestene – et paradigmeskifte. Kommunen må satse sterkt på at flest mulig eldre skal kunne bli boende i eget hjem så lenge som mulig, slik at behovet for flere heldøgns plasser begrenses. Det vil være nødvendig å styrke kompetanse, endre arbeidsmetodikk og jobbe med forståelse hos brukere og pårørende, samt øke bruken av velferdsteknologiske løsninger.

For å gjennomføre paradigmeskiftet økes de årlige midlene til kjøp og drift av velferdsteknologi med 6,5 mill. kr. Samtidig må budsjettet styrkes med 25 mill. kr. fra 2017 til 2018 for å drifte 14 korttidsplasser ved helsehuset og 13 plasser ved Kruseløkka sykehjem. Det er også nødvendig å styrke budsjettene for hjemmetjenesten og helsehuset som følge av økte kostnader. For sykehjemmene er det forutsatt en innsparing.

Selv om kommunen må jobbe for en kraftig dreining fra heldøgns plasser til hjemmetjenester, er det vurdert som nødvendig å investere 111 mill. kr i 32 nye heldøgns plasser ved Haugvoll sykehjem. 12 av disse skal erstatte eksisterende plasser på Tingvoll sykehjem. Antallet plasser vil dermed øke med 20.

Kapasiteten i boveiledningstjenesten vil øke med 12 nye heldøgns plasser på Værn fra 2020, og behovet i perioden vil da være dekket. Utbyggingen på Værn vil koste 55 mill. kr.

Sarpsborg kommune har en høyere andel innbyggere med psykiske lidelser enn landsgjennomsnittet. Det er et stort og udekket behov for boliger med heldøgns bemanning til mennesker med alvorlige psykiske lidelser og langvarig rusmiddelbruk. Derfor skal det bygges 6-8 nye leiligheter i bofellesskap for denne gruppen, med planlagt drift fra 2021 til en årlig kostnad på 11 mill. kr.

Innen forebyggende tjenester styrkes skolehelsetjenesten og korttidshjelpemidler.

Det er flere positive utviklingstrekk innenfor velferdsområdet. Antall bostedsløse har gått betydelig ned, uten at dette er noen nasjonal trend. Antallet sosialhjelpsmottakere og utgifter til økonomisk sosialhjelp er også betydelig redusert de siste to årene, med størst nedgang blant unge. Ordningen med arbeidsavklaringspenger (AAP) strammes inn fra 1. januar 2018, noe som trolig vil medføre at flere går over på økonomisk sosialhjelp. Dette vil øke

kommunens utgifter på området. Det er forutsatt en innsparing for NAV på 1,1 mill. kr i 2018, som det er stor usikkerhet ved.

Pågangen til barnevernet øker. Det kommer flere meldinger, flere hjelpetiltak blir iverksatt og flere barn og unge plasseres i fosterhjem eller institusjon. Med bakgrunn i utviklingen i 2017 økes barnevernets økonomiske ramme med 10 mill. kr. i 2018.

Kommuneområde oppvekst

Skolene i Sarpsborg skal hjelpe elever til å mestre, og motivere dem for videre utdanning. Fortsatt har skolene i Sarpsborg svakere resultater enn landssnittet på nasjonale prøver for de yngste elevene, en forskjell som reduseres når elevene kommer på ungdomsskolen. Det jobbes mer systematisk enn tidligere med tiltak for å få bedre resultater. Sarpsborg har samtidig klart flere elever pr. lærer i grunnskolen enn både Østfold-snittet og landssnittet. Det er behov for å øke lærertettheten. Skolenes budsjetter styrkes med 7,4 mill. kr i 2018 og ytterligere utover i perioden. Videre styrkes enhet alternative skolearenaer med 1,4 mill. kr i 2018, og ytterligere fra 2020.

Det er vedtatt en nasjonal lærernorm for antall elever pr lærer. Økonomiske konsekvenser for kommunen vil foreligge i revidert nasjonalbudsjett mai 2018. Grunnskolenes økonomiske rammer vil bli justert i tertialrapportering.

Det er behov for å bygge ut skolekapasiteten vest i Sarpsborg. Ny skole i vest er prioritert med 267 mill. kr inkludert tidligere bevilgninger, og er dermed kommunens største enkeltinvestering i perioden. Andre investeringer i skolelokaler, blant annet i lærerarbeidsplasser, utgjør rundt 57 mill. kr. i perioden. Satsningen på IKT i skoler og barnehager videreføres.

Sarpsborg kommune har full barnehagedekning, og har de siste årene investert tungt i nye barnehager for å få moderne og driftseffektive barnehager. Den forutsatte effektiviseringen blir langt på vei reversert ved at staten er i ferd med å innføre en bemanningsnorm for barnehagene. Dette får store konsekvenser for budsjettet til kommuneområde oppvekst. Samlede årlige kostnader vil ved utgangen av perioden være på rundt 50 mill. kr, inkludert økte tilskudd til private barnehager. Gjennom tiltak som at kommunen tilbyr delte plasser kun i tre barnehager og reduksjon i ledelsen for de kommunale barnehagene dempes effekten med rundt 7 mill. kr. Økt bemanning antas også å kunne redusere behovet for spesialpedagogiske tiltak i barnehagene noe.

Da kommunen har overkapasitet på barnehageplasser justeres kapasiteten ned fra høsten 2018. Dette gir en innsparing på 2 mill. kr med full effekt fra 2019. Barnehageprisen øker med 180 kr. i måneden, i samsvar med endring i statlig maksimalpris.

Kommuneområde samfunn

Kommuneområdet omfatter tre enheter: Enhet kultur, enhet plan og samfunnsutvikling samt enhet byggesak, landbruk og kart.

På kulturområdet er det flere positive trender, med blant annet stigende besøkstall for bibliotekene og fritidsklubbene. Sarpsborg scene har også gode besøkstall etter å ha framstått i ny drakt og med ny driftsform fra 2015.

Tune områdebibliotek legges ned fra høsten 2018, samtidig som bemanningen ved hovedbiblioteket styrkes noe. Dette gir en innsparing på 1,55 mill. kr på årsbasis. Arbeidet

med å planlegge utvidelse av hovedbiblioteket fortsetter, uten at det er lagt inn investeringsmidler utover det som er avsatt på fond til formålet.

Sarpsborg scene vil få et stort løft i perioden med investeringer for over 70 mill. kr, og fortsette utviklingen mot å bli et fullverdig og funksjonelt kulturhus for Sarpsborg.

Enhet plan og samfunnsutvikling ivaretar tunge og viktige prosesser for Sarpsborg-samfunnet, som kommunedelplanen for nytt dobbeltsporet jernbane og ny Sarpsbru, arealplanen og sentrumsplanen, samt reguleringsplaner som er avgjørende for å få til den ønskede utviklingen av Sarpsborg som by og samfunn. Det er nødvendig å styrke bemanningen til en samlet kostnad av 1 mill. kr på helårsbasis.

Byselskapet isarpsborg vil få et fast tilskudd på 3,0 mill. kr årlig i årene 2018-2020. I tillegg får selskapet 0,5 mill. kr. til pilegrimssatsing i 2018.

Det var en stor økning i behandlede byggesaker i 2017, noe som vitner om mye aktivitet. Dette øker også kommunens gebyrinntekter. For enhet byggesak, landbruk og kart styrkes bemanningen for å ivareta oppgaver innen miljø. Enheten vil også ha ansvaret for omtaksering for eiendomsskatt, der det er satt av 8 mill. kr finansiert ved fondsmidler.

Kommuneområde organisasjon

Kommuneområdet omfatter støttefunksjoner som blant annet HR, IKT og økonomi, samt publikumsrettede funksjoner som servicetorg, informasjon og kemner.

Kostnadene til IKT-lisenser må i større grad enn tidligere dekkes over driftsbudsjettet, noe som utgjør rundt 4 mill. kr på årsbasis.

Digitalisering er viktig for å få effektive og gode kommunale tjenester. Det er lagt inn 8 mill. kr. i investeringsmidler til elektroniske arkiver og digitalisering i perioden. Et tilsvarende beløp er avsatt til sentrale IKT-løsninger.

Kommunen har inngått intensjonsavtale om økt antall lærlingeplasser, og det gjøres grep innenfor eksisterende ramme for å frigjøre midler til å kunne øke antall lærlinger. Fra 2019 er det lagt inn en styrking med 1 mill. kr, og fra 2020 ytterligere 1 mill. kr, til satsingen.

Kommuneområde teknisk

Etter at St. Marie gate er oppgradert står Pellygata for tur. Statlig belønningstilskudd vil forhåpentligvis bidra til å bedre forholdene ytterligere for trafikantene i sentrum.

Veiforbindelsene mellom Pellygata og St. Marie gate er prioritert, sammen med sykkelfelt og sykkelparkering. Et viktig arbeid som påbegynnes er å utrede et parkeringshus øst i sentrum.

Det vil også bli prioritert å komme videre i arbeidet med et bedre sykkelveinett i Sarpsborg ved å regulere aktuelle strekninger.

Innenfor selvkostområdene vann, avløp og renovasjon er det planlagt investeringer for rundt 900 mill. kr. i perioden. Med dette videreføres satsingene på et sikrere vannledningsnett med færre lekkasjer, og på et mer miljøvennlig avløpsnett. Det er også avsatt midler til innkjøp og administrasjon av vannmålere som nå blir obligatorisk for husstander i kommunen.

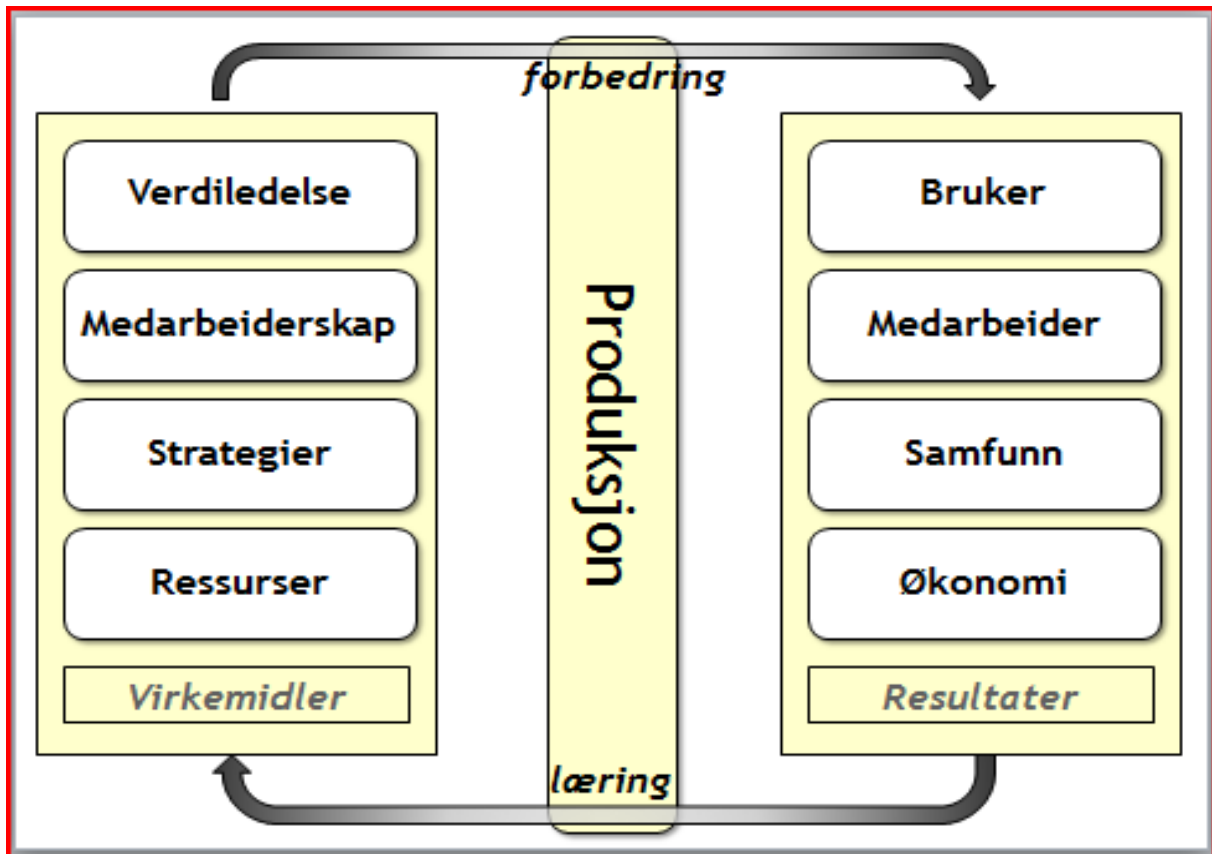
Innen renovasjon innføres en ordning for innsamling av glass og metall med egen beholder i hver husstand.

Det er lagt inn midler til regulering og opparbeidelse av næringsområder på Grålum (Tune senter II), og utvikling av boligområder på Navestad/Berg og Yvenåsen. Salgsinntekter fra eiendom er i perioden anslått å utgjøre rundt 230 mill. kr.

3. Styringsmodell og plansystem

3.1. Styringsmodell

Sarpsborg kommune har en styringsmodell som illustrerer hvordan ulike virkemidler samvirker for å skape best mulig resultater innenfor ulike områder. Disse resultatområdene benyttes både i måling av utviklingstrekk og i fastsettelse av mål med ambisjonsnivå. Oppnådde resultater danner grunnlag for refleksjon, læring og forbedringsarbeid, som igjen påvirker bruken av virkemidler.

Verdiledelse

Verdiene skal understøtte Sarpsborg kommunes visjon, «Sarpsborg – der barn og unge lykkes», og hjelpe ledere og medarbeidere til å ta riktige avgjørelser og prioriteringer i det daglige. Verdiene er:

- Framtidsrettet
- Åpen
- Respektfull
- Troverdig

Verdisettet er forankret i dokumentet «Vi i Sarpsborg – plattform for ledelse og medarbeiderskap».

Sarpsborg kommune har gjennom verdisetet og plattformen «Vi i Sarpsborg» ønsket å få et forsterket fokus på verdiledelse. Lederne skal ta ansvar for at verdisetet omsettes til aktive handlinger i det daglige, og at ledere og medarbeidere utvikler arenaer for læring og

forbedring. Verdiledelse skal legge til rette for effektive og gode beslutninger, myndiggjorte medarbeidere og stadig utvikling av tjenestene til beste for brukerne.

Medarbeiderskap

Medarbeiderskap handler om å ta ansvar og vise initiativ. Dette innebærer at medarbeiderne ser hva som bør gjøres og sørger for at det blir gjort. Stadig økende forventninger til tjenestene og økt kompleksitet i oppgavene, stiller sterkere krav til profesjonalitet og fleksibilitet. Det er et økt behov for eierskap, forpliktelse og bred enighet om felles verdier. Verdiene blir premisser for beslutninger, men gir samtidig handlingsrom. Når ting endres hurtig kommer reglene til kort, mens verdiene skaper retning og gir nødvendig fleksibilitet. Godt medarbeiderskap krever god kompetanse. Det er et uttalt mål at Sarpsborg kommune skal ha nødvendig kompetanse til å løse dagens oppgaver og møte framtidens utfordringer.

Strategier

Strategier er planer hvor hensikten er å nå ett eller flere mål. En god strategi krever en overordnet retning som konkretiseres til mål og aktiviteter på ulike organisatoriske nivåer. Strategier er viktige for å fremme en ønsket utvikling av tjenester og samfunn.

Ressurser

Ressurser er et fellesbegrep på konkrete faktorer som brukes inn i produksjonen av kommunale tjenester, forvaltnings- og utviklingsoppgaver. Eksempler på ressurser kan være økonomiske ressurser og menneskelig ressurser som fysisk arbeidsevne, kompetanse, innovasjonskraft, motivasjon med mer. I tillegg kommer strukturelle ressurser som bygninger, inventar og kommunikasjonsmidler.

Bruker

Kommunen skal definere og sette mål for tjenestene. Dette gjøres gjennom aktuelle mål for de forskjellige tjenestene og tilhørende målbare indikatorer. Kvalitet måles gjennom brukerundersøkelser og andre datakilder som for eksempel KOSTRA.

Medarbeider

Det er valgt ut fire viktige mål-områder knyttet til medarbeiderresultater. Disse er «attraktiv arbeidsgiver», «utviklende arbeidsmiljø», «reduert sykefravær» og «mindre uønsket deltid og vikarbruk». Det er utarbeidet målbare indikatorer som er presentert i en felles måltavle for hele kommunen.

Samfunn

Samfunnsdelen i kommuneplanen fastsetter de overordnede målene for samfunnsutvikling i perioden 2011 – 2023. Planen har fire innsatsområder; identitet, verdiskapning, levekår og miljø. I handlingsplanen prioriteres de viktigste målene og tiltakene for neste fireårsperiode.

Økonomi

De økonomiske resultatene forteller om kommunens økonomiske stilling og utvikling. Det er valgt ut fem målindikatorer; netto driftsresultat, netto lånegjeld, disposisjonsfond, avkastning på finansielle plasseringer samt avvik i forhold til tildelte budsjettammer samlet for kommuneområdene. For indikatoren avvik budsjett – regnskap utarbeides løpende rapporter for kommuneområder og enheter for å ivareta god budsjettstyring på alle nivåer i kommunen.

Produksjon

Resultatene skapes i kommunens enheter, områder og team. Det rapporteres på de ulike resultatmålene gjennom tertial- og årsrapportering til formannskapet og bystyret.

Forbedring og læring

Forbedring og læring er en kontinuerlig prosess. Den skal involvere brukere, medarbeidere og ledere. For å få til forbedring og læring er det nødvendig med forankring i toppledelsen, systematisk styring og gode avviksrutiner. Det kreves god ledelse, kompetanse i utviklingsarbeid og en organisasjonskultur som legger vekt på å lære av både ønskede og uønskede hendelser.

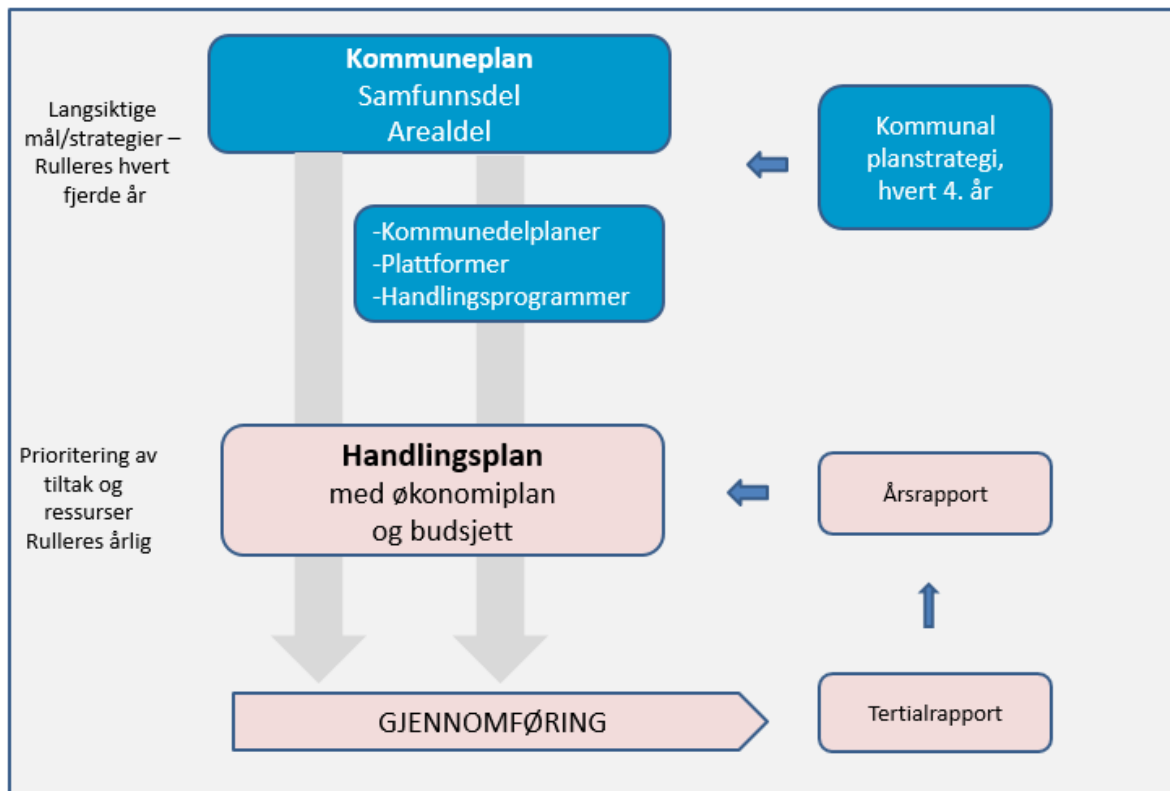
3.2. Plansystemet

Kommuneplanens samfunnsdel (samfunnsplanen) er kommunens overordnede styringsdokument. Den tar stilling til langsiktige utfordringer, mål og strategier for kommunesamfunnet som helhet og kommunen som organisasjon. Samfunnsplanen ble vedtatt av bystyret 16. juni 2011. Den er under revidering og ny samfunnsplan sendes på høring høsten 2017. Samfunnsplanen gir føringer for alle andre strategiske styringsdokumenter og 4-årig handlingsplan med årsbudsjett.

Kommuneplanens arealdel (arealplanen) styrer arealbruken innenfor kommunens grenser. Arealplanen for perioden 2015-2026 ble vedtatt av bystyret 18. juni 2015. Det er under utarbeidelse en egen kommunedelplan for sentrum.

I plansystemet inngår også flere kommunedelplaner, plattformer og handlingsprogrammer.

Hvilke styringsdokumenter som skal utarbeides og fornyes avklares gjennom kommunens planstrategi. Planstrategi for perioden 2016-2019 ble vedtatt 15. sept. 2016.

Plansystemet

Samfunnsplanen og andre strategiske styringsdokumenter danner grunnlag for prioriteringene i kommunens 4-årige handlingsplan og budsjett. Handlingsplanen beskriver og analyserer tilstanden for ulike deler av kommunen, men skal først og fremst beskrive de viktigste tiltakene kommunen skal gjennomføre i den kommende fireårsperioden. Tiltakene er i all hovedsak basert på styringsdokumenter som tidligere er vedtatt av bystyret, og skal medvirke til vedtatte mål blir nådd. Det som kalles «prioriterte tiltak» er valgt ut blant flere mulige tiltak i styringsdokumentene.

3.3. Handlingsplanen

For perioden 2018-2021 utarbeides handlingsplanen allerede våren i forkant, det vil si våren 2017. Bystyret behandlet planen i juni 2017. Planen ble deretter sendt på høring.

Handlingsplanen slik den ble lagt frem på våren inneholdt ikke et komplett, balansert budsjett for den aktuelle perioden. Samtidig var en del av de prioriterte tiltakene avhengig av økonomiske midler utover det som er avsatt i gjeldende økonomiplan, det vil si økonomiplan 2017-2020. Dette ble det opplyst om for de enkelte tiltakene.

Det har ikke kommet noen innspill til høringsutkastet. Arbeidet på høsten har bestått i å tilpasse planen ut fra endrede forutsetninger, og å foreta endelige prioriteringer av investeringer og drift. Eksempler på endrede forutsetninger er forslag om statlig bemanningsnorm i barnehagene fra høsten 2018, og utgiftsvekst på tjenester som for eksempel barnevern.

De fleste tiltakene som ble beskrevet i handlingsplanen på våren er det fortsatt lagt opp til å gjennomføre, men noen tiltak har det vært nødvendig å fjerne, redusere omfanget av eller skyve ut i tid. Dette skyldes primært økonomi, men det kan også være andre årsaker. Det er opplyst om dette i omtalen av de ulike tiltakene.

Også tiltak som utgår ble omtalt i dokumentet rådmannen la fram for bystyret, men er fjernet etter at handlingsplanen er vedtatt av bystyret.

Dokumentet som foreligger høsten 2017 inneholder også komplett oversikt over investeringer samt de viktigste driftsendringene for hvert kommuneområde. Nytt i forhold til tidligere år er at tabellene for driftsendringer viser utviklingen for hele fireårsperioden, ikke bare det første året.

4. Samfunnsutvikling

4.1. Analyse

4.1.1. Demografi

Per 1. januar 2017 hadde Sarpsborg 55 127 innbyggere. 1. juli var tallet 55.334. Sarpsborg kommune ønsker å legge til rette for en sterk befolkningsvekst og har en ambisjon om årlig vekst på 1,2 prosent. I 2017 tilsvarer dette rundt 660 personer. Dette tilsvarer omtrent høyalternativet til statistisk sentralbyrå (SSB).

En økt befolkning tilfører kommunen større aktivitet, nye impulser og høyere inntekter fra skatt og rammetilskudd. Det bærer bud om en attraktiv kommune. Befolkningsveksten i Sarpsborg avtok fra 2010 og nådde et bunnivå i 2014 med en økning på kun 133 personer. Etter 2014 ser det derimot ut til at den negative trenden har snudd. I 2016 økte befolkningen med 449 personer.

Gjennomsnittlig årlig befolkningsvekst 2000-2017 var ca. 452 personer. Til sammenlikning gir høyalternativet til SSB en årlig vekst på 644 personer i handlingsplanperioden mens middelalternativet gir 455 personer.

Det knytter seg usikkerhet til befolkningsutviklingen, ikke minst pga. skiftende konjunkturer som har betydning for både arbeidsmarkedssituasjonen og boligbyggingen. Det er viktig at kommunen er forberedt på raske endringer ved å ha tilgjengelige bolig- og næringsarealer og ferdig regulerte områder.

Aldersgruppene 6-12 år (barneskolebarn) forventes å øke fra 2017 og ut handlingsplanperioden med 80 barn. Antall ungdom 13-15 år vil gå noe ned det første året, for deretter å øke til 2017-nivå igjen. I barnehagegruppen (1-5 år) forventes også en liten reduksjon. Aldersgruppene med størst vekst er de over 67 år, og i handlingsplanperioden viser prognosene samlet 200 flere eldre over 80 år. «Eldrebølgen» vil slå inn for fullt fra ca. 2023 (Kilde SSB 2017).

Prognose for Sarpsborg kommune 2017-2030¹

Alder	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
0 år	553	562	573	582	588	594	598	601	602	604	607	609	611	612
1-5 år	3039	3016	2996	3011	3033	3053	3095	3132	3163	3185	3203	3215	3226	3237
6-12 år	4682	4775	4818	4797	4764	4722	4611	4592	4585	4576	4608	4648	4682	4737
13-15 år	2101	2017	1987	2017	2099	2142	2227	2207	2186	2111	2092	2068	2045	2039
16-19 år	2840	2822	2847	2821	2788	2746	2740	2783	2864	2970	2964	2956	2937	2840
20-66 år	33022	33367	33659	33855	34007	34226	34505	34641	34708	34863	35011	35216	35418	35624
67-79 år	6441	6542	6662	6849	7019	7196	7260	7392	7477	7490	7505	7497	7566	7682
80-89 år	2004	2063	2106	2131	2148	2180	2255	2375	2559	2778	2995	3176	3309	3428
90 +	460	469	474	489	519	517	513	504	500	502	518	556	574	590
Total	55142	55633	56122	56552	56965	57376	57804	58227	58644	59079	59503	59941	60368	60789

¹ SSB (4M)

Folketallet i Sarpsborg har utviklet seg ganske likt resten av landet. Sarpsborg med sin beliggenhet og størrelse burde kunne vokse mer enn gjennomsnittet. Fra 2000 til 2010 hadde Sarpsborg ganske gode flyttetall i forhold til det vi kan forvente ut fra arbeidsplassveksten. Da var bostedsattraktiviteten ganske høy. Etter 2010 har befolkningsveksten og bostedsattraktiviteten vært ganske svak. De siste to årene har nettoflyttingen til Sarpsborg tatt seg betydelig opp. Nå framstår Sarpsborg som en attraktiv bostedsby.

4.1.2. Attraktivitet

Sarpsborg kommune ønsker å være et attraktivt sted å bo, jobbe og besøke. Derfor brukes Telemarksforskningens attraktivitetsmodell systematisk. Modellen definerer tre typer attraktivitet: bostedsattraktivitet, næringsattraktivitet og besøksattraktivitet.

Attraktivitetsbegrepet er knyttet til utviklingen av stedlige kvaliteter eller aktiviteter – det vi har eller gjør selv.

I Sarpsborg har 28,5 prosent av den sysselsatte befolkningen høyere utdanning. Utdanningsnivået er lavere enn landsgjennomsnittet og lavere enn sammenliknbare byer. Fremdeles er frafall i videregående skole stort.

Det har over tid vært et noe lavere utdanningsnivå hos de som pendler ut fra Sarpsborg enn hos de som pendler inn. Forskjellen økte betraktelig i 2015 da det nye sykehuset på Kalnes åpnet. Dette kan tyde på at jobb alene er ikke tilstrekkelig for å få høyt utdannende til å velge Sarpsborg som bosted. Ny rapport fra Telemarksforskning forteller at dette ikke har lagt noen demper på næringsutviklingen de siste årene, som var god i 2015 og 2016.

Sarpsborg hadde en forholdsvis bra utvikling i antall offentlige arbeidsplasser fra 2003 til 2014. I 2015 kom sykehuset og det ble en kraftig økning. Antall arbeidsplasser i næringslivet har hatt en svakere utvikling enn ellers i landet. Fra 2000 til 2014 var veksten i antall arbeidsplasser i Sarpsborg ti prosent svakere enn på landsbasis. 2015 ble imidlertid et godt år. Da vokste næringslivet i Sarpsborg sterkere enn ellers i landet. Det er positivt at Sarpsborg har hatt en god vekst i offentlige arbeidsplasser, men for en bærekraftig utvikling er det helt avgjørende at det private næringslivet også vokser.

Å arbeide systematisk for å øke utdanningsnivået og få flere arbeidsplasser til Sarpsborg er kanskje det viktigste kommunen kan gjøre for å bedre folkehelsen. Utdanning og arbeid har stor betydning for helseatferd og helsetilstanden i befolkningen.

Mange faktorer påvirker tilflyttingen til steder. Steder med en stor befolkning har høyere nettoflytting enn steder med liten befolkning. Stedets arbeidsmarkedsintegrasjon påvirker også nettoflyttingen positivt. Hvis det er lett å pendle ut og inn av stedet, vil flere velge stedet som sitt bosted. Til slutt vil arbeidsplassveksten i de tilliggende områdene som det pendles til påvirke nettoflyttingen positivt. Summen av dette kan vi kalle bostedsattraktivitet.

Bostedsattraktiviteten til Sarpsborg var stort sett positiv fram til 2010. Etter 2010 har bostedsattraktiviteten vært negativ. Det betyr at Sarpsborg har hatt unormalt lave flyttetall. Telemarksforskning mener dette skyldes lite boligbygging i perioden. Nettoflyttingen til Sarpsborg ble kraftig forbedret i 2015, samtidig som Norges innvandring ble redusert. Sarpsborg har de to siste årene vært en attraktiv bostedskommune. Det bør også være ambisjonen til en kommune av Sarpsborgs størrelse at folk skal ønske å bo her og flytte hit.

4.2. Mål

Figuren viser prioriterte innsatsområder og mål i kommuneplanens samfunnsdel 2011-2026.

V I S J O N Sarpsborg - der barn og unge lykkes	
Identitet Sarpsborgs innbyggere skal være stolte og engasjerte	
Slik vil vi ha det! <ul style="list-style-type: none">• Sarpsborg skal oppleves som en kultur-, idretts- og aktivitetsby• Sarpsborg skal ha spennende og allsidige jobbmuligheter• Sarpsborg sentrum skal være attraktivt og levende• Sarpsborg skal være en attraktiv by å bosette seg i for barnefamilier	
Verdiskaping Sarpsborg skal ha et allsidig og konkurransedyktig næringsliv med høy kompetanse og spennende jobbmuligheter	
Slik vil vi ha det! <ul style="list-style-type: none">• Sarpsborg skal ha spennende og allsidige jobbmuligheter• Næringslivet og kommunen skal være attraktiv for faglært arbeidskraft og arbeidskraft med høyere utdanning• Næringslivet og kommunen skal tilby arbeid til alle grupper av arbeidssøkende	
Levekår Barn og unge skal motiveres til utdanning for å møte framtidens utfordringer. Sarpsborg skal være en by som fremmer likeverd og inkludering	
Slik vil vi ha det! <ul style="list-style-type: none">• Sarpsborg skal ha et helhetlig læringsløp med høy kvalitet fra barnehage til videregående skole• Helsefremmende og forebyggende tiltak skal ha en sentral plass i arbeidet for å bedre levekår• Innbyggerne skal ha mulighet til å leve et meningsfylt liv uavhengig av funksjonsevne• Sarpsborg skal ha et variert kultur- og fritidstilbud for alle• Levekårene skal bedres og levekårsforskjeller skal utjevnes• Sarpsborg skal ha trygge, attraktive og levende bo- og nærmiljøer	
Miljø Alle i Sarpsborg skal være miljøbevisste og delta i en felles miljødugnad for framtida	
Slik vil vi ha det! <ul style="list-style-type: none">• Sarpsborg skal ha miljøvennlige bo-, transport- og arbeidsforhold• Sarpsborgsamfunnet skal ha lavt energiforbruk og bruke fornybar energi• Sarpsborgsamfunnet skal produsere lite avfall og være gode på gjenvinning• Sarpsborg skal sikre seg mot skadevirkninger som følge av klimaendringer• Sarpsborg skal forvalte naturressursene på en miljøvennlig måte.	

4.3. Prioriterte tiltak

4.3.1. Vedtatte styringsdokumenter

Kommuneplanens arealdel 2015-2026

Hovedmål: «Sarpsborg – en bærekraftig og transporteffektiv kommune med et aktivt sentrum».

Arealplanen er et verktøy som skal bidra til å realisere boligpolitiske, næringspolitiske og andre samfunnspolitiske mål. De fleste framtidige boligområder i arealplanen er regulert eller under regulering, men utbyggingen går langsommere enn ønsket.

Et større boligområde på Skredderberget og næringsområde på Alvim ble ikke godkjent av departementet. Det er nødvendig å revidere arealplanen for å finne erstatningsområder for disse. Erfaring viser også at arealplanen ikke har ivaretatt behovet for større arealkrevende næringsvirksomheter og disse behovene må også ivaretas når planen skal revideres.

Prioriterte tiltak	Tid (år) for gjennomføring	Merknad
Stimulere til å realisere boligprosjekter. Avholde boligseminarer.	2018-2021	Jf. tiltak i Boligpolitisk plattform. Tiltaket gjennomføres innenfor tildelt ramme.
Regulere boligområder i kommunalt eie.	2018-2021	Tiltaket gjennomføres, ref tiltak i plattform for eiendomsforvaltning
Tilby 20-30 selvbyggertomter årlig.	2018-2021	Tiltaket gjennomføres, ref tiltak i plattform for eiendomsforvaltning
Utrede muligheten for å frigjøre Kalaområdet, der det i dag er travbane, til boligutvikling.	2018	Avventer avklaring fra fylkeskommunen
Regulere næringsområdet på Grålum.	2018-2020	Tiltaket gjennomføres, gjelder investering Tune senter II.

Kommunedelplan sentrum 2017-2026 (under utarbeiding)

Hovedmål: Byen skal være et attraktivt sted å jobbe, bo og besøke.

- Sentrum er samlingspunktet og drivkraften for Sarpsborg.
- Byen skal oppfordre til økt byliv.
- Den moderne byen bygges på historisk identitet og bærekraftige blågrønne løsninger.
- Myke trafikanter settes først i sentrum.

Prioriterte tiltak	Tid (år) for gjennomføring	Merknad
Utarbeide områdereguleringsplan rundt ny jernbanestasjon.	2020-2021	Tiltaket gjennomføres innenfor tildelt ramme.

Bypakke Nedre Glomma

Hovedmål:

- Nedre Glomma regionen skal i år 2030 håndtere transportetterspørselen innen person- og godstransport mer effektivt enn i dag.
- Reisetiden for persontransport skal reduseres.
- Persontransportkapasiteten inn mot og mellom bysentrene skal øke i forhold til forventet befolkningsvekst.
- Andelen personreiser som foretas med andre transportmidler enn bil skal øke til et nivå tilsvarende gjennomsnittet for liknende byområder i Norge.
- Det skal være nullvekst i personbilbruken.
- Kjøretiden på viktige strekninger for godstransport skal være minst like god som i dag, og forutsigbarheten skal være bedre.

Prioriterte tiltak	Tid (år) for gjennomføring	Merknad
Planlegge felles vei og bane over Sarpsfossen.	2018-2021	Kommunedelplan er forventet vedtatt 2018/2019. Reguleringsplan kan starte 2019/2020. Tiltaket er forskjøvet i forhold til høringsutkastet fordi kommunedelplanarbeidet blir mer omfattende enn først antatt.
Utarbeide reguleringsplan for fylkesvei 109 Alvim – Rolvsøysund.	2018	Tiltaket gjennomføres innenfor tildelt ramme.
Utarbeide reguleringsplan for riksvei 111 Hafslund – Dondern.	2018-2019	Tiltaket gjennomføres innenfor tildelt ramme.
Utarbeide reguleringsplan for Vingulmorkveien, langtidsparkering og gang-sykkelvei i Torsbekkdalen.	2018-2019	Tiltaket er redusert i forhold til høringsutkastet. Det utarbeides detaljreguleringsplaner for delområder framfor en områdereguleringsplan for hele Torsbekkdalen. Første trinn er langtidsparkering. Det er avsatt nødvendige midler til tiltaket i handlingsplanperioden. Evt. regulering av Vingulmorkveien avventes til trase for ny dobbeltsporet jernbane er avklart.
Avklare innholdet i Bypakke fase 2.	2018	Vedtas lokalt i 2018 og i Stortinget i 2021. Store prosjekter som skal inngå blir ferdig regulert i løpet av handlingsplan-perioden. Tiltaket gjennomføres innenfor tildelt ramme.
Planlegge tiltak for sykkel etter prioritering i rapport for Hovedsykkelveier i Sarpsborg og Fredrikstad.	2018-2021	Tiltaket gjennomføres innenfor tildelt ramme.

Handlingsprogram for næringsutvikling

Hovedmål: Sarpsborg skal ha et allsidig og konkurransedyktig næringsliv med høy kompetanse og spennende jobbmuligheter.

- Attraktiv for kunnskapsbedrifter og arbeidskraft
- Kommunen som medspiller for næringslivet
- Byutvikling
- Infrastruktur

Prioriterte tiltak	Tid (år) for gjennomføring	Merknad
Forlenge medlemskapet i NCE Smart Energy Markets med to år fra 2019.	2019-2021	Tiltaket gjennomføres innenfor tildelt ramme.
Utvikle Grålum som utstillingsvindu og område for kunnskapsbedrifter.	2018-2021	Sees i sammenheng med Smart Mobilitet Grålum. Tiltaket gjennomføres innenfor tildelt ramme..
Utvikle sentrum som et attraktivt sted å etablere næringsvirksomhet.	2018-2021	Samarbeide med Sarpsborg næringsforening og isarpsborg. Tiltaket gjennomføres innenfor tildelt ramme
Delta i partnerskapet Næringsriket Østfold. Partnerskapet skal bidra til å styrke og øke attraktivitetsfaktorene for næringsutvikling. Resultatene skal være økt økonomisk verdiskaping, økt sysselsettingsandel, positivt omdømme og god by- og stedsutvikling.	2018-2021	Partnerskap mellom Østfold fylkeskommune, kommunene i Østfold, Innovasjon Norge, Høgskolen i Østfold, næringsforeninger og bedriftsklynger, NHO, LO, Bondelaget, NAV, Forskningsrådet og fylkesmannen. Tiltaket gjennomføres innenfor tildelt ramme.
Satse videre på Smart City Sarpsborg med følgende tre programområder 1. Smart Mobilitet 2. Smart Bygg 3. Smart Vann		Smart Mobilitet søkes finansiert via ny avtale om belønningstilbud 2018-2021. Det arbeides også med et nytt prosjekt Smart Mobilitet Nedre Glomma. Smart Bygg og Smart Vann gjennomføres innenfor tildelt ramme.
Tilrettelegge for å tiltrekke ny og attraktiv næringsvirksomhet i Sarpsborg.	2018-2021	Kommunen skal være en aktiv tilrettelegger.

Kommunedelplan mangfold, inkludering og likeverd

Hovedmål: Sarpsborg er en kommune uten diskriminering og mobbing. Mangfold, inkludering og ytringsfrihet er viktige verdier. Kommunen gir likeverdige tjenester til alle innbyggere.

Prioriterte tiltak	Tid (år) for gjennomføring	Merknad
Gjennomføre årlige samfunnskonferanser og kompetansetilbud med temaer som bidrar til gode holdninger og kunnskap om likeverd og inkludering.	2018-2021	Tilbudene reflekterer ulike grupper og perspektiv innenfor mangfoldet og er åpne for alle. Tiltaket gjennomføres innenfor tildelt ramme.

Forebygge ekstremisme gjennom løpende samarbeid med Sarpsborg religionsdialog, politiet og andre organisasjoner.	2018-2021	Tiltaket gjennomføres innenfor tildelt ramme.
Arbeide for at alle skolene i Sarpsborg benytter elevrådene etter intensjonen om å gi elevene medbestemmelse på viktige saker i skolehverdagen.	2018-2021	Barn og unges rettigheter skal bli ivaretatt i hverdagen i tråd med barnekonvensjonen. Tiltaket gjennomføres innenfor tildelt ramme.
Videreutvikle etablerte møteplasser og aktiviteter som bl.a. Verdensrommet, nærmiljøtiltak på Alvimhaugen skole, Flere Farger og Folk i Sarp.	2018-2021	Tiltaket gjennomføres innenfor tildelt ramme.
Styrke samarbeid med frivilligheten om ulike tiltak og festivaler, som bl.a. «Folk i Sarp».	2018-2021	Tiltaket gjennomføres innenfor tildelt ramme.
Forsterke arbeidet med moderat kvotering og intervju av kvalifiserte innvandrere i rekruttering til kommunale stillinger for å sikre et inkluderende, likeverdig og mangfoldig arbeidsmiljø.	2018-2021	Tiltaket gjennomføres innenfor tildelt ramme.

Kommunedelplan folkehelse

Hovedmål: Folkehelsen og levekårene skal bedres og levekårsforskjellene skal utjevnes gjennom tilrettelegging og mobilisering.

Prioriterte tiltak	Tid (år) for gjennomføring	Merknad
Arbeide for at alle skoler og barnehager i Sarpsborg på sikt blir implementert i konseptet helsefremmende skoler og barnehager.	2018-2021	Tiltaket gjennomføres innenfor tildelt ramme.
Gjennomføre og følge opp Ungdata-undersøkelsen.	2018	Gjennomført i 2017, bearbeides og følges opp i 2018. Tiltaket gjennomføres innenfor tildelt ramme
Utvikle kunnskap om kvalitative folkehelsedata gjennom deltakelse i prosjekt Helsefremmende lokalsamfunn.	2018-2019	Mottatt tilskudd fra Østfold fylkeskommune mot at kommunen yter tilsvarende i egeninnsats/arbeidsinnsats (for 2018 0,4 mill. kr.). Tiltaket gjennomføres innenfor tildelt ramme.
Utvikle metoder og system for foreldremøter som sikrer god foreldreinvolvering.	2018	Det er utarbeidet en tverrfaglig modell for opplæringssystem og deling av kompetanse. En av metodene kan være Motiverende samtale (MI).

		Tiltaket gjennomføres innenfor tildelt ramme.
--	--	---

4.3.2. Styringsdokumenter som skal utarbeides

Navn på styringsdokument	Forventet sluttbehandling (år)
Revidere kommuneplanens arealdel 2015-2026. Ny planperiode 2019-2030.	2019

5. Medarbeider

Sarpsborg kommune er Sarpsborg-samfunnets største arbeidsgiver med omtrent 4000 medarbeidere. Kommunen dekker et stort spekter av tjenester innenfor ulike enheter og fagområder. For en stor og mangfoldig tjenesteleverandør som Sarpsborg kommune er det viktig at vi i møte med våre brukere og omverdenen skal oppleves som et felleskap, der vi tar ansvar for hverandre. «Vi i Sarpsborg – plattform for ledelse og medarbeiderskap» beskriver hvordan kommunen som organisasjon ønsker å framstå og bli oppfattet av omverdenen, og har fokus på områdene ledelse, medarbeiderskap og kompetanse. Plattformen beskriver viktige verdier, framtidsrettet, respektfull, åpen og troverdig, som alle i Sarpsborg kommune må ta ansvar for å levendegjøre. Verdiskapning og utvikling skjer gjennom samhandling i møte mellom mennesker, ikke gjennom detaljstyring og kontroll.

5.1. Analyse

Arbeidsmarkedet i kommunesektoren har i en lengre periode vært stramt, og preget av mangel på enkelte spesialister, høyskoleutdannede og fagarbeidere innen helse og omsorg. Arbeidsmarkedet har behov for personer med fagutdanning og høyere utdanning, og andelen som står i fare for å falle utenfor arbeidslivet på grunn av manglende formell kompetanse er større nå enn tidligere. Befolkningsframskrivninger viser endret sammensetning i befolkningen og demografiske endringer. Aldrende befolkning gir en avtagende vekst i arbeidsstyrken, parallelt med et økende behov for ressurser til å ivareta den aldrende befolkningen. Alderssammensetningen i Sarpsborgsamfunnet gjenspeiles også i kommunen som arbeidsgiver. Gjennomsnittsalderen i kommunen øker, og et stort antall medarbeidere vil nå pensjonsalder de nærmeste årene.

Medarbeiderresultater 2016 fordelt per kommuneområde:

Kommuneområder	Samfunn	Velferd	Organisasjon	Oppvekst	Teknisk	Hele kommunen
Medarbeiderundersøkelsen Total score	4,1	4,4	4,4	4,4	4,2	4,4
Medarbeiderundersøkelsen Svarprosent	84,0 %	76,7 %	100 %	84,0 %	79,2 %	80,3 %
Sykefravær	4,1 %	9,0 %	5,0 %	7,5 %	7,7 %	8,0 %
Gjennomsnittlig stillingsstørrelse	78,7 %	69,9 %	97,7 %	91,3 %	92,8 %	79,9 %
Antall medarbeidere med stilling under 40 %	22	444	0	24	9	499
Antall midlertidig ansatte	5	155	5	128	0	293
Andel midlertidig ansatte av totalt ansatte	3,4 %	6,8 %	3,7 %	9,5 %	0,0 %	7,3 %
Andre sentrale nøkkeltall						
Antall årsverk	111	1488	126	1118	362	3206
Antall ansatte	141	2129	129	1224	389	4014
Andel kvinner	56,6 %	89,5 %	65,1 %	80,0 %	43,7 %	79,9 %

Antall søkere totalt til utlyste stillinger har ligget stabilt på rundt 5000 de siste årene.

Tilgangen til jobbsøkere er blitt bedre og kompetansen blant søkerne er høyere enn for bare

noen år siden. Det er likevel fortsatt utfordringer med nyrekruttering og manglende relevant kompetanse innenfor noen områder. Små stillinger appellerer lite til nyutdannede med både fagarbeider- og høyskolekompetanse. Den nye generasjonen medarbeidere ønsker å jobbe i hele, faste stillinger, ha utviklende fagoppgaver, gode arbeidsmiljøer og konkurransedyktig lønn.

For å sikre nødvendig rekruttering for framtidens tjenester må det jobbes aktivt med å markedsføre kommunen som en attraktiv arbeidsgiver med spennende og meningsfulle oppgaver. Gjennom lærlingeordning, praksisplasser og nært samarbeid med utdanningsinstitusjoner kan kommunen være med på å tiltrekke seg og utvikle morgendagens arbeidstakere. Videre er det viktig å fokusere på et godt og utviklende arbeidsmiljø samt kompetanseutvikling og kompetansemobilisering, for å beholde og videreutvikle medarbeiderne i tråd med kommunens behov. Tilrettelegging og forebyggende arbeid er også viktig for å sikre at medarbeidere kan stå lengst mulig i jobb, og for å sikre et stabilt arbeidsmiljø og en stabil hverdag for den enkelte.

5.2. Mål

Medarbeider				
	Resultat			Ambisjon i perioden
	2014	2015	2016	
Mål: Attraktiv arbeidsgiver				
Antall søkere på stilling	18,3	19,1	13,8	> 19
Turnover	8,4 %	16 %	17 %	< 14 %
Antall lærlinger	79	79	80	110
Antall praksisplasser		243	300	300
Mål: Utviklende arbeidsmiljø				
Medarbeiderundersøkelsen - samlet resultat	4,3	4,4	4,4	4,5
Mål: Redusert sykefravær				
Sykefravær totalt	8,7 %	8,9 %	8,0 %	< 7,8 %
Mål: Mindre uønsket deltid og vikarbruk				
Gjennomsnittlig stillingsstørrelse	79 %	79,4 %	79,9 %	> 81 %
Antall medarbeidere med stilling under 40 %	552	506	499	< 470
Andel midlertidige ansatte ²	6,9 %	7,1 %	7,3 %	< 6,8 %
Timelønn til ansatte, årsverk ³	358	342	360	< 300

² Antall midlertidig ansatte sett i forhold til totalt antall faste og midlertidig ansatte

³ Totalt antall utbetalte arbeidstimer, som ikke er fastlønn, omregnet til årsverk. (Basert på et gjennomsnittlig årstimetall på 1900 timer).

5.3. Prioriterte tiltak

5.3.1 Vedtatte styringsdokumenter

Vi i Sarpsborg – plattform for ledelse og medarbeiderskap i Sarpsborg kommune		
Hovedmål Ledelse: Sarpsborg kommune skal ha tydelige ledere som legger kommunens visjon og verdier til grunn i sitt arbeid.		
Hovedmål Medarbeiderskap: Medarbeiderne i Sarpsborg kommune skal være engasjerte, profesjonelle og ansvarlige		
Hovedmål Kompetanse: Sarpsborg kommune skal ha kompetanse til å løse dagens oppgaver og møte framtidens utfordringer		
Prioriterte tiltak	Tid (år) for gjennomføring	Merknad
Utvikle et nytt innovasjonsprogram for ledere og andre ansatte.	2018-2019	Tiltaket gjennomføres innenfor tildelt ramme.
Øke inntaket av lærlinger til 2 per 1000 innbyggere.	2019- 2021	Det tas sikte på å gjennomføre tiltaket fullt ut innenfor tildelt ramme. Dette avhenger av statlige tilskudd.

Kompetansestrategi		
Hovedmål: Sarpsborg kommune skal ha kompetanse til å løse dagens oppgaver og møte framtidens utfordringer. Fokusområder er heltid og store stillinger, kompetanseutvikling samt markedsføring og omdømmebygging.		
Prioriterte tiltak	Tid (år) for gjennomføring	Merknad
Prøve ut løsninger der medarbeidere jobber i ulike typer virksomheter slik at deltidsstillinger kan slås sammen til heltidsstillinger.	2018	Tiltaket gjennomføres innenfor tildelt ramme.
Heve kompetansen til fagarbeidere gjennom programmet «Fagarbeider pluss».	2018-2021	Tiltaket gjennomføres innenfor tildelt ramme.
Heve IKT-kompetansen blant kommunens medarbeidere generelt.	2018-2021	Tiltaket gjennomføres innenfor tildelt ramme.
Styrke markedsføring av kommunen som arbeidsgiver overfor de mest aktuelle utdanningsinstitusjonene, og samarbeide tettere med disse.	2018-2021	Tiltaket gjennomføres innenfor tildelt ramme.

Handlingsprogram heltid**Hovedmål:** Heltidskultur i Sarpsborg kommune

Prioriterte tiltak	Tid (år) for gjennomføring	Merknad
Øke turnuskunnskapen i alle relevante enheter.	2018	Tiltaket gjennomføres innenfor tildelt ramme
Etablere ressursteam med faste stillinger i alle enheter med turnusdrift.	2018	Tiltaket gjennomføres innenfor tildelt ramme
Alle enheter/team med turnusdrift skal utarbeide sine turnusplaner i rammen av en årsplan.	2021	Tiltaket gjennomføres innenfor tildelt ramme
Utarbeide retningslinjer som sikrer at stillinger større enn 90 % ikke brytes ned i mindre stillinger.	2018	Tiltaket gjennomføres innenfor tildelt ramme

Handlingsplan for inkluderende arbeidsliv (IA)**Hovedmål:**

Delmål 1: Redusere sykefraværet og øke jobbnærværet.
Delmål 2: Inkludere personer med nedsatt funksjonsevne
Delmål 3: Øke avgangsalderen

Prioriterte tiltak	Tid (år) for gjennomføring	Merknad
Styrke HMS-team som lokal arena for IA-arbeidet. Integre egne IA mål og tiltak i den lokale HMS handlingsplanen og blant medarbeiderne.	2018	Tiltaket gjennomføres innenfor tildelt ramme
Forbedre oppfølging og avklaring av langtidssykemeldte.	2018	Tiltaket gjennomføres innenfor tildelt ramme
Tilrettelegge for økt antall praksisplasser i kommunen for eksterne deltagere.	2018	Tiltak gjennomføres innenfor tildelt ramme.

6. Økonomi

6.1. Analyse

Da handlingsplanen ble lagt frem for bystyret i møtet i juni 2017 ble det gjort en vurdering av regnskapsresultat for 2016. Det ble også beskrevet status på de 7 økonomiprinsippene som er vedtatt av bystyret. Samlet vil det gi en status på kommunens økonomiske handlingsrom. Analysen er oppdatert med de endrede forutsetningene som har oppstått gjennom 2017 og frem til politisk behandling av handlingsplanen i desember.

6.1.1. Sammenligning med andre

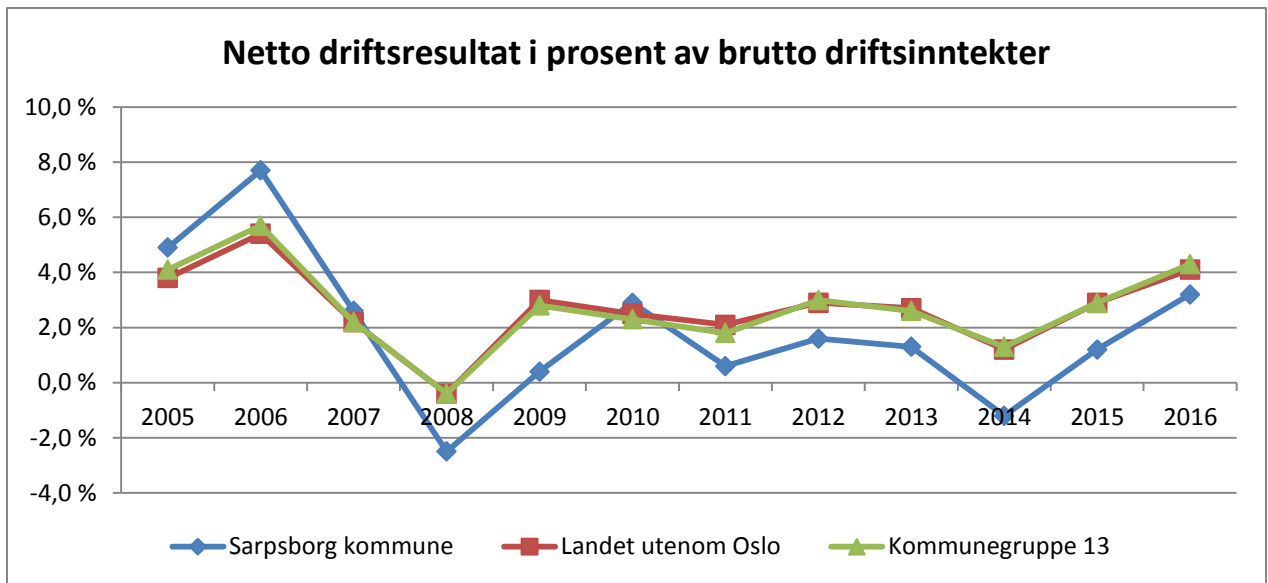
Netto driftsresultat 2016

Teknisk beregningsutvalg har anbefalt et gjennomsnittlig nivå for netto driftsresultat for kommunesektoren på 1,75 % for å kunne opprettholde en sunn og robust økonomi. Med det menes at kommunen bør ha et overskudd på den løpende drift som bidrar med tilstrekkelig egenkapital i investeringene. Fra 2006 til 2015 har kommunen hatt et svakere netto driftsresultat enn anbefalt, og i hovedsak svakere enn både gjennomsnittet for landet og kommunegruppe 13⁴.

Et netto driftsresultat på 1,75 % tilsvarte 69,0 mill. kr for Sarpsborg kommune i 2016. Regnskapet for 2016 viste et netto driftsresultat på 121,5 mill. kr eller 3,1 %. Oppdaterte tall fra SSB viser at gjennomsnittlig netto driftsresultat for landet, med unntak av Oslo, var på 4,1 %. For KOSTRA-gruppe 13 ble tallet 4,3 %.

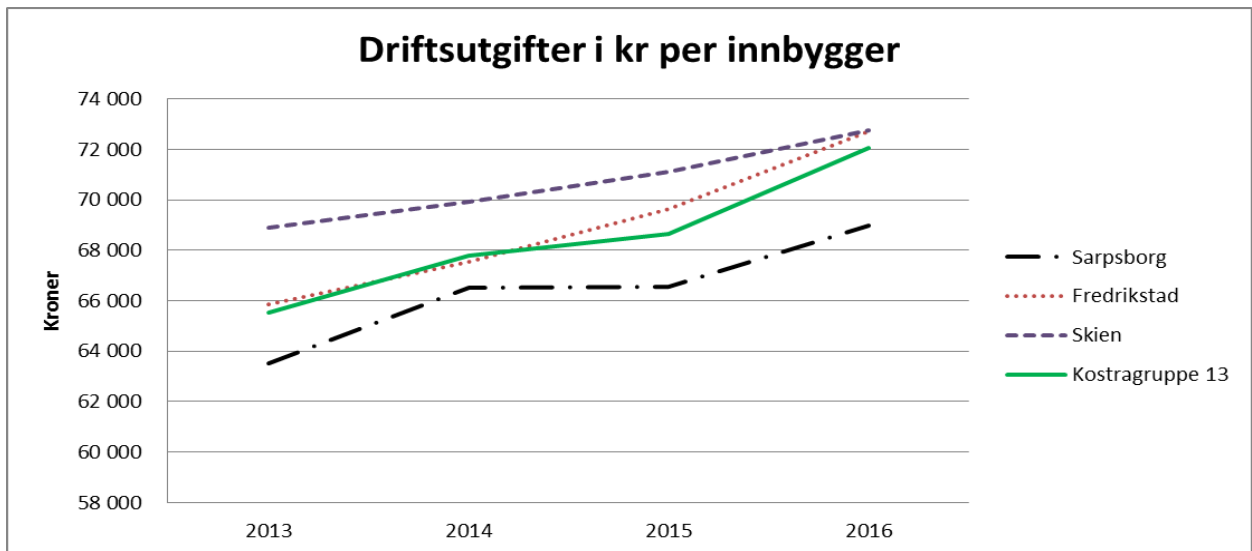
Kommunen har som et økonomiprinsipp å budsjettere med en avsetning på 0,5 % av brutto driftsutgifter. Dersom kommunen skal få et større økonomisk handlingsrom bør det budsjetteres med en enda høyere avsetning. Anbefalingen fra teknisk beregningsutvalg kan virke ambisiøs, men vil gi kommunen en større egenkapital for å finansiere opp blant annet fremtidige investeringer. Samtidig er det krevende å prioritere en høyere avsetning i en lavinntektskommune som Sarpsborg.

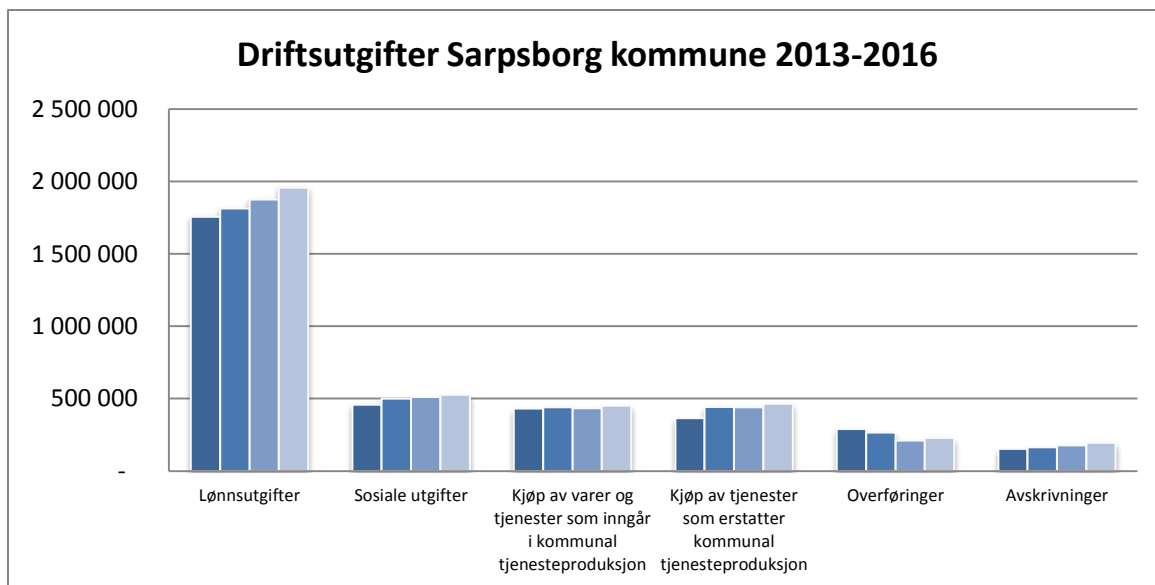
⁴ Mest sammenlignbare kommuner i henhold til SSBs definisjon.

Driftsutgifter

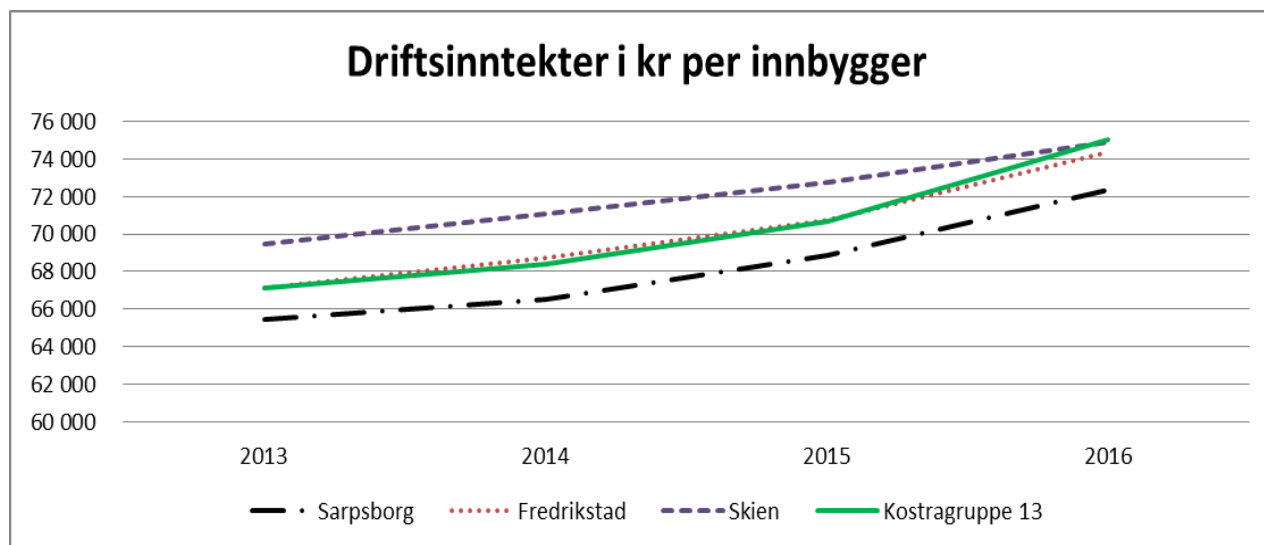
Sarsborg kommune har samlet sett mindre driftsutgifter målt i kr per innbygger enn sammenlignbare kommuner. Det vil være nødvendig å se nærmere på underliggende data for å få et komplett bilde av hvor forskjellene ligger. En sammenligning er vist senere i dokumentet, under finansområdet.

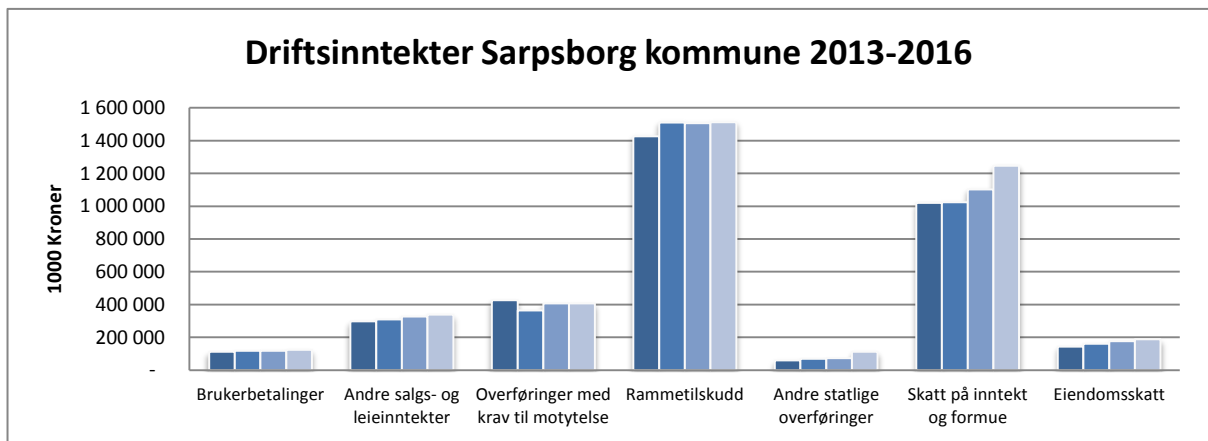

I perioden 2012 – 2016 har lønnsutgiftene eksklusive pensjonsutgifter økt med ca. 201 mill. kr, tilsvarende 10,3 %. De andre driftsutgiftene i figuren har økt med ca. 170 mill. kr, tilsvarende 9,1 %. Fra 2015 til 2016 økte lønnsutgiftene med 4,4 %, mens de øvrige driftsutgiftene økte med 5,3 %.

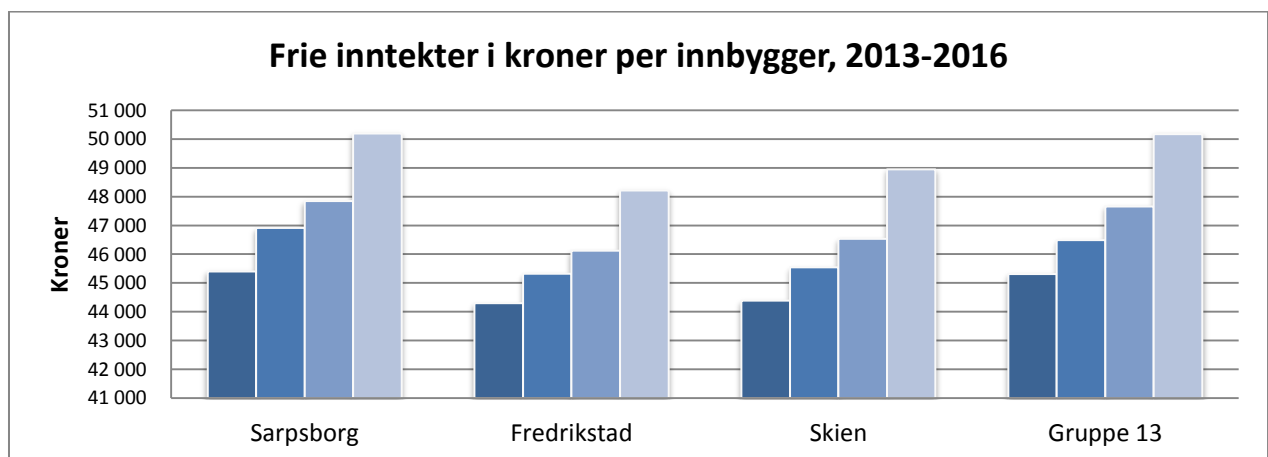
Driftsinntekter

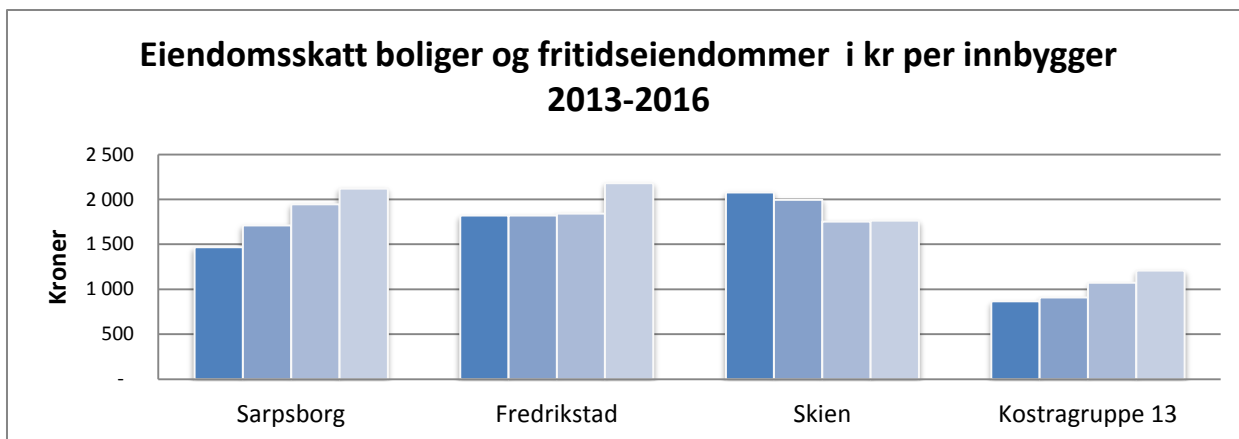
Sarpsborg kommune har samlet sett mindre driftsinntekter målt i kr per innbygger enn sammenlignbare kommuner. Som det fremkommer av tabellene under har imidlertid Sarpsborg større samlede inntekter fra eiendomsskatt samt skatt og rammetilskudd enn disse kommunene.

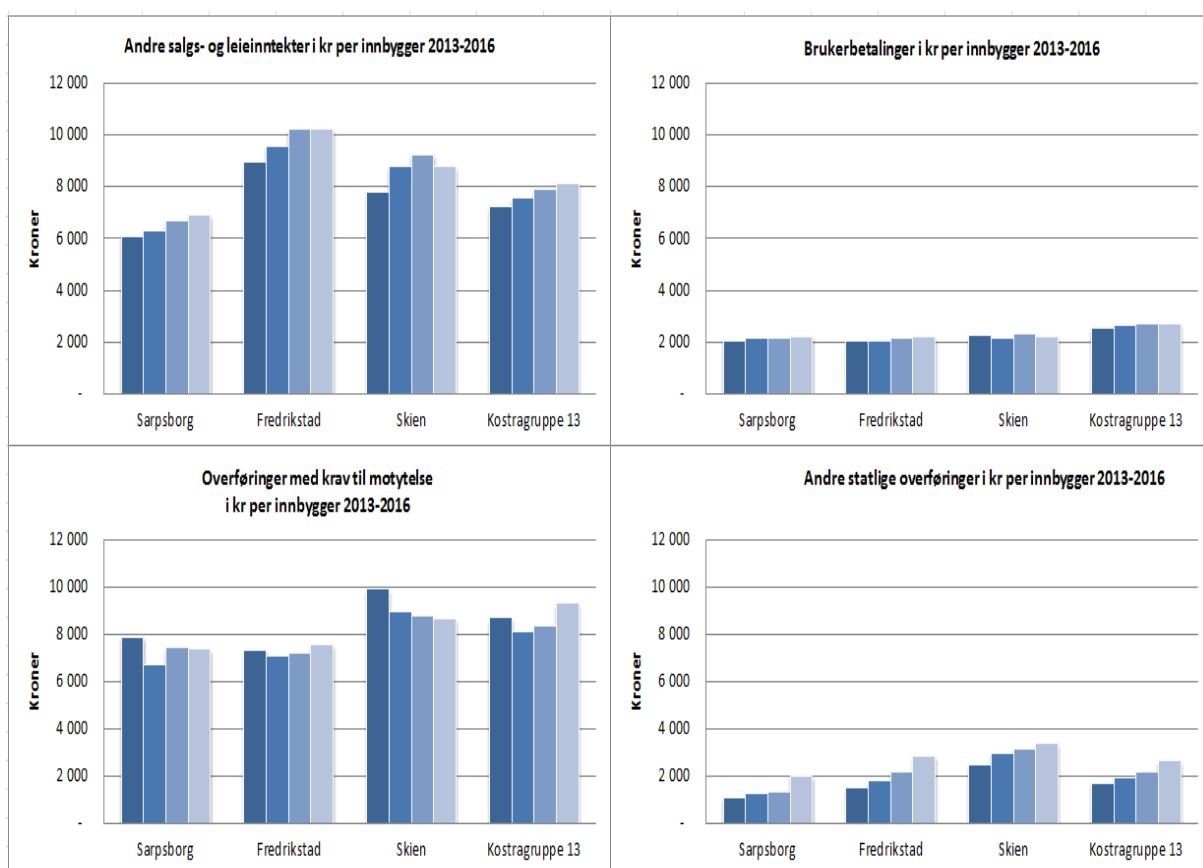
Frie inntekter er midler kommuner fritt kan disponere uten andre føringer fra staten enn gjeldende lover og regler. De frie inntektene består av skatteinntekter og rammetilskudd, og utgjør om lag 70 prosent av kommunesektorens samlede inntekter. Slik det kommer frem av diagrammet under har Sarpsborg hatt en markant økning i frie inntekter i kroner per innbygger siden 2013.

Eiendomsskatt er i likhet med skatt og rammetilskudd inntekter kommunen fritt kan disponere uten føringer fra andre. I 2016 var eiendomsskatten fra næring, verk og bruk 71 mill. kr. For bolig og fritidseiendommer var inntektene 117 mill. kr. Utviklingen målt i kr per innbygger er gjengitt under. I vedtatt handlingsplan og budsjett 2017-2020 legges det opp til vedtak om at taksten som eiendommene ble fastsatt til ved siste alminnelig taksering økes med 10 % for skatteåret 2018. Historisk utvikling i eiendomsskatt målt i kr per innbygger er gjengitt under.

Andre salgs- og leieinntekter, overføringer og brukerbetalinger er generelt lavere i Sarpsborg enn i KOSTRA gruppe 13:

I «andre salgs- og leieinntekter» inngår blant annet gebyrer for vann, avløp og renovasjon, men også parkeringsinntekter og husleieinntekter fra kommunens boliger. Inntektsdifferansen målt mot kostragruppe 13 er i overkant av 100 mill. kr.

Brukerbetalinger for kommunale tjenester omfatter foreldrebetaling for barnehage og SFO i tillegg til egenandeler for helse- og omsorgstjenester. Dersom Sarpsborg kommune hadde hatt brukerbetaling på nivå med KOSTRA gruppe 13-kommunene ville Sarpsborg hatt 30 mill. kr mer i inntekter. Det forutsetter samme volum på antall mottakere av tjenestene.

Overføringer med krav om motytelse omfatter hovedsakelig sykelønnsrefusjon og refusjoner fra staten, hvorav ressurskrevende brukere utgjør størstedelen.

Andre statlige overføringer omfatter statstilskudd flyktninger og inntekter fra rente- og avdragskompensasjonsordninger.

Pensjon

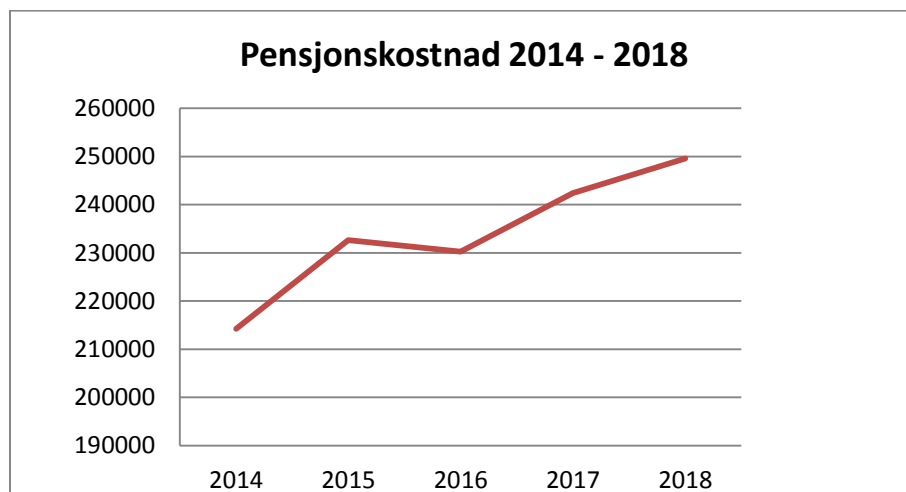
Tabellen viser utviklingen i pensjonskostnader, premieavvik og akkumulert premieavvik fra Kommunal Landspensjonskasse (KLP) og Statens Pensjonskasse (SPK) for perioden 2014 – 2016 og anslag for 2017 og 2018.

	2014	2015	2016	2017	2018
KLP					
Pensjonskostnad	214 223	232 664	230 351	242 369	249 544
Premieavvik	88 416	-17 643	25 856	30 867	103 060
Akkumulert premieavvik	266 676	213 686	206 715	201 061	264 108
SPK					
Pensjonskostnad	46 425	36 983	40 437	43 882	45 239
Premieavvik	-2 954	5 579	3 178	-614	496
Akkumulert premieavvik	-17 343	-9 719	-5 294	-5 115	-3 895

Alle tall i hele tusen.

Kommunens pensjonskostnader øker. Samlet pensjonskostnad hos KLP er for 2018 anslått til 249,5 mill. kr, og er 7,1 mill. kr høyere enn anslag for 2017. For SPK er pensjonskostnaden for 2018 anslått til 45,2 mill. kr, 1,3 mill. kr høyere enn anslag for 2017.

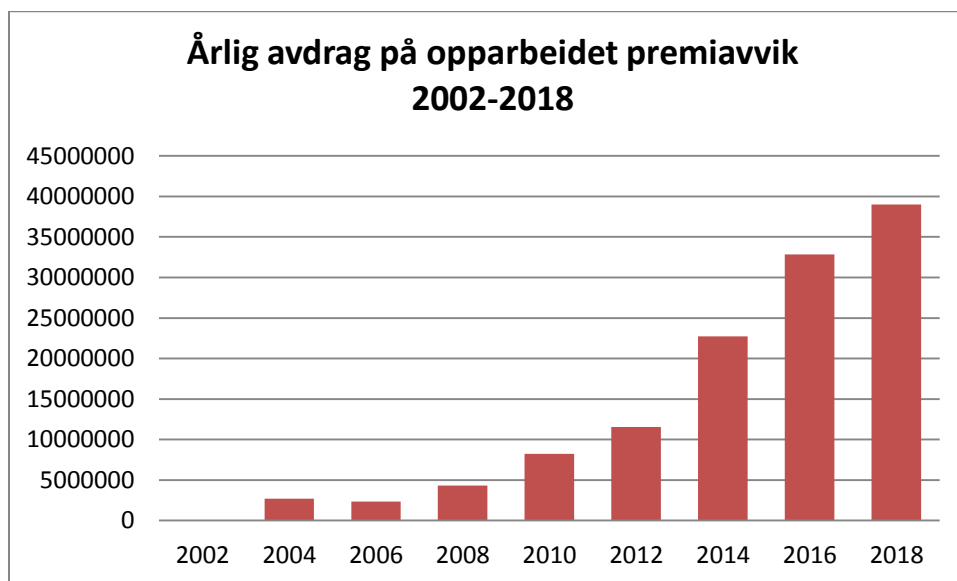
Pensjonskostnaden er den utgiften som regnskapsføres. Nedenfor fremkommer det hvordan utviklingen for pensjonskostnaden i KLP har vært siden 2014 og frem til prognose for 2018.

Tall i loddrett akse i hele tusen.

Andel av tidligere års premieavvik inngår som en del av pensjonskostnaden. Positivt premieavvik inntektsføres i regnskapet og amortiseres (føres som avdrag) over 7 år. Dette ble innført i 2002, da som en ordning med fordeling av premieavviket over de kommende 15 år. I 2011 ble det endret til de kommende 10 årene og fra 2014 til 7 år. Det skal bidra til at den regnskapsmessige behandlingen av pensjonskostnaden hvert år blir tilnærmet lik den beregnede pensjonskostnaden. Som følge av stadig redusert avdragstid på nye premieavvik,

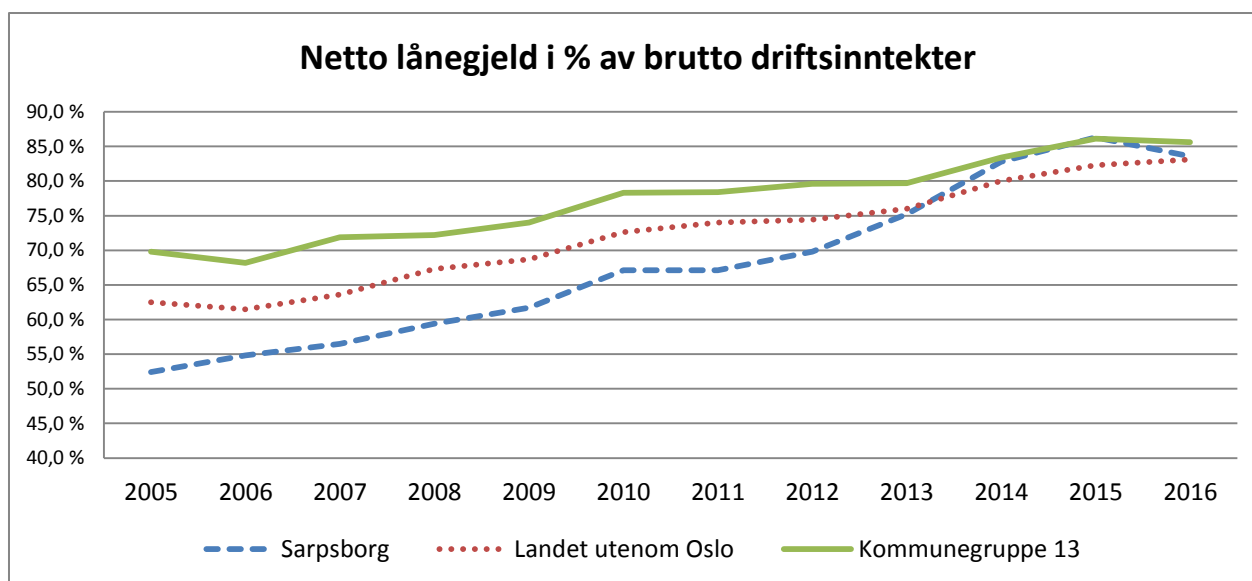
vil det opparbeidede premieavviket som skal dekkes inn øke i årene fremover. Som vist i diagrammet under øker de samlede avdragene på premieavviket hvert år, noe som igjen medfører en økt pensjonskostnad.

Premieavviket for 2018 i KLP er anslått til 102,1 mill. kr. Dette er et anslag som vil endres gjennom året når blant annet lønnsvekst og pensjonistoppgjøret blir kjent. Premieavvik er avviket mellom det kommunen betaler til KLP samt SPK og det kommunen er pliktig å kostnadsføre i driftsregnskapet. Ved utgangen av 2016 hadde Sarpsborg kommune totalt sett et opparbeidet positivt premieavvik (akkumulert premieavvik) på 201,4 mill. kr ekskl. arbeidsgiveravgift. Beløpet er oppført som eiendel i balansen. Som følge av reglene for bokføring av pensjon har kommunens samlede årsresultat for perioden 2002 – 2016 vært forbedret med 201,4 mill. kr. Utfordringen er at beløpet i realiteten er en utsatt kostnad som må dekkes inn de kommende årene. I 2021 er samlet pensjonskostnad hos KLP anslått til 315,4 mill. kr, som er 85 mill. kr høyere enn i 2016.

Gjeldsgrad

Grafen nedenfor viser utvikling av kommunens gjeldsgrad. Kommunen har som et av sine økonomiprinsipper at gjelden ikke skal være over landsgjennomsnittet.

Et vedvarende høyt investeringsvolum over flere år gjorde at kommunen i 2014, for første gang siden rapporteringen til KOSTRA ble obligatorisk i 2001, hadde en gjeldsgrad som var klart høyere enn gjennomsnittet for landets kommuner utenom Oslo. Netto lånegjeld i forhold til kommunens driftsinntekter i 2016 var på 83,6 %, tilsvarende var det 86,3 % i 2015. Netto lånegjeld har også gått ned sammenliknet med KOSTRA gruppe 13. For 2016 var netto lånegjeld 85,6 % for kommunegruppe 13. Gjennomsnitt for landet utenom Oslo var på 83,1 %.

Økt gjeldsbyrde i forhold til inntektene medfører at kommunen må bruke en stor andel av sine driftsinntekter til å dekke renter og avdrag på lån, og at det blir tilsvarende mindre igjen til drift. Økt gjeldsbyrde som følge av høyt investeringsvolum er en utfordring for hele kommunesektoren, og kan ikke vedvare over tid. Sarpborg kommune har vurdert tiltak for at gjelden ikke skal øke. Ved behandlingen av handlingsplan for 2017 – 2020 fattet bystyret vedtak om at renteekspontert gjeld som belaster driftsregnskapet ikke skal øke i perioden. Samlet renteekspontert lånegjeld ved slutten av handlingsplanperioden skal være lik renteekspontert gjeld 1.1.2017.

Finansinntekter og -utgifter

Tabellen viser utvikling i finansinntekter og finansutgifter for perioden 2014 – 2021. For perioden 2018 – 2021 er det benyttet tall fra handlingsplan 2018-2021.

Finansinntekter/ -utgifter (tall i 1000 kr)	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Renteinntekter og utbytte	-61 035	-57 220	-46 903	-31 500	-36 500	-37 000	-37 000	-36 500
Gevinst på finansiell instrumenter	-19 428	-4 291	-8 955	-	-	-	-	-
Sum finansinntekter	-80 463	-61 511	-55 858	-31 500	-36 500	-37 000	-37 000	-36 500
Renteutgifter og låneomkostninger	143 476	138 531	139 660	136 600	130 600	128 900	130 000	133 200
Tap på finansielle instrumenter	1 499	473	2 051	-	-	-	-	-
Avdrag på lån	145 696	158 115	157 375	156 910	153 200	170 400	173 100	177 900
Sum finansutgifter	290 671	297 119	299 086	293 510	283 800	299 300	303 100	311 100
Netto finansutgifter	210 208	235 608	243 228	262 010	247 300	262 300	266 100	274 600

Kommuneloven legger til grunn at nedbetaling på kommunens investeringslån minst må skje i takt med det beregnede verditapet på anleggsmidlene. I Sarpsborg kommune er årlige avdrag i budsjettet satt lik minste tillatte avdrag. For 2018 er minste tillatte avdrag beregnet til om lag 153 mill. kr basert på anslag for gjeld og bokført verdi av anleggsmidlene per 01.01.18. Med investeringene det legges opp til i økonomiplanperioden 2018-2021 er avdragene beregnet å øke til 177,9 mill. kr i 2021. Et høyere investeringsvolum enn planlagt i 4-årsperioden finansiert med lån vil medføre økte avdragsutgifter.

Ved inngangen til 2018 utgjør den samlede gjelden knyttet til investeringer i fast eiendom, maskiner og annet utstyr om lag 3,3 mrd. kr for Sarpsborg kommune. Samtidig forventes det at kommunen har om lag 0,9 mrd. kr plassert i bank, verdipapirer og lignende som, sett i sammenheng med gjeldsporteføljen, reduserer nettovirkningene av en eventuell renteøkning. Med det investeringsvolumet det legges opp til er det beregnet at gjelden i løpet av planperioden vil passere 4,0 mrd. kr (2017-priser). I tillegg kommer Husbankens videreformidlingslån (Startlån) hvor mottatte renter og avdrag forventes å dekke kommunens lånekostnader.

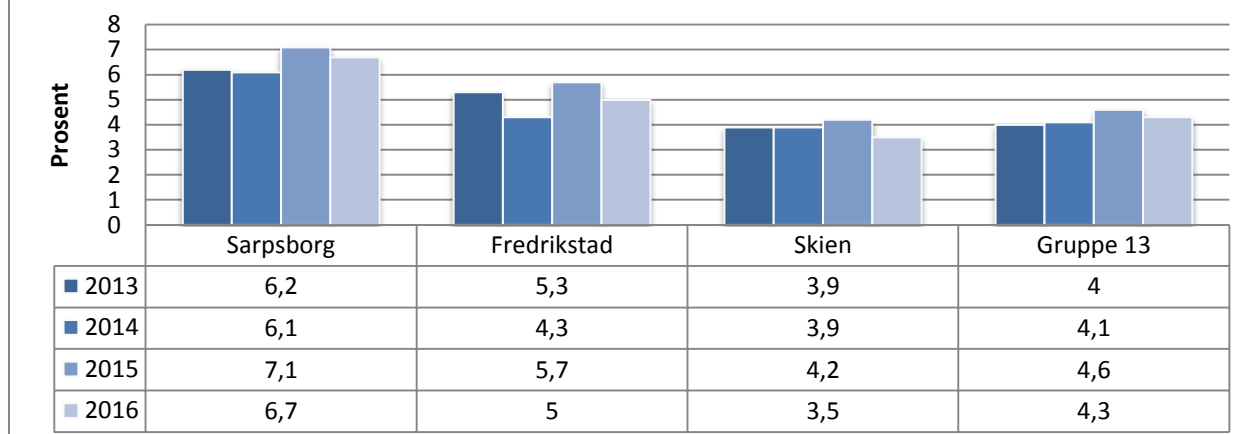
Det er et mål å redusere kommunens renteutgifter på lengre sikt gjennom en overgang fra fast til flytende rente. Kommunen tar som følge av dette større egenrisiko for fremtidige rentesvingninger. Med dagens markedsrente vil dette på lengre sikt gi vesentlig lavere renteutgifter, men kommunen kan i fremtiden oppleve større svingninger i årlige renteutgifter. For at ikke konsekvensene av en eventuell renteøkning skal bli for store er det vedtatt et prinsipp om at kommunen skal bygge opp et rentebufferfond.

Tabellen under viser de forutsetninger som økonomiplanen 2018-2021 bygger på hva gjelder utvikling i renter, avdrag og avkastning på finansielle plasseringer.

Investeringslån	Bud. 2018	Bud. 2019	Bud. 2020	Bud. 2021
Rentesats – lån	3,00 %	2,90 %	2,85 %	2,75 %
Avdrag investeringslån	153,2	170,4	173,1	177,9
Renteutgifter investeringslån	114,6	112,9	114,0	117,2
Rentesats - plassering	1,50 %	1,75 %	2,00 %	2,25 %
Renteinntekter	13,5	14,0	14,0	13,5
Markedets renteforventning (1)	0,92 %	1,20 %	1,50 %	1,74 %

Budsjetterte renteutgifter i planperioden er basert på en sannsynlig utvikling i pengemarkedsrenten på tidspunktet for utarbeidelse av budsjettet og nåværende avtaler om rentebinding. Gjennomsnittlig rentesatsen for investeringslån i 2018 er anslått til 3,00 % fallende til 2,75 % i 2021.

Netto finans og avdrag i prosent av brutto driftsinntekter, konsern

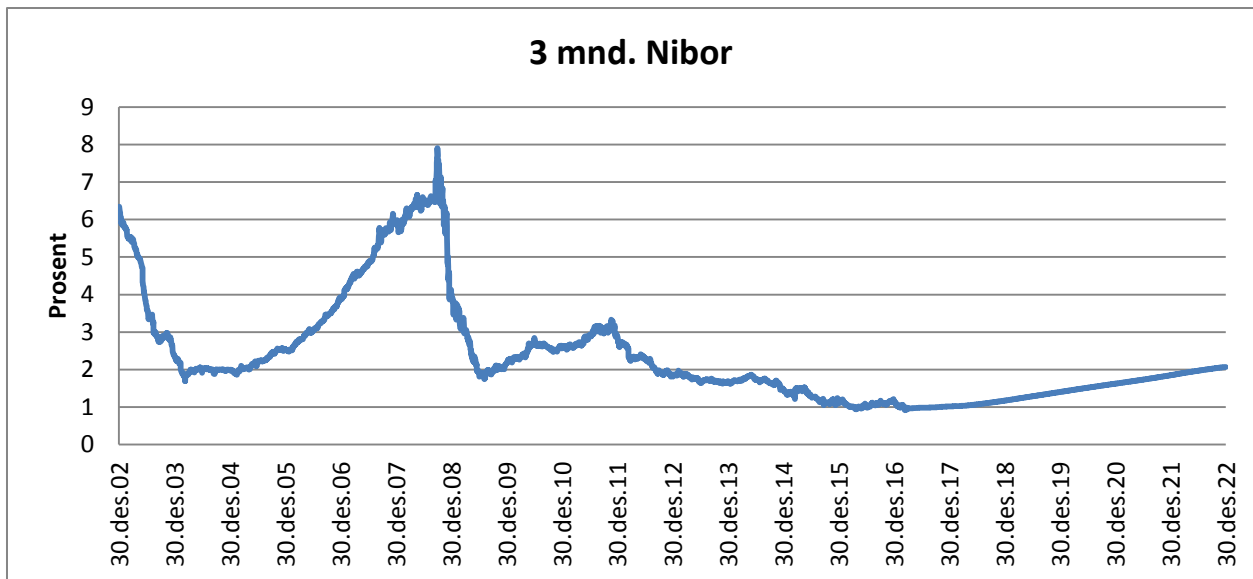

Resultatbegrepet viser hvor stor andel av driftsinntektene som er bundet opp til tilbakebetaling av lån. Høye netto finans- og avdragsutgifter indikerer isolert sett en høy lånegjeld. Et høyt investeringsvolum over flere år har medført at kommunen må bruke en stor andel av driftsinntektene til å dekke renter og avdrag. Rente- og avdragsbelastningen vil avhenge av valgt finansieringsstrategi, f.eks. andelen fremmedkapital, nedbetalingstiden o.l. Lån til investeringsformål har økt med 375 mill. kr fra 2013 til 2016. I samme periode har rente- og avdragsbelastningen på investeringslån i driftsregnskapet økt med 25,2 mill. kr.

Norges Bank senket i mars 2016 styringsrenten til et historisk lavt nivå på 0,50 %. Styringsrenten regnes som «gulvet» i rentemarkedet og endringer i Norges Banks styringsrente vil normalt påvirke de kortsiktige rentene i pengemarkedet.

Prognosen fra Norges Banks hovedstyre tilsier at styringsrenten holdes på 0,5 prosent det nærmeste året, før den heves gradvis til nær 1,5 prosent mot slutten av 2020. Prognosen er hentet fra Norges Bank publikasjon Pengepolitisk Rapport 3/2017.

Tremåneders Nibor, som er pengemarkedsrenten med tre måneder løpetid, er en viktig referanserente i det norske pengemarkedet. Renten på all investeringsgjeld i Sarpsborg kommune er priset med utgangspunkt i denne renten. Den siste tiden har tremåneders Nibor vært i underkant av 1 prosent. Diagrammet under viser historisk utvikling i tremåneders Nibor og hvordan markedet forventer at tremåneders Nibor vil utvikle seg fremover.

Beregningen av årlige renteutgifter bygger på de forutsetninger som fremgår av investeringsbudsjettet i handlingsplan 2018-2021. I tillegg er det forutsatt at kommunen ikke inngår flere rentesikringsavtaler i økonomiplanperioden etter hvert som gjeldende avtaler løper ut.

Det er i beregningen lagt til grunn at kommunens beholdning av likvide midler i bank og verdipapirer vil bli redusert fra gjennomsnittlig 900 mill. kr i 2018 til 600 mill. kr i 2021.

Gjeldsutvikling

Tall i 1000 kr	2013	2014	2015	2016
Sertifikatlån	951 800	1 656 270	1 356 270	1 359 220
Obligasjonslån	582 279	582 279	1 145 599	1 145 599
Kommunalbanken	1 452 851	1 173 862	915 512	857 174
Sum investeringslån	2 986 930	3 412 411	3 417 381	3 361 993
Sum formidlingslån (Husbanken)	567 322	637 130	677 787	748 574
Sum gjeld	3 554 252	4 049 541	4 095 168	4 110 567

Kommunens fondsbeholdning

Tabellen viser utvikling i kommunens fondsbeholdninger for perioden 2014 – 2021, samt avsetning til fond og bruk av fond i samme periode. Fondsbeholdninger for 2017 er beholdning medio oktober 2017. For perioden 2018 – 2021 er det benyttet tall fra handlingsplan 2018 - 2021.

Fondsbeholdninger (tall i 1000 kr)	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Disposisjonsfond	155 664	128 450	194 619	330 763	331 043	325 423	327 303	333 183
Bundne driftsfond	76 484	81 588	79 754	45 858	44 448	41 758	39 338	37 038
Ubundne investeringsfond	80 321	51 091	36 905	37 125	37 125	32 125	26 625	21 125
Bundne investeringsfond	11 543	8 590	2 610	2 390	2 390	2 390	2 390	2 390
Sum fond	324 012	269 719	313 888	416 136	415 006	401 696	395 656	393 736
Avsetninger til fond og bruk av fond								
Avsetning til disposisjonsfond	55 176	1 655	102 305	22 250	6 530	5 380	5 380	5 880
Avsetning til bundne driftsfond	33 000	34 122	31 131	2 150	330	150		
Avsetning til ubundne investeringsfond			11 541					
Avsetning til bundne investeringsfond	6 979							
Bruk av disposisjonsfond	-52 691	-28 870	-36 636	-3 550	-6 250	-11 000	-3 500	
Bruk av bundne driftsfond	-36 366	-29 018	-32 465	-3 850	-1 740	-2 840	-2 420	-2 300
Bruk av ubundne investeringsfond	-22 554	-29 229	-25 728	-14 200		-5 000	-5 500	-5 500
Bruk av bundne investeringsfond		-2 954	-5 979					
Netto avsetning	-16 456	-54 294	44 169	2 800	-1 130	-13 310	-6 040	-1 920

Kommunens fondsbeholdning består av disposisjonsfond, bundet driftsfond (selvkost og/eller øremerkede tilskudd til særskilte formål) samt investeringsfond. Investeringsfond kan være bundet (øremerket tilskudd til særskilte formål) eller ubundet.

Disposisjonsfond kan brukes til både drifts- og investeringsformål, mens investeringsfond kun kan brukes til investeringsformål. Disposisjonsfond kan både fungere som en buffer mot svingninger i driftsinntektene og som egenkapital i investeringer.

Disposisjonsfondet var på 194,6 mill. kr ved utgangen av 2016, og inneholder blant annet enhetenes overskuddsfond og rentebufferfondet. Av regnskapsmessig mindreforbruk på 114,7 mill. kr i 2016 ble 7,4 mill. kr avsatt til fond for enhetene med bakgrunn i reglementet for over- og underskudd. Enhetenes fond er da på 85,1 mill. kr. 49,1 mill. kr av mindreforbruket i 2016 ble benyttet til å fylle opp rentebufferfondet. Inkludert budsjettert avsetning i 2017 er rentebufferfondet nå på 80,0 mill. kr. Med et fond på 80 mill. kr vil kommunen tåle en rente på 6 % i to år på renteeksponert investeringsgjeld. Udisponert disposisjonsfond var per 31.12.2016 på 60,8 mill. kr.

Ubundne investeringsfond utgjorde ved utgangen av 2016 36,9 mill. kr hvorav det generelle fondet utgjorde 21,9 mill. kr. Med det generelle fondet menes avsetninger som ikke er knyttet til bestemte formål. Midlene kan kun brukes til investering, men formålet kan bystyret selv bestemme. Det generelle investeringsfondet er i HP 2017- 2020 disponert hovedsakelig til inndekning av egenkapitalinnskuddet til KLP. Egenkapitalinnskuddet kan ikke lånefinansieres og må derfor finansieres ved løpende driftsinntekter eller ved bruk av ubundne drifts- eller investeringsfond. Fra 2018 er det lagt opp til at egenkapitaltilskuddet skal dekkes av overføringer fra driftsregnskapet. Bundne investeringsfond er avsetninger som bystyret ikke kan disponere fritt.

6.2. Mål

Økonomi				
	Resultat			Ambisjon i perioden
	2014	2015	2016	
Mål: God kommuneøkonomi				
Netto driftsresultat i prosent av brutto driftsinntekter ⁵	-1,5 %	1,4 %	3,2 %	> 1,75 %
Netto lånegjeld i % av brutto driftsinntekter ⁶	82,9 %	86,3 %	83,6 %	< 83,1 %
Disposisjonsfond (ikke formålsbestemt)	27,8 mill. kr	2,2 mill. kr	60,8 mill. kr	> 50 mill.kr
Meravkastning kortsiktig likviditet ⁷	1,9 %	0,6 %	1,5 %	> 0,6 %
Avvik budsjett – regnskap for kommuneområdene samlet	0,4 %	1,0 %	1,4 %	0 %

Nøkkeltallene i måltavlen skal indikere om kommunens økonomi over tid utvikler seg i riktig retning. De vil si noe om kommunens handlingsrom i kommende år.

6.1.3. Status for økonomiprinsipper

Kommunen har syv økonomiprinsipper som er vedtatt i bystyret. Nedenfor gis det en kort beskrivelse av status ved utgangen av 2016. Status er beskrevet etter disponering av årsresultatet for 2016.

Økonomiprinsippene	Status prinsipp	Tiltak som vurderes i handlingsplanperioden
Kommunens langsiktige planlegging skal ha mål om en bærekraftig økonomisk utvikling som ivaretar nåtidens behov uten å stå i veien for at fremtidige generasjoner klarer å ivareta sine (generasjonsprinsippet).	Kommunen har gjennomført svært omfattende investeringer de siste årene for å ivareta nåværende og framtidige behov. Da investeringene i hovedsak har vært lånefinansiert har dette økt kommunens gjeldsgrad vesentlig.	Tiltak beskrevet for de øvrige prinsippene bygger opp under dette overordnede prinsippet.
Det skal over driftsbudsjettet årlig avsettes et beløp som egenkapital i årets/fremtidige investeringer. Beløpet skal minimum tilsvare forventet utbytte til kommunen fra eierskap i selskaper, og ikke være under 0,5 prosent av budsjetterte brutto driftsinntekter for kommunen.	Prinsippet innebærer at det for fremtidige investeringer bør avsettes ca. 20 mill. kr årlig. Det har i tidligere perioder vært satt av til disposisjonsfond for å nå målet om til enhver tid å ha et disposisjonsfond på 50 mill. kr.	Øke krav til avsetning for å øke selvsfinansieringen av investeringer.
Kommunen skal til enhver tid ha et disposisjonsfond på minst 50 mill. kr som buffer ved et eventuelt driftsunderskudd. Beløpet kommer i tillegg til de fondsavsetninger som	Kommunen hadde ved utgangen av 2016 et generelt disposisjonsfond på 60,8 mill. kr. Ved regnskapsavslutningen for 2016 ble det avsatt 7,2 mill. kr av	Krav til størrelsen på fondet bør revideres i perioden.

⁵ Gjelder Sarpsborg kommune som kommune konsern, dvs. kommunen inkl. kommunale foretak og andel av interkommunale selskaper hvor kommunen er medeier.

⁶ Gjelder kommunen som kommune konsern. Bystyret har tidligere vedtatt at netto lånegjeld ikke skal overstige gjennomsnittet for landet uten Oslo.

⁷ Meravkastning utover referanseindeks ST1X. Gjelder kun kommunen.

er knyttet til over-/underskudd på enhetene.	mindreforbruket.	
Kommunen skal ha en lånegjeld som ikke overstiger gjennomsnittet for norske kommuner og samtidig ivaretar generasjonsprinsippet.	Kommunen hadde ved utgangen av 2016 en lånegjeld som ligger over snittet for landet. Bystyret har vedtatt en handlingsregel om at den renteeksponerte gjelden ikke skal øke i perioden 2017-2020.	Handlingsregelen om at gjelden ikke skal øke videreføres i perioden 2018-2021. Vurdere om det skal innføres en fast andel egenkapitalfinansiering på alle investeringer.
Kommunens økonomiplan for de fire neste årene skal ses i lys av det investerings- og driftsbehov kommunen vil ha i et perspektiv på inntil 8 år.	Ved planlegging vurderes demografi og utvikling av tjenestebehov.	I perioden beskrives langsiktige investeringsbehov med en tidshorisont på 8 år. Dette gjøres med bakgrunn i forventet befolkning- og næringsvekst i lys av ny arealplan.
Kommunen skal ha myndiggjorte enhetsledere med ansvar for og myndighet til å disponere tildelte driftsrammer.	Kommunen har rammestyring og en ordning der enhetene gjennom mindreforbruk kan bygge opp disposisjonsfond på inntil 3 % av driftsbudsjettet. Avvik i enhetene samlet for 2016 var 1,4 %, det viser god budsjett disiplin og økonomistyring. Enhetenes disposisjonsfond var ved utgangen av 2016 på 85,1 mill, kr etter disponering av resultat for 2016.	Vurdere ordningen med disposisjonsfond for enhetene.
Kommunen skal opparbeide et buffer rentefond som minst er stort nok til at kommunen kan tåle en rente på inntil 6,0 % i minimum 2 år på renteeksponert investeringsgjeld målt per 31.12 året før budsjettåret.	Rentebufferfondet var på 24,8 mill. kr ved utgangen av 2016. Det ble lagt inn en avsetning til rentebufferfondet i økonomiplan for 2017-2020 med 6 mill. kr. Ved behandlingen av årsregnskapet ble det avsatt 49,1 mill. kr. Beregninger viser at et fullt rentebufferfond bør være på 80 mill. kr. Årsresultatet for 2016 gjorde det mulig å fylle opp fondet til ønsket nivå inkludert avsetningen i 2017.	Det vurderes om rentebufferfondet på lengre sikt skal inngå i det generelle disposisjonsfondet. Dette ses i sammenheng med at krav til størrelsen på disposisjonsfondet bør revideres i perioden.

7. Økonomiplan og budsjett

7.1. Økonomiske rammebetingelser

Dette kapitlet beskriver det økonomiske opplegget for kommunesektoren slik det framgår av regjeringens forslag til statsbudsjett, som ble lagt frem 12.10.2017.

Kommunesektorens inntekter i 2017

I Revidert nasjonalbudsjett 2017 (RNB) ble anslaget for kommunesektorens skatteinntekter i 2017 nedjustert med 0,85 mrd. kr for kommunene. Vel 160 mill. kr av nedjusteringen ble begrunnet i endringer i skatteopplegget. Den øvrige nedjusteringen skyldtes lavere anslag for lønnsveksten i 2017. Den ble nedjustert fra 2,7 % til 2,4 %. Den samlede pris- og kostnadsveksten (kommunal deflator) ble nedjustert fra 2,5 % til 2,3 %.

Oppdatert informasjon om skatteinngangen ved fremleggelse av statsbudsjettet for 2018 viser en skattevekst på om lag 4 mrd. kr utover det som ble lagt til grunn i revidert nasjonalbudsjett. Veksten forklares med ekstraordinære utbytter til personlige skatteyttere for inntektsåret 2016, som trolig skyldes tilpasninger av ny skattereform. Det gir økt skatt på alminnelig inntekt, som deles mellom kommuner, fylkeskommuner og staten. Veksten i skatteinntektene forventes derfor ikke å bli videreført i 2018.

Det økonomiske opplegget for 2018

Regjeringens forslag til statsbudsjett for 2018 er en oppfølging av de politiske prioriteringene som fremkom i kommuneproposisjonen 2018.

Regjeringens budsjettforslag innebærer en reell vekst for kommuner og fylkeskommuner i frie inntekter på knappe 3,8 mrd. kr. Dette er i det nedre intervallet av det som ble signalisert i kommuneproposisjonen i mai på 3,8-4,3 mrd. kr. Veksten i frie inntekter må sees i sammenheng med kommunesektorens merutgifter til befolkningsutviklingen, samt sektorens anslåtte merutgifter til pensjon. Kommuneproposisjonen for 2018 hadde beregninger som viste merutgifter i 2018 på 2,7 mrd. kr som følge av den demografiske utviklingen. Av dette ble det anslått at om lag 2,2 mrd. kr må finansieres innenfor veksten av frie inntekter. Den anslåtte merutgiften er et uttrykk for hva det vil koste kommunesektoren å opprettholde tjenestetilbudet i blant annet skole, barnehage og omsorgstjenesten med uendret standard og produktivitet i tjenestene. Når det er tatt hensyn til merutgifter som skyldes den demografiske utviklingen og pensjonskostnader, innebærer statsbudsjettet en styrkning på 0,8 mrd. kr til satsninger finansiert innenfor veksten av de frie inntektene.

Satsningsområdene i forslag til statsbudsjettet er på følgende områder:

- 300 mill. kr til opptrappingsplan innenfor rusfeltet
- 200 mill. kr til tidlig innsats i barnehage og skole
- 200 mill. kr til forebyggende tiltak for barn, unge og familier
- 100 mill. kr til særskilt fordeling for ferjefylkene

I forslag til statsbudsjett er det lagt inn en økning av innslagspunktet i toppfinansieringen for ressurskrevende tjenester med kr 50.000 utover lønnsveksten. KS har anslått at dette vil gi økte kostnader for kommunene med 300 mill. kr.

Det er lagt inn et forslag i statsbudsjettet om at maksimal foreldrebetaling i barnehagene økes med 110 kr per måned. Maksimal foreldrebetaling blir 2.910 kr. Rammetilskuddet til kommunene vil reduseres med 300 mill. kr. Det tilsvarer økningen i foreldrebetalingen.

Regjeringen foreslår å fjerne adgangen til å skrive ut eiendomsskatt på produksjonsutstyr og produksjonsinstallasjoner, med unntak for vannkraftverk, vindkraftverk og de delene av

petroleumsanlegg for olje og gass som også omfattes av petroleumsskatteloven. Definisjonen av produksjonsinstallasjoner er trukket vidt i proposisjonen, og innebærer at etter forslaget vil bare de bygningsmessige skallene i industrianlegg og infrastrukturanlegg være gjenstand for eiendomsskatt. Forslaget innebærer også at alle infrastrukturanlegg (kraftnett, telenett, bredbåndsnett, fjernvarmenett osv.) i all hovedsak fritas for eiendomsskatt, og at størsteparten av skattegrunnlaget i industrielle anlegg vil bli borte. Forslaget får dermed store konsekvenser for svært mange kommuner, og vil i særlig grad ramme industrikommunene. Landssamanslutninga av Vasskraftkommunar anslår at dette vil innebære et samlet tap på 1 mrd. kr for alle kommunene. Anslaget er usikkert, men for Sarpsborg kommune anslås det et samlet tap på 8 mill. kr. Det er foreslått overgangsregler som skal gi en trinnvis reduksjon i skatteinntekten over fem år fra og med 2019.

Føringar gitt i statsbudsjettet medfører at kommunen må omtaksere dagens verk og bruk etter de samme prinsippene som næring. Konsekvenser av dette forslaget er ikke innarbeidet i denne handlingsplanen, da det er usikkerhet om hvordan dette skal gjøres i praksis. Ved fremtidig taksering vil store deler av potensielt eiendomsskattegrunnlag falle bort. Bedrifter med størst andel produksjonsutstyr er i dag taksert etter avkastningsprinsipp.

Regjeringen har varslet en innføring av nasjonal bemanningsnorm i barnehagene fra 01.08.2018. I statsbudsjettet er det ikke tatt høyde for å kompensere merutgiftene for kommunen. I Sarpsborg kommune er det beregnet til å utgjøre 6,5 mill. kr i 2018 og en helårseffekt på 15,6 mill. kr. Det resulterer også i økt tilskudd til private barnehager i 2020 på 14,3 mill. kr og 2021 på 34,3 mill. kr.

7.2. Økonomiplan 2018 – 2021 med driftsbudsjett 2018

Sarpsborg kommunes driftsbudsjett for 2018 fremgår av budsjettskjema 1A og 1B, side 140 – 143

Kommuneloven oppstiller to krav til de kommunale budsjetter:

- Budsjettet skal være i balanse
- Budsjettet skal være realistisk

Balansekravet innebærer at budsjetterte inntekter minst må dekke budsjetterte utgifter. Realismekravet betyr at budsjettet skal bygge på realistiske anslag over inntekter og utgifter. Dette kravet kan ofte være vanskelig å forene med krav i gjeldende rettighetslovgivning som setter standarder for kvalitet og omfang på tjenestene til innbyggerne. Begge krav må være oppfylt for hvert enkelt budsjettår i økonomiplanperioden.

Fylkesmannen, som statlig tilsynsmyndighet, skal påse at kravene er oppfylt. Dersom budsjettet ikke oppfyller kravene kan fylkesmannen returnere budsjettet til bystyret med krav om at budsjettet behandles på nytt.

Økonomiplan for perioden 2018-2021 med årsbudsjett 2018 legges frem i balanse for det enkelte budsjettår slik kommuneloven krever.

Netto driftsresultat 2018

Netto driftsresultat regnes som en hovedindikator for økonomisk balanse i kommunesektoren. Netto driftsresultat er differansen mellom alle budsjettets inntekter og utgifter, men før avsetninger og bruk av fond og overføringer til investeringsregnskapet og inndekning/bruk av tidligere års resultat. Bare gjennom et positivt netto driftsresultat kan det skaffes til veie tilstrekkelig med egenkapital til fremtidige investeringer og samtidig bygge opp økonomiske «buffer». Som beskrevet i kapittel 6.1 anbefaler Teknisk beregningsutvalg at netto driftsresultat bør ligge på minimum 1,75 %.

I økonomiplanen er det lagt inn et positivt netto driftsresultat som vist i tabellen nedenfor:

	2018	2019	2020	2021
Netto driftsresultat i mill. kr	21,87	21,89	32,46	34,58
Netto driftsresultat i %	0,54	0,54	0,79	0,83

Det er lagt inn en avsetning til egenkapital til investeringer i tillegg til ubundne avsetninger. Det bidrar til at netto driftsresultat i prosent blir høyere enn for tidligere år. Tidligere har det kun blitt satt av 0,5 % i hele perioden av budsjetterte brutto driftsinntekter, som er i henhold til et av kommunens økonomiprinsipper. For å styrke det økonomiske handlingsrommet til blant annet fremtidige investeringer er det lagt inn en avsetning til egenkapital til investeringer i hele økonomiplanperioden.

Kommunens fondsbeholdning

Kommunens fondsbeholdning består av disposisjonsfond, bundet driftsfond (selvkost og øremerkede tilskudd til særskilte formål) og investeringsfond. Tabellen nedenfor viser kommunens fondsbeholdning pr 31.12.2016. Fondsutviklingen i økonomiplanperioden er nærmere beskrevet i kapittel 6.

Disposisjonsfond	194,6 mill. kr
Bundne driftsfond	79,7 mill. kr
Ubundne investeringsfond	37,1 mill. kr
Bundne investeringsfond	2,6 mill. kr

Disposisjonsfondet inneholder i tillegg til det generelle disposisjonsfondet også fond som rentebufferfondet og enhetenes fond.

KOMMUNENS INNTEKTER

Skatt og rammetilskudd utgjør til sammen 70,4 % av kommunenes samlede driftsinntekter⁸ og fastsettes hvert år av staten gjennom Stortingets vedtak på statsbudsjettet. For Sarpsborg utgjør inntektene 73 %. De resterende inntektene består av brukerbetalinger og andre salgs- og leieinntekter, overføringer, eiendomsskatt og finansinntekter som renter og utbytte fra aksjeselskaper hvor kommunene er eiere. Dette er inntekter som kommunene i større grad kan påvirke selv.

⁸ Basert på KOSTRA 2016. Sum skatt på inntekt og formue, rammetilskudd og andre statlige tilskudd.

Budsjettskjema 1A (tall i mill. kr)						
	R-16	Bud 17	Bud 18	Bud 19	Bud 20	Bud 21
Skatt på inntekt og formue	-1 246,5	-1 217,6	-1 349,19	-1 360,92	-1 374,35	-1 386,31
Ordinært rammetilskudd	-1 512,3	-1 622,6	-1 588,40	-1 604,58	-1 620,59	-1 636,77
Skatt på eiendom	-188,3	-188,5	-212,50	-215,00	-218,00	-221,00
Andre generelle statstilskudd:						
Andre direkte eller indirekte skatter						
Flykningetilskudd	-96,7	-78,1	-72,20	-61,80	-61,80	-61,80
Kompensasjonstilskudd - skole, pleie og omsorg, kirken	-8,5	-12,5	-12,30	-12,00	-12,00	-12,00
Sum frie disponible inntekter	-3 052,3	-3 119,3	-3 234,59	-3 254,30	-3 286,74	-3 317,88
Renteinntekter	-45,2	-30,5	-30,50	-31,00	-31,00	-30,50
Aksjeutbytte		-1,0	-6,00	-6,00	-6,00	-6,00
Gevinst finansielle instrumenter	-8,9					
Renteutgifter, provisjoner og andre finansutgifter	139,6	136,8	130,60	128,90	130,00	133,20
Tap finansielle instrumenter	2,0					
Avdrag på lån	157,5	156,7	153,20	170,40	173,10	177,90
Netto finansinntekter/-utgifter	245,0	262,0	247,30	262,30	266,10	274,60
Dekning av tidligere års regnskapsmessig merforbruk						
Til ubundne avsetninger	101,8	16,3	6,53	5,38	5,38	5,88
Til egenkapital investeringsformål		6,0	9,00	12,00	15,00	15,00
Til bundne avsetninger	0,1					
Bruk av tidligere års regnskapsmessig mindreforbruk	-75,3					
Bruk av ubundne avsetninger						
Bruk av bundne avsetninger	-0,5					
Netto avsetninger	26,1	22,3	15,53	17,38	20,38	20,88
Overført til investeringsbudsjettet	16,3		12,00	13,20	14,50	16,00
Til fordeling drift	-2 764,9	-2 835,0	-2 959,76	-2 961,41	-2 985,76	-3 006,39
Fordelt drift	2 650,0	2 835,0	2 959,76	2 961,41	2 985,76	3 006,39
Merforbruk/mindreforbruk	-114,70	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Frie inntekter

Sarpsborg kommune får en vekst i de frie inntektene på 2,3 prosent fra 2017 til 2018, ut fra forslaget til statsbudsjett. For Østfold er veksten på 2,5 prosent, og på landsbasis for alle kommunene er veksten på 2,6 %. De frie inntektene består av skatt, rammetilskudd, eiendomsskatt, flykningetilskudd og kompensasjonstilskudd. Skatt på inntekt og formue inneholder grunnlaget for skatteanslaget og anslått beløp for inntektsutjevningen. Skatt og rammetilskudd for 2018 er satt til det nivået som er beregnet av KS med utgangspunkt i statsbudsjettet for 2018. For årene 2019-2021 er det budsjettert med en årlig realvekst på skatt og rammetilskudd på 1,0 %, i samsvar med forventet befolkningsvekst.

Flykningstilskudd inngår som en del av andre generelle statstilskudd. Tilskuddet avhenger av hvor mange som bosettes hvert år. Det er vanskelig å fastsette antall flykninger, så det er lagt inn prognosetall i perioden på bakgrunn av kjente tall høsten 2017.

Eiendomsskatt

I henhold til eiendomsskatteloven skal såkalt «allmenn taksering» skje hvert tiende år. Siste alminnelige taksering i Sarpsborg var i 2008. I stedet for alminnelig taksering kan bystyret gjøre vedtak om å øke den taksten som eiendommene ble fastsatt til ved siste alminnelig taksering med inntil 10 % årlig. Økningen kan skje skrittvis over flere år uten tidsbegrensning.

Det er lagt inn en kontorjustering for eiendomsskatt fra 2017 til 2018, med 10 % oppjustering av takstene som ble fastsatt i 2008.

Skattesatsen for 2018 holdes uendret på 4,9 promille for bolig og fritidseiendommer og 7 promille for næring. Kontorjusteringen vil medføre en økning på om lag 700 kr for en «standard» bolig, det vil si på rundt 13 %. Årsaken til at skatten øker mer enn oppjusteringen av takstene er at bunnfradraget holdes uendret. For næringseiendommer og verk og bruk vil skatteøkningen tilsvare justeringen av takstene, det vil si 10 %.

Bystyret vedtar årlig bunnfradraget for bolig og fritidseiendom. Det er ikke lagt opp til endring av bunnfradraget. Bunnfradraget utgjør 300 000 kr per enhet, og reduserer eiendomsbeskatningen med om lag 39 mill. kr ved en skattesats på 4,9 promille. Heves bunnfradraget må skattesatsen også heves for å opprettholde budsjetterte inntekter. Det er lagt inn en økning i budsjettet for 2018 på 24 mill. kr. Effekten av kontorjusteringen er beregnet til om lag 22 mill. kr. I tillegg er det anslått en volumvekst som vil utgjøre 2 mill. kr. For perioden 2019-2021 er det budsjettert med en årlig økning av inntekter fra eiendomsskatten som følge av fortsatt vekst i skattegrunnlaget, men ingen økning av skattenivået.

Bystyret vedtok 12. oktober 2017 at Sarpsborg kommune skal gjennomføre en ny taksering med virkning fra 2020. Alminnelig taksering innebærer at all fast eiendom må beføres og takseres. Erfaringer fra sammenlignbare kommuner er at dette vil koste anslagsvis 8 mill. kr for Sarpsborg.

Ved forrige taksering i Sarpsborg kommune ble fem industribedrifter taksert med en metode som bygger på avkastningsprinsippet i stedet for en verditakst på eiendelene. Ved bruk av avkastningsprinsippet takseres det på grunnlag av beregninger med utgangspunkt i driftens lønnsomhet. Prinsippet kan benyttes når det er temmelig åpenbart at virksomheten i takstperioden ikke kan regne med noen lønnsom drift. De fem bedriftene som ble taksert etter dette prinsippet var Borregaard, Petterson Packaging AS, Nordic Paper AS, Glomma Papp AS og Østfoldkorn SA. Dette vil bli revurdert ved en ny taksering.

Kompensasjonstilskudd – renter og avdrag

Kompensasjon for renter og avdrag til bygging av sykehjemsplasser, omsorgsboliger og opprustning av skoler og kirkebygg må ses i sammenheng med budsjetterte renter og avdrag. Rentekompensasjonen følger Husbankens flytende rente. Budsjettet er satt til 12,3 mill. kr i 2018 med en liten reduksjon frem mot 2021. Det er ikke forventet at kommunen vil bli tildelt ytterligere midler under ordningen i planperioden.

Ressurskrevende tjenester

Det er budsjettert med 61 mill. kr i statlig tilskudd til ressurskrevende tjenester. Det er 1 mill. kr høyere enn i 2017. Innslagspunktet foreslås økt med 50.000 kr pr bruker utover anslått lønnsvekst fra 2018 i forslag til statsbudsjett. Det er en tilsvarende økning som kom i statsbudsjettet for 2017. Det utgjorde en merutgift for Sarpsborg kommune på om lag 4 mill. kr. Tilskuddet er et estimat basert på budsjetterte forventede utgifter til tjenesten i 2018. Det endelige tilskuddet basert på kommunens faktiske utgifter for året vil først være kjent og komme til utbetaling i 1. halvår 2019. Et avvik mellom estimatet og faktisk inntekt i 2018 føres til inntekt/utgift i 2019. Kompensasjon for kommunens utgifter utover innslagspunktet beholdes uendret på 80 %.

Konsesjonskraft

Kommunen kjøper konsesjonskraft og selger den videre til markedspris. Konsesjonskraft kan sees på som en kompensasjon for de naturverdier som en kommune må avstå til storsamfunnet i forbindelse med vannkraft utbygging. Inntektene er budsjettert til 0,7 mill. kr som er på samme nivå som i 2017.

Avgifter, gebyrer og egenbetalinger

Satsene for avgifter, gebyrer og egenbetalinger i 2018 fremgår av siden 124 –139 i plan- og budsjettokumentet. De fleste satsene er videreført med påslag for forventet lønns- og prisvekst på om lag 2,6 %.

Områdene vann, avløp, husholdningsrenovasjon og feiertjenester (VARF) er omfattet av selvkostregelverket og vedtatt av bystyre at skal inndeckes i sin helhet gjennom gebyrer til brukeren av tjenesten. For 2018 vil prisene på tjenestene øke med 0,7 %, noe som er lavere enn den generelle prisveksten. Den lave økningen skyldes at det i 2017 har vært økte inntekter som følge av volumvekst. Det budsjetteres med bruk av 1,75 mill. kr av tidligere avsatte midler på selvkostfond i 2018. Prisutvikling siden 2015 er gjengitt under.

Gebyrene for en standard bolig med stipulert forbruk på 200 m³ og en boenhet (inkl. mva)				
Beskrivelsen	2015	2016	2017	2018
Vangebyr, fast	752	752	752	752
Vangebyr, variabelt	2 060	2 060	2 060	2 060
Avløpsgebyr, fast	898	984	1 028	1 038
Avløpsgebyr, variabelt	2 734	2 995	3 130	3 161
Renovasjonsgebyr, fast	1 100	1 100	1 100	1 100
Renovasjonsgebyr variabelt (130 liter)	840	840	840	840
Feiegebyr	445	465	485	510
Sum	8 828	9 196	9 394	9 461
Økning fra året før	5,6 %	4,2 %	2,2 %	0,7 %

Egenbetalingen for trygghetsalarm øker med 70 kr pr. alarm pr. mnd, en økning på 40,2% for de med inntekt under 2 G, og 29,5% for de med en inntekt over 2G.

Over statsbudsjettet er det varslet en økning i maksimal pris på foreldrebetaling for barnehageplass på 180 kr pr mnd, som tilsvarer 6,6 %, i 2018. Prisen øker fra 2 730 kr til 2 910 kr per mnd.

Vigsler er overført til kommunene og det innføres som en ny betalingstjeneste. Gebyr for vigsler som gjennomføres andre steder enn i Sarpsborg rådhus eller Kulåsparken, og/eller foregår utenfor alminnelig arbeidstid, settes til kr 2.150 i 2018. For alle vigsler av brudepar som ikke er bosatt i kommunen kreves et administrasjonsgebyr som for 2018 settes til kr 1.000.

Bystyret vedtok i møte 17.03.16 å anskaffe nye vant i Sparta Amfi. Priser for leie av Sparta Amfi ble økt i 2017 for å finansiere renter og avdrag fra investeringen, i tråd med bystyrets vedtak. Etter dialog med idrettsrådet endres dette. Pris for Sparta Amfi nedjusteres til tidligere nivå hensyntatt generell prisvekst, mens priser for leie av øvrige idrettsanlegg øker med cirka 4,5 prosent. Dette innebærer at investeringen i Sparta Amfi dekkes inn med noe høyere leie fra alle idrettsanlegg.

Det innføres nye gebyrer i tidlig fase av reguleringsplaner, for planinitiativ og oppstartsmøte, slik at kommunen får kompensert for arbeid med planer som ikke fullføres. Samlet gebyr for ferdig reguleringsplan øker også ved at det betales for bebygd areal i tillegg til regulert areal. Hvor stor prisøkningen blir avhenger av regulert og bebygd areal.

Ved behandling av utredning om kirkens drift og struktur vedtok formannskapet at Kirkelig fellesråd skal vurdere å øke brukerbetalingene samt å innføre en kremasjonsavgift. En innføring av kremasjonsavgift bør sees i en regional sammenheng og innføres derfor ikke i 2018.

KOMMUNENS UTGIFTER

Lønns- og prisvekst

Lønns- og prisveksten i kommunal sektor⁹ er anslått til 2,6 %. Lønnsveksten er satt til 3,0 % og prisveksten på varer og tjenester er satt til 1,6 %. Anslaget for lønns- og prisvekst er benyttet i kommunens budsjett for 2018

Finans

Norges Bank senket i mars 2016 styringsrenten til et historisk lavt nivå på 0,5 %. Styringsrenten regnes som «gulvet» i rentemarkedet og endringer i Norges Banks styringsrente vil normalt påvirke de kortsiktige rentene i pengemarkedet. Prognosen fra Norges Banks hovedstyre tilsier at styringsrenten holdes på 0,5 % det nærmeste året, før den heves gradvis til nær 1,5 % mot slutten av 2020.

Kommunenes adgang til å oppta lån er hjemlet i kommunelovens § 50. Kommuner og fylkeskommuner kan ta opp lån for å finansiere investeringer i bygninger, anlegg og varige driftsmidler til eget bruk. I tillegg kan kommunene ta opp lån for videre utlån.

For 2018 er minste tillatte avdrag beregnet til 153,2 mill. kr basert på anslag for gjeld og bokført verdi av anleggsmidlene per 01.01.18. Med investeringene det legges opp til i økonomiplanperioden er avdragene beregnet å øke til 177,9 mill. kr i 2021. Et høyere investeringsvolum enn planlagt i 4-årsperioden finansiert med lån vil medføre økte avdragsutgifter.

Det er budsjettert med et aksjeutbytte på 6 mill. kr i hele perioden. Selskapene det er lagt inn utbytte fra er Skjebergkilens Marina AS (1 mill. kr) og Østfold Energi AS (5 mill. kr). Utviklingen på rentenivå, renteinntekter og renteutgifter er nærmere beskrevet i kapittel 6.

Budsjetterte renteutgifter i planperioden er basert på en sannsynlig utvikling i pengemarkedsrenten på tidspunktet for utarbeidelse av budsjettet og nåværende avtaler om rentebinding. Gjennomsnittlig rentesats for investeringslån i 2018 er anslått til 3,00 % fallende til 2,75 % i 2021. Oppdaterte prognoser om renter gir en reduksjon i utgifter til renter og avdrag med 9,7 mill. kr i forhold til økonomiplan for 2017-2020.

Startlån er Husbankens låneordning for vanskeligstilte. Ordningen administreres av kommunene. Det er budsjettert med et årlig låneopptak på 160 mill. kr i 2018-2021. Det er på samme nivå som 2017. Det ligger ikke inne noen ytterligere økning utover i perioden. Samlet utlån ved utgangen av 2016 var 739,6 mill. kr. Dette var en økning på 91,9 mill. kr fra året før.

Pensjon

⁹ Lønns- og prisveksten i kommunal sektor benevnes vanligvis som «den kommunale deflator» og fremkommer av statsbudsjettet for 2018. Lønnskostnadene utgjør knapt 2/3 av deflator.

I kommuneproposisjonen for 2018 ble veksten i kommunesektorens samlede pensjonskostnader anslått til å være i størrelsesorden 350 mill. kr i 2018, utover det som dekkes av den kommunale deflatoren. Det er lagt inn 350 mill. kr i forslag til statsbudsjett til pensjonsutfordringene som en del av de frie inntektene.

For interne budsjettformål ble det i 2017 benyttet en pensjonssats på 10,6 % for lærere i Statens pensjonskasse (SPK) og 15,85 % for alle øvrige ansatte i Kommunal Landspensjonskasse (KLP). For 2018 reduseres den interne budsjettsatsen for pensjon til KLP til 15,25 %, mens satsen for SPK videreføres.

Kommunen har mottatt foreløpige prognoser for pensjonskostnaden fra SPK og KLP for 2018. Den budsjettmessige virkningen av økt kostnad til pensjon for 2018 er samlet beregnet til 8,4 mill. kr.

Driftsbudsjett for kommuneområdene og balanse i planperioden

Samlet er det lagt inn 2,95 mrd. kr til fordeling drift for kommuneområdene i 2018. Fra 2017 til 2018 utgjør lønns- og prisvekst om lag 69 mill. kr av økningen på 109 mill. kr. For å kunne legge frem et budsjett i balanse er det lagt inn en økning for eiendomsskatt på 24 mill. kr. Samtidig bidrar lavere finansutgifter til at 9,7 mill. kr kan benyttes til å styrke kommuneområdene. Føringer fra staten som kommer som inntekt gjennom rammetilskuddet utgjør om lag 7 mill. kr.

Lavere lønnsvekst(2,4%) i 2017 enn det som kom i statsbudsjett for 2017(2,7%), resulterer at rammene for 2018 reduseres tilsvarende.

Fordeling av driftsrammer					
	Bud 17	Bud 18	Bud 19	Bud 20	Bud 21
Sum kommuneområde velferd	1434,24	1 517,04	1 511,54	1 524,29	1 530,79
Sum kommuneområde oppvekst	970,03	1 005,25	1 009,37	1 029,67	1 052,07
Sum kommuneområde samfunn	92,17	88,63	88,86	88,86	88,86
Sum kommuneområde organisasjon	150,03	154,12	158,87	157,97	159,87
Sum kommuneområde teknisk	237,24	244,24	242,29	234,49	224,32
Sum rådmann	8,54	8,19	8,19	8,19	8,19
Øvrige inntekter/utgifter som bl.a. ressurskr. br.	-57,20	-57,70	-57,70	-57,70	-57,70
Sum fordelt til drift	2 835,04	2 959,76	2 961,41	2 985,76	3 006,39

På lik linje med de senere budsjettårene, har det vært nødvendig å legge inn nye innsparingstiltak for å balansere budsjettet i 2018.

Som følge av det nye inntektssystemet og lavere rente på gjeld i perioden har Sarpsborg kommune fått noe bedre forutsetninger. Kommunen har de senere årene vært nødt til å gjennomføre omstillingstiltak for å holde budsjetttrammene. Det er foreslått en bemanningsnorm i barnehagene som vil påføre kommunen store utgifter utover i planperioden.

Det er store utfordringer innenfor velferdsområdet i årene som kommer. Det er forventet en stor økning i antall eldre over 80 år. Behovet for tjenester kan ikke løses kun ved å etablere flere heldøgns plasser. Det kreves en betydelig satsing på at eldre kan bli boende i eget hjem så lenge som mulig. Økt bruk av velferdsteknologiske løsninger vil være helt nødvendig.

I sum er det innarbeidet tiltak som innebærer effektivisering eller redusert aktivitetsnivå på til sammen 47 mill. kr i 2018. Samtidig har det vært behov for å styrke enhetenes budsjetter på enkelte områder som følge av kapasitets- og kostnadsvekst med til sammen 104 mill. kr. Andre statlige føringer og tiltak utgjør 7 mill. kr. Videre er det lagt inn økte inntekter utover

ordinær lønns- og prisvekst på til sammen 15 mill. kr i tillegg til økte gebyrer innenfor selvkostområdene vann, avløp, renovasjon og feiing. Utgifter til renter og avdrag er redusert med 9,7 mill. kr. Det bidrar til å styrke rammene til kommuneområdene.

Det vises for øvrig til kapittelet ovenfor om hovedgrepene i handlingsplan 2018-2021.

De viktigste driftsendringene med fordelte netto driftsrammer per tjenesteområde/enhet fremgår under omtalen av hvert kommuneområde. For øvrig vises det til budsjettskjema 1B på side 142 i budsjettokumentet hvor driftsrammene for alle enheter, kommuneområder og kommunen samlet fremkommer.

En vesentlig forutsetning for balanse mellom inntekter og utgifter er et moderat investeringsvolum i årene fremover som ikke bidrar til ytterligere vekst i kommunens lånegjeld målt som andel av brutto driftsinntekter. Det er behov for å videreføre handlingsregelen om at gjelden ikke skal øke i perioden.

Det er for hvert år i planperioden budsjettert med en avsetning til «fritt» disposisjonsfond. Beløpet fremkommer av budsjettskjema 1A under «til ubundne avsetninger». For 2018 er det budsjettert med 12,0 mill. kr i overføring fra drift til investering for å dekke det årlige egenkapitalinnskuddet i KLP. Anslaget for frie inntekter i planperioden forutsetter en årlig befolkningsvekst på 1 %.

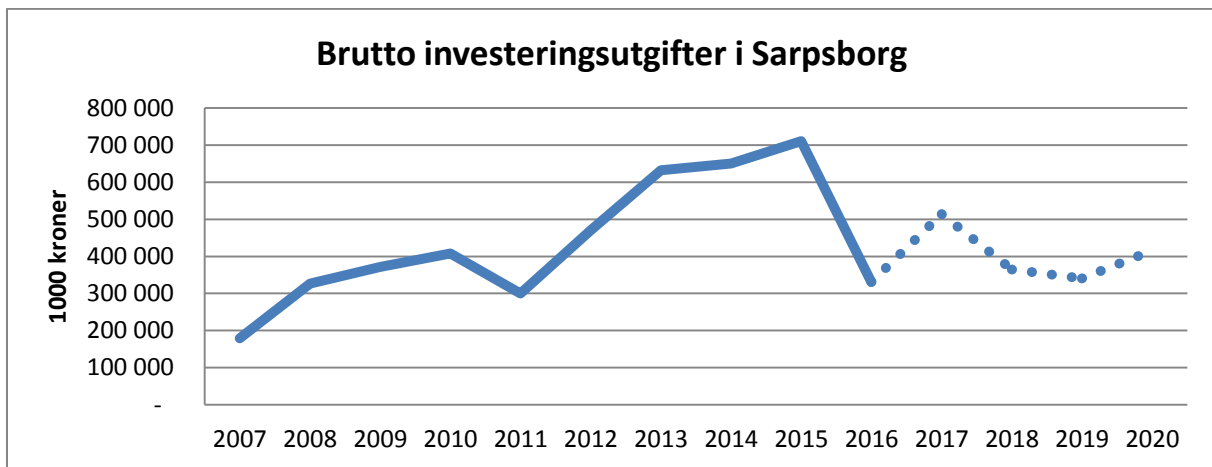
I perioden er det budsjettert med en overføring fra drift til investering. Kommunen har en høy gjeldsgrad og det vil være behov for å dreie til mer egenfinansiering av investeringsprosjekter for at investeringsvolumet ikke skal redusere det økonomiske handlingsrommet.

Selv med stabilitet i norsk økonomi, er det grunn til å anta at nivået på statens overføringer til kommunesektoren i årene fremover ikke vil dekke kommunens økte utgifter knyttet til demografiske endringer, pensjon og særskilte statlige satsinger. Dette gjør at det fortsatt vil være behov for omstilling og effektivisering av kommunens samlede virksomhet for å møte økt behov for tjenester, særlig innenfor velferdsområdet.

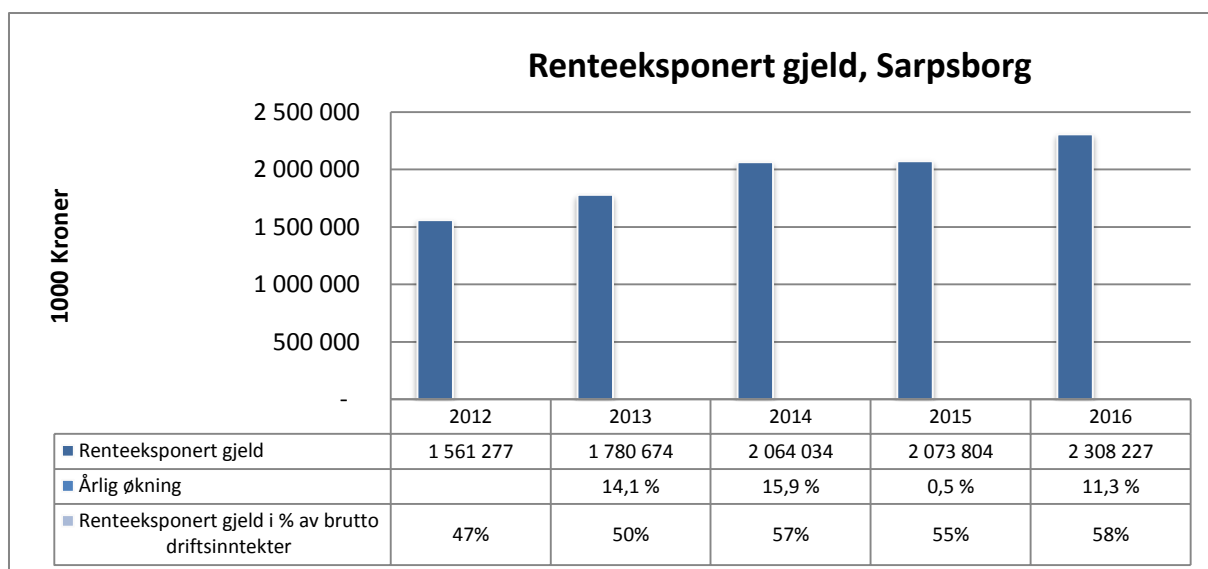
8. Investeringer

8.1. Investeringer (på rammenivå)

Diagrammet under viser brutto investeringsutgifter siden 2007. I perioden frem til 2016 har kommunens netto lånegjeld i % av brutto driftsinntekter steget fra 56,5 % til 83,6 %. Den prikkete linjen viser kommunens budsjetterte investering i vedtatt budsjett og handlingsplan 2017-2020. Det vil normalt være en differanse mellom budsjetterte investeringer og faktisk regnskapsførte investeringer. Dette skyldes hovedsakelig at utgiften kommer noe senere enn budsjettert. Ved regnskapsavleggelsen i 2016 var differansen på 186 mill. kr. Denne er ikke inkludert i budsjettert investering for 2017 under.

Andelen av kommunens investeringer i vann, avløp og renovasjon (VAR) har i den senere tid utgjort en økende andel av kommunens årlige investeringsutgifter. Det spesielle med investeringer innenfor VAR er at kapitalutgiftene blir direkte belastet innbyggerne gjennom kommunale gebyrer. En økt investering innenfor VAR eller økt fremtidig rente vil derfor ikke påvirke kommunens driftsbudsjetter til andre formål. Det samme gjelder enkelte andre investeringer som faller inn under statlige kompensasjonsordninger. I diagrammet under er kommunens andel av gjelden som ikke direkte påvirker kommunens driftsbudsjetter til annen tjenesteproduksjon ekskludert.

Etter flere år med store investeringer og voksende gjeld, har renter og avdrag belastet driften i stadig større grad. Det blir mindre igjen til å drive kommunens tjenester. Det har derfor vært nødvendig å gjøre grep for at gjelden ikke skal vokse ytterligere. Vedtatt budsjett og handlingsplan for 2017- 2020 bygger på en handlingsregel om at den delen av kommunens gjeld som belaster driften ikke skal øke. For å sikre forutsigbare og bærekraftige fremtidige økonomiske rammer for tjenesteproduksjon, bør det også for budsjett og handlingsplan 2018-2020 planlegges for ikke å øke renteeksponert gjeld. Renteeksponert gjeld 31.12.2016 inkluderer ikke ubrukte lånemidler til igangsatte investeringer som enda ikke er slutført. Det må tas høyde for at gjelden vil øke med 170 mill. kr når disse investeringene avsluttes. I budsjett og handlingsplan 2018-2021 legges det derfor opp til at renteeksponert gjeld 31.12.21 ikke skal være større enn 2,48 mrd. kr.

En videreføring av handlingsregelen vil på lengre sikt bidra til at vedtatt økonomiprinsipp «Kommunen skal ha en lånegjeld som ikke overstiger gjennomsnittet for norske kommuner og samtidig ivaretar generasjonsprinsippet» blir ivaretatt.

For å finansiere investeringer i budsjett og handlingsplan 2018-2021 er det forutsatt økt grad av egenfinansiering, det vil si at en mindre andel finansieres ved lån.

Slik det fremkommer av tabellen under er de totale investeringene i perioden 2017-2021 som påvirker kommunens renteeksponerte gjeld 1,47 mrd. kr. Detaljert investeringsoversikt fremkommer under kapittel 8.2. Ved utgangen av perioden er det estimert at kommunens renteeksponerte gjeld vil være 10,1 mill. kr lavere enn ved inngangen av perioden.

Handlingsregel investering 2017-2021 (tusen kr)						
Renteeksponert gjeld 01.01.2017	2 478 000					
Renteeksponert gjeld 01.01.2022	2 467 870					
	2017	2018	2019	2020	2021	Perioden 2017-2021
Investeringer uten VARF	260 835	386 600	183 000	236 700	405 800	1 472 935
Salg av kommunal eiendom	-24 600	-46 600	-56 100	-70 100	-61 100	-258 500
Tilskudd	-123 850	-16 750	-37 300	-8 250	-64 000	-250 150
Andel av årlig inntekt til investering		-9 000	-12 000	-15 000	-15 000	-51 000
Bruk av udisponert investeringsfond				-5 500	-5 500	-11 000
Bruk av øremerket dispfond/inv. Fond	-25 680	-3 000	-9 000	-3 500	-32 000	-73 180
Bruk av generelt dispfond						
Ekstraordinært avdrag på gjeld	-39 935					
Merverdiavgiftskompensasjon	-36 300	-49 000	-22 000	-31 000	-52 000	-190 300
Sum økt gjeld	10 470	262 250	46 600	103 350	176 200	598 870
Avdrag uten VARF	120 000	117 000	122 000	123 000	127 000	609 000
Differanse	-109 530	145 250	-75 400	-19 650	49 200	-10 130

Investeringer uten vann, avløp, renovasjon og feiertjenesten (VARF)

Investeringer uten VARF er budsjettet til å utgjøre 1,21 mrd. kr for budsjett og handlingsplan perioden 2018-2021. I tabellen overfor er også året 2017 inkludert, da handlingsregelen for investeringer tar utgangspunkt i gjeldsnivået 1. januar 2017.

Kapitalutgifter i forbindelse med VARF investeringer dekkes innenfor de kommunale gebyrene til tjenestene og vil ikke påvirke kommunens renteeksponerte gjeld. Investeringen er derfor utelatt ved beregning av handlingsregelen.

Investeringene som er prioritert kan i stor grad begrunnes med en klar effektiviseringsgevinst, nødvendig kapasitetsutvidelse, HMS-hensyn eller at investeringen i stor grad er finansiert gjennom eksterne tilskuddsordninger.

Salg av eiendom og tilskudd

Salg av eiendom er i perioden 2018-2021 budsjettet til 233,9 mill. kr. Tilskudd er budsjettet til 126,3 mill. kr:

Investeringer - salg (mill. kr)				
	2018	2019	2020	2021
Kommuneområde teknisk				
Enhet verksted og transport				
Salg av brannbil	-0,50			
Salg av biler og maskiner	-0,10	-0,10	-0,10	-0,10
Enhet eiendom				
Salg av Navestad/Berg		-30,00	-20,00	-5,00
Salgsinntekter Kampenesmosen		-6,00		-6,00
Salgsinntekter Kløvningsten	-2,00			
Salgsinntekter Yvenåsen		-5,00	-40,00	
Salgsinntekter Tune senter II				-40,00
Salg av kommunal eiendom	-15,00	-15,00	-10,00	-10,00
Salg kvartal 261	-14,00			
Salg av søsterbolig	-15,00			
Sum salgsinntekter	-46,60	-56,10	-70,10	-61,10

Tilskuddsordninger - investeringer (tall i mill. kr)				
	2018	2019	2020	2021
Investeringstilskudd:				
32 nye plasser Haugvoll				-50,00
Bofellesskap med bemanning - psykiatriboliger				-14,00
Sarpsborg Scene		-2,00	-1,50	
12 boliger psykisk utv.hemmede på Værn		-16,50		
Boliger Bodalsjordet		-7,00		
Modulbaserte boliger		-2,40		
Statlige spillemidler:				
Basseng Sarpsborghallen		-2,10		
Bytte kunstgress			-1,15	
Sandbakken idrettshall	-5,60	-5,60	-5,60	
Belønningsmidler:				
Veiforbindelse Pellygata/St.Mariegate	-1,70	-1,70		
Sykkelparkering sentrum	-1,00			
Boligsoneparkering og langtidsparkering	-2,20			
Utrede parkeringshus	-0,80			
Etablering av bussholdeplass Grålum	-0,55			
Sykkelfelt i sentrum	-2,40			
Hovedsykkelplanen (Regulering)	-2,50			
Sum tilskuddsordninger	-16,75	-37,30	-8,25	-64,00

Andel av årlig inntekt til investering

Kommunens positive regnskapsresultat for 2016 har gjort det mulig å styrke egenfinansieringen i framtidige investeringer. Ved at kommunens «rentebufferfond» ble styrket til vedtatt nivå, kan det som var budsjettert til fondet omprioriteres til egenfinansiering av investeringer i budsjett og handlingsplan 2018-2021. Totalt er det overført 51 mill. kr fra drift til investeringsformål i handlingsplanperioden.

Bruk av fond investering

Det er budsjettert med bruk av 11 mill. kr. fra generelt investeringsfond og 5 mill. kr fra investeringsfond som tidligere er avsatt til Sarpsborg Scene. Til investeringene på Sarpsborg scene er det også benyttet 7,5 mill. kr. fra disposisjonsfond avsatt til formålet. Det vil ikke være ytterligere midler avsatt til Sarpsborg scene etter disponeringen. 3 mill. kr av fond til nytt bibliotek avsatt i regnskapsavleggelsen for 2016 er benyttet til forprosjekt nytt bibliotek. Gjenstående 32 mill. kr på bibliotekfondet er avsatt til investering i bibliotek i 2021.

Bruk av fond - investeringer (tall i mill. kr)				
	Bud 18	Bud 19	Bud 20	Bud 21
Bruk av ubundne investeringsfond				
Sarpsborg scene (fond nr. 25399007)		-5,00		
Generelt investeringsfond			-5,50	-5,50
Bruk av ubundne avsetninger				
Sarpsborg scene (fond nr. 25699918/26)	-1,00	-3,00	-3,50	
Nytt bibliotek (fond nr. 25699221)	-2,00	-1,00		-32,00
Bruk av avsetninger	-3,00	-9,00	-9,00	-37,50

Ekstraordinært avdrag på gjeld

Samlet likvidasjonsutbytte fra Tune administrasjonsbygg AS og Greåkerveien AS på 39,6 mill. kr, samt restfinansiering av 6 prosjekter på 0,4 mill. kr som avsluttes i 2. tertialrapport 2017 er foreslått benyttet til ekstraordinært avdrag på gjeld. Dette bidrar til at det kan forventes en reduksjon i kommunens renteeksponerte gjeld i 2017.

Merverdiavgiftskompensasjon på investeringer

Merverdiavgiftskompensasjon på investeringer inntektsføres i sin helhet i investeringsregnskapet. Beløpet er anslått til 49 mill. kr i 2018 og 154 mill. kr for perioden 2018-2021. Inntektsføring av momskompensasjon i investeringsregnskapet reduserer lånebehovet tilsvarende.

Sum renteeksponert gjeld

I perioden 2017-2021 vil investeringsvolumet kunne økes med ytterligere 10,5 mill. kr eksklusiv merverdiavgift eller andre finansieringskilder uten at renteeksponert gjeld ved utgangen av perioden blir økt. Budsjettert renteeksponert gjeld ved utgangen av perioden vil derfor være marginalt mindre enn ved inngangen. For 2018 er det budsjettert med en økning av gjelden på 145,6 mill. kr.

8.2 Del 2: Investeringer (detaljerte tabeller)

Investeringer (tall i mill. kr)					
	Tidl. bevilget	Bud 18	Bud 19	Bud 20	Bud 21
Kommuneområde velferd					
Kompetansesenter rus og psykisk helse					
Bofellesskap med bemanning			5,00	30,00	
Sum kompetansesenter rus og psykisk helse	0,00	0,00	5,00	30,00	0,00
Omsorgstjenester					
Nødstrøm Borgen og Haugvoll sykehjem		2,50			
Helsehuset 1.etasje		4,00			
Sykesignalanlegg Haugvoll bofellesskap		2,00			
32 nye plasser Haugvoll sykehjem			1,00	10,00	100,00
48 leiligheter i bofellesskap på Bodalsjordet					1,00
Kruseløkka sykehjem	13,00	5,00			
Sum omsorgstjenester	13,00	13,50	1,00	10,00	101,00
Bolig og omsorg					
Modulbaserte boliger (permanente)	12,00	5,00			
Bodalsjordet (12 leiligheter)	20,00	10,00			
Boligsosial handlingsplan	10,00	13,00	13,00	13,00	13,00
Sum Bolig og omsorg	42,00	28,00	13,00	13,00	13,00
Boveiledning					
Utbygging Lunstikka bofellesskap	1,00	6,00			
12 boliger i bofellesskap Værn	4,00	42,00	9,00		
Sum boveiledning	5,00	48,00	9,00	0,00	0,00
Sum kommuneområde velferd	60,00	89,50	28,00	53,00	114,00

Kompetansesenter rus og psykisk helse

Bofellesskap for mennesker med psykiske lidelser

Det er innarbeidet totalt 35 mill. kr i HP-perioden til bygging av 6 - 8 boliger i bofellesskap med bemanning. Boligene skal være ferdig oppført i 2020 og planlagt tatt i bruk siste halvår 2021. Det forventes tilskudd til boligene fra Husbanken. Pr. 2017 utgjør tilskuddet 1,4 mill. kr pr. boligenhet.

Omsorgstjenester

Nødstrøm Borgen og Haugvoll sykehjem

Ved bortfall av strøm er det helt nødvendig at kommunens sykehjem kan opprettholde ordinær drift. Dette blant annet fordi sykehjemmene har mye avansert medisinsk teknisk utstyr som er nødvendig for å kunne drifte forsvarlig. Borgen og Haugvoll sykehjem har i dag kun nødstrøm i enkelte strømuttak. Dette er ikke tilstrekkelig. Det er innarbeidet 2,5 mill. kr i 2018 for å oppgradere nødstrømsaggregatene for å sikre fullverdig strømforsyning ved strømrbrudd.

Helsehuset 1. etasje

Etter bevilgning i bystyret 1. tertial 2017 fullføres rehabiliteringsarbeidet i 2. og 4. etasje til

kontorarbeidsplasser. Det er behov for å fullføre arbeidet i 1. etasje i helsehuset. Dette er arealer som blant annet skal kunne benyttes av brukerorganisasjoner til likemannsarbeid. Det er innarbeidet 4 mill. kr til dette formål i 2018.

Sykesignalanlegg Haugvoll bofellesskap

Det har de siste årene vært en oppgradering av sykesignalanleggene i kommunens heldøgnsstilbud. Dette har vært helt nødvendig for å sikre trygge og forsvarlige tjenester. Det er kun bofellesskapet på Haugvoll som gjenstår. For å fullføre oppgraderingen er det innarbeidet 2 mill. kr i 2018.

32 nye sykehjems plasser Haugvoll sykehjem

Haugvoll sykehjem med 64 plasser ble ferdigstilt i 2010 og tatt i bruk mars 2011. I reguleringsplanen og tegninger for bygget er det planlagt et sykehjem med totalt 96 plasser. De etablerte servicefunksjonene ved sykehjemmet er dimensjonert for dette antallet. Det er innarbeidet investeringsmidler til å fullføre utbyggingen av de resterende 32 plassene i løpet av perioden. Utbyggingen er kostnadsberegnet til 111 mill. kr. Plassene er planlagt tatt i bruk i 2022, og skal benyttes som skjermede plasser for mennesker med demens. 12 av plassene skal erstatte avdeling D ved Tingvoll sykehjem. Det forventes tilskudd fra Husbanken til plassene. Pr. 2017 vil maksimalt tilskudd kunne utgjøre 55 mill. kr. Stortinget har vedtatt en omlegging av tilskuddsordningen der en økende andel av tilsagnsrammen skal forbeholdes plasser som gir netto tilvekst. Det tas forbehold om hvorvidt Husbanken gir tilskudd til samtlige 32 plasser.

48 leiligheter i bofellesskap på Bodalsjordet

Kommunens tomt på Bodalsjordet er regulert til 12 utleieboliger og et bofellesskap med 48 leiligheter med heldøgns bemanning. Utleieboligene er under oppføring. For å møte fremtidig behov for heldøgns plasser, er det avsatt 1 mill. kr i 2021 for å begynne planleggingen av bofellesskapet. Byggingen er kostnadsberegnet til 151 mill. kr. Det forventes tilskudd fra Husbanken til boligene. Pr. 2017 utgjør tilskuddet 1,4 mill. kr pr. boligenhet. Samlet vil tilskuddet kunne utgjøre ca. 68 mill. kr.

Kruseløkka sykehjem

Bystyret bevilget i mai 2017 18 mill. kr til utbedring av Kruseløkka sykehjem. Bakgrunnen for vedtaket var stort press på heldøgns plasser i omsorgstjenestene. Bystyret vedtok derfor å ta i bruk Kruseløkka sykehjem for å avvikle ekstra langtids plasser og kunne innfri full eneromsdekning for langtidsbeboere. Hele bygget blir rehabilitert, men det planlegges i denne omgang å ta i bruk 13 rom i 1. etasje i løpet av januar 2018.

Bolig og omsorg

Modulbaserte boliger

Det er tidligere bevilget 12 mill. kr til å fullføre permanent plassering av 10 modulbaserte boliger. Rådmannen har i årsrapport 2016 og 1. og 2. tertial 2017 varslet at forventet sluttkostnad er 17 mill. kr. Det er innarbeidet 5 mill. kr i 2018 for å kunne gjennomføre byggingen. Det tas sikte på å ta boligene i bruk i slutten av 2018.

Bodalsjordet – 12 leiligheter

Det er vedtatt bygging av 12 utleieboliger på Bodalsjordet. Boligene er under oppføring og vil bli tatt i bruk i januar 2018. Det er totalt avsatt 30 mill. kr til byggingen. Det er gitt tilsagn om tilskudd fra Husbanken med 7 mill. kr.

Boligsosial handlingsplan

Det er innarbeidet 13 mill. kr til boligsosiale formål hvert år i perioden. Midlene vil finansiere innkjøp og rehabilitering av utleieboliger. Det er et mål at kommunale leietakere kan kjøpe den boligen de leier. Midlene til boligsosiale formål benyttes derfor også til å erstatte solgte boliger. Det forventes tilskudd fra Husbanken til boligsosiale formål med i snitt 20 % av investeringene.

Boveiledning

Utbygging Lunstikka bofellesskap

Lunstikka er et bofellesskap for psykisk utviklingshemmede og består av 2 rekkehus. For å oppnå mer effektiv drift og ivareta ansattes arbeidsmiljø skal boligene bygges sammen. Det er bevilget og avsatt 7 mill. kr til arbeidet. Forventet ferdigstillelse er sommeren 2018.

12 boliger i bofellesskap Værn

Bystyret har vedtatt bygging av 12 boliger i bofellesskap på Værn for psykisk utviklingshemmede til en kostnad av 55 mill. kr. Planlagt oppstart av drift er januar 2020. Husbanken har gitt tilsagn om investeringstilskudd til boligene med i alt 16,5 mill. kr.

Investeringer (tall i mill. kr)					
	Tidl. bevilget	Bud 18	Bud 19	Bud 20	Bud 21
Kommuneområde oppvekst					
Grunnskole, SFO og grunnskoleopplæring for voksne					
Handlingsprogram IKT skoler og barnehager 2017-2020	6,00	7,00	7,00	7,00	
Handlingsprogram IKT skoler og barnehager 2021-2024					7,00
Kapasitetstiltak skole	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00
Nye lokaler Avdeling studio	5,00	3,00			
Forprosjekt nye lokaler Norsksenter			0,20		
Utredning og utbedring av arbeidsplasser ved skolene	0,50	6,00	7,00	7,00	7,00
Utbedring arbeidsplasser Hafslundsøy	6,00	13,00			
Ny skole vest	27,00		1,00	89,00	150,00
Omgjøre Alvimhaugen BH til skolelokaler	0,20	6,00			
Sum grunnskole, SFO og grunnskoleopplæring for voksne	46,70	37,00	17,20	105,00	166,00
Sum kommuneområde oppvekst	46,70	37,00	17,20	105,00	166,00

Det er innarbeidet 7 mill. kr årlig i handlingsplanperioden til realisering av Handlingsprogram for IKT i skoler og barnehager, 2017-2020. Det er videre avsatt 1 mill. kr på kommuneområde organisasjon til nytt skole- og barnehageadministrativt system.

Høsten 2017 ble de to siste barnehagene i kommunens satsing på barnehageutbygging ferdigstilt. I tillegg er så godt som alle de resterende barnehagene rehabilitert.

Med bakgrunn i utbyggingen har Sarpsborg god barnehagekapasitet og vil derfor ha mindre behov for investeringer de kommende årene.

Forventet elevtallsvekst vil fortsatt utfordre kapasiteten ved noen av skolene. Grunnskolene har utfordringer med skolebygg som i liten grad legger til rette for effektiv og fleksibel drift. Det er behov for en planmessig utbygging og omgjøring av skoleanlegg. Tiltak bør iverksettes med grunnlag i kommunedelplan for skolekapasitet og skolestruktur 2015-2026.

Elevtallsprognosene tilsier at det er behov for enkelte kapasitetstiltak på grunnskoler årlig i handlingsplanperioden. Tidligere Alvimhaugen barnehage bygges om til skolelokaler i 2018.

Det er avsatt midler til utbedring/tilpasning av lærerarbeidsplasser ved skolene. Bystyresak fra oktober 2017 prioriterer innvendige ombyggingstiltak for bedre arbeidsplasser for de ansatte ved Borgen barneskole, Grålum barneskole, Hannestad barneskole og Varteig barne- og ungdomsskole. Tilbygg ved Hafslundsøy barneskole ferdigstilles i 2018.

Det fremlegges våren 2018 en helhetlig vurdering av elevkapasitet og bygningsmessig tilstand, investerings- og vedlikeholdsbehov, for alle skoler i vest. Denne fremmes til politisk behandling. Investeringer i ny skole i vest er planlagt mot slutten av fireårsperioden.

Ved rullering av kommunedelplan for skolekapasitet og skolestruktur i 2019 vil det bli spesielt utredet behovet for å opprettholde de minste barneskolene; Ullerøy, Navestad og Jelsnes. Herunder skal det vurderes hvilke investeringer som er påkrevet ved fortsatt drift av disse skolene, samt hvilke konsekvenser og investeringsbehov nedleggelse medfører ved de skolene som da vil bli elevenes nærskole.

Nye lokaler for forsterket avdeling Studio i tidligere Hesthaugen barnehage vil stå ferdig til bruk våren 2018.

Investeringer (tall i mill. kr)					
	Tidl. bevilget	Bud 18	Bud 19	Bud 20	Bud 21
Kommuneområde samfunn					
Kultur					
Sarpsborg scene- helhetlig plan fase 1	9,60	4,00			
Sarpsborg scene- helhetlig plan fase 2	1,50	45,20	22,80		
Sarpsborg scene underetasje	3,00	3,00			
Sandbakken idrettsarena	25,00	42,00			
Tilpasninger idrettsbygg	0,50	0,50	0,50	0,50	0,50
Nytt bibliotek (Forprosjekt)		2,00	1,00		32,00
Utvikling av Landeparken som kulturarena		0,30			2,70
Sum kultur	39,60	97,00	24,30	0,50	35,20
Plan og samfunnsutvikling					
Utarbeide områdereguleringsplan rundt ny jernbanestasjon				4,00	
Reguleringsplan veiløsning Grålum	3,00	1,20			
Sum plan og samfunnsutvikling	3,00	1,20	0,00	4,00	0,00
Byggesak-landbruk og kart					
Utstyr kart, landbruk og oppmåling	0,25	0,25	0,25	0,25	0,25
Sum byggesak-landbruk og kart	0,25	0,25	0,25	0,25	0,25
Sum kommuneområde samfunn	42,85	98,45	24,55	4,75	35,45

Helhetlig plan for Sarpsborg Scene

Totalt er det bevilget og innarbeidet 75 mill. kr til videre utvikling av Sarpsborg Scene i tidsrommet 2018-2020. Det er innvilget et samlet tilskudd på 10 mill. kr fra Østfold fylkeskommune for den planlagte utviklingen av Sarpsborg scene.

Tiltakene omfatter tekniske og bygningsmessige utbedringer og tiltak i forbindelse med universell utforming. Sarpsborg kommune går i dialog med Østfold fylkeskommune om et forprosjekt for orkestergrav. Det fremmes sak til utvalg for kultur og oppvekst samt formannskapet når det foreligger et forslag til hvordan kommunen og fylkeskommunen skal bidra og medvirke til forprosjektet.

Sarpsborg scene underetasje/Ungdommens kulturhus

I 2016 ble det bevilget 3,0 mill. kr for å kunne åpne et fritidstilbud i sentrum. For å kunne få et fullverdig tilbud med dansesal, musikkrom og kjøkken bevilges det ytterligere 3,0 mill. kr i 2018.

Ny idrettshall Sandbakken

Det ble i bystyret 6. april 2017 vedtatt å bygge hallen med en håndballbane med 9 meters takhøyde og med et tilleggsareal på 500 m². Rammen for prosjektet er 67 mill. kr. Det tas sikte på at hallen kan tas i bruk ved skolestart i august 2018.

Mulighetsstudie for bibliotek

Bystyret vedtok den 12.10.2017 at det igangsettes et arbeid med å planlegge nye biblioteklokaler i tilknytning til biblioteket i sentrum, med grunnlag i mulighetsstudien som er gjennomført. Forprosjekt med tegninger og økonomiske vurderinger legges frem for politisk behandling våren 2019.

Områdereguleringsplan rundt ny jernbanestasjon

Områdereguleringen i år 2020 vil sikre at stasjonsområdet får en hensiktsmessig utforming og et innhold som bidrar til et byutviklingsløft. Reguleringen skal også se på hvordan stasjonsområdet og bykjernen/gågata kan kobles bedre sammen.

Reguleringsplan vegløsning Grålum

Reguleringsplanen skal sikre at Grålum får et effektivt transportsystem som bidrar til å nå målene i Bypakka og samtidig bygger oppunder en utvikling av Grålum som et bydelssenter.

Kommunedelplan ny bru over Glomma

Kommunen, fylkeskommunen og Bane Nor gjennomfører et planarbeid om felles kommunedelplan for veg og jernbane over Sarpsfossen. Det er fra planarbeidet med ny vei over Sarpsfossen startet i 2014 totalt bevilget og forbrukt 11,5 mill. kr på veidelen. Det har i dette arbeidet vært forutsatt at Østfold fylkeskommune dekker 50 % av disse utgiftene, mens kommunen må bekoste resten. Det kommer en egen sak om videre utgifter og finansiering av gjenstående planarbeid.

Investeringer (tall i mill. kr)					
	Tidl. bevilget	Bud 18	Bud 19	Bud 20	Bud 21
Kommuneområde organisasjon					
Kommunikasjon og service					
Kommunedelplan kommunikasjon	1,70	0,90	0,30	0,30	0,50
Kommunedelplan kommunikasjon- skilt og profilering	0,10	0,10	0,10	0,10	0,10
Digitale møteplasser innbyggermedvirkning		0,20			
Fiberlinjer og tilhørende utstyr	1,00	1,00	1,00		
Sentrale IKT-løsninger	1,00	3,00	3,00	1,00	1,00
Lisenser fellessystemer	0,50	0,50	1,20	0,80	0,80
Videreutvikling Sarpborg.com	0,40	0,40	0,40	0,40	0,40
Videreutvikling sak og arkivsystem	0,60	0,40	0,10	0,10	
Elektroniske arkiver og digitalisering	2,00	4,00	2,00	1,00	1,00
Videreutvikle intranett og søkeløsning	0,40	0,40	0,40	0,40	0,40
Sum kommunikasjon og service	7,70	10,90	8,50	4,10	4,20
Økonomi					
Egenkapitalinnskudd KLP	11,20	12,00	13,20	14,50	16,00
Nye felles fagsystemer (Lønn/økonomi moduler)	0,50	0,50	0,50	0,50	0,50
Sum økonomi	11,70	12,50	13,70	15,00	16,50
Sum kommuneområde organisasjon	19,40	23,40	22,20	19,10	20,70

Enhet kommunikasjon og service

Mange av de strategiske tiltakene i kommunedelplan kommunikasjon er utført tidligere i planperioden. I 2018 ligger det inne midler blant annet til å etablere flere integrasjoner mellom kommunens fagsystemer. Utbyggingen av fiber til kommunale bygg fortsetter. Det er lagt inn en økning i bevilgningene til sentrale IKT-systemer ettersom det er behov for å kjøpe nye servere og etablere mer lagringsplass.

Investeringssmidlene til elektroniske arkiver og digitalisering markerer starten på en satsing som er i tråd med Regjeringens målsetting om digitalt førstevalg. Etter at kommunens digitaliseringsstrategi er vedtatt i 2017, skal 2018 ha fokus på å etablere teknologiske løsninger som vil gjøre det enklere å digitalisere kommunens tjenester, samt sikre arkivering av bevaringsverdig materiale. Kostnadene for digitaliseringsarbeidet i årene fra 2019 og framover vil bli nærmere vurdert våren 2018, men det må påregnes en betydelig økning i forhold til tidligere innspill for perioden.

Enhet økonomi

Enhet økonomi har systemansvar for kommunens økonomisystem Visma. I budsjettet er det lagt inn en avsetning til investering i nye moduler. Det er nye moduler som i hovedsak gjelder lønn, personal og økonomi. Nye fagsystemer skal blant annet bidra til å effektivisere driften.

Egenkapitalinnskuddet til KLP er en overføring fra driftsbudsjettet til investeringsbudsjettet. Alle som har en avtale om offentlig tjenstepensjon i KLP skyter inn et egenkapitalinnskudd.

Investeringer (tall i mill. kr)					
	Tidl. bevilget	Bud 18	Bud 19	Bud 20	Bud 21
Kommuneområde teknisk					
Park					
Opprustning parker og plasser	0,60		1,30	1,50	1,50
Oppgradering av område rundt Byens brygge		0,60	0,20		
Opparbeidelse pilegrimsområde Borgarsyssel		0,40			
Utvikling av Glengshølen - forlenge bryggesti		1,00			
Publikumstoaletteer friluftsområder					2,00
Økt tilgjengelighet - Dusa og Høysand		0,50			
Sum park	0,60	2,50	1,50	1,50	4,50
Samferdsel					
Opsund bru gang og sykkelvei	43,00	1,00			
Gang, sykkel og kollektiv sentrum - inkl. Pellygata	4,00	9,00			
Veiforbindelse Pellygata/St. Mariagate		2,00	2,00		
Utrede parkeringshus øst i sentrum		0,70	0,30		
Gang og sykkelvei Rådhusveien		1,10			
Universell utforming av bysentrum	1,10	1,00	1,00	1,00	1,00
Gang og sykkelveier inkl. gatelyst (Sykkelbyen Nedre Glomma)	3,00	0,50			
Oppgradering av kommunale veier	1,20	9,10	9,00	10,00	10,00
Oppgradering Fjeldalveien		1,70			
Oppgradering Sandesundsveien-Valkyriegata/Holbergsgate		0,20	1,00		
Oppgradering Ågårdveien		2,00			
Oppgradering Olsokveien	2,00	3,00			
Oppgradering-Ringgt/Krusesgt./Tordensgt/Dovregata	2,10	1,50			
Oppgradering Albert Moskausv./Sarpsborgveien		1,00	1,70		
Oppgradering Lundgårdsvei		0,10	1,70		
Universell utforming av bussholdeplasser	0,90	0,90	0,90	0,90	0,90
Gatelyst tiltak	5,30	4,10	4,10	0,90	
Veidel av uforutsette kabel og ledningsprosjekt	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00
Hovedsykkelplanen (Regulering)	2,50	2,50			
Etablering av bussholdeplass Grålum		0,70			
Sykkelfelt i sentrum		3,00			
Trafikksikkerhetstiltak (trygge skoleveier/fartsbegrensende tiltak)	8,50	5,00	5,00	5,00	5,00
Sum samferdsel	77,60	54,10	30,70	21,80	20,90
Verksted og transport					
Biler og maskiner, vann og avløp	0,85	1,10	1,30	1,40	1,40
Lastebil vann og avløp		1,75			
Biler og beredskap brann		5,90			
Biler og maskiner vei/grønt	3,50	1,40	0,40	2,80	2,80
Traktor Sarpsborg stadion			0,70		
Biler maskiner og annet teknisk utstyr verksted/transport/vaskeri	5,00	6,00	6,00	6,00	6,00
Feiebil			2,20		
Biler og maskiner renovasjon	3,50	3,60	3,00	4,00	4,00
Sum verksted og transport	12,85	19,75	13,60	14,20	14,20

Eiendom					
Oppgradering av låssystemer	0,50	0,20			
Riving av bygg		1,00			
Kjøleanlegg Ungdomshallen		5,50			
Sarpsborghallen SD- anlegg		1,00			
Jelsnes skole, ventilasjonsanlegg					1,00
Kurland skole, ventilasjonsanlegg					1,00
Sig. Skalds gate, SD- anlegg					0,50
Energiovervåkning kommunale bygg			2,00		
Adgangskontroll bygg				0,50	0,70
Forskriftskrav tilfluktsrom		0,60			
Sengeheis og utvendig heis- Kurland sykehjem					10,00
Oppgradere elektriske anlegg		1,00	1,50	1,00	
Bytte kunstgress Sarpsborg Stadion				5,00	
Tune adm.bygg 2 ventilasjon			3,00		
Tune adm.bygg oppgradere fyrrom		0,50	0,50		
Ullerøy skole, SD-anlegg og ventilasjon		0,80			
ENØK Styrings-og varslingsanlegg				2,00	2,00
Sarpsborg rådhus, SD-anlegg og ventilasjon	0,50	3,00	9,00	2,50	
Rehabilitering og sikring av bygg		1,50	2,00	2,00	3,00
Heiser	1,50	1,50	1,50	1,50	2,00
Forskriftskrav (Brann, legionella m.m)	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Universell utforming kom. Bygg	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Rehabiliterer Sarpsborghallen- svømmehall	0,50	1,00	9,00		
Regulering og opparbeidelse Tune senter II	0,50			10,00	20,00
Regulering / utvikling Yvenåsen	1,00	4,00	16,00		
Opparbeidelse boligfelt Navestad/Berg (del 1.)		41,50	5,00		
Prosjektering og veiforbindelse		4,50	0,50		
Kampenemosen					
Strategisk oppkjøp og utvikling av eiendom	18,50	10,00	10,00	10,00	10,00
Sum eiendom	25,00	79,60	62,00	36,50	52,20
Kirken					
Digitalisering av kartverk på kirkegårdene		0,50	0,50	0,50	
Maskiner og utstyr	0,25	0,25	0,25	0,25	0,25
Sum kirken	0,25	0,75	0,75	0,75	0,25
Vann, avløp og renovasjon					
Vannledning og tekniske installasjoner vann	41,40	115,25	95,70	121,50	204,40
Avløpsledning og tekniske installasjoner avløp	48,80	127,55	97,60	84,20	32,50
Renovasjon	1,50	8,50	1,00	4,00	11,00
Sum vann, avløp og renovasjon	91,7	251,30	194,30	209,70	247,90
Sum kommuneområde teknisk	208,00	408,00	302,85	284,45	338,95

Vann- og avløpsledningsnett

Investeringer i vei, vann og avløp prioriteres som angitt i budsjett 2018-2021 etter målene i VVA-planen. Et stort prosjekt er Nipa-prosjektet som består av 5 delstrekk hvor målet er å øke sikkerheten på vannforsyningen øst for Glomma, samt legge konsentrert spillvann i egen ledning. På grunn av forekomster av kvikkleire i traseen nord for Hafslundsøy har det kommet innsigelse fra Norges vassdrags- og energidirektorat, noe som medfører at fremdrift for prosjektet er endret. Totalt er det bevilget og avsatt 165,4 mill. kr til prosjektet. I tillegg gjennomføres ulike separeringsprosjekter hvor Klavestadhaugen, Sandbakken og Pellygata er de største i perioden. Separering av et større område ved Tunevannet sydøst startes opp i 2018. Tiltak på ledningsnett i spredt bebyggelse er budsjettert ferdigstilt i 2018, med unntak av tiltak på Solli/Vister som har forventet oppstart i 2019.

Rehabilitering av renseanlegget på Alvim fortsetter i 2018 med oppgradering av det gamle slambehandlingsanlegget.

Eiendomsinvesteringer

Investeringene i eksisterende eiendommer kan deles inn i 3 hovedkategorier. Det er investeringer for å modernisere byggene, investeringer for å tilfredsstille lov- og forskriftskrav og investeringer for å utvikle tomtearealer.

Investeringer for å modernisere byggene gjennomføres for å kunne styre byggene gjennom automatisering. Dette vil skje ved å etablere flere anlegg for sentral driftsstyring (SD-anlegg), oppgradere ventilasjonsanlegg og fyrrom, rehabilitere kjøleanlegg og innføre flere adgangskontrollsystemer. Investeringene vil føre til mer effektiv drift og reduserte energikostnader, samt at byggene blir sikrere.

Det er avsatt midler i perioden for å tilfredsstille lov-, forskrifts- og lisenskrav til universell utforming, tilfluktsrom, elektriske anlegg, brann, legionella, heiser og idrettsanlegg.

I perioden settes det i gang arbeider med å regulere og opparbeide boligfelt på Yvenåsen, og Navestad/Berg. Boligene på Navestad/berg forventes lagt ut for salg når reguleringsplanen er vedtatt og opparbeidelse av feltet er gjennomført høst/vinter 2018/2019. Boligområdet Yvenåsen kan først komme for salg i 2019/2020.

Det er tidligere bevilget midler til å regulere og prosjektere boligfelt på Maugesten samt nytt boligområde og næringspark på Kløvningsten. Tidligere felt Kløvningsten er opparbeidet og selges høst/ vinter 2017/2018. Salget av kvartal 261 blir forhåpentligvis gjennomført i 2018 når reguleringsplanen er vedtatt.

Utvikling av næringsarealer på Kampenesmosen er avhengig at det blir etablert en tverrforbindelse mellom Gamle Isevei og Torvliå. Opparbeidelseskostnader er innarbeidet i 2018 og 2019.

Salg/utvikling av eiendom (f.eks Søsterboligene, o.l) som blir berørt av ny sentrumsplan vurderes når denne er vedtatt.

Det er inngått opsjonsavtale på Korsgata 16 som forventes tiltrådt når sentrumsplanen er vedtatt i 2018.

Kjøleanlegg ungdomshallen

For å sikre fortsatt drift er det nødvendig med utskifting av kjøleanlegget i ungdomshallen i Sparta amfi og det er avsatt 5,5 mill. kr i 2018. Nåværende anlegg er utdatert og ikke lenger mulig å reparere.

Rehabilitering svømmehallen

Bassengkroppen i Sarpsborghallen er fra byggeåret (1977) og lekkasjer fører til sprekkdannelse og fare for bygningsmassen. Det er avsatt 10,5 mill. kr til planlegging og utskifting av bassenget med slutføring i 2019.

Bytte av kunstgress Sarpsborg stadion

I 2020 er det avsatt 5 mill. kr til utskifting av kunstgress på Sarpsborg stadion. Aktiviteten på kunstgresset er stor og for at banen skal være godkjent for kamper i øverste liga må utskiftingstakten følges.

Renovasjon

Det er lagt inn investeringsmidler til nedgravde avfallscontainere i forbindelse med prosjekter i sentrum (Pellygata). I 2020-2021 er det avsatt midler til nytt kontorbygg i Gatedalen.

Strategiske oppkjøp og utvikling av eiendom

Under forutsetning av at Sykehuset Østfold beslutter å leie ambulansestasjon av Sarpsborg kommune på tomten ved helsehuset starter prosjektering av ny ambulansestasjon i 2018. Prosjekteringen finansieres i første omgang av midler avsatt til strategisk oppkjøp og utvikling av eiendom. Prosjekteringen vil bl.a. avklare om et bygg til ambulansestasjon kan kombineres med andre funksjoner, som f.eks. kontorlokaler. Det er i handlingsplanperioden avsatt 10 mill. kr årlig til strategiske oppkjøp og utvikling av eiendom.

Belønningstilskudd

Bypakke Nedre Glomma søker Samferdselsdepartementet om 300 mill. kr i belønningstilskudd til bedre kollektivtransport og mindre bilbruk i perioden 2018-2021, derav 75 mill. kr i 2018. Sarpsborg kommune vil foreslå overfor Bypakke Nedre Glomma at følgende tiltak i Sarpsborg finansieres med belønningstilskudd i 2018:

- Veiforbindelse Pellygata/St. Mariegade
- Sykkelparkering sentrum
- Boligsoneparkering og langtidsparkering
- Utrede parkeringshus
- Etablering av bussholdeplass Grålum
- Sykkelfelt i sentrum
- Hovedsykkelplanen (Regulering)

Tiltakene er i sin helhet finansiert med merverdiavgiftskompensasjon og 11,15 mill. kr i belønningsmidler. I tillegg benyttes 1 mill. kr i belønningsmidler i 2018 og 2 mill. kr årlig fra 2019 til gjennomføring og planlegging av framtidige prosjekter i Bypakke Nedre Glomma i kommunens driftsbudsjett.

Kirken

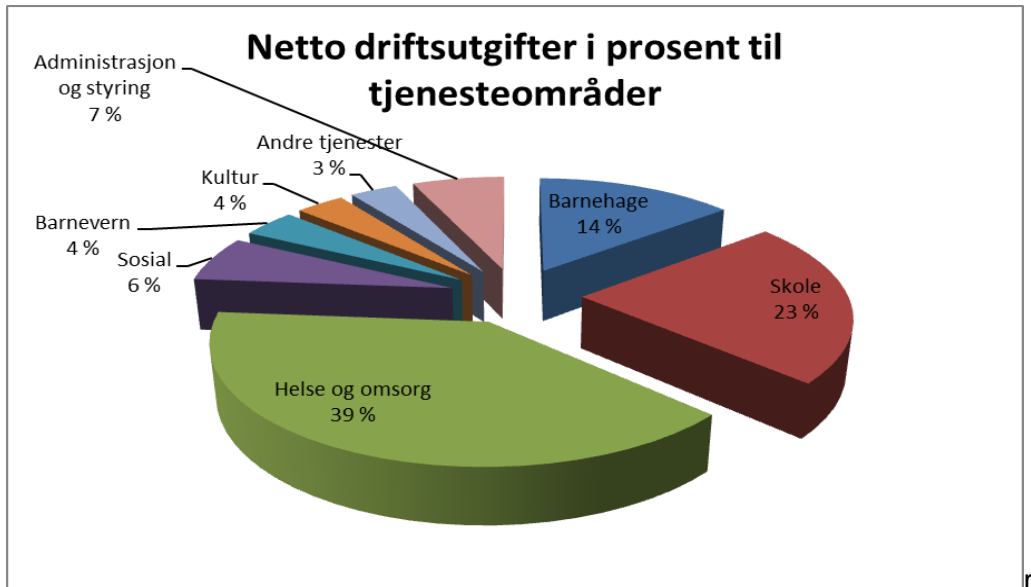
Det er avsatt 1,5 mill. kr i investeringsmidler til å utarbeide digitale gravkart slik at graver registreres og er søkbart digitalt.

Kommunen har igangsatt en teknisk kartlegging av de mest sentrale kirkebyggene. Midler til nødvendige oppgraderinger vurderes når kartleggingen foreligger.

9. Tjenester

Status profil på tjenesteprioritering

I dette kapitlet er det tatt utgangspunkt i nøkkeltall som påvirker kommunens netto driftsutgifter. Disse tallene vil vise hvor mye av de frie midlene som brukes til det enkelte tjenesteområdet. I tillegg sees det på om utgiftsnivået øker mer eller mindre i Sarpsborg sammenlignet med andre kommuner.

Diagrammet viser hvordan ressursbruken ble fordelt mellom tjenesteområdene i 2016. Dette beskriver ikke hvor mye det brukes, men hvor mye som forbrukes per tjenesteområde i prosent. Helse og omsorg¹⁰ utgjorde 39 %, skole 23 % og barnehage 14 %. Disse tjenesteområdene utgjorde samlet 76 prosent av totalen. Totalt 24 prosent gikk til sosial, barnevern, kultur, administrasjon, styring og andre tjenester. Tabellen nedenfor viser kommunens ressursbruk innenfor ulike tjenesteområder (netto driftsutgifter per innbygger i aktuell aldersgruppe).

¹⁰ Helse og omsorg er det begrepet som benyttes i KOSTRA rapporteringen.

	Sarpsborg	Fredrikstad	Skien	Gruppe 13
Brann	653	694	806	742
Sosial	3 801	4 781	4 755	3 694
Skole	77 493	78 994	77 594	77 950
Kommunehelse	2 040	2 139	2 077	2 216
Eiendomsforvaltning	4 228	4 698	4 588	4 492
Barnevern	9 432	10 100	10 681	8 192
Kommunale veier	783	762	1 054	842
Administrasjon	3 421	3 564	3 178	3 669
Kultur	1 811	1 738	2 359	2 026
Introduksjonsordningen	546	424	639	-
PLO	18 357	17 160	16 597	15 679
Barnehage	116 902	113 496	116 752	119 309
Kirken	512	481	468	493
Fysisk planlegging	645	606	546	605

Pleie og omsorg = hjemmetjenester og institusjonsomsorg.

Ressursbruken i Sarpsborg lå i det nederste sjiktet i 2016 på relativt mange tjenesteområder. Dette gjaldt følgende: sosial, kommunehelse, eiendomsforvaltning, barnevern, kommunale veier, kultur, brann og skole.

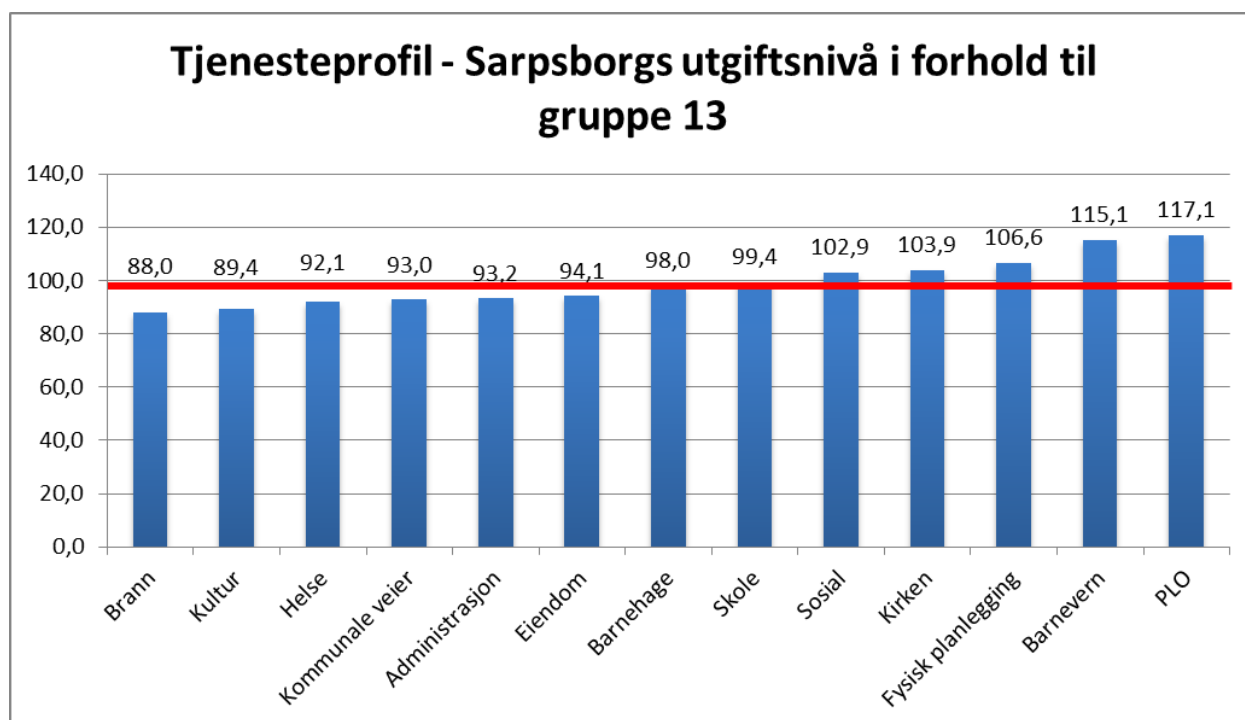
Prioritering

Prioritering sier noe om hvor mye av egne penger kommunen velger å bruke på de enkelte tjenesteområdene. En tjeneste kan sies å være høyt prioritert når en kommune bruker en relativt stor andel av sine ressurser på en bestemt tjeneste. I vurderingen av forskjeller i prioritering mellom ulike kommuner er det elementer som kan bidra til å forklare eventuelle forskjeller:

- Kommunen kan ha et relativt høyt utgiftsbehov knyttet til tjenesten. Dette blir delvis korrigert for ved å se på utgifter per person i målgruppen.
- Kommunen kan ha prioritert en tjeneste høyt på bekostning av andre tjenester. For å få informasjon om dette kan det være interessant å se på hvor stor andel av utgiftene som går til ulike tjenester, eventuelt korrigert for utgiftsbehov. Det siste kan delvis avhjelpest ved å se på kommuner innenfor samme KOSTRA-gruppe.
- Kommunen kan ha relativt høye inntekter.

Slike elementer bidrar til at forskjeller i utgifter per person i målgruppen ikke utelukkende kan tolkes som et resultat av prioriteringer på lokalt nivå.

Figuren nedenfor viser hvordan Sarpsborgs ressursbruk er i forhold til kommunegruppe 13. Den røde linjen er kommunegruppe 13.

Når tallene for Sarpsborg er under 100 prosent, betyr det at ressursbruken er lavere i Sarpsborg. Utgiftsnivået på barnehage er for eksempel 2 prosent lavere i Sarpsborg enn kommunegruppe 13.

Figuren viser at ressursbruken for 8 av 13 tjenesteområder i Sarpsborg ligger under kommunegruppe 13. Ressursbruken innenfor barnevern og pleie og omsorg ligger imidlertid betraktelig over. Sarpsborg kommune har likevel lavere ressursbruk på barnevern enn Fredrikstad og Skien. Innenfor pleie og omsorg ligger Sarpsborg høyere enn de to andre sammenlignbare kommunene og kommunegruppe 13.

Avvik mellom Sarpsborg kommune og kommunegruppe 13.

Ved å sammenligne utgifter per innbygger for de ulike tjenestene med kommunegruppe 13 kan det gi en indikasjon på hvor tjenesteproduksjonen er dyrere i Sarpsborg enn kommunegruppe 13. Tallene er kun en indikasjon på overordnet nivå. Det vil være nødvendig å se nærmere på underliggende data for å få et komplett bilde.

	Sarpsborg	Fredrikstad	Skien	Gruppe 13	Avvik fra gruppe 13	Beregnet av innb. i aldersgruppen
Eiendomsforvaltning	4 228	4 698	4 588	4 492	14 553 528	Alle innbyggere
Administrasjon	3 421	3 564	3 178	3 669	13 671 496	Alle innbyggere
Kultur	1 811	1 738	2 359	2 026	11 852 305	Alle innbyggere
Kommunehelse	2 040	2 139	2 077	2 216	9 702 352	Alle innbyggere
Barnehage	116 902	113 496	116 752	119 309	7 324 501	Innb. 1-5 år
Brann	653	694	806	742	4 906 303	Alle innbyggere
Kommunale veier	783	762	1 054	842	3 252 493	Alle innbyggere
Skole	77 493	78 994	77 594	77 950	3 098 003	Innb. 6-15 år
Introduksjonsordningen	546	424	639	-	-92 274	Alle innbyggere
Kirken	512	481	468	493	-1 047 413	Alle innbyggere
Fysisk planlegging	645	606	546	605	-2 205 080	Alle innbyggere
Sosial	3 801	4 781	4 755	3 694	-3 528 004	Innb. 20-66 år
Barnevern	9 432	10 100	10 681	8 192	-14 640 680	Innb. 0-18 år
Pleie og omsorg	18 357	17 160	16 597	15 679	-147 630 106	Alle innbyggere

Avvik fra kommunegruppe 13 er definert som differanse i netto driftsutgifter mellom Sarpsborg og gruppe 13. Avviket er multiplisert opp med antall innbyggere i det respektive utvalget.

Utgifter til pleie- og omsorgsformål skiller seg ut i Sarpsborg. Dette har sammenheng med at Sarpsborg har en høyere dekningsgrad av sykehjemsplasser og heldøgnsbemannede boliger. Kostnadene til å produsere en sykehjemsplass i Sarpsborg er lavere enn i de sammenlignbare kommunene. Heldøgnsbemannede boliger utgjør den største kostnadsforskjellen sammenlignet med de andre kommunene. De heldøgnsbemannede boligene til psykisk utviklingshemmede er inkludert i denne kostnaden og representerer ca. 2/3 av utgiftene til alle bemannede boliger. Utgiftene til institusjonslokaler (avskrivninger, forvaltning, drift og vedlikehold) ligger også høyere enn øvrige kommuner, og henger sammen med en høyere dekningsgrad.

9.1 Kommuneområde velferd

9.1.1. Tjenester og oppgaver

Enhet/tjeneste	Oppgaver
Kommunesjef velferd med stab	Handlingsplan og budsjett, politiske saker, plan og utredning av tjenester, oppfølging av mangfold, inkludering og likeverd, kommunedelplan helse og omsorg, kvalitet og internkontroll, ASVO-plasser.
Enhet bolig og omsorg	Kjøp, innleie og forvaltning av kommunalt disponerte boliger, Husbankens låne- og støtteordninger, bistand til etablering og oppfølging i bolig, avlastning, støttekontakt, omsorgsstønning, brukerstyrt personlig assistanse og krisesenter, saksbehandling av dag- og døgntilbud til utviklingshemmede.
Enhet helse	Velferdsteknologi, demensteam, opplæring, forebyggende helsearbeid, miljørettet helsevern, smittevern, kriminalitetsforebygging, kontroll av salgs- og skjenkebevillinger, samarbeid om ansvarlig alkoholskjenking (MAKS), fastleger, sykehjemsleger og fengselslege, helseberedskap og kriseteam.
Enhet forebyggende tjenester	3 familiesentre med helsestasjon 0-6 år, jordmortjeneste, svangerskapskontroll, skolehelsetjeneste i barne-/ungdoms- og videregående skoler, helsestasjon for ungdom 13-20 år, Herkules helsestasjon for gutter, Utekontakten, Home Start, fysioterapitjeneste barn/voksne, fysioterapeuter med driftsavtale og ergoterapitjeneste barn/voksne.
Enhet kompetansesenter rus og psykisk helse	Psykiatritjenesten, rustjenesten, miljøarbeidertjenesten og senter for rehabilitering og aktivitet inkl. sysselsetting.
Enhet kjøkken og kantine	Matproduksjon, utkjøring av varmmat, catering og kantine.
NAV sosial	Økonomisk sosialhjelp, råd og veiledning, økonomisk rådgivning, bosetting av flyktninger, introduksjonsordningen, kvalifiseringsprogrammet, midlertidig innkvartering, rådgivning i videregående skole og fengsel.
Omsorgstjenester	Heldøgns plasser i sykehjem og bofellesskap, hjemmesykepleie, hverdagsrehabilitering, praktisk og personlig bistand, barnebolig og dagsenter.
Enhet helsehus	Korttidsplasser, pasientkoordinator, tildelingskontor, legevakt, legekontor, diabetes poliklinikk og vaksinekontor.
Boveiledning	Bofellesskap for utviklingshemmede med heldøgns bemanning, aktivitetstilbud, ambulerende tjenester, avlastning og botiltak for enslige mindreårige flyktninger og asylsøkere.
Enhet barnevern	Vurdering av bekymringsmeldinger, undersøkelser, råd og veiledning, forebyggende hjelpetiltak, familiebaserte tiltak, avlastning, besøkshjem, plassering i fosterhjem og institusjon, ettervern, utredning og forberedelse av saker for fylkesnemnda, akuttarbeid og beredskapsvakt.

9.1.2. Utviklingstrekk og analyser

Viktige utviklingstrekk			
	Resultat		
Enhet/tjeneste	2014	2015	2016
Enhet bolig og omsorg			
Antall bostedsløse	53	20	10
Personer innvilget omsorgslønn	181	197	211
Brukere av krisesenteret (voksne)	64	59	74
Enhet helse			
Antall ledige listeplasser hos fastleger	1 186	706	1 250
Antall overliggerdøgn for utskrivningsklare pasienter fra sykehuset	45	196	459
Antall innleggelses i kommunale «øyeblikkelig hjelp» senger	197	294	275
Enhet kompetansesenter rus og psykisk helse			
Antall søknader rus- og psykisk helsetjenester	1 134	1 274	1 145
Enhet kjøkken og kantine			
Antall porsjoner varmmat levert til hjemmeboende pr. mnd.	7 400	7 270	7 035
Enhet NAV sosial			
Netto driftsutgifter til økonomisk sosialhjelp	93 777	88 134	84 233
Sosialhjelpsmottakere	1 693	1 520	1 482
Sosialhjelpsmottakere i alderen 18-24 år	397	307	281
Mottakere av introduksjonsstønad	125	133	169
Omsorgstjenester			
Mottakere av pleie- og omsorgstjenester	2 640	2 662	2 659
Mottakere av hjemmetjenester	2 207	2 212	2 222
Boveiledningstjenester			
Antall personer registrert som psykisk utviklingshemmede over 16 år	238	232	239
Antall brukere som mottar tjenester i bolig med heldøgns tjenester	115	127	127
Barnevern			
Andel barn med melding (av antall innbygg. 0-17 år)	4,7 %	4,9 %	4,6 %
Andel barn med undersøkelse (av antall innbygg. 0-17 år)	4,2 %	4,4 %	4,4 %
Andel barn med barnevernstiltak (av antall innbygg. 0-17 år)	4,8 %	5,1 %	5,7 %

Antallet bostedsløse i Norge har i mange år ligget stabilt rundt ca. 6000 personer. Samtidig har antallet bostedsløse i Sarpsborg utviklet seg i svært positiv retning. Dette skyldes i stor grad kommunens innsats med å bistå bostedsløse med anskaffelse, etablering og oppfølging i bolig. Dette gir økt livskvalitet og reduserer kommunens kostnader. Det er fortsatt viktig å prioritere boligsosiale virkemidler for å opprettholde den gode utviklingen. Sarpsborg har ikke et tilfredsstillende krisesentertilbud til menn. Dette må løses enten ved et samarbeid med

andre eller ved bygningsmessige utbedringer. Et eventuelt felles krisesenter i Nedre Glomma-regionen vil kunne innebære økt kvalitet på tjenesten og reduserte driftskostnader. Det er vedtatt å utrede et samarbeid med Fredrikstad/Hvaler om drift av krisesenter. Eventuell felles drift av krisesenter kan tidligst iverksettes fra 2019.

Kommunens omsorgstjenester står foran en formidabel utfordring som følge av at antall innbyggere over 67 år vil øke betydelig framover. Aldersgruppen over 80 år vil i kommende 4-års periode øke med rundt 2 % pr. år eller vel 200 personer totalt. Økningen akselererer etter 2023. Behovet for tjenester kan ikke løses kun ved å etablere flere heldøgns plasser. Det kreves en betydelig satsing på at eldre kan bli boende i eget hjem så lenge som mulig. For å begrense framtidig behov for heldøgns plasser, vil det være nødvendig å styrke kompetanse, endre arbeidsmetodikk og skape forståelse hos brukere og pårørende om at tjenester i hjemmet kan være et godt alternativ til heldøgns plass. Økt bruk av velferdsteknologiske løsninger vil være helt nødvendig. Dette for å bedre den enkeltes evne til å klare seg selv i egen bolig og bidra til økt trygghet og livskvalitet.

Det er stort og økende press mot kommunen til å ta imot utskrivningsklare pasienter. Som følge av dette har kommunen store kostnader til overliggedøgn på sykehuset. Det er behov for å øke antall korttidsplasser. Flere korttidsplasser er også nødvendig for å understøtte den økte satsingen på hjemmetjenester og kunne tilby nødvendig avlastning for pårørende.

En konsekvens av økt levealder og flere eldre er at tallet på mennesker med ulike demenslidelser vil øke betydelig i årene som kommer. Nasjonalt løftes dette frem som en av de største helse- og omsorgsutfordringene i fremtiden. Det er behov for å differensiere og tilrettelegge tjenestetilbudene alt etter hvilken fase av sykdommen den enkelte befinner seg i og hva slags familiesituasjon de har. De demografiske endringene og økende forekomst av demens vil kreve en betydelig styrking av de hjemmebaserte tjenestene. Samtidig er det behov for å øke den samlede kapasiteten innenfor heldøgnsomsorgen.

Tingvoll og Kurland sykehjem er av eldre dato og oppfyller ikke dagens krav til sykehjemsstandard. Det må vurderes tiltak for å innfri tekniske krav, oppnå effektiv drift og tilby beboerrom som tilfredsstillende dagens standard. Ordningen med investeringstilskudd til fornying og bygging av heldøgns omsorgsplasser i sykehjem og omsorgsboliger endres i slutten av perioden. Fra 2021 vil det være krav om netto tilvekst for å få tildelt tilskudd. Fram til dette vil en gradvis større del av Husbankens tilskuddsramme bli forbeholdt plasser som gir netto tilvekst.

Kommunen har etter gjeldende forskrift ansvar for øyeblikkelig helsehjelp hele døgnet og skal ha mulighet til å rykke ut umiddelbart når dette er nødvendig. Det er behov for å gjennomgå hvordan kommunen løser disse oppgavene og vurdere kompetanse, kapasitet og organisering av legetjenesten ved legevakt og helsehuset. Det er spesielt viktig å se på bakvaksordningen for legene og tilrettelegging av utrykning i akutte situasjoner.

Sarpsborg kommune har en høyere andel innbyggere med psykiske lidelser enn landsgjennomsnittet. Dette gjelder også den yngre delen av befolkningen. Det er stort press på tjenestene til mennesker med rus- og psykiske lidelser. Samlet sett er det en betydelig økning i antall henvendelser, selv om antallet søknader om vedtaksbaserte tjenester er noe lavere i 2016 enn i 2015. Bruken av lavterskeltiltak er sterkt økende. Dette er en positiv og ønsket utvikling og bidrar til tidligere hjelp og etablering av gode sosiale nettverk. Barn og

unge som lever i familier med rus og psykiske lidelser utgjør en spesiell utfordring. Det er viktig med tidlig innsats for å hindre at sosiale problemer går i arv.

Det er et stort og udekket behov for heldøgnsbemannede boliger til mennesker med alvorlige psykiske lidelser og langvarig rusmiddelmissbruk med tilleggs lidelser. I handlingsplanperioden er det innarbeidet investeringsmidler til bygging av 6 – 8 leiligheter i bofellesskap med heldøgnsbemanning til mennesker med psykiske lidelser. Oppstart av drift er planlagt til 2021.

Fra 2019 er det foreslått betalingsplikt for utskrivningsklare sykehuspasienter innenfor psykisk helsevern og tverrfaglig spesialisert rusbehandling (TSB). Dette stiller økte krav til det kommunale hjelpeapparatet. En betydelig andel av kommunens tjenester til rus og psykisk helse er basert på statlige prosjektmidler, som det må søkes om hvert år. Det skaper en stor grad av uforutsigbarhet og usikkerhet.

Utgifter til økonomisk sosialhjelp er betydelig redusert de to siste årene. Antallet sosialhjelpsmottakere er i denne perioden gått ned med 12,5 %. Antallet mottakere i alderen 18-24 år er redusert med 29 %. Ulike iverksatte tiltak og prosjekter har bidratt til de gode resultatene. Fra 2017 er det innført aktivitetsplikt for sosialhjelpsmottakere under 30 år. Formålet er å styrke den enkeltes muligheter for å komme i arbeid og bli selvforsørget. Det er stor usikkerhet knyttet til utgiftene til økonomisk sosialhjelp og resultatene av aktivitetsplikten. Utviklingen er bl.a. avhengig av hvordan arbeidsledigheten og konjunktorene utvikler seg.

Lovverket om arbeidsavklaringspenger (AAP) strammes inn med virkning fra 01.01.18. Innstrammingen vil påvirke kommunens utgifter til sosialhjelp. Regjeringen ønsker å få en raskere avklaring av stønadsmottakere og økt overgang til arbeid gjennom smalere inngang til ordningen og økte arbeidsinsentiver. Maksimal lengde reduseres fra fire til tre år, mens unntak endres fra å være tidsbegrenset til en maks tid på inntil to år. Mange brukere som ikke lenger tilfredsstillers vilkårene for å motta AAP, vil kunne gå over på mottak av økonomisk sosialhjelp. Sarpsborg er den kommunen i Østfold med høyest andel på AAP og høyest andel på unntak. Lovendringen vil derfor trolig medføre en vesentlig økning i utgifter til økonomisk sosialhjelp.

Levealderen for personer med psykisk utviklingshemming har økt vesentlig gjennom de siste tiårene som følge av medisinsk utvikling og bedret livskvalitet. Antall eldre personer med utviklingshemming vil være økende de nærmeste årene. Om lag 25 personer vil være i behov av nye bo- og aktivitetstiltak frem til 2022. Etterspørselen etter heldøgnsbemannede bofellesskap synker til fordel for ønske om selvstendige leiligheter med ambulante tjenester og nærhet til en personalbase. Etter utbygging og oppstart på Værn med 12 heldøgns plasser i 2020, vurderes behov for bofellesskap i perioden dekket.

Mange av brukerne i boveiledningstjenesten har store og sammensatte behov. Tjenesteområdet er uforutsigbart, da nye enkeltbrukere kan trenge omfattende tjenester og behov kan endre seg raskt. Det har vært arbeidet med ulike kostnadseffektiviserende tiltak innenfor boveiledningstjenesten de siste årene.

Antall meldinger og undersøkelser i barnevernet er økende og alvorlighetsgraden i meldingene er større. Antall saker med vold og overgrep øker. Det er en betydelig økning i antall barn med tiltak. Dette gjelder både hjelpetiltak i hjemmet og omsorgsovertagelser. Utviklingen er bekymringsfull. Det jobbes med en samordning av kommunens tjenester overfor utsatte barn og unge som i større grad tar sikte på tidlig og helhetlig hjelp. Det er vanskelig å rekruttere gode fosterhjem. Barn må vente lengre på egnet fosterhjem enn tidligere.

Regjeringen har fremlagt forslag til ny barnevernlov. Forslaget innebærer nye og flere oppgaver for kommunene. Det foreslås å gi kommunene et større økonomisk ansvar for tiltak i barnevernet. De økonomiske virkningene av dette er usikre. Kommunene gis økt ansvar for fosterhjem og institusjon. Kommunen vil også få et større ansvar for forebyggende arbeid, slik at man kommer inn med tidlig innsats og kan forebygge at det blir nødvendig med tjenester fra barnevernet. Ikrafttreden av ny lov vil tidligst skje fra 2020.

9.1.3. Tjenestemål

Tjenestemål		
Enhet/tjeneste	Resultat 2016	Ambisjon i perioden
Kommunesjef velferd med stab		
Mål: Tjenester med god kvalitet		
Antall overliggedøgn for utskrivningsklare pasienter fra sykehuset årlig	459	< 100
Enhet bolig og omsorg		
Mål: En trygg bolig for alle		
Totalt antall husstander som bosettes med bistand fra team bolig årlig	85	> 90
Enhet NAV sosial		
Mål: Tjenester med god kvalitet		
Opplevd kvalitet (skala 1 – 6) (årlig)	4,7	4,7
Mål: Tjenester som fremmer aktivitet og mestring		
Andel av alle mottakere av økonomisk sosialhjelp som er under 30 år	36 %	< 29 %
Gjennomsnittlig stønadslengde mottakere 18-29 år (måneder)	5,7	< 5,7
Andel flyktninger i arbeid eller aktivitet etter endt introduksjonsprogram (siste 12 mnd.)	52 %	> 60 %
Omsorgstjenester		
Mål: Tjenester med god kvalitet		
Opplevd kvalitet i sykehjem (beboere) (skala 1-6)	4,8	5,0
Opplevd kvalitet i sykehjem (pårørende) (skala 1-6)	4,4	4,6
Helsehuset		

Mål: Tjenester med god kvalitet		
Antall klager legevakt	9	< 10
Boveiledning		
Mål: Tjenester med god kvalitet		
Opplevd kvalitet i boveiledningstjenesten (pårørende)	4,9	5,0
Barnevern		
Mål: Redusere saksbehandlingstid		
Andel undersøkelser som behandles innen 3 måneder	77 %	> 80 %

9.1.4. Prioriterte tiltak

9.1.4.1. Vedtatte styringsdokumenter

Kommunedelplan helse og omsorg		
Hovedmål: Kommunens helse- og omsorgstjenester skal bidra til aktivitet, mestring, trygghet og økonomisk bærekraft		
Prioriterte tiltak	Tid (år) for gjennomføring	Merknad
Styrke palliativt tilbud med økt legedekning og medisinsk materiell.	2018	Årlige driftskostnader er anslått til 2,3 mill. kr. Det er avsatt nødvendige midler til tiltaket i handlingsplanperioden.
Øke antall heldøgns plasser med 13 ved å ta i bruk rom ved Kruseløkka sykehjem.	2018	Årlige driftskostnader er anslått til 15 mill. kr. Det er avsatt nødvendige midler til tiltaket i handlingsplanperioden.
Ta i bruk 6 -8 nye boliger i bofellesskap for mennesker med psykiske lidelser.	2021	Årlige driftskostnader er anslått til 11 mill. kr. Det er avsatt 6,8 mill. kr til oppstart av drift fra 2021. Av økonomiske grunner er det kun rom for å drifte tiltaket 6 måneder i 2021. Investeringsmidler er avsatt tidligere.
Styrke hjemmebaserte tjenester med økt vekt på velferdsteknologi, hverdagsrehabilitering og kompetanseutvikling.	2018	Det er ikke økonomisk rom for å gjennomføre tiltaket fullt ut.
Etablere aktivitets- og velferdssenter/ sosiale møteplasser for å styrke den enkeltes evne til å bli boende i eget hjem og leve et aktivt liv.	2018	Det er ikke økonomisk rom for å gjennomføre tiltaket fullt ut.
Styrke helsehuset med økt kompetanse og bemanning.	2018	Det er ikke økonomisk rom for å gjennomføre tiltaket fullt ut.
Etablere ordning med demenskoordinator, styrke sosiale	2018-2021	Det er ikke økonomisk rom for å gjennomføre tiltaket fullt ut.

aktiviteter for personer med demens og bedre avlastningstilbudet for pårørende.		
Etablere 32 skjermede plasser for mennesker med demens på Haugvoll sykehjem. 20 av plassene er volumøkning, de øvrige 12 erstatter avdeling D ved Tingvoll sykehjem.	2022	Tiltaket forutsetter 20 mill. kr til drift årlig. Investering anslås brutto til 111 mill. kr. Tiltaket er forskjøvet i forhold til høringsutkastet av økonomiske årsaker.
Starte planlegging av 48 leiligheter i bofellesskap for personer med demens på Bodalsjordet.	2021	Tiltaket er forskjøvet i forhold til høringsutkastet av økonomiske årsaker.

Plattform for livslange tjenester

Hovedmål: Sikre utviklingshemmede grunnleggende rettigheter og forutsigbarhet i et livsløpsperspektiv.

Prioriterte tiltak	Tid (år) for gjennomføring	Merknad
Etablere samarbeidsavtale med habiliteringstjenesten.	2018	Tiltaket gjennomføres innenfor tildelt ramme.
Styrke dialogen med interesseorganisasjonene.	2018	Tiltaket gjennomføres innenfor tildelt ramme.
Etablere rutiner som sikrer brukerstemmen i alle ledd i saksbehandling og tjenesteutforming.	2018	Tiltaket gjennomføres innenfor tildelt ramme.
Etablere brukerråd i alle bofellesskap.	2018	Tiltaket gjennomføres innenfor tildelt ramme.
Gi tilbud om koordinator og koordinerte tjenester i alle sammensatte saker.	2018	Tiltaket gjennomføres innenfor tildelt ramme.
Videreutvikle pårørendestøtte i form av opplæring, avlastning og omsorgstønad.	2018-2021	Tiltaket gjennomføres innenfor tildelt ramme.

Behovsanalyse av bo- og aktivitetstiltak til personer med psykisk utviklingshemming

Hovedmål: Analyse av målgruppens behov som grunnlag for å planlegge tjenesten.

Prioriterte tiltak	Tid (år) for gjennomføring	Merknad
Ta i bruk 12 nye boliger i bofellesskap.	2020	Boligene etableres på Værn. Drifts- og investeringsmidler er innarbeidet i HP 2017-2020. Det er avsatt nødvendige midler til tiltaket i handlingsplanperioden.
Etablere 20 nye varig tilrettelagte arbeidsplasser (VTA).	2018-2021	Tiltaket forutsetter 3,8 mill. kr til drift årlig utover økonomiplanen. Det er ikke økonomisk rom for å gjennomføre tiltaket fullt ut.

9.1.4.2. Prosjekter og enkeltsaker

Prosjekt/sak	Tid (år) for gjennomføring	Merknad
Avklare samarbeid om krisesenter med Fredrikstad og Hvaler.	2018	Politisk sak er igangsatt.
Evaluere kommunens satsing på Home Start (forebyggende tjenester) og avtaler med Kirkens Bymisjon og AOF (kompetansesenter rus og psykisk helse)	2018	Utvalg for velferd og folkehelse forelegges en sak med beskrivelse av aktivitet og resultater.
Vurdere utekontaktens rolle og funksjon	2018	Det fremmes sak til utvalg for velferd og folkehelse om hvordan utekontakten best kan utnyttes som en del av det forebyggende arbeidet i Sarpsborg.

9.1.4.3. Styringsdokumenter som skal utarbeides

Navn på styringsdokument	Forventet sluttbehandling (år)
Handlingsprogram vold i nære relasjoner	2017/2018
Alkoholpolitisk handlingsprogram (alkoholloven)	2018
Kommunedelplan for struktur og kapasitet i omsorgstjenestene	2019

9.1.5. 4-årig driftsbudsjett

Fordeling driftsrammer (tall i mill. kr)						
	R - 16	Bud 17	Bud 18	Bud 19	Bud 20	Bud 21
Kommuneområde Velferd						
Enhet bolig og omsorg	28,43	32,57	31,64	31,64	30,84	30,84
Enhet helse	56,48	60,12	62,80	62,45	62,45	62,45
Enhet forebyggende tjenester	54,96	60,26	70,89	70,49	70,49	70,49
Enhet kompetansesenter rus og psyk. helse	49,44	60,49	62,54	62,14	64,14	68,92
Enhet kjøkken og kantine	11,00	11,26	11,14	11,14	11,14	11,14
Enhet NAV	166,15	177,54	180,75	176,10	176,10	176,10
Omsorgstjenester	629,44	665,91	712,37	714,37	717,22	718,94
Boveiledning	257,21	263,95	274,94	274,64	292,89	292,89
Enhet barnevern	107,35	107,72	115,96	115,96	115,96	115,96
Kommunesjef med stab	-27,21	-5,58	-5,98	-7,38	-16,93	-16,93
Sum kommuneområde velferd	1333,25	1 434,24	1 517,04	1 511,54	1 524,29	1 530,79

Viktigste driftsendringer i mill. kr– alle tall sammenliknet med budsjett 2017				
	2018	2019	2020	2021
Bolig og omsorg				
Innsparing bolig og omsorg	-1,00	-1,00	-1,00	-1,00
Helse				
Legetjenester – økte kostnader	0,70	0,70	0,70	0,70
Velferdsteknologi drift - styrking	2,70	2,70	2,70	2,70
Velferdsteknologi kjøp - styrking	3,80	3,80	3,80	3,80
Innsparing enhet helse	-0,60	-0,60	-0,60	-0,60
Kriminalitetsforebyggende tiltak / SLT	0,05	0,05	0,05	0,05
Forebyggende tjenester				
Styrke skolehelsetjenesten	2,93	2,93	2,93	2,93
Korttidshjelpemidler - styrking	0,40	0,40	0,40	0,40
Kompetansesenter rus og psykisk helse				
Bofellesskap for mennesker med psykiske lidelser			2,00	6,80
Økt ramme	0,80	0,80	0,80	0,80
NAV				
Innsparing NAV	-1,10	-1,10	-1,10	-1,10
Omsorgstjenester				
Hjemmetjenester – økte kostnader	6,00	6,00	6,00	6,00
Opprette demenskoordinator	0,50	1,00	1,00	1,00
Innføre hjemmeavlastning for pårørende til mennesker med demens	0,40	0,40	0,40	0,40
Eldreomsorg / aktivitet	1,00	1,00	1,00	1,00
Helårsvirkning 14 korttidsplasser helsehuset – økt kostnad	10,60	10,60	10,60	10,60
Helsehuset – økte kostnader	2,00	2,00	2,00	2,00
Palliative plasser – økte kostnader	1,10	1,10	1,10	1,10
Avvikling av midlertidige sykehjemsplasser	-7,00	-7,00	-7,00	-7,00
Kruseløkkka sykehjem – etablere 13 plasser for å avvikle overbelegg	15,00	15,00	15,00	15,00
Senere middagsservering – økte kostnader	0,60	0,60	0,60	0,60
Innsparing sykehjemmene	-3,00	-3,00	-3,00	-3,00
Styrking omsorgstjenestene		3,00	4,00	8,00
Boveiledning				
Bofellesskap på Værn		2,40	20,00	20,00
Avlastningstiltak i boveiledningstjenesten	2,00	2,00	2,00	2,00
Flere varig tilrettelagte arbeidsplasser	1,10	1,10	1,75	1,75
Innsparing boveiledningstjenesten	-2,40	-2,40	-2,40	-2,40
Barnevern				
Barneverntiltak – økte kostnader	10,00	10,00	10,00	10,00
Kommunesjef velferd				
Kompensere utsettelse av Værn og kjøp av eksterne omsorgsplasser	6,95	6,55		
Inntekter fra egenbetaling	-3,20	-3,20	-3,20	-3,20
Innsparing kommunesjef	-1,10	-1,10	-4,10	-4,10
Redusert integreringstilskudd		-8,50	-8,50	-8,50

Bolig og omsorg

Det forutsettes innsparing innenfor tjenesteområdet med 1 mill. kr. Innsparingen må dekkes inn ved redusert bemanning og økte husleieinntekter.

Helse

Legetjenestene har økte kostnader på 0,7 mill. kr. Midlene skal brukes ved de palliative plassene og øvrige avdelinger ved helsehuset. Det er avsatt midler til innkjøp og drift av velferdsteknologi. Dette er en del av paradigmeskiftet og er nødvendig for å få til en

omlegging til at flere kan bli boende hjemme lenger. Midlene skal først og fremst brukes til trygghetsalarmer med og uten GPS-sporing, elektroniske låser, digitalt tilsyn, medisinsk måleutstyr og medisindispensere. Erfaringer viser at velferdsteknologi kan forbedre tilgjengelighet, ressursutnyttelse og kvalitet på omsorgstjenestene. Velferdsteknologiske løsninger kan i mange tilfeller forebygge behov for tjenester eller innleggelse i institusjon. Denne effektiviseringen av tjenestene er helt nødvendig for å kunne møte fremtidige utfordringer i helse- og omsorgstjenestene. Helsetjenesten er pålagt en innsparing på 0,6 mill. kr i perioden.

Forebyggende tjenester

Etter Helsedirektoratets veiledende norm for skolehelsetjenesten mangler Sarpsborg 9 årsverk helsesøster. Skolehelsetjenesten styrkes med 2,93 mill. kr. Samhandlingsreformen og paradigmeskiftet har ført til økt behov for korttidshjelpemidler og mer kapasitet til administrering av ordningen. Det er lagt inn 0,4 mill. kr til styrking av dette.

Kompetansesenter rus og psykisk helse

Det planlegges bofellesskap for 6 - 8 mennesker med psykiske lidelser med oppstart drift i 2021. Det er innarbeidet investeringsmidler til formålet i HP-perioden. Helårsdrift er beregnet til 11 mill. kr. Av økonomiske grunner er det foreslått halvårsdrift i 2021.

I statsbudsjettet for 2018 er det i forbindelse med opptrappingsplanen for rusfeltet 2016-2020 foreslått å styrke rusomsorgen med 300 mill. kr. Dette anslås å utgjøre ca. 3 mill. kr for Sarpsborg. Midlene fordeles gjennom rammetilskuddet. En betydelig andel av rustjenestens drift er basert på statlige prosjektmidler, som det må søkes om hvert år. Prosjekttilskuddene reduseres i 2018 tilsvarende styrkingen av rammetilskuddet. Driftsbudsjettet for tjenestene til mennesker med ruslidelser i 2018 er økt med 0,8 mill. kr. I forbindelse med bystyrets behandling av årsregnskapet for 2016 ble det avsatt 4 mill. kr på disposisjonsfond for rus og psykisk helse, som ved behov kan benyttes i 2018.

NAV

Det er budsjettet med en innsparing ved NAV på 1,1 mill. kr. Den økonomiske rammen for NAV ble i 2016 redusert med 4,5 mill. kr og videreført i 2017. Fra januar 2017 ble det innført aktivitetsplikt for sosialhjelpsmottakere under 30 år. Gjennomføringen av aktivitetsplikten ble kostnadsberegnet til 3,5 mill. kr, men dette ble det ikke funnet rom for i budsjett 2017. Lovverket om arbeidsavklaringspenger (AAP) strammes inn med virkning fra 01.01.18. Lovendringen vil trolig gi en vesentlig økning i utgifter til økonomisk sosialhjelp. Derfor er det knyttet stor usikkerhet til innsparingen.

Omsorgstjenester.

Økning av budsjettet for omsorgstjenestene vil i hovedsak gå til å dekke kostnader til driften som har påløpt allerede i 2017, og som vil vedvare i 2018. Dette begrenser mulighetene for å understøtte ulike tiltak i paradigmeskiftet. En av de største utfordringene i omsorgstjenestene er å kunne gi tilstrekkelig og god hjelp til personer med demens for at de skal kunne bli boende lengst mulig hjemme. Det er samtidig viktig å sikre pårørende nødvendig avlastning. Kommunen har fra 1.10.2017 fått en plikt til å tilby nødvendig pårørendestøtte. Det opprettes demenskoordinator med halvårsvirkning fra 2018. I tillegg startes det opp med hjemmeavlastning for pårørende. Det er avsatt 1 mill. kr fra 2018 til drift av møteplasser og aktiviteter for eldre.

Ved helsehuset ble det opprettet 14 nye korttidsplasser i august 2017. Det er nå 85 korttidsplasser ved helsehuset. Det er innarbeidet helårsdrift i budsjettet fra 2018. Mange av pasientene ved helsehuset er svært dårlige og krever ekstra bemanning. For å kompensere for merutgifter er budsjettet styrket med til sammen 3,1 mill. kr fra 2018 inklusive de palliative plassene.

Avvikling av de midlertidige sykehjemsplassene er nødvendig for å sikre full eneromsdekning. For å kompensere for bortfall av plasser etableres det 13 nye plasser i 1. etasje ved Kruseløkka sykehjem fra 2018. Det er ikke avsatt midler til å ta i bruk 2. etasje i perioden.

Bystyret vedtok i september at det innføres endring i måltidsstruktur i omsorgstjenestene. Totalkostnaden er innarbeidet med 0,6 mill. kr fra 2018.

Det forutsettes en innsparing ved sykehjemmene med til sammen 3,0 mill. kr fra 2018. Konsekvenser av innsparingen vil blant annet være noen reduksjoner i bemanning og kompetansehevede tiltak. Innsparingen er krevende da kompleksiteten i sykdomsbildet hos pasientene er økende.

Det er forutsatt en gradvis styrking av omsorgstjenestene fra 2019 og utover i handlingsplanperioden. Rådmannen vil i forbindelse med budsjett 2019 og HP 2019 – 2022 komme tilbake til bruk av midlene. Styrkingen må blant annet sees i sammenheng med utviklingen innenfor tjenesteområdet og hvilke utfordringer som må løses.

Boveiledningstjenesten

Det planlegges bofellesskap for 12 mennesker med psykisk utviklingshemming på Værn med oppstart av drift fra 2020. Det er innarbeidet investeringsmidler til formålet i HP-perioden. Helårsdrift er beregnet til 20 mill. kr.

Avlastningstiltak for familier med funksjonshemmede barn og unge styrkes med 2 mill. kr. Tiltaket er en hjelp til familier for å kunne stå i krevende og vanskelige omsorgssituasjoner.

Det er behov for å etablere 20 varig tilrettelagte arbeidsplasser (VTA) i perioden til en kostnad av 3,8 mill. kr. Dette er et tilbud til unge funksjonshemmede som er ferdig med videregående skole og som har rett til arbeid og aktivitet. Det er lagt inn 1,1 mill. kr til 5 VTA-plasser fra 2018.

Det er forutsatt en innsparing i boveiledningstjenesten på 2,4 mill. kr. Konsekvenser av innsparingen vil blant annet være noen reduksjoner i bemanning og kompetansehevede tiltak.

Barnevern

Det er en betydelig økning i antall meldte saker til barnevernet og alvorlighetsgraden i sakene øker. Flere hjelpetiltak blir iverksatt i hjemmet samtidig som det er en økning i antall barn og unge som plasseres i fosterhjem og institusjon. Utviklingen i 2017 er bekymringsfull og kostnadene til de ulike barnevernstiltakene videreføres i 2018. Barnevernets økonomiske ramme økes med 10 mill. kr fra 2017 til 2018. Ut fra utviklingen i 2017 er det usikkert om denne økningen er tilstrekkelig. Som følge av statsbudsjettet for 2018 ble forebyggende tjenester til barn og unge styrket med 200 mill. kr, som utgjør ca. 2 mill. kr for Sarpsborg.

Midlene inngår i den statlige rammeoverføringen til kommunen. Disse midlene inngår i beløpet på 10 mill. kr. til økning av budsjettet for barnevernet, som også jobber forebyggende.

Kommunesjef velferd

I tidligere planer skulle bofellesskapet på Værn for 12 mennesker med psykisk utviklingshemming være i drift fra 2018. Oppstart av drift er utsatt 2 år til januar 2020. For i mellomtiden å sikre forsvarlige tjenester til brukerne og pårørende styrkes budsjettet med 6,95 mill. kr fra 2018. Midlene skal også benyttes til ekstraordinære kjøp av eksterne omsorgsplasser.

Inntektene ved egenbetaling antas å øke med 3,2 mill. kr fra 2018, og nivået vil vedvare ut perioden. Egenbetalingen for trygghetsalarm øker med 70 kr pr. alarm pr. mnd. Det er i dag utplassert 724 digitale alarmer, og merinntekten vil utgjøre vel 400 000 kr. Innkjøp og bytte til digitale alarmer har økt kvaliteten på tjenesten og medført økte kostnader. Sammenlignet med andre kommuner, som Fredrikstad, Halden og Moss, har egenbetalingen for tjenesten vært lav i Sarpsborg. Det er også etablert 14 nye korttidsplasser på helsehuset. Betalingen for disse plassene er etter forskrift og merinntektene vil utgjøre vel 600 000 kr. Inntektene ved praktisk bistand og vederlagsbetaling for langtidsopphold i sykehjem forventes også å øke, men det er stor usikkerhet knyttet til dette.

Det er lagt inn en innsparing under kommunesjef velferd på 1,1 mill. kr i 2018 og 2019, som øker fra 2020. Innsparingen vil blant annet innebære nedbemanning og medføre mindre kapasitet til plan- og utviklingsarbeid innenfor et kommuneområde med store utfordringer. Omfanget av innsparingen fra 2020 er bekymringsfull.

I forbindelse med flyktningkrisen 2015/2016 vedtok bystyret 1. tertial 2016 at alle tjenesteområder som arbeider med flyktninger skulle styrkes for å kunne møte utfordringene. Styrkingen ble finansiert ved økt integreringstilskudd. Det har vært en nedgang i mottak av flyktninger i 2017, og denne nedgangen forventes å vedvare i årene framover. Derfor reduseres den økonomiske rammen til kommuneområde velferd med til sammen 8,5 mill. kr fra 2019.

9.2 Kommuneområde oppvekst

9.2.1. Tjenester og oppgaver

Enhet/tjeneste	Oppgaver
Kommunesjef oppvekst med stab	Ansvar for plan, strategi og saksutredning for politisk ledelse. Oppfølging av enhetene i prosjekter, satsingsområder og politisk vedtatte føringer. Administrere offentlig tilskudd til private barnehager.
Enhet kompetanse og kvalitet oppvekst	Enheden er en ressursenhet i det helhetlige arbeidet med barn og unge, og ivaretar utviklingsoppgaver, forvaltningsoppgaver og kvalitetsoppfølging innenfor oppvekstområdet. Enheten jobber i nær tilknytning til kommunesjef og stab oppvekst. Ansvar for barnehagemyndighet, herunder kompetansetiltak, opptak, godkjenning, veiledning og tilsyn. Ansvar for å føre tilsyn med barn/unge som er bosatt i fosterhjem i kommunen. Vedtak om spesialundervisning og kvalitetssikring av tiltak for gjesteelever i andre kommuner. Gjennomføre kvalitetsvurderinger i skole og barnehage. Organisere og iverksette kommunale faglige satsinger. Drift av sentral læremiddelbase.
Barnehager	Ansvar for å drifte barnehagene i tråd med barnehageloven og Oppvekst- og utdanningspolitisk plattform for Sarpsborg kommune. Barnehagen skal i samarbeid med hjemmet ivareta barns behov for omsorg og lek, og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling.
Grunnskole	Ansvar for grunnskoleopplæring i tråd med Opplæringsloven og Oppvekst- og utdanningspolitisk plattform for Sarpsborg kommune. Grunnskolen skal gi likeverdig og tilpasset opplæring til alle barn og unge. Opplæringen skal bygge på Kunnskapsløftets generelle del og planene for de enkelte fag.
Enhet norsksenteret	Enheden skal fremstå som et ressurscenter for skoler og barnehager med ansvar for den flerspråklige opplæringen i skolen og for språkutvikling i barnehage. Ansvar for eksamensrettet grunnskoleopplæring for voksne og for opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere etter introduksjonsloven.
Enhet PPT	Ansvar for å bistå med organisasjons- og kompetanseutvikling slik at opplæringa legges bedre til rette for barn og elever med særlige behov. Ansvar for å utarbeide sakkyndig vurdering av barn og elever der loven krever dette.
Enhet spesialpedagogikk, førskole	Ansvar for å organisere spesialpedagogisk hjelp i tråd med Barnehageloven, til barn i førskolealder, i barnehage eller der de oppholder seg.
Enhet alternative skolearenaer	Ansvar for å organisere opplæringen i tråd med Opplæringsloven ved grunnskolenes forsterkede avdelinger og ved alternative opplæringsarenaer. Ansvar for spesialpedagogisk voksenopplæring.

9.2.2. Utviklingstrekk og analyser

Viktige utviklingstrekk			
Enhet/tjeneste	Resultat		
	2014	2015	2016
Grunnskole			
Antall elever	6 510	6 585	6 621
Korrigerte brutto driftsutgifter til grunnskole (202,222,223) pr elev	97 527	97 753	99 758
Korrigerte brutto driftsutgifter til grunnskole (202) pr elev	80 920	81 128	83 292
Andel elever i grunnskolen som får særskilt norskopplæring	5,7 %	6,3 %	6,3 %
Andel elever i grunnskolen som får spesialundervisning, 1.-10. trinn	5,6 %	4,9 %	5,3 %
Andel elever i grunnskolen som får spesialundervisning, 1.-4. trinn	3,4 %	3,2 %	3,7 %
Gjennomsnittlig gruppestørrelse, 1.-10. trinn	14,4	15,2	15,0
Gjennomsnittlig gruppestørrelse, 1.-4. trinn	14,2	15,6	15,0
Eksamen matematikk 10.trinn, gjennomsnittskarakter	2,7	2,8	3,2
Nasjonal prøve lesing 5.trinn, andel elever laveste mestringsnivå	31,2 %	36,4 %	37,6 %
Nasjonal prøve lesing 5.trinn, andel elever høyeste mestringsnivå	16,3 %	16,7 %	14,5 %
Grunnskolepoeng, gjennomsnitt ungdomstrinn	37,8	38,6 ¹¹	39,5
Trivsel 7. trinn	4,4	4,4	4,5
Mobbing 7. trinn	5,5 %	4,2 %	6,3 % ¹²
Trivsel 10. trinn	4,2	4,3	4,4
Mobbing 10. trinn	5,1 %	5,2 %	4,6% ¹³
Andel elever med direkte overgang fra grunnskole til videregående opplæring	96,9 %	98,4 %	97,8 %
Andel innbyggere 6-9 år i SFO	55,4 %	54,7 %	54,9 %
Barnehage			
Andel barn 1-5 år med barnehageplass	87,5 %	87,9 %	88,4 %
Korrigerte brutto driftsutgifter (201) per korrigerte oppholdstimer i kommunale barnehager	47	48	47
Andel minoritetsspråklige ¹⁴ barn i barnehage i forhold til innvandrerbarn ¹⁵ 1-5 år	68,2 %	67,9 %	71,5 %
Andel barn i kommunale barnehager i forhold til alle barn i barnehage	27,7%	26,0%	26,4%

¹¹ Brudd i tidsrekke. Tallene er ikke sammenlignbare med tidligere år (Udir).

¹² Brudd i tidsrekke. Tallene er ikke sammenlignbare med tidligere år (Udir).

¹³ Brudd i tidsrekke. Tallene er ikke sammenlignbare med tidligere år (Udir).

¹⁴ Barn med annet morsmål enn norsk, samisk, svensk, dansk eller engelsk (SSB).

¹⁵ Førstegangsinnvandrere uten norsk bakgrunn og andregenerasjonsinnvandrere (SSB).

Kommuneplanens samfunnsdel fremholder nødvendigheten av planmessig arbeid for bedring av levekårene i Sarpsborg kommune. Virkemidler i slik levekårsforbedring er bl.a. at;

- Kommunen skal ha full barnehagedekning.
- Sarpsborgskolen skal bidra til at barn og unge opplever mestring og motiveres til videre utdanning.
- Barn skal sikres en stabil oppvekst og rask hjelp – tidlig innsats.

Gjennom Oppvekst- og utdanningspolitisk plattform har bystyret besluttet å legge stor vekt på faglig utvikling av skoler og barnehager. Plattformen forsterker det generelle kravet om at opplæringen skal tilpasses den enkelte elevs ferdigheter og forutsetninger.

Pr. 1.10.2017 var det 6585 elever i Sarpsborgskolen. I tillegg er det 116 elever fra Sarpsborg som får sin opplæring ved private grunnskoler i Østfold, samt 57 elever, som er gjesteelever i andre kommuner.

Ut fra gjeldende prognoser vil samlet antall elever i grunnskolealder, aldersgruppen 6-15 år ved slutten av handlingsplanperioden utgjøre 6863 elever.

Det har vært en større elevtallsvekst i 2016 og 2017 enn grunnskolenes budsjetter har tatt høyde for. Totalt er det behov for oppjustering av budsjettet på 5,8 mill. kr, som tilsvarer 116 elever, for at lærertettheten over tid skal opprettholdes.

Innen kommuneområde oppvekst er det fortsatt vesentlige investeringsbehov. Utredning av skolekapasitet og skolestruktur vest i Sarpsborg starter opp i 2017. Investeringer er planlagt mot slutten av fireårsperioden. Det vil være behov for en ny ungdomsskole i vest i løpet av de nærmeste årene. Samtidig må elevkapasitet på barnetrinnet i vest vurderes og utredes nærmere.

Mange av kommunens grunnskoler er av eldre dato og oppfyller ikke dagens forventninger og krav til fleksible læringsarealer. Ved de fleste skolene er det også behov for utbedring og oppgradering av personalets arbeidsforhold.

Behovet for midler til årlig investering i IKT-utstyr i skoler og barnehager er økende.

Læringsresultatene i grunnskolen viser at Sarpsborgelevene i gjennomsnitt har svakere resultater enn Østfold og nasjonalt på nasjonale prøver på 5.årstrinn. Forskjellen i læringsresultater utjevnes noe frem til nasjonale prøver på 8.klassetrinn og sluttvurdering på ungdomsskolen. Det er fra skoleeiers side stort fokus på analyse og oppfølging av læringsresultater. Det jobbes nå mer systematisk enn tidligere med nettverksarbeid, veiledning, kvalitetsvurderinger og videreutdanning av lærere.

Kvalitetsmeldingen for grunnskolen for 2016 viser at Sarpsborg har klart flere elever pr. lærer i grunnskolen enn både Østfold-snittet og landssnittet, og at kommunen bruker mindre penger per elev enn Østfold-snittet og landssnittet. En økning av lærertettheten antas å ha positiv effekt for elevenes læringsutbytte.

Elevene i Sarpsborgskolene gir gjennom den årlige Elevundersøkelsen uttrykk for at de trives, og opplever et trygt skolemiljø. Samtidig er resultatene for mobbing i 2016 litt dårligere

enn landssnittet. Det er et mål å opprettholde den høye andelen elever med direkte overgang fra grunnskole til videregående opplæring.

Sarpsborg kommune er plukket ut som en av Norges første realfagskommuner, et tiltak i den nye nasjonale realfagsstrategien for barnehage og grunnopplæring. Strategien skal gjelde i perioden 2015-2019. Formålet med realfagskommunene er i første rekke å oppnå bedre resultater og økt kompetanse. Basert på den overordnede strategien "Tett på realfag" har realfagskommunene utviklet egne lokale strategier med mål og tiltak.

Det er inngått avtale med Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning, NIFU, om deltakelse i 1+1 forskningsprosjekt. Prosjektet skal se hvordan en best kan utnytte økt lærertetthet i begynneropplæringen. Prosjektet skal følge 6 utvalgte skoler over fire år og finansiere 6 lærerårsverk i perioden høst 2016 til vår 2020. Opplæringen er knyttet til matematikkfaget.

Norsksenteret viderefører satsning på kompetanse på språkkartlegging og veiledning av ressurspersoner i kommunen innenfor det flerspråklige fagfeltet. Norsksenteret opprettholder fokus på overgang fra ungdomsskole til videregående opplæring for flyktninger/innvandrere og deltar i arbeidsgruppe for samarbeidsprosjekt med Fredrikstad kommune og Østfold Fylkeskommune for grunnskoleopplæring i videregående skole. Et heldagstilbud for personer som kommunen bosetter fra mottak utvikles i samarbeid med Intro/NAV.

Stortinget gir fra 2015 øremerket statstilskudd til flere lærere for de yngste elevene i grunnskolen. Dette utgjør 12,5 mill. kr for Sarpsborg i 2017.

Fireårig statlig forsøk etablert 2013 med økt lærertetthet for enkelte ungdomsskoler ble avsluttet våren 2017. Helårseffekt fra 2018 utgjør reduksjon i statstilskudd på rundt 6 mill. kr.

Enhet spesialpedagogikk førskole gir et tilbud til barn i førskolealder med behov for spesialpedagogisk hjelp som ligger på landsgjennomsnittet. Henvisinger kommer gjennom hele året, noe som gjør sitt til at det er utfordrende og til enhver tid ha oversikt over omfanget frem i tid. Pr oktober 2017 er omfanget av spesialpedagogisk hjelp på samme nivå som oktober 2016.

Det er en økning i spesialpedagogiske vedtak for voksne, ofte knyttet til opplæring i nye teknologiske hjelpemidler. Videre er det økning i antall elever med enkeltvedtak etter opplæringsloven og mer komplekse saker på flere av de forsterkede avdelingene. Det vil være nødvendig å styrke rammene for dette i 2018.

Ut over dette melder flere av grunnskolene om nye elever med store sammensatte vansker som har behov for mye tilrettelegging.

Kommunens store satsing på nye barnehager avsluttes i denne omgang ved at nye barnehager i Sentrum og Skjeberg åpnet høsten 2017. Det var en liten oppgang i antall barn mellom 1-5 år med barnehageplass fra 2015 til 2016. Telletidspunktet er 15. desember.

Sarpsborg har de siste årene innfridd kravet om at alle barn som ønsker barnehageplass skal få det. Dette gjelder også etter at retten til plass er utvidet til også å gjelde barn født i november. Sarpsborg har nå god dekning og noe ledig kapasitet i kommunale og private barnehager.

Antall minoritetsspråklige barn i barnehage øker. Moderasjoner, redusert pris i barnehage og gratis kjernetid øker mer enn antall barn med barnehageplass. Dersom økningen i moderasjoner fortsetter vil det bli utfordrende for kommunen, da overføring fra staten ikke dekker kommunens kostnad.

Kommunen har i sin bemanningsnorm for barnehager lagt opp til at andel ansatte med barnehagelærerutdanning i de kommunale barnehagene skal utgjøre 50 %. Sarpsborgs kommunale barnehager hadde pr 15.12.2016 48 % barnehagelærere i sin grunnbemanning. Med regjeringens forslag til ny bemanningsnorm og pedagognorm blir antallet pedagoger videreført, men andelen går noe ned da det blir flere voksne i barnehagene totalt sett. Ambisjoner på barnehageområdet er satt med utgangspunkt i Kommunedelplan for barnehageområdet 2011-2023, vedtatt av Bystyret 2011.

Sarpsborg kommune har opprettet en stilling som sikrer bedre samordning av tjenestene til utsatte barn og unge. Stillingen koordinerer tiltak fra både kommuneområde velferd og kommuneområde oppvekst.

9.2.3. Tjenestemål

Tjenestemål		
Enhet/tjeneste	Resultat 2016	Ambisjon i perioden
Grunnskole		
Mål: Forbedre læringsresultater		
Eksamen matematikk 10.trinn, gjennomsnittskaraktter	3,2	> 3,3
Nasjonal prøve lesing 5.trinn, andel elever laveste mestringsnivå	37,6 %	< 31 %
Nasjonal prøve lesing 5.trinn, andel elever høyeste mestringsnivå	14,5 %	>18 %
Mål: Forbedre deltakelse		
Andel elever med direkte overgang fra grunnskole til videregående opplæring	97,8 %	> 98 %
Andel innbyggere 6-9 år i SFO	54,9 %	> 57 %
Barnehage		
Mål: Øke andel barn i barnehage		
Andel barn 1-5 år med barnehageplass	88,4 %	90 %

9.2.4. Prioriterte tiltak

9.2.4.1. Vedtatte styringsdokumenter

Oppvekst- og utdanningspolitisk plattform		
Hovedmål: Sarpsborg skal være en foregangskommune for barn og unge		
<ul style="list-style-type: none"> • Nulltoleranse mot mobbing • Styrke barnas lek, læring og mestring i barnehagen • Forbedre læringsresultater for elevene i grunnskolen • Øke gjennomføringsgrad i videregående opplæring for Sarpsborgelevne 		
Prioriterte tiltak	Tid (år) for gjennomføring	Merknad
Innføre språkveiledere og leseveiledere med særskilt kompetanse i alle barnehager og skoler.	2018	Implementering av kommunal Plan for språkstimulering og lesing som grunnleggende ferdighet, barnehage og skole 2016-2019.
Innføre regneveiledere med særskilt kompetanse i alle barnehager og skoler.	2018	Implementering av kommunal Strategiplan for realfagsatsing 2015-2018.
<p>Heve kompetansen til lærere i grunnskole og barnehage.</p> <p>I grunnskolen prioriteres fagene norsk, matematikk og engelsk. Videre prioriteres særlig heving av kompetanse for lærere på 1, 2, 4 og 6 trinn gjennom nettverksarbeid.</p> <p>I barnehagen prioriteres ny rammeplan, språk og begrepsutvikling og realfag.</p>	2018-2021	<p>Statlige ordninger for inntak, finansiering og tildeling.</p> <p>Nye Kompetansekrav for undervisning med tilbakevirkende kraft i grunnskolen krever at kommunen videreutdanner ca. 45 lærere pr år.</p> <p>Kommunal egenandel er innarbeidet i gjeldende budsjettamme.</p>
Gjennomføre prosjektet «Tett på – forebygging av radikaliserings» i barnehager og skoler.	2018	Implementering av kommunal plan for forebygging av radikaliserings.
Etterutdanning av førskolelærere i grunnskolen	2018	Kvalifisering for opptak ved ordning for statlig videreutdanning. Finansieres med statlige midler via Fylkesmannen og 30 % egenandel. Samarbeid med Fredrikstad kommune. Tiltaket er nytt i forhold til høringsutkastet

Kommunedelplan for barnehageområdet 2011-2023		
Hovedmål: Full barnehagedekning med fleksible åpningstider.		
Prioriterte tiltak	Tid (år) for gjennomføring	Merknad
Gjennomføre brukerundersøkelser i alle kommunale barnehager.	2018	Gjennomføres hvert år.

Kommunedelplan for skolefritidsordningen 2013-2025**Hovedmål:** Helhet og sammenheng mellom skole og SFO.

Prioriterte tiltak	Tid (år) for gjennomføring	Merknad
Heve kompetansen til ikke-pedagogisk personale.	2018	Kompetanseheving til fagarbeider.

Handlingsprogram for IKT i skoler og barnehager 2017-2020**Hovedmål:** Barn i barnehager og skoler har den digitale kompetansen som skal til for å lykkes i fremtidens utdanningssystem, samfunns- og arbeidsliv.

Prioriterte tiltak	Tid (år) for gjennomføring	Merknad
Ta i bruk Ipad for alle 1.klassinger.	2018-2021	Investeringsmidler er videreført og innarbeidet i HP 2018-2021.
Øke tetthet av digitale enheter på ungdomstrinnet.	2018-2021	Tiltaket er innarbeidet med 1 mill. kr årlig i HP 2018-2021.
Gjøre digitale verktøy lett tilgjengelig i kommunale barnehager.	2018-2021	Investeringsmidler er videreført og innarbeidet i HP 2018-2021.
Heve ansattes kompetanse om digitale verktøy.	2018-2021	Investeringsmidler er videreført og innarbeidet i HP 2018-2021.
Ta i bruk nytt administrativt IKT-system i skoler og barnehager.	2018	Utsatt fra 2017. Investeringskostnad rebevilles fra handlingsplan 2017.

Kommunedelplan for skolekapasitet og skolestruktur 2015-2026**Hovedmål:** Trekke opp linjer for fremtidig skolestruktur og skissere utbyggingsbehov.

Prioriterte tiltak	Tid (år) for gjennomføring	Merknad
Vurdere helhetlig utbygging av skolekapasitet i vest.	2018	Ses i sammenheng med forprosjekt ny skole vest. Midler til forprosjekt er bevilget i budsjett 2017.
Ta i bruk ny ungdomsskole i vest.	2021	Investering i ny skole er innarbeidet i 2020 og 2021.
Kartlegge behov for bedre uteområder ved skolene.	2019	Tiltaket er forskjøvet i forhold til høringsutkast.
Vurdere om de minste skolene i Sarpsborg skal videreføres med grunnlag i elevtallsutvikling, investeringsbehov og pedagogisk tilbud.	2019	Vurderingen gjøres som en del av arbeidet med rullering av kommunedelplanen. Tiltaket er nytt i forhold til høringsutkastet til handlingsplan.

9.2.4.2. Prosjekter og enkeltsaker

Prosjekt/sak	Tid (år) for gjennomføring	Merknad
Avklare utvikling av Ullerøy leirskole.	2018	Utredning og politisk sak pågår.
Delta i forskningsprosjekt om effekten av økt lærertetthet i matematikundervisning	2018-2020	Det er inngått samarbeidsavtale mellom Sarpsborg kommune og Nordisk institutt for studier av

på 1.-4.årstrinn.		innovasjon, forskning og utdanning (NIFU). Finansieres med øremerkede statlige midler.
Økt lærertetthet i Sarpsborg-skolen	2018	Kompensasjon for elevtallsvekst i 2016 og 2017 utgjør 6 mill. kr til drift årlig. Behandlet i politisk sak i 2017.
Innskrenke tilbudet av deltidsplasser i barnehage	2019	Fra barnehageopptaket i 2019 skal det være tilbud om deltidsplasser i kun én kommunal barnehage.

9.2.4.3. Styringsdokumenter som skal utarbeides

Navn på styringsdokument	Forventet sluttbehandling (år)
Kommunedelplan for oppvekst Kommunedelplanen vil ta opp i seg de vedtatte styringsdokumentene; - Oppvekst og utdanningspolitisk plattform - Kommunedelplan for barnehageområdet - Kommunedelplan for skolefritidsordningen - Handlingsprogram for IKT i skoler og barnehager	2018

9.2.5. 4-årig driftsbudsjett

Fordeling driftsrammer (tall i mill. kr)						
	R - 16	Bud 17	Bud 18	Bud 19	Bud 20	Bud 21
Kommuneområde oppvekst						
Enhet kompetanse og kvalitet oppvekst	41,36	57,23	58,84	59,16	59,16	59,16
Enhet PPT	13,72	13,94	14,13	14,13	14,13	14,13
Enhet spesialpedagogikk førskole*		28,39	28,30	26,80	26,80	26,80
Barnehager	72,29	78,56	87,66	94,16	94,16	94,16
Enhet norsksenteret	31,78	22,60	21,68	19,78	19,78	19,78
Enhet alternative skolearenaer*	73,36	47,57	50,10	50,10	51,40	53,10
Skoler	426,59	446,48	465,47	468,77	471,67	472,67
Kommunesjef oppvekst med stab	272,30	275,26	279,07	276,47	292,57	312,27
Sum kommuneområde oppvekst	931,40	970,03	1 005,25	1 009,37	1 029,67	1 052,07

* Regnskap 2016 ligger samlet på enhet alternative skolearenaer, enheten ble delt fra 01.01.17.

Viktigste driftsendringer i mill. kr– alle tall sammenliknet med budsjett 2017				
	2018	2019	2020	2021
Enhet kompetanse og kvalitet oppvekst				
Innsparing skoleskyss og refusjoner barnehage	-0,40	-0,40	-0,40	-0,40
Hevet inntektsgrense gratis kjernetid i barnehage	0,24	0,56	0,56	0,56
Ikt i grunnopplæringen	0,52	0,52	0,52	0,52
Enhet PPT				
Generell innsparing	-0,10	-0,10	-0,10	-0,10
Enhet spesialpedagogikk førskole				
10 % reduksjon årsverk	-1,00	-2,50	-2,50	-2,50
Økt kjøregodtgjørelse	0,30	0,30	0,30	0,30
Barnehager				
Helårsdrift St. Olavs- og Stasjonsbyen barnehage	2,60	2,60	2,60	2,60
Redusere barnehagekapasitet	-1,00	-2,00	-2,00	-2,00
Økt foreldrebetaling - statsbudsjettet	-0,80	-0,80	-0,80	-0,80
Ny foreslått bemanningsnorm fra 2018	6,50	15,60	15,60	15,60
Redusert tilbud om delte plasser	-0,80	-2,00	-2,00	-2,00
Redusert ressurs administrasjon	-0,10	-0,50	-0,50	-0,50
Enhet Norsksenteret				
Generell innsparing	-1,50	-1,50	-1,50	-1,50
Reduksjon pga nedgang i flykninger		-1,90	-1,90	-1,90
Enhet alternative skolearenaer				
Økt ressursbehov	1,40	1,40	2,70	4,40
Skoler				
Økt lærertetthet og tidlig innsats	7,40	10,70	13,60	14,60
Nærmiljøhus Alvim – videreføring etter prosjektperiode	0,20	0,20	0,20	0,20
Kommunesjef oppvekst med stab				
Tilskudd til private barnehager:				
Økt tilskudd private barnehager – statlig føring, flere barnehagelærere	3,00	3,00	3,00	3,00
Økt foreldrebetaling gir redusert tilskudd private (Statsbudsjettet)	-2,30	-2,30	-2,30	-2,30
Økt tilskudd private to år etter innføring av foreslått ny norm			14,30	34,30
Redusert tilskudd til private barnehager pga omlegging av delte plasser			-1,30	-3,00
Samlet redusert tilskudd private barnehager – driftseffektive/ redusert tilbud kommunale barnehager	-4,00	-6,60	-3,50	-2,10

Enhet kompetanse og kvalitet oppvekst

Rammene til enheten reduseres med 0,4 mill. kr i 2018. Det er beregnet noe lavere utgifter til skoleskyss samt refusjoner til barnehageplasser utenfor kommunen. Som følge av hevet inntektsgrense for gratis kjernetid i barnehage og satsing på ikt i grunnopplæringen i statsbudsjett 2018 er rammen økt med 0,76 mill. kr.

Pedagogisk psykologisk tjeneste

Rammene til enheten reduseres med 0,1 mill. kr i 2018. Dette som en generell innsparing.

Spesialpedagogikk førskole

Som følge av ny foreslått bemanningsnorm med økt grunnbemanning i barnehager fra 1.8.2018 antas det at behov for spesialpedagogisk hjelp vil reduseres. Det er budsjettetert en

innsparing for høsten 2018 med 1 mill. kr. Helårsvirkning for tiltaket vil utgjøre 2,5 mill. kr. Det er budsjettert med noe økt kjøregodtgjørelse som følge av endring i regelverk og km-sats for kjøring til brukere.

Barnehager

Åpning av St. Olavs- og Stasjonsbyen barnehage høsten 2017 innebærer at vakante plasser er gjenopprettet og at det er etablert noen nye plasser. Helårsdriften og kapasitetsøkningen i disse barnehagene medfører en utgiftsøkning på 2,6 mill. kr.

De senere årene har det vært en synkende andel barn under 5 år i Sarpsborg. For 2016 er det igjen en svak positiv tendens. Med bakgrunn i utbyggingen av de kommunale barnehagene i Sarpsborg de siste 5 årene er det noe overkapasitet. På bakgrunn av dette må barnehagekapasiteten tilpasses. Tilpasningen gir en innsparing på 1 mill. kr for høsten 2018 og 2 mill. kr. på helårsbasis.

Over statsbudsjettet er det varslet en økning i foreldrebetaling, fra 1.1.2018, ut over lønns- og prisvekst med kr 110,- pr plass. Dette vil gi kommunen en økt inntekt på 0,8 mill. kr, mens tilskudd til private barnehager reduseres med 2,3 mill. kr. Tilsvarende beløp er trukket tilbake i rammetilskuddet.

Regjeringen har varslet innføring av nasjonal bemanningsnorm fra 1.8.2018. Denne er for 2018 kostnadsberegnet til kr 6,5 mill. kr for kommunale barnehager. Helårsvirkning vil være 15,6 mill. kr. Dette resulterer i økt tilskudd til private barnehager i 2020 og 2021 med henholdsvis 14,3 mill. kr og 34,3 mill. kr.

Fra høsten 2018 vil det være tilbud om delte plasser i kun tre kommunale barnehager, ikke i alle som i dag. Endringen vil gi en innsparing på 0,8 mill. kr i 2018 og helårsvirkning i 2019 på 2 mill. kr, ved at kravet til pedagogisk bemanning reduseres. Dette får på lengre sikt også betydning for tilskuddet til private barnehager. De som ønsker en delt barnehageplass må da velge en av barnehagene som tilbyr dette. Fra høsten 2019 vil kommunen tilby delte plasser i kun én kommunal barnehage.

Grunnskoler

I statsbudsjettet for 2018 foreslår regjeringen å styrke arbeidet med tidlig innsats i barnehage og skole med til sammen 300 mill. kr. 100 mill. kr øremerkes til lærerspesialister, utvikling av skole- og folkebibliotek samt tiltak for å styrke arbeidet med å få flere minoritetsspråklige barn til å gå i barnehage. De øremerkede midlene må det søkes på. De øvrige midlene utgjør rundt 2 mill. kr for Sarpsborg kommune.

Regjeringen foreslår også om lag 200 mill. kr til desentralisert kompetansemødel, til finansiering og styring av kompetanseutvikling i skolen. Ordningen administreres av Fylkesmannen og det må søkes om tildeling.

Det er vedtatt en nasjonal lærernorm for antall elever pr lærer. Økonomiske konsekvenser for kommunen vil foreligge i revidert nasjonalbudsjett mai 2018. Grunnskolenes økonomiske rammer vil bli justert i tertialrapportering.

Fireårig statlig forsøk etablert 2013 med økt lærertetthet for enkelte ungdomsskoler ble avsluttet våren 2017. Fra 2018 utgjør reduksjon i statstilskudd rundt 6 mill. kr.

Det legges opp til en opptrapping av lærertetthet i handlingsplanperioden. I 2018 er det lagt inn en økning på 7,4 mill. kr, økende til 14,6 mill. kr i 2021. Økningen i 2018 vil i hovedsak dekke opp for elevtallsvekst i 2016 og 2017. Midlene vil bli fordelt på skolene etter prioriteringer i bystyrevedtak fra 14.9.2017.

Totalt 0,4 mill. kr pr år er innarbeidet i handlingsplanperioden til videreføring av prosjektet Nærmiljøhus med fritidstilbud på Alvimhaugen barneskole etter at prosjektperiode med statlig finansiering er avsluttet. 0,2 mill. kr av disse ble bevilget av Bystyret i handlingsplan 2017-2020. Det jobbes med å forsterke engasjementet fra foresatte og frivillige organisasjoner. Videre jobbes det med økonomisk støtte til driften fra andre aktører enn kommunen.

Alternative skolearenaer

Rammene til enheten økes med 1,4 mill. kr i 2018, og ytterligere mot slutten av handlingsplanperioden. Dette som en konsekvens av en økning i antall elever med enkeltvedtak etter opplæringsloven og mer komplekse saker på flere av de forsterkede avdelingene. Videre har det vært en økning i vedtaksfestede timer til spesialundervisning i voksenopplæringen som skyldes endring i lovverk for synshemmede.

Norsksenteret

Rammene til enheten reduseres med 1,5 mill. kr i 2018. Dette som en generell innsparing. Fra 2019 reduseres rammene til enheten ytterligere som følge av en nedgang i antall flyktninger.

Kommunesjef oppvekst

1.8.2017 trådte endring i forskrift om tildeling av tilskudd til private barnehager i kraft. Forskriften omhandler nasjonal sats som skal utbetales de private barnehagene i en overgangsperiode for å dekke opp for økte kostnader ved økte krav til pedagogisk bemanning i barnehage. Overgangsordning vil vare frem til kommunens 2 år gamle regnskap tar opp i seg de foreslåtte endringene for pedagognorm og grunnbemanning. Dette gir et økt tilskudd på 3 mill. kr.

Den varslede økningen i foreldrebetaling over statsbudsjettet vil gi et redusert tilskudd til de private barnehagene med 2,3 mill. kr.

Ny varslet norm for grunnbemanning i barnehage vil i 2020 øke utbetalingen av tilskudd til de private barnehagene med 14,3 mill. kr, For 2021 vil utbetalingen øke med ytterligere 34,3 mill. kr. Ved at delte plasser tilbys kun i tre kommunale barnehager vil tilskuddet til de private barnehagene reduseres med 1,3 mill. kr i 2020 og 3 mill. kr i 2021.

Med bakgrunn i at kommunen betaler tilskudd til de private barnehagene ut fra 2 år gamle kommunale regnskap vil samlet tilskudd til private barnehager bli redusert med 4 mill. kr fra 2017 til 2018. Det vil reduseres ytterligere i 2019 før det øker igjen i 2020 og 2021 som følge av ny statlig bemanningsnorm.

9.3. Kommuneområde samfunn

9.3.1. Tjenester og oppgaver

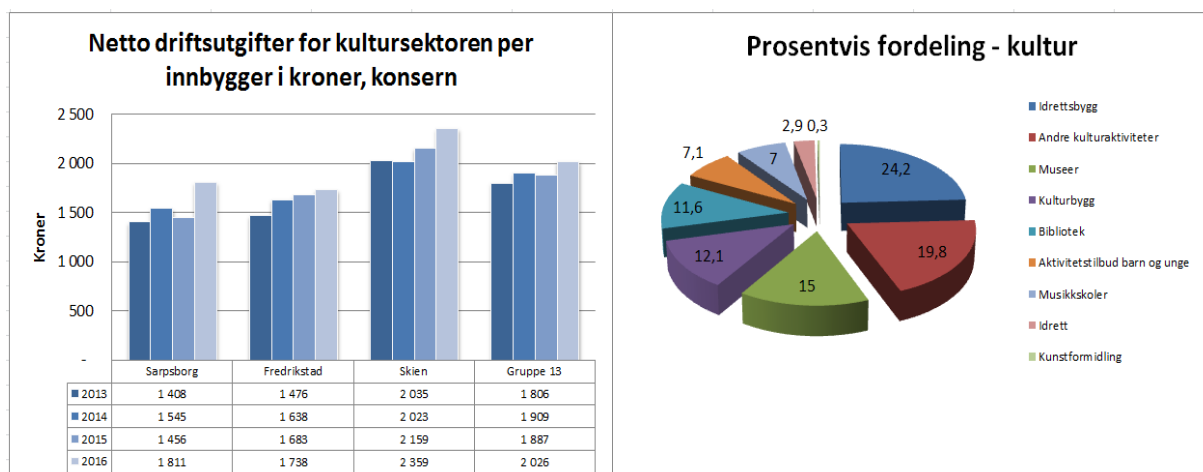
Enhet/tjeneste	Oppgaver
Kommunesjef samfunn med stab	Overordnet ansvar for ledelse av kommuneområdet. Kommuneadvokattjenesten. Oppfølging av kommunens eierskap i selskaper.
Enhet plan og samfunnsutvikling	Har sammen med Enhet økonomi et overordnet ansvar for utvikling og implementering av kommunens plan- og styringssystem. Utarbeide politiske styringsdokumenter/ planer innenfor samfunnsområdet, herunder planstrategi og kommuneplanens samfunnsdel. Utarbeide prognoser, statistikk, bruker- og samfunnsundersøkelser. Utarbeidelse av planer innenfor samferdselsområdet. Følge opp samarbeidsavtalen om areal- og transport. Utarbeide kommuneplanens arealdel og kommunedelplaner. Saksbehandle områdeplaner og detaljreguleringsplaner. Koordinere kommunens folkehelsearbeid. Gjennomføre tiltak for å fremme folkehelse. Være pådriver, initiere og koordinere miljøarbeid i kommunen.
Enhet kultur	Legge til rette for produksjon, utvikling og formidling av kunst, kultur og fritidstilbud for alle innbyggere, men med hovedfokus på barn og unge. Bidra til å utvikle et godt samarbeid mellom ulike kulturaktører, næringsliv og enkeltpersoner. Skape gode møteplasser med kulturaktører for produksjon og formidling av kunst, kultur og fritidstilbud. Styrke den kulturelle grunnmurens mulighet for å kunne ivareta og videreutvikle flerkulturelle møteplasser. Drift og utvikling av Sarpsborg scene. Drift og utvikling av hovedbiblioteket, områdebibliotek og to fengselsbibliotek. Utvikle parker, lekeplasser, friområder og kulturminner. Drift og utvikling av kulturskolen med fagområdene musikk, billedkunst, dans og drama, samt flerkulturelle tiltak. Bidra til å organisere, utvikle og øke frivillig innsats hos befolkning i kommunen i samarbeid med frivillige, frivillige organisasjoner, lag og foreninger.
Enhet byggesak, landbruk og kart	Behandler bygge- og delingssøknader, påser at plan- og bygningslovgivningen (pbl.) overholdes og fører tilsyn med foretak og byggevirksomhet. Bidrar til å sikre verdiskapning og bærekraftig forvaltning av jord- skogressursene. Behandle lovsaker og gi uttalelser innen fagområdene landbruk, vilt, biologisk mangfold, forurensning, m.m. VA-myndighetsutøvelse, behandling av rørleggermeldinger og pålegg om separering innenfor vann- og avløp. Utfører oppgaver etter matrikkel- og eierseksjonslov, drifter karttjenester på web, og oppdaterer og ajourfører Matrikkelen. Ajourholder og foretar takseringer som er grunnlag for utskriving av eiendomsskatt.

9.3.2. Utviklingstrekk og analyser

Viktige utviklingstrekk			
Enhet/tjeneste	Resultat		
	2014	2015	2016
Enhet plan og samfunnsutvikling			
Antall vedtatte reguleringsplaner	13	8	15
Saksbehandlingstid på reguleringsplaner (uker) ¹⁶	25	40	31
Klager på reguleringsplaner som omgjøres av høyere instans. Antall klagesaker i parentes	0(1)	0(3)	0(2)
Enhet kultur			
Andel skoleelever i grunnskolen som benytter kulturskolens tilbud	11 %	11 %	11 %
Andel skoleelever i grunnskolen som benytter fritidsklubbenes tilbud	20 %	12 %	27 %
Antall besøkende på biblioteket	130 012	145 724	148 013
Antall lag og foreninger som får driftstilskudd	105	128	124
Økonomiske rammer for driftstilskudd (mill. kr)	2,2	2,5	2,5
Antall mottakere av tilskudd til kunst- og kulturtiltak	37	68	87
Økonomiske rammer tilskudd kunst- og kulturtiltak (mill. kr)	0,65	1,24	1,27
Antall brukere med lånekort	24 908	24 119	28 962
Antall besøkende Sarpsborg scene (ny i 2016)		12 182 ¹⁷	33 488
Enhet byggesak, landbruk og kart			
Antall innkomne byggesaker	810	850	840
Antall byggesaker hvor 3-ukersfristen ikke er overholdt	7	10	56
Antall byggesaker hvor 12-ukersfristen ikke er overholdt	9	7	20
Antall innkomne delingssaker	69	82	110
Antall mottatte oppmålingssaker, matrikkelloven	304	204	197
Antall oppmålingssaker/matrikkel hvor 16 ukers frist ikke er overholdt	7	0	0
Antall behandlede søknader om utslippstillatelser, spredt avløp	53	43	31
Totalvolum skogvirke for salg privat og offentlig (m ³)	37 452	58 866	58 990
Luft – antall overskridelser grenseverdi/time, SO2 (maks grenseverdi: 24)	7	16	17
Luft – antall perioder overskridelse grenseverdi/døgn, SO2 (maks grenseverdi: 3)		3	3
Antall tilsyn med firma/foretak iht. plan- og bygningsloven	0	5	27
Ulovlighetsoppfølging byggesak, antall avsluttede saker	116	81	61

¹⁶ Saksbehandlingstid fra planen vedtas utlagt på høring til den blir endelig vedtatt av bystyret.

¹⁷ Perioden 1.9.2015-31.12.2015

Kilde: SSB

Tabellen over viser kommunenes ressursbruk inkl. avskrivninger fra investeringsaktiviteter på kulturtjenester i 2016, samt prosentvis fordeling av kostnadene. Tallene er uavhengig av kommunenes interne organisering.

Økningen i ressursbruk fra 2015 til 2016 skyldes hovedsakelig engangsoverføring til Østfoldmussene på 13,7 mill. kr til realisering av Olavs hall, samt gjennomføring av kommunens tusenårsjubileum.

Antall skoleelever i grunnskolen som benytter kulturskolens tilbud er på samme nivå som i 2014 og 2015. Økning av elevtall forutsetter økte driftsrammer og utvidet undervisningsareal.

Det kommunale fritidstilbudet har gjennomført en omorganisering i 2016, samt mottatt prosjektmidler som muliggjør mer aktivitet. Dette har resultert i økt besøkstall.

Besøkstallene til biblioteket er stigende, etter godt arbeid med bedre synliggjøring av bibliotekets tilbud, og mer aktiv formidling av tjenester og tilbud. Meråpent-tilbudet ved hovedbiblioteket er også en suksess. Omtrent halvparten av befolkningen har nå bibliotekkort. Etter skjerpningen av formålsparagrafen i Bibliotekloven har biblioteket satset systematisk på flere arrangementer. En fortsatt markant økning i besøks- og utlånstall vil være vanskelig å oppnå med nåværende ressurser og lokaler.

Driften av Sarpsborg scene har siden januar 2015 vært i stor utvikling. Sarpsborg scene hadde totalt 33.500 besøkende i jubileumsåret 2016, som var det første hele kalenderåret med aktiv programmering av kulturscenen. På grunn av et noe redusert antall arrangementer i 2017 ventes en liten nedgang i besøkstallet i forhold til jubileumsåret. Omorganiseringen av enhet kultur, styrkingen av den tekniske bemanningen, den nye statusen som lærebedrift og den vedtatte utbyggingen og fortsatte tilretteleggingen av arealene, legger imidlertid til rette for økt besøkstall gjennom planperioden.

Reguleringsplaner krever stadig mer saksbehandling. Dette fordi lovverk forutsetter mer omfattende utredninger, samfunnets engasjement i reguleringsarbeid er stigende, antall klagesaker er økende og nye strategier for gjennomføring av planer må søkes. Det blir nødvendig å jobbe mer aktivt med bl.a. utbyggingsavtaler og urbant jordskifte. For å

håndtere dette vil det være nødvendig å styrke kommunens juridiske kompetanse på plansaker.

Antall reguleringsplaner til behandling har variert mye de siste årene. Det forventes flere reguleringsplaner fremover, blant annet på grunn av flere regulerings saker i sentrum.

Innenfor byggesak var det kapasitetsutfordringer i 2016 på grunn av permisjoner og vakante stillinger. I 2017 er det normal bemanning og bedre kapasitet. Dette bør medføre færre brudd på saksbehandlingsfrister. En framtidig utfordring er å rekruttere og beholde medarbeidere med kompetanse til å håndtere komplekse saker som også krever god skjønnsutøvelse. Ulovlighetsoppfølging er også et område hvor det er behov for mye ressurser og god kompetanse.

Sarpsborg kommune har redusert ressursbruken innenfor landbruks- og miljøforvaltning vesentlig de siste to årene. Samtidig er omfanget av lovpålagte oppgaver på disse feltene utvidet.

9.3.3. Tjenestemål

Tjenestemål		
Enhet/tjeneste	Resultat 2016	Ambisjon i perioden
Enhet plan og samfunnsutvikling		
Effektiv saksbehandling		
Saksbehandlingstid på reguleringsplaner (uker) ¹⁸	40	40
Klager på reguleringsplaner som omgjøres av høyere instans.	0	0
Arrangere kurs/dialogkveld med bransjen med fokus på arealplanlegging	1	1
Enhet kultur		
Fornøyde brukere		
Brukerundersøkelse i kulturskolen ¹⁹	4,5	4,8
Brukerundersøkelse i fritidsklubbene	4,5	5,0
Andel skoleelever i grunnskolen som benytter kulturskolens tilbud	11 %	11 %
Andel skoleelever i grunnskolen som benytter fritidsklubbenes tilbud	27 %	30 %
Antall besøkende på biblioteket	148 013	170 000
Antall besøkende Sarpborg scene (ny i 2016)	30 000	40 000
Antall besøkende på Olavsfestivalen	7 000	10 000
Enhet byggesak, landbruk og kart		
Mål: Saksbehandlingstid		
Antall byggesaker hvor 3-ukersfristen ikke er overholdt	56	< 2
Antall byggesaker hvor 12-ukersfristen ikke er overholdt	20	< 3
Antall oppmålingssaker/matrikkel hvor 16 ukers frist ikke er overholdt	0	0
Mål: Godt omdømme		
Arrangere kurs/dialogkveld med bransjen med fokus på byggesak	2	1
Mål: Kvalitet på saksbehandlingen		
Klager som omgjøres av høyere instans på grunn av saksbehandlingsfeil	2	0
Mål: Tilsyn/ulovlighetsoppfølging		
Antall tilsyn med firma/foretak iht. plan- og bygningsloven	27	> 100
Ulovlighetsoppfølging byggesak, antall avsluttede saker	61	> 100

¹⁸ Saksbehandlingstid fra planen vedtas utlagt på høring til den blir endelig vedtatt av bystyret.

¹⁹ Det gjennomføres en brukerundersøkelse i 2017. Denne skal gi svar på hvordan kulturskolen og fritidsklubbenes tjenester oppfattes av brukerne. Ambisjonsnivå for kulturskole er satt tilsvarende resultat på undersøkelse foretatt i 2009.

9.3.4. Prioriterte tiltak

9.3.4.1. Vedtatte styringsdokumenter

Kommunedelplan kultur		
Hovedmål: Kultur skal være et bærende element i by- og samfunnsutviklingen i Sarpsborg.		
Innsatsområder:		
<ul style="list-style-type: none"> • Kulturell kompetanse • Kulturbasert nyskapning • Kulturarenaer og sosiale møteplasser • Identitet og omdømme • Regionalt kultursamarbeid • Internasjonalt kultursamarbeid • Kultur og folkehelse 		
Prioriterte tiltak	Tid (år) for gjennomføring	Merknad
Avklare utbygging av hovedbibliotek på eksisterende tomt.	2018	Det er avsatt nødvendige midler til tiltaket i handlingsplanperioden
Avklare framtidige lokaler for kulturskolen (lokalisering og eie/leie).	2018	Tiltaket gjennomføres innenfor tildelt ramme.
Etablere samarbeid mellom Olavsfestivalen og aktører innen handel, næringsliv og innovasjon for å styrke festivalens kommersielle kraft.	2018	Ses i sammenheng med egen utredning om strategier for Olavsdagene. Tiltaket gjennomføres innenfor tildelt ramme.
Videreutvikle Landeparken som kulturarena.	2018-2021	Arenaen har behov for strøm, vann og avløp, toaletter etc. Det er avsatt nødvendige midler til tiltaket i handlingsplanperioden. Mulighetsstudie om etablering av bl.a. langhus er forskjøvet i forhold til høringsutkast og vil inngå i forprosjektet. Arbeidet sees i sammenheng med strategiarbeidet for Olavsdagene
Videreutvikle Sarpsborg scene som kulturhus og utnytte mulighetene planlagt oppgradering av bygget vil gi.	2018-2020	Fase 2 av utbyggingen planlegges ferdigstilt i løpet av 2020. Det er avsatt nødvendige midler til tiltaket i handlingsplanperioden.
Fullføre digitalisering av Sarpsborgs kommunale bildesamling.	2019	Administreres av Sarpsborg bibliotek. Digitaliseringen skjer i samarbeid med Sarpsborg Arbeiderblad og historielagene. Tiltaket er forskjøvet i forhold til høringsutkast av økonomiske årsaker.

Plattform for kulturskolen i Sarpsborg

Hovedmål: Kulturskolen skal gi opplæring av høy faglig og pedagogisk kvalitet, og være et kulturfaglig ressurscenter som medvirker til å styrke kompetanse og kulturell utfoldelse i lokalsamfunnet.

Prioriterte tiltak	Tid (år) for gjennomføring	Merknad
Utvikle lokale læreplaner basert på nye nasjonale fagplaner.	2018-2019	Tiltaket gjennomføres innenfor tildelt ramme.
Videreutvikle Verdensrommet som mangfoldsarena ved å tilby kulturskolerelaterte aktiviteter for nye målgrupper.	2017-2018	Omfanget avhenger av i hvilken grad kommunen får eksterne prosjektmidler til tiltaket. Det er avsatt nødvendige midler til tiltaket i handlingsplanperioden
Utrede muligheter for å styrke rammene til den kulturelle skolesekken.	2018-2021	Gjennomføring avhenger av ny organisering av statlige ordning gjennom Kulturtanken, og lokal og regional vurdering. Tiltaket er forskjøvet i forhold til høringsutkast grunnet uavklarte statlige føringer.
Gjennomføre pilotprosjekt med økt samhandling mellom kulturskolen og grunnskolen rundt estetiske fag.	2018	Tiltaket forutsetter eksterne midler

Plan for fysisk aktivitet

Hovedmål: Sarpsborgs befolkning er fysisk aktiv gjennom daglige gjøremål, egenorganisert aktivitet og deltakelse i idrett og friluftsliv.

Prioriterte tiltak	Tid (år) for gjennomføring	Merknad
Utrede etablering av publikumstoiletter på følgende steder: <ul style="list-style-type: none">• Glengshølen• Bodalstranda• Landeparken• Kommunebrygga, Skjeberg	2021	Det er innarbeidet 2 mill. kr i 2021 til å etablere toalett på ett av stedene. Full gjennomføring for toaletter på ytterligere 2 steder forutsetter det ytterligere 4 mill. kr i finansiering. Landeparken er ivaretatt gjennom egen utredning. Det søkes spillemidler. Tiltaket er forskjøvet i forhold til høringsutkast.
Utrede aktivitetsmuligheter i Torsbekkdalen (grøntområdene: Kruseløkka skole – Sarpsborg stadion).	2018	Med bakgrunn i initiativ fra idrettsrådet vurderes nye kommunale aktivitetsanlegg i området, herunder flytting av eksisterende kunstgress på Sarpsborg stadion til treningsfeltet. Det fremmes sak til utvalg for kultur og oppvekst i 2018.

Øke tilgjengelighet til strand og vann på følgende steder: <ul style="list-style-type: none"> • Høysand • Dusa 	2018	Det er avsatt 0,5 mill. kr investeringsmidler.
--	------	--

Kystsoneplan 2015-2026

Hovedmål: Planen omfatter hele sjøområdet og kyststrekningen avgrenset av strandsonегrensen. Planen gir rammer for hyttestørrelser, utvikling av småbåthavner og åpner for 10 nye hyttefelt med til sammen 50 hytter. De viktigste friluftsområdene og natur- og kulturlandskapsområdene er sikret gjennom plankart og bestemmelser. Planen har lagt inn forutsetninger om opparbeidelse av kyststien i de områdene som skal detaljreguleres og utvikles.

Prioriterte tiltak	Tid (år) for gjennomføring	Merknad
Sikre at kyststi blir innarbeidet i private reguleringsplaner.	2018-2021	Tiltaket gjennomføres innenfor tildelt ramme.

Handlingsprogram for Tunevannet 2017-2021, høringsutkast

Hovedmål: Sarpsborg kommune har som mål å ivareta Tunevannets verdi som rekreasjonsområde for befolkningen og at innsjøen skal oppnå god vannkvalitet

Prioriterte tiltak	Tid (år) for gjennomføring	Merknad
Redusere utslipp fra avløpsnettet ved å skifte ut gamle ledninger.	2018-2020	Forutsetter investering til utskifting av gamle avløpsledninger, som er innarbeidet i økonomiplanen. Tiltaket gjennomføres innenfor tildelt ramme.
Stimulere landbruket rundt Tunevannet til løsninger som bedrer vannkvaliteten (overvintring i stubb, opphør høstkorn, redusert fosforgjødsling, avgrense beiteområder, utbedre hydrotekniske løsninger).	2018-2021	I tillegg til eksterne midler (RMP midler-regionale miljøtiltak for jordbruket og SMIL-midler-spesielle miljøtiltak i landbruket) er det i perioden behov for kommunale tilskuddsmidler på 2,5 mill. kr i perioden utover gjeldende økonomiplan. Tiltaket er redusert i forhold til høringsutkastet. Det er ikke økonomisk rom for å gjennomføre tiltaket fullt ut.
Utrede bruk av fosforbindende stoffer i Tunevannet.	2018	Tiltaket gjennomføres ved bruk av eksterne tilskuddsmidler. Det er mottatt 0,4 mill. kr.

Boligpolitisk plattform

Hovedmål: Boligpolitikken skal bidra til å utjevne sosiale forskjeller, bedre levekårene og gjøre Sarpsborg til et attraktivt sted å bo.

Prioriterte tiltak	Tid (år) for gjennomføring	Merknad
Tilby opplæring av tiltakshavere og avholde dialogmøte med aktører innenfor bolignæringen.	2018	Tiltaket gjennomføres innenfor tildelt ramme.
Benytte utbyggingsavtaler og eventuelle andre verktøy for å sikre gjennomføring av reguleringsplaner.	2018-2021	Tiltaket forutsetter styrket juridisk kompetanse på området. Tiltaket gjennomføres innenfor tildelt ramme.

9.3.4.2. Prosjekter og enkeltsaker

Prosjekt/sak	Tid (år) for gjennomføring	Merknad
Strategisk støykartlegging, utarbeide handlingsprogram for avbøtende tiltak (lovpålagt).	2018	Kartlegging gjennomført i 2017, handlingsprogrammet vedtas i 2018.
Utarbeide levekårskartlegging på sonenivå (delutredning til den lovpålagte helseoversikten).	2019	Tiltaket gjennomføres innenfor tildelt ramme.
Medvirke til en permanent utlånstasjon gjennom et fast tilskudd til Kirkens bymisjons "Skattkammeret".	2018	Det er avsatt nødvendige midler til tiltaket i handlingsplanperioden
Smart Mobilitet Grålum Utvikle Grålum som nasjonalt utstillingsvindu for smarte mobilitetsløsninger, herunder testing av sensortechnologi, bygging av smarte parkeringshus, testing og implementering av smarte parkeringsløsninger, ladeinfrastruktur, delingsøkonomier for lading og mobillitet, samt utvikling av konsepter for økt bruk av el-sykler.	2018-2021	Det er satt av 4,1 mill. kr i investeringsmidler til regulering av Grålum, delfinansieres med 1 mill. kr fra hver av partene Statens vegvesen og Østfold fylkeskommune. Det er avsatt nødvendige midler til tiltaket i handlingsplanperioden.
Digitalisere byggesaks- og eiendomsarkivet / døgnåpen forvaltning.	2018 - 2020	Kartlegging av omfang og effektiv bruk av ressurser er igangsatt.

9.3.4.3. Styringsdokumenter som skal utarbeides

Navn på styringsdokument	Forventet sluttbehandling (år)
Strategier for Olavsfestivalen	2018
Rullering av «Plattform for kulturskolen i Sarpsborg»	2018
Revisjon av kommunedelplan kultur (frivillighet og byutvikling innenfor kulturområdet inngår)	2019

Revisjon av kommunedelplan fysisk aktivitet	2019
Revisjon av kommunedelplan for kulturminner	2020
Strategisk støykartlegging 2018-2023 (lovpålagt)	2018
Handlingsprogram for Isesjø	2019
Kommunedelplan klima og energi	2020/2021
Planstrategi 2020-2023	2020
Handlingsdel for kommunedelplan klima og energi rulleres i Handlingsplan	2019-2022

9.3.5. 4-årig driftsbudsjett

Fordeling driftsrammer (tall i mill. kr)						
	R - 16	Bud 17	Bud 18	Bud 19	Bud 20	Bud 21
Kommuneområde samfunn						
Enhet plan og samfunnsutvikling	16,36	19,07	18,70	18,63	18,63	18,63
Enhet kultur	72,58	50,52	52,27	53,02	53,02	53,02
Enhet byggesak, landbruk og kart	13,62	17,32	12,28	11,78	11,88	11,88
Kommunesjef samfunn med stab	8,45	5,25	5,38	5,43	5,33	5,33
Sum kommuneområde samfunn	111,01	92,17	88,63	88,86	88,86	88,86

Viktigste driftsendringer i mill. kr– alle tall sammenliknet med budsjett 2017				
	2018	2019	2020	2021
Enhet plan og samfunnsutvikling				
isarpsborg – midler knyttet til byjubileet videreføres ikke	-0,50	-0,50	-0,50	-0,50
isarpsborg – økt tilskudd	0,10	0,10	0,10	0,10
isarpsborg – pilegrim – destinasjon	0,50			
Tilskudd til Nortura - avvikling	-1,00	-1,00	-1,00	-1,00
Økt tilskudd Inspiria	1,00	1,00	1,00	1,00
Styrking av bemanning plan	0,67	1,00	1,00	1,00
Økte gebyrinntekter regulering	-0,40	-0,40	-0,40	-0,40
Enhet byggesak, landbruk og kart				
Styrket bemanning miljø	0,80	0,80	0,80	0,80
Styrket bemanning naturmangfold og landbruk	0,40	0,40	0,40	0,40
Kostnader til omtaksering eiendomsskatt	2,00	6,00		
Bruk av fond eiendomsskatt	-2,00	-6,00		
Økte gebyrinntekter byggesak og kart	-1,50	-2,00	-2,70	-2,70
Enhet kultur				
Vennskapsbyer	0,10	0,10	0,10	0,10
8. mai feiring	0,02	0,02	0,02	0,02
Støtte til Kulturrådet	0,01	0,01	0,01	0,01
Støtte til Sang og musikkrådet	0,01	0,01	0,01	0,01
Olavsdagene	0,20	0,20	0,20	0,20
Økt ramme kultur	0,02	0,02	0,02	0,02

Enhet plan og samfunnsutvikling:

Byselskapet isarpsborg AS får i 2018 et samlet tilskudd på 3,5 mill. kr fra Sarpsborg kommune. Selskapet får i 2018 et ekstra tilskudd på 0,5 mill. kr som prosjektmidler til pilegrims- og reiselivssatsing og samtidig får et økt tilskudd på 0,1 mill. kr. Samlede tilskudd

til byselskapet er 0,4 mill. kr mindre enn i 2017, da selskapet også fikk 0,5 mill. kr som delvis videreføring av tilskudd til byjubileet.

Tilskuddet til Inspiria AS øker med 1 mill. kr på årsbasis i perioden 2018 – 2021. I 2017 ga Sarpsborg kommune et driftstilskudd tilsvarende 1,5 mill. kr og et tilskudd til skolebetaling for undervisning på 1,0 mill. kr.

Avtale om tilskudd til Nortura på 1 mill. kr har vært knyttet til støtte til utgifter for vann til bruk i slakting. Det foregår ikke lenger slakting på Norturaanlegget og tilskuddet avvikles. Enhetens bemanning styrkes i løpet av 2018. Utgiften utgjør 1 mill. kr på årsbasis.

Det innføres nye gebyrer i tidlig fase av reguleringsplaner, for planinitiativ og oppstartsmøte, Hensikten er at kommunen skal få kompensert for arbeid med planer som ikke fullføres. Samlet gebyr for ferdig reguleringsplan øker også ved at det betales for bebygd areal i tillegg til regulert areal. Den nye gebyrmodellen er lik den som benyttes i Fredrikstad, mens gebyrnivået er noe lavere enn det som er foreslått i Fredrikstad for 2018. Endringene medfører at inntektene øker med 0,4 mill. kr.

Enhet byggesak, landbruk og kart:

Fagområde miljø styrkes i 2018. Dette vil føre til at saksbehandlingstiden på tiltaksplaner, og saksbehandling av spredt avløp vil gå ned, samt at saksbehandlingstiden på byggesaker vil gå noe ned.

Enheten hadde i 2017 en stor volumøkning i behandlede byggesaker, noe som resulterer i økte gebyrinntekter. Denne økningen, samt en ytterligere økning i gebyrinntektene er innarbeidet i planperioden. Økningen begrunnes med en forventet økt aktivitet når ny sentrumsplan trår i kraft.

Kostnader i forbindelse med omtaksering av eiendomsskatt er innarbeidet med 2 mill. kr i 2018 og 6 mill. kr i 2019. Dette er finansiert av tidligere avsetning fra disposisjonsfond.

Enhet kultur

Det avsettes midler til styrking av vennsksbysamarbeidet og til gjennomføring av 8. mai arrangement.

Musikkråd og kulturråd får en årlig støtte til sin virksomhet.

Satsning på videre utvikling av Olavsdager ses i sammenheng med nasjonalt jubileum på Stiklestad i 2030 og Sarpsborgs rolle i 2019.

9.4. Kommuneområde organisasjon

9.4.1. Tjenester og oppgaver

Kommunesjef organisasjon med stab	Overordnet ansvar for internkontroll, prosjektstyring og innovasjon. Varslingsaker og ledelse av kommunens varslingsutvalg. Ledelse av lønns- og tarifforhandlinger på kommunenivå.
Enhet HR	Drift, rådgivning, strategi og utvikling innenfor følgende fagområder: <ul style="list-style-type: none">- Lønn og tariff- Lov og avtaleverk innenfor personalforvaltning- Fraværsadministrasjon (registrering og refusjoner)- Arbeidstidsordninger, turnus- Rådgivning på pensjonsområdet- Omstilling, personalsaker- HMS, inkluderende arbeidsliv, attføring- Opplæring og kompetanseutvikling- Rekruttering og tilsettinger- Lærlingeordningen- Koordinering av praksisplasser- Rapporterings- og styringssystem
Enhet kommunikasjon og service	Drift, rådgivning, strategi og utvikling innenfor følgende fagområder: <ul style="list-style-type: none">- Informasjon, kommunikasjon- IKT- Servicetorg- Sentralarkiv, dokumenthåndtering- Sekretariat og støttefunksjon for ordfører og politiske utvalg- Salgs-, skjenke- og serveringsbevillinger- Kommunestyre- og stortingsvalg
Enhet økonomi	Har sammen med Enhet plan og samfunnsutvikling et overordnet ansvar for utvikling og implementering av kommunens plan- og styringssystem. Koordinerer kommunens plan- og budsjettarbeid. Ivaretar støttefunksjoner overfor kommuneområder og enheter innenfor økonomi og innkjøp. Avlegge kommuneregnskapet. Forestå kommunens finansforvaltning.
Enhet kemner	Felles skatteoppkrever for kommune, stat, fylke og folketrygden (fellesinnkrevingen). Skatteinnkreving overfor personer og næringsliv. Avlegge skatteregnskap Arbeidsgiverkontroll og veiledning. En lokal aktør i kampen mot arbeidslivskriminalitet. Sikre riktig fakturering og innfordring av kommunale krav. Depot ansvarlig for husbankens låneforvaltning, innfordring av lån.

9.4.2. Utviklingstrekk og analyser

Viktige utviklingstrekk			
Enhet/tjeneste	Resultat		
	2014	2015	2016
Enhet kommunikasjon og service			
Antall IT-brukere	Ca. 10 000	11 452	12 621
Antall besøk på nettsiden www.sarpsborg.com	1 138 159	1 176 921	1 431 577
Antall telefonhenvendelser til Team servicetorg	77 339	74 379	71 687
Antall e-dialoger (chat) til Team servicetorg	849	1 171	1 967
Journalførte inngående dokumenter	15 205	18 146	21 072
Enhet HR			
Antall lønns- og trekkoppgaver	7 422	7 628	7 663
Utbetaling av lønn til antall ansatte gj.sn. pr. mnd	5 665	5 674	5 763
Antall arbeidsavtaler/tilsettingssaker	1 570	1 980	1300
Enhet økonomi			
Antall fakturaer	59 706	62 047	69 852
Andel e-fakturaer	37 %	47 %	73,3
Andel e-handel	41,3 %	45,4 %	53,2 %
Enhet kemner			
Innfordret eiendomsskatt og kommunale eiendomsgebyrer i forhold til fakturert beløp	96,40	99,9	99,98
Total skatteinngang (mill. kr)	5 111	5 413	5 718
Totalt innbetalt skatt fra personer (mill. kr)	3 541	3 825	4 089
Totalt innbetalt skatt fra selskaper (mill. kr)	509	363	389
Totalt innbetalt arbeidsgiveravgift (mill. kr)	1 113	1 200	1 217
Kommunens andel av total skatteinngang	1 032	1 110	1 254
Kommunens andel av total skatteinngang	20,19 %	20,51 %	21,95 %

Det er en klar vridning i måten innbyggerne tar kontakt med kommunen ved at antallet telefonhenvendelser og besøk på servicetorget går ned, mens det er en klar økning i elektronisk kommunikasjon. Dette er en strategisk og ønsket endring i tråd med målsettingene i Kommunedelplan kommunikasjon.

Antall IKT-brukere omfatter ansatte, eksterne brukere (studenter, praksisplasser, etc.), eksterne organisasjoner (IKA Østfold, Kirkevergen etc.) og skoleelever. Økningen er ventet.

At mengden journalførte dokumenter øker skyldes trolig at bevisstheten rundt journalføring og arkivering øker. Sentralarkivet har siden sommeren 2016 hatt utstrakt dialog med mange av kommunens enheter hvor journalføring og arkivdanning har vært tema.

Antall inngående fakturaer har økt markant det siste året. Dette henger sammen med økt bruk av elektronisk handel, samt økt produksjon ellers i organisasjonen.

Andel kjøp i e-handel har økt de siste årene. I 2016 ble det inngått avtaler med leverandører som vil bidra til at andelen vil øke i 2017. Det er potensiale for ytterligere økning i bruk av e-handel i kommunen.

Det er en positiv utvikling i skatteinntekten. Foruten generell vekst i total skatteinntekt viser utviklingen at kommunen beholder en større andel av inntektene. Fra 2015 til 2016 økte total skatteinntekt med 5,63 % (kr. 305 mill.), mens kommunens andel økte med 13,03 % (kr. 144 mill.)

9.4.3. Tjenestemål

Tjenestemål		
Enhet/tjeneste	Resultat 2016	Ambisjon i perioden
Enhet kommunikasjon og service		
Mål: God service overfor innbyggerne		
Resultat på Forbrukerrådets kåring av Norges beste kommune på dialog og service overfor innbyggerne.	179*	Topp 10
Enhet kemner		
Mål: Høy innfordringsgrad		
Kommunale eiendomsgebyrer og eiendomsskatt innbetalt innen 2 år fra forfall.	99,97 %	100 %

* Resultatet for 2016 ble 57,1 poeng av 100 mulige. Dette innebærer at kommunen endte på 179 plass blant landets kommuner.

Gjennomgang av Forbrukerrådets test viser at kommunen scorer veldig bra på telefonhenvendelsene og e-posthenvendelsen, men svakt på informasjonen på www.sarpsborg.com.

Det er gjort endringer for å få bedre resultater ved neste undersøkelse.

Kommunale eiendomsgebyrer og eiendomsskatt er sikret med legalpant. Det er derfor svært god dekningsmulighet og ubetydelige tap for disse kravene. Tidsaspektet i tvangsinnkreivingsprosessen samt sosiale forhold og kommunens omdømme må hensyntas og balanseres mot det ambisiøse målet om 100 % dekning.

9.4.4. Prioriterte tiltak

9.4.4.1. Vedtatte styringsdokumenter

Kommunedelplan kommunikasjon		
Hovedmål omdømme: Sarpsborg kommune skal oppfattes i samsvar med organisasjonens verdier: Framtidsrettet – Åpen – Respektfull – Troverdig		
Hovedmål informasjon: Informasjonen fra kommunen skal gi innbyggerne best mulige forutsetninger for å nyttiggjøre seg kommunens tjenester, ha dialog med kommunen og engasjere seg i demokratiske prosesser		
Hovedmål IKT: IKT skal bidra til en effektiv og trygg produksjon av tjenester og være et verktøy for innovasjon og nyskaping		
Prioriterte tiltak	Tid (år) for gjennomføring	Merknad
Videreutvikle Sarpedia for å forbedre den interne informasjonsflyten.	2018	Er i kontinuerlig utvikling. Vurderer blant annet forbedret design
Styrke kommunens evne til å levere tjenester på mobile enheter, som nettbrett og smarttelefoner.	2018	Fortsatt satsing innenfor oppvekstsektoren. Vurdere muligheter for å gjøre Sarpedia tilgjengelig på mobile enheter
Økt fokus på personvern og informasjonssikkerhet.	2018	Forberedt på ny lov som stiller nye krav fra 2018
Økt digitalisering.	2018-2021	Bedre selvbetjening for innbyggerne, fra papirarkiv til digitalt arkiv, mer effektive arbeidsprosesser

Anskaffelsesstrategi og anskaffelsesreglement		
Hovedmål: Anskaffelsesstrategien skal sette premisser og mål for gode og profesjonelle anskaffelsesprosesser i Sarpsborg kommune. Den skal sammen med et tilhørende anskaffelsesreglement, bidra til god økonomistyring, god internkontroll og god kontraktsoppfølging.		
Prioriterte tiltak	Tid (år) for gjennomføring	Merknad
Slutføre egnede rutiner for kontraktsoppfølging.	2018	Tiltaket gjennomføres innenfor tildelt ramme.
Ferdigstille digitalisering av anskaffelsesprosessene.	2018-2020	Tiltaket gjennomføres innenfor tildelt ramme.
Etablere og implementere rutiner som legger til rette for innovative anskaffelser.	2019	Tiltaket gjennomføres innenfor tildelt ramme.

9.4.4.2. Prosjekter og enkeltsaker

Prosjekt/sak	Tid (år) for gjennomføring	Merknad
Utforme nye etiske retningslinjer for Sarpsborg kommune.	2018	Sist behandlet av bystyret i 2007.
Utforme bevaring- og kassasjonsbestemmelser for Sarpsborg kommune.	2018	Det er behov for å vedta regler for hvilke dokumenter som må arkiveres og hvilke som kan slettes.
Opprette digital velkomstpakke for nye innbyggere	2018	Det tas sikte på at alle nye innbyggere i Sarpsborg kommune skal få tilsendt en digital velkomstpakke med blant annet informasjon om Sarpsborg og fribilletter/gavekort til kulturarrangementer og kollektivreiser. Pakken bør være et samarbeid mellom kommunen og næringslivet.
Bedre tilretteleggingen for hørselshemmede i kommunens møtelokaler	2018	Teleslynger som er installert fungerer ikke tilfredsstillende.

9.4.4.3. Styringsdokumenter som skal utarbeides

Navn på styringsdokument	Forventet sluttbehandling (år)
Strategi for innovasjon	2018

9.4.5. 4-årig driftsbudsjett

Fordeling driftsrammer (tall i mill. kr)						
	R - 16	Bud 17	Bud 18	Bud 19	Bud 20	Bud 21
Kommuneområde organisasjon						
Enhet kommunikasjon og service	58,34	64,17	67,62	70,42	68,52	70,42
Enhet HR	47,08	49,65	49,90	51,46	52,46	52,46
Enhet økonomi	16,87	18,78	19,39	19,96	19,96	19,96
Enhet kemner	10,24	11,53	11,20	11,20	11,20	11,20
Kommunesjef organisasjon med stab	4,01	5,89	6,01	5,83	5,83	5,83
Sum kommuneområde organisasjon	136,54	150,03	154,12	158,87	157,97	159,87

Viktigste driftsendringer i mill. kr– alle tall sammenliknet med budsjett 2017				
	2018	2019	2020	2021
Enhet kommunikasjon og service				
Ordning fjernarkiv - styrking	0,70	0,70	0,70	0,70
IKT-lisenser – økte kostnader	3,75	4,00	4,00	4,00
IKT-opplæring - styrking		0,40	0,40	0,40
Økt inntekt fra salg av IKT-tjenester til eksterne	-0,35	-0,35	-0,35	- 0,35
Reduserte telefoniutgifter	-0,20	-0,20	-0,20	-0,20
Reduserte utgifter til opplæring av politiske utvalg	-0,20	-0,20	-0,20	-0,20
Enhet HR				
Økt satsning lærlinger		1,00	2,00	2,00
Enhet økonomi				
Økt ressurs innkjøp	0,40	0,40	0,40	0,40
Enhet kemner				
Redusert bemanning kemner	-0,55	-0,55	-0,55	-0,55
Kommunesjef organisasjon				
Generell innsparing		-1,00	-1,00	-1,00

Enhet kommunikasjon og service:

Ordningsarbeidet med gamle papirarkiver fortsetter som tidligere, men kostnaden er flyttet fra investeringsbudsjettet til driftsbudsjettet. Ny lisensieringsmodell for Microsoft-produktene fører til at kostnadene i større grad enn tidligere må tas over driftsbudsjettet.

Det er inngått nye avtaler om salg av IKT-tjenester til eksterne.

Midler til opplæring, samhandling og skoloring av de politiske utvalgene for plan, miljø og teknikk, velferd og folkehelse, kultur og oppvekst samt administrasjonsutvalget reduseres fra 400.000 til 200.000. Det gjenstående beløpet er tilstrekkelig til å opprettholde aktivitetsnivået som har vært de siste årene.

Enhet HR

Enheten vil prioritere å opprettholde nivå og kvalitet på støttetjenestene overfor kommuneområdene.

Det er inngått intensjonsavtale om økt antall lærlingeplasser, og det gjøres grep innenfor eksisterende ramme for å frigjøre midler til å kunne øke antallet lærlinger i 2018. Fra 2019 er det lagt inn en styrking med 1 mill. kr, og fra 2020 ytterligere 1 mill. kr, til denne satsingen. Grunnet stadige endringer i tilskuddsordninger og prosjekter er det vanskelig å vite med sikkerhet om dette vil være tilstrekkelig, eller om det kreves ytterligere økning av budsjetttrammene for å nå intensjonen om to lærlinger per tusen innbyggere i kommunen.

Enhet økonomi

Enheten vil prioritere å opprettholde nivå og kvalitet på støttetjenestene overfor kommuneområdene. I kommende periode vil det bli prioritert å legge til rette for mobile løsninger i kommunens økonomisystem.

Ny lov om offentlige anskaffelser ble vedtatt i 2016. Kommunen har oppdatert sine reglement og prosedyrer i tillegg til å utarbeide en ny anskaffelsesstrategi. Det har vært et behov for å styrke kapasiteten på innkjøp og det ble i 2017 lagt inn et ekstra årsverk med halvårsvirkning. I 2018 og utover i perioden er det lagt inn med helårsvirkning.

Enhet kemner

Generell effektivisering gjør at bemanning kan reduseres uten vesentlig negativ konsekvens for berørt arbeidsområde fremover. Det hadde vært ønskelig å bruke effektiviseringsgevinsten til økt satsing på kontrollområdet, men dette er det ikke rom for.

Kommunesjef organisasjon

Det er lagt inn en generell innsparing for kommuneområdet på 1 mill. kr i perioden 2019 – 2021. Konsekvenser av innsparingen vil bli vurdert nærmere i forbindelse med rullering av handlingsplan og budsjett for neste periode.

9.5. Kommuneområde teknisk

9.5.1. Tjenester og oppgaver

Kommunesjef teknisk med stab	Ansvar for helhetlig planlegging, strategi og saksutredning for politisk ledelse. Støtte for enhetene i prosjekter, satsingsområder og politisk vedtatte føringer. Kommunesjef er beredskapsansvarlig, rollen som beredskapskoordinator ligger i stab.
Enhet Eiendom	Enheten skal sørge for at kommunens eiendommer bidrar til en effektiv tjenesteproduksjon for brukerne av kommunal eiendom. Enheten har fokus på kommunens samfunnsansvar som eiendomsbesitter og eiendomsutvikler. Enheten utreder, planlegger og gjennomfører drift og vedlikehold av bygningsmassen med fokus på god verdiforvaltning i et langsiktig perspektiv. Enheten ivaretar det strategiske eierskapet til kommunens bebygde og ubebygde eiendommer. Grunneiendommer brukes aktivt for å oppnå politiske mål. Kjøp, salg og utvikling av kommunale eiendommer, samt inn- og utleie av eiendommer gjennomføres på markedsmessige betingelser.
Enhet utbygging	Enheten er ny fra 1. januar 2018 og utreder, planlegger og gjennomfører kommunens rehabiliterings- og nybygg-prosjekter, samt investeringsprosjekter innen vei, vann og avløp Det skal satses på bærekraftige løsninger ved nyinvesteringer og tiltak mot sosial dumping i bygge- og anleggskontrakter.
Enhet vann og avløp	Enheten er ny fra 1. januar 2018 og har ansvar for drift av kommunens rensesanlegg, vannverk og ledningsnett. Enhetens oppgave er å sikre god drift og utvikling av tjenestene, slik at innbyggerne til enhver tid har rent og trygt vann i springen og et effektivt system for rensing av avløpsvann.
Enhet kommunalteknikk	Enhet kommunalteknikk er i all hovedsak en tjenesteyterorganisasjon med driftsoppgaver. Enheten har drift- og vedlikeholdsansvar for veisystemer, parkering, idrettsanlegg, grøntområder, avfall, verksted, vaskeri og transportplanlegging.
Enhet brann og feiervesen	Enheten skal redde liv, verdier og miljø gjennom å opprettholde en slagkraftig beredskap, som kan håndtere et bredt spekter av hendelser. Enheten skal gjennom informasjonsvirksomhet bidra til informasjons- og motivasjonstiltak i brannforebyggende arbeid og opptreden i tilfelle av brann og andre akutte ulykker, samt gjennomføre risikokartlegging og utarbeide planverk for akutte hendelser som kan oppstå i kommunen. Enheten gjennomfører informasjons- og motivasjonstiltak om fare for brann, farer ved brann, brannverntiltak og opptreden i tilfelle av brann og andre akutte ulykker. På bakgrunn av tilsyn og kartlegging fastsettes satsningsområder og tiltak. Det gjennomføres brannforebyggende tilsyn med særskilte brannobjekter. Enheten bistår også i byggesaksbehandling og forvalter lovverket for brannfarlig og eksplosiv vare gjennom tillatelser, register og tilsyn. Enheten skal være forberedt på å håndtere store og langvarige hendelser i samarbeid med andre beredskapsaktører i regionen.

9.5.2. Utviklingstrekk og analyser

Viktige utviklingstrekk			
Enhet/tjeneste	Resultat		
	2014	2015	2016
Enhet Eiendom			
Eide bygg/lokaler i 1000 m ² (ekskl. boliger)	270	272	268
Leide bygg/lokaler i 1000 m ²	23	18	12
Energiforbruk i kWh/m ² justert for temperatursvingninger	161	158	156
Utgifter til vedlikehold per m ²	101	96	98
Utgifter til renhold pr. m ²	230	246	267
Antall liter fyringsolje forbrukt (i 1000 liter)	109	198	157
Enhet utbygging			
Samlet mindreforbruk (pluss) eller merforbruk (minus) for investeringer som avsluttes i egne saker	+2 %	+0,5 %	+4,3 %
Enhet vann og avløp			
Drikkevann levert (mill. m ³)	8,73	8,64	8,12
Renset avløpsvann (mill. m ³)	7,23	7,39	7,55
Nye spillvannsledninger inkl. rehabilitering (km)	7,88	9,46	4,71
Antall alvorlige avvik fra drikkevannsforskriften	0	0	0
Antall timer avbrudd drikkevann per innbyggere per år	0,07 t/innb	0,13 t/innb	0,15 t/innb
Svinn av vann i ledningsnett som følge av lekkasjer, m ³ per døgn	-	-	3000
Antall tilbakeslag (kloakk i kjeller)	10 stk	4 stk	<10 stk
Enhet kommunalteknikk			
Renovasjon antall klager per antall tømminger	0,097	0,09 %	<0,1
Antall besøkende til Gatedalen miljøanlegg	-	107 000	111 000
Enhet brann og feiervesen			
Utrykninger årlig	628	591	800
Personer får informasjon/deltar på øvelser	4 123	7 086	5 825
Tilsyn særskilte brannobjekter	328	350	262
Feiinger	13 504	14 000	14 007
Tilsyn fyringsanlegg i bolig	4 107	4 500	3 343

Strengere miljøkrav gjør at kommuneområdet må legge om driften og gjøre investeringer for å tilpasse seg de økte kravene. Dette arbeidet vil prege kommuneområdet de neste årene.

Sarpsborg har et stort etterslep på vann og avløp. Det er planlagt store investeringer i rehabilitering av ledningsnett. I flere store områder gjennomføres en full opprydding i gamle kommunale hovedrørledninger som har begrenset restlevetid eller dårlig teknisk funksjonalitet. Omtrent halvparten av vann- og avløpsnett består av private stikkledninger. For å oppnå ønsket effekt knyttet til innlekking og utlekking på ledningsnett, må minst like mange meter private stikkledninger fornyes i de samme områdene. Som følge av dette er det nødvendig å jobbe aktivt med informasjon til innbyggerne om eierskap og ansvar, og motivere dem til å fornye sine ledninger. Det blir også utstedt pålegg om utbedring i de situasjoner der lovverket gir hjemmel til dette. Som et ledd i dette gjennomføres det systematisk lekkasjesøk på ledningsnett. Det er et mål at mindre enn 25 % av vannet i ledningsnett skal forsvinne i lekkasjer innen 2020.

Fra 2021 kommer det strengere krav til renseseffekt på avløpsvann. Renseanlegget på Alvim har utfordringer med å oppfylle dagens krav og det er behov for å utrede løsninger som vil imøtekomme de nye kravene.

Ny drikkevannsforskrift gjeldende fra 2017 medfører økt fokus på beredskap i form av reservevann og nødvann i drikkevannsforsyningen. Det er vedtatt utvidelse av kapasiteten på Baterød vannverk. En økning av kapasiteten på drikkevannsforsyningen er viktig for å sikre nok vann til en øket befolkning og for å kunne levere vann til reservevannsystemet vi har sammen med FREVAR (Fredrikstad) og MOVAR (Mosseregionen). Det jobbes med smarte løsninger for vannmålere, energibruk i VA-systemet og lokale løsninger for avløpsvann og overvann.

Miljøkrav, økende avfallsmengde og krav om effektiv oppsamling og innsamling av avfall krever at renovasjonsområdet stadig er i utvikling. Aktuelle tiltak er smartere innsamlingslogistikk, og færre og større hentepunkter. Innen 2020 skal de norske utslippene av klimagasser reduseres med cirka åtte millioner tonn. For at Norge skal nå dette målet må kommunene bidra lokalt. Skal kommunen nå målet om 50 prosent materialgjenvinning innen 2020 bør det legges til rette for innsamling av våt-organisk avfall fra husholdningene. Sarpsborg kommune har sammen med kommunene i mosseregionen (MOVAR), Fredrikstad kommune / FREVAR og Halden kommune utredet muligheten for å bygge et felles ettersorteringsanlegg for avfall. Et slikt anlegg vil kunne sortere restavfallet på en slik måte at en større andel av avfallet kan gå til resirkulering.

Innkjøp av biler og maskiner dreies over på miljøvennlig drivstoff som elektrisitet og biogass. Parallelt med utskiftingen bygges det opp infrastruktur med ladepunkter ved kommunale tjenestesteder.

Det vil i løpet av 2017 komme nye krav til dimensjonering av brannvesenet. For å imøtekomme kravene er et økt samarbeid på tvers av kommunegrenser ønskelig.

Kommuneområdet har ansvar for kommunens overordnede beredskap. Samfunnet er i stadig utvikling. Senere års hendelser nasjonalt og internasjonalt medfører at trusselnivået oftere heves. Dette utløser økt behov også lokalt for å gjøre sikkerhetsvurderinger og iverksette tiltak for å sikre befolkningen og sårbar infrastruktur. Det vil gjennomføres ny overordnet ROS-analyse i 2018.

I de siste årene har det blitt jobbet med å avvikle innleide lokaler og utnytte egne arealer. Utviklingstrekkene viser at antall kvadratmeter innleide bygg reduseres, og antall kvadratmeter eide bygg varierer noe. En slik strategi fører til at kommunen legger mer midler i egne bygg fremfor å betale husleie til eksterne aktører, noe som vurderes å være en god verdiforvaltning av kommunens bygningsmasse som er en del av den totale formuen til kommunen.

Utgiftene til eiendomsmassen kan deles inn i utgifter til Forvaltning, Drift og Vedlikehold (FDV). Det er ønskelig å ha så lave utgifter som mulig til drift og forvaltning. Utgiftene til vedlikehold vil det derimot kunne være fornuftig å øke, da dette på lang sikt vil kunne bidra til å heve verdien av eiendommene og forlenge levetiden. Forlengelse av byggenes levetid vil redusere behovet for bevilgninger til nybygg.

I nye bygg utgjør andelen av tekniske anlegg en stadig større del av totale byggekostnader. Samtidig som at byggene blir stadig mer kompliserte øker også dokumentasjonsplikten til eier og bruker av byggene. Når økonomiske rammer ikke økes proporsjonalt med økte krav, må det iverksettes omstillingsprosesser for å modernisere og effektivisere arbeidsmetoder. Dette vil føre til behov for ny kompetanse.

Renhold har jobbet med å fornye seg, og Sarpsborg kommune anses i dag som en foregangskommune. Det har vært fokus på rett utstyr til rett tid, redusere bruk av kjemi (bedre miljøet) og bruk av maskiner. Modernisering av arbeidsmetoder vil fortsette.

Nasjonale mål om å redusere av klimagassutslipp følges opp gjennom flere tiltak. Det jobbes aktivt med å redusere energiforbruket, noe som bidrar til å redusere utslippene fra kommunale bygg, og samtidig gir kommunen en økonomisk gevinst. Dette gjøres ved innføring av anlegg for sentral driftsstyring (SD-anlegg), oppgradering av varmeanlegg og overgang til varmepumper. Solcellepaneler og solfangere (for oppvarming av vann) vurderes fortløpende. Bygg med olje som primærvarmekilde ble faset ut i 2017. I løpet av 2019 må også de stedene med fossil olje som tilleggsvarme erstattes av andre miljøvennlig fyringsalternativ. I nybygg-prosjekter vurderes det alltid om det er lønnsomt å stille strengere energikrav enn hva gjeldende teknisk forskrift krever.

I Sarpsborg kommunes plattform for eiendomsforvaltning er det et vedtatt mål å tilby 20 – 30 selvbyggertomter pr. år i gjennomsnitt. Eneboligtomter for selvbyggere er et segment i det totale boligtilbudet i Sarpsborg som ikke det private markedet har tilbudt på mange år. Kommunen kompletterer derved markedet ved å tilby denne type boligtomter. Kommunen eier per i dag tilstrekkelig med områder til å tilby dette antallet selvbyggertomter i en 10-årsperiode. Dersom kommunen fortsatt skal tilby selvbyggertomter etter dette, må kommunen sikre nye utbyggingsområder gjennom oppkjøp og regulering. Høsten 2017 ble det startet en utredning som skal avklare om kommunen skal ta en aktiv rolle å kjøpe opp aktuelle tomter. Dette arbeidet forventes ferdigstilt i løpet av 2018.

Det arbeides også aktivt med ulike prosesser for å få til en fortetting og vekst i sentrum.

Bystyret vedtar årlig driftsoverføringer til kirken og andre trossamfunn, samt investeringstiltak til kirken. I 2018 blir det overført 24,8 mill. kr til kirken og 3,9 mill. kr til andre trossamfunn. Rådmannen har foretatt en gjennomgang av kirkens drift og struktur med sikte på å redusere kostnadene. Regionrådet har startet en utredning om bygging av nytt krematorium i Nedre Glomma.

Det er i kirkens budsjett avsatt 250 000 kr til generelt vedlikehold. Når det innimellom er ledig kapasitet blant kirkegårdsarbeiderne, benyttes disse til å utføre mindre utbedringer. Dette er et for lavt vedlikeholds nivå for å opprettholde standarden. En kartlegging av utbedringsbehov på kirkebygg er igangsatt. Kirkelig fellesråd må vurdere tiltak som gir rom for å styrke vedlikeholdet. Dette kan være tiltak innenfor områdene kirkestruktur, brukerbetaling, kvalitetsreduksjon, ENØK eller lignende.

9.5.3. Tjenestemål

Tjenestemål		
Enhet/tjeneste	Resultat 2016	Ambisjon i perioden
Enhet Eiendom		
Mål: Redusere klimagassutslipp:		
Energiforbruk i kWh/m ² justert for temperatur	156	<150
Antall liter fossil fyringsolje forbrukt (i 1000 liter)	157	0
Mål: Ivareta eiendommene gjennom god verdiforvaltning:		
Økt vedlikeholdsinnsats kr pr. m ²	98	>100
Redusere innleide arealer	12	<10
Mål: Økt brukertilfredshet for kommunens ansatte		
Godkjente kvalitetskontroller renhold	-	>95 %
Gjennomførte brukerundersøkelser		100 %
Mål: Øke kvaliteten i saksbehandlingen		
Antall registrerte dokumenter i saksbehandlingssystemet	1 878	>2 500
Mål: Komplettere boligmarkedet ved å tilby selvbyggertomter		
Antall solgte selvbyggertomter	4	20-30
Enhet vann og avløp		
Mål: Hygienisk trygt, godt og nok vann		
Antall alvorlige avvik fra drikkevannsforskriften	0	0
Antall timer avbrudd per innbyggere per år	0,15	<1 time
Svinn av vann i ledningsnettet som følge av lekkasjer	50 %	<25 %
Mål: Gode avløpssystemer		
Antall tilbakeslag (kloakk i kjeller)	5	<10
Enhet kommunalteknikk		
Mål: Fungerende innsamlingsordning for husholdningsavfall		
Antall klager / antall tømminger	0,08	< 0,1 %
Mål: Mer miljøvennlig bilpark		
Andel klimavennlige biler av nyanskaffelser	-	60 %
Enhet brann- og feiervesen		
Mål: Godt brann- og ulykkesforebyggende arbeid		
Målrettet informasjonsarbeid om forebyggende brannsikkerhet (antall personer)	5 825	4 000
Enhet utbygging		
Mål: God økonomistyring for investeringer		
Gjennomsnittlig avvik mellom budsjett og regnskap for avsluttede investeringsprosjekter gjennomført av teknisk. (+ mindreforbruk)	+ 4,3 %	0 %

9.5.4. Prioriterte tiltak

9.5.4.1. Vedtatte styringsdokumenter

VVA- plan		
<p>Hovedmål: Planen skal sikre at ny teknisk infrastruktur sees i sammenheng med fremtidig utbygging og vedtatte prinsipper for byens vekst og utvikling. Den skal også ivareta behov for fornying/rehabilitering av kommunaltekniske anlegg. Videre skal planen sikre at det kan hentes ut økonomi- og effektivitetsgevinster ved at teknisk infrastruktur for vei, vann og avløp kan samordnes fysisk i planleggings-, prosjekterings- og utbyggingsfasene.</p>		
Prioriterte tiltak	Tid (år) for gjennomføring	Merknad
Sikre brannvannforsyning	2018	Kartlegging i 2017-2018. Tiltak koordineres med investeringer.
Utrede løsninger for å oppfylle kravene til utslippskonsesjon for renseanlegget.	2018-2021	Renseanlegget på Alvim driftes på dispensasjon. Pr. 01.01.2021 vil kravene bli ytterligere skjerpet. Kommunen må derfor utrede løsninger og vurdere utbygging av eksisterende anlegg, nybygg eller samarbeid med Fredrikstad.
Hindre driftsoverløp (urenset vann kommer inn i overvannsledningen) i følsomme områder, samt sikre dem med nødoverløp. Kartlegge potensielle kilder til akutt forurensning av vann, grunn og luft og konsekvenser for helse og miljø ved akutt forurensning.	2018-2021	Etter 2028 tillates kun driftsoverløp direkte til Glomma eller åpen kyst, dette er ikke et krav per i dag. Ved rehabilitering fases driftsoverløp ut. Følsomme områder skal ha bufferkapasitet (nødoverløp) som sikrer nok tid til avhjelpende tiltak. Tidfestet plan for utskifting må utarbeides og gjennomføres.
Utrede og prosjektere nytt vannverk.	2018-2021	Nytt vannverk skal håndtere behov for reservevann og befolkningsvekst.
Gjennomføre sikringstiltak mot flom og inntrengere på Baterød vannverk.	2018	Miljørisikoanalyse av virksomheten samt forebyggende og beredskapsmessige tiltak mot akutt forurensning. Tiltak gjennomføres innenfor tildelt ramme.
Foreta ROS- analyse og beredskapsrutiner for vannforsyningen og iverksetting av tiltak for leveringssikkerhet.	2018	Sørge for gode rutiner og øvelser som sikrer levering av trygt, godt og nok vann til enhver tid. Tiltak gjennomføres innenfor tildelt ramme.
Utrede utvidelse av samarbeid med andre kommuner om reservevann iht. oppfordring fra tilsynsmyndighet.	2018	Tiltak gjennomføres innenfor tildelt ramme.
Avklare løsning for felles nødvann-	2018	Det er krav i drikkevannsforskriften

container i Østfold.		om at kommunen skal sikre nødvendigg. Det tas sikte på en felles løsning med Frevar og Movar om innkjøp av nødvendiggcontainer.
----------------------	--	---

Kommunedelplan for avfall (Hovedplan for avfall 2005-2016)

Hovedmål: Sørge for at skadene fra avfall på mennesker, natur og miljø blir så små som mulig. Avfallsproblemene skal løses gjennom virkemidler som sikrer en samfunnsøkonomisk god balanse mellom omfanget av avfall som genereres, og som gjenvinnes, forbrennes eller deponeres.

Prioriterte tiltak	Tid (år) for gjennomføring	Merknad
Utrede etablering av et felles ettersorteringsanlegg med andre Østfold-kommuner.	2018-2022	Tiltak gjennomføres innenfor tildelt ramme.
Innføre henteordning for glass- og metallemballasje med egen beholder i hver husstand.	2018	Det er avsatt nødvendigg midler til tiltaket i handlingsplanperioden.
Utrede mellomlager for slam fra Alvim renseanlegg, før det godkjennes for utkjøring til landbruket.	2018	Økte slammengder medfører økt behov for lager.
Anlegge nedgravde containere for avfall i forbindelse med tiltak i sentrum og utbygging av nye områder.	2018-2021	Det er avsatt nødvendigg midler til tiltaket i handlingsplanperioden.

Dokumentasjon av brannvesen (brannordning)

Hovedmål: Være en trygghetsfaktor for innbyggerne i Sarpsborg og sørge for å drive et utstrakt forebyggende arbeid, slik at brann og ulykker ikke oppstår. Ha en beredskapsstyrke som tilfredsstillende lovverk og er i stand til å minimalisere skadevirkningene dersom brann eller ulykke skulle oppstå.

Prioriterte tiltak	Tid (år) for gjennomføring	Merknad
Øke fast bemanning per vaktlag i beredskap.	2018	Tiltaket gjennomføres innenfor tildelt ramme. Utgiften dekkes delvis inn ved redusert bruk av vikarer og ekstramannskap.
Vurdere dimensjonering av brannvesenet med grunnlag i ny dimensjoneringsforskrift som er klar mot slutten av 2017.	2018	Tiltak gjennomføres innenfor tildelt ramme.

Plattform for eiendomsforvaltning

Hovedmål:

1. Eiendommen skal bidra til en effektiv tjenesteproduksjon for brukerne av kommunal eiendom.
2. Eiendomsforvaltningen skal være fremtidsrettet, ivareta eiendommene gjennom god verdiforvaltning og utvikle eiendommene på lang sikt
3. Kommunen skal opptre på markedsmessige betingelser der annet ikke er politisk vedtatt eller lovpålagt
4. Kommunen skal være en aktiv grunneier og strategisk eiendomsutvikler
5. Som utbygger skal kommunen ta samfunnsansvar ved å ivareta miljøet og satse på bærekraftige løsninger, samt sette krav til bruk av lærlinger og tiltak mot sosial dumping i bygge- og anleggskontrakter.

Prioriterte tiltak	Tid (år) for gjennomføring	Merknad
Kartlegge konsekvenser av økt ekstremvær for bygningsmassen.	2018	Endret krav til tak/fasader/taknedløp.
Videreføre tilstandsregistrering av kommunale bygg.	2018-2021	Tilstandskartleggingen vil dokumentere om samlet vedlikeholdsetterslep øker eller reduseres med dagens vedlikeholds nivå.
Øke bruken av elektroniske verktøy (Plania) for å jobbe mer effektivt og strategisk, herunder elektronisk renholdsoppfølging.	2019	Modernisering av arbeidsmetoder.
Videreføre satsingen på energi og automasjon i kommunal bygningsmasse.	2018-2021	Låssystemer/adgangskontroll, energistyring og enøk, inn klima og miljø. Bidrar til sikrere bygg, bedre opplevelser for brukerne og redusert energiforbruk. Krevder endret kompetanse og arbeidsmetoder.
Innføre kvalitetskontroller renhold (NS INSTA 800)	2018	Innføres for å bidra til bedre miljøet for brukere av bygg. Tiltaket er nytt i forhold til høringsutkastet.
Redusere behov for vedlikehold og utskifting av gulv ved bruk av maskiner i renhold.	2018-2021	Modernisering av arbeidsmetoder. Tiltaket er nytt i forhold til høringsutkastet.
Fagkontrollere el-anlegg og branntekniske anlegg med oppfølging og utbedring av avvik.	2018-2021	Kontroll gjennomføres i samarbeid av brukere av bygget – registreres i Plania. Tiltak gjennomføres innenfor tildelt ramme.
Gjennomføre pilotprosjekt med massivtrehus.	2018-2019	Tilrettelagte boliger på «Værn» bygges som massivtrehus. Det er avsatt nødvendige midler til tiltaket i handlingsplanperioden.
Utvikle boligfelt Kløvningsten B4.	2018-2019	Regulering og prosjektering startet 2017. Når prosjektering er ferdig vil oversikt over utgifter til opparbeidelse og potensielle salgsinntekter innarbeides i

		økonomiplan.
Utvikle boligfelt Navestad Berg.	2018-2019	Regulering og prosjektering er forventet gjennomført vår 2018. Opparbeidelse starter høst/vinter 2018/ 2019. Salgsprosess forventes startet 2020
Utvikle boligfelt Maugesten.	2018-2020	Regulering og prosjektering startet 2017. Utgifter til opparbeidelse og potensielle salgsinntekter innarbeides i økonomiplan når prosjektering er ferdig.
Utvikle boligfelt Yvenåsen.	2018-2021	Regulering og prosjektering startet 2017. Det er foreløpig avsatt 21 mill. kr i HP 2017-2019. Revidering av opparbeidelseskostnader og forventede salgsinntekter innarbeides i økonomiplan når prosjektering er ferdig.
Regulere og prosjektere ny skoletomt i vest.	2018-2021	Aktuell tomt ble kjøpt høst 2017.
Utrede flytting av Kalabanen til Kalnes.	2018	Avventer avklaring fra Østfold fylkeskommune.
Utarbeide strategi for utvikling av framtidige bolig- og næringsområder, herunder vurdering av oppkjøp og salg.	2018	Oppstart politisk sak ble fremmet høst 2017. Ferdigstilles 2018.
Avklare salg eller omregulering av tidligere Guslundåsen barnehage.	2018	Det avklares om eiendommen selges som den er, eller omgjøres til boligformål.
Videreutvikle og vurdere salg av eiendommer rundt Helsehuset (Søsterboligen og Overlegeboligen).	2018-2019	Avhengig av ny sentrumsplan.
Tune Senter II, regulering og opparbeidelse av næringstomter på Grålum.	2017-2019	Regulering er stoppet i påvente av områdeplan for Grålum. Det er avsatt nødvendige midler til tiltaket i handlingsplanperioden
Utrede videre bruk av parkeringsplass ved Kirkegt/ Nansensgate (Kvartal 270).	2018	Avhengig av ny sentrumsplan.
Forprosjekt nytt bibliotek i tilknytning til dagens bibliotek utarbeides	2018-2019	Det skal avklares om bygningen kan romme andre offentlige eller private institusjoner i tillegg til bibliotek. Forprosjekt med tegninger og økonomiske vurderinger legges frem for politisk behandling våren 2019.
Etablering av ny ambulansestasjon	2018-2019	Prosjektering starter i 2018, og prosjekteringen finansieres i første omgang av strategisk oppkjøp og utvikling av eiendom. Arealet leies ut i sin helhet til sykehuset Østfold. Tiltaket er nytt i forhold til

		høringsutkastet.
--	--	------------------

Overordnet beredskapsplan og ROS-analyse

Hovedmål: Sarpsborg kommunes målsetting er å kunne etablere en kriseledelse som raskt kan få oversikt over krisesituasjonen og iverksette nødvendige tiltak. Vi skal utnytte kommunens ressurser best mulig for å beskytte kommunens befolkning og materielle verdier, og begrense skadevirkninger og skadeomfang i størst mulig grad. Sarpsborg kommune legger vekt på et godt samarbeide med offentlige myndigheter og etater, private og bedrifter samt frivillige organisasjoner.

Sarpsborg kommune skal informere befolkningen best mulig ved slike hendelser.

Prioriterte tiltak	Tid (år) for gjennomføring	Merknad
Kartlegging av behov og opprustning av nødstrøm på helse- og sosialinstitusjoner.	2018	Tiltaket gjennomføres innenfor tildelt ramme

9.5.4.2. Prosjekter og enkeltsaker

Prosjekt/sak	Tid (år) for gjennomføring	Merknad
Utrede solcellepanel på Sparta Amfi og Sarpsborg kirke.	2018	Tiltaket er forskjøvet i forhold til høringsutkastet. Utrede i 2018 og innarbeides evt. senere i perioden.
Øke andelen klimavennlige biler i kommunen.	2018-2021	Tiltak gjennomføres innenfor tildelt ramme.
Bygge ut ladeinfrastruktur til kommunale tjenestebiler.	2018 - 2021	Innarbeides som innkjøpskost per bil.
Innføre flåtestyring av bil- og maskinpark.	2018	Effektivisering av daglige arbeidsoppgaver.
Økt renhold i sentrum.	2018	Omprioriteringen innenfor driftsbudsjettet gjennomføres med nyinnkjøpt city-feier.
Utrede øvingsområde brann.	2018-2021	Jf. Verbalvedtak HP 2017. Utrede i samarbeid med Fredrikstad. Det er avsatt midler til forprosjekt, men det er ikke rom for gjennomføring av investeringen i perioden.
Etablering av ny alarmsentral brann.	2018	Overføring av arbeidsoppgaver til lokalt brannvesen i 2018.
Gjennomføre prosjektet «Rød tråd» med brannverninformasjon til barnehager, 3-, 6-, 9-, og videregående skole.	2018 - 2021	Tiltak gjennomføres innenfor tildelt ramme.
Videreføre prosjektet Trygg Hjemme.	2018 - 2021	Måltrettet satsing mot brann i hjemmet. Rettes mot risikoutsatte grupper.
Gjennomføre brannforebyggende tiltak særlig rettet mot landbruket, borettslag og flyktninger.	2018 - 2021	Tiltak gjennomføres innenfor tildelt ramme.

Gjennomføre feiing og tilsyn i bolig, fritidsbolig og særskilte brannobjekt basert på kartlegging av risiko for brann.	2018	Forskriftsendring medfører at ikke alle piper blir feiet årlig. Nytt er at også fritidsboliger skal kartlegges og vurderes, slik at det må vurderes eget feie- og tilsynsgebyr for disse fra 2019.
Vurdere om flere oppgaver kan gjøres i kommunal regi innenfor teknisk område, herunder redusere omfang av kjøp av tjenester og bruk av konsulenter.	2018	Tiltaket gjennomføres innenfor tildelt ramme. Tiltaket ble fremmet i forbindelse med bystyrets behandling av høringsutkastet.
Utrede fjerning av miljøskadelige stoffer på kunstgressbaner.	2018	Kartlegge i hvilken grad det er benyttet miljøskadelige stoffer på kunstgressbaner i Sarpsborg, hvorvidt det er mulig å erstatte dette med andre stoffer og hva dette vil koste.
Utrede utbygging og ombygging av kommunens administrasjonslokaler i sentrum og salg av Tune rådhus.	2018-2019	Vurderingen skal omfatte hvorvidt kommunen kan få flere arbeidsplasser i sentrum ved å bygge om eller bygge ut ved rådhuset eller helsehuset, og finansiere dette ved å frigjøre og selge Tune administrasjonsbygg.

9.5.4.3. Styringsdokumenter som skal utarbeides

Navn på styringsdokument	Forventet sluttbehandling (år)
Avfallsplan for 2018-2030	2018
Overordnet beredskap- ROS-analyse rulleres	2018
Handlingsprogram for trafiksikkerhet 2020-2023	2020
Risikoanalyse og beredskapsplan for Østfold i samarbeid med Interkommunalt utvalg for akutt forurensing (IUA)	2018

9.5.5. 4-årig driftsbudsjett

Fordeling driftsrammer (tall i mill. kr)						
	R - 16	Bud 17	Bud 18	Bud 19	Bud 20	Bud 21
Kommuneområde teknisk						
Enhet kommunalteknikk	-19,06	-19,48	47,65	54,30	54,30	54,30
Renovasjon (selvkost)			-6,32	-7,07	-7,51	-8,14
Enhet vann og avløp (selvkost)			-61,43	-70,60	-78,92	-88,62
Enhet eiendom	183,77	190,18	198,31	200,56	201,26	201,46
Enhet utbygging			-2,71	-2,71	-2,71	-2,71
Enhet Sarpsborg brannvesen	32,16	34,32	37,44	37,44	37,74	37,74
Feievesenet (selvkost)			-1,66	-1,69	-1,73	-1,77
Kommunesjef teknisk med stab	4,38	8,06	8,18	7,28	7,28	7,28
Kirken		24,15	24,78	24,78	24,78	24,78
Sum kommuneområde teknisk	201,26	237,24	244,24	242,29	234,49	224,32

Pga ny organisering fra 010118 er det ikke regnskapstall for 2016 og budsjett for 2017 for nye enheter

Viktigste driftsendringer i mill. kr– alle tall sammenliknet med budsjett 2017				
	2018	2019	2020	2021
Enhet kommunalteknikk				
Volumøkning vaskeri				
	1,00	1,00	1,00	1,00
Volumøkning grøntarealer	0,25	0,50	0,50	0,50
Enhet eiendom				
Volumøkning -Forvaltning, drift og vedlikehold bygg (FDV)	1,95	3,80	4,00	4,70
Endring leie- inntekter og utgifter	-0,45	-1,00	-1,00	-1,00
ENØK- tiltak for å redusere energiforbruket			1,00	1,00
Enhet brann og feiervesen				
Bemanningsøkning brannvesenet	0,60	0,60	0,90	0,90
Kommunesjef med stab				
Reduksjon bemanning stab	-0,80	-0,80	-0,80	0,80
Tilskudd trossamfunn	0,60	0,70	0,70	0,70
Styrking av samferdsel – gjennomføre tiltak i bypakka	2,00	2,00	2,00	2,00
Belønningstilskudd samferdsel	-1,00	-2,00	-2,00	-2,00

Omorganisering

Kommuneområde teknisk omorganiseres og antall enheter økes fra 3 til 5. Enhet utbygging skilles ut som egen enhet fra enhet eiendom og enhet vann, og avløp skilles ut fra enhet kommunalteknikk. På bakgrunn av økning i antall enheter er kommunesjefens stab redusert.

Selvkostendringer

For å redusere fremmedvann i avløpsnettlet ansettes to årsverk til systematisk lekkasjesøk. Budsjettet økes med 1 mill. kr for å ivareta innkjøp og administrasjon av vannmålere, som skal bli obligatorisk for alle husstander. Det innføres ordning for innsamling av glass og metall med egen beholder i hver husstand. Dette samt en høyere investeringstakt framover vil medføre økte gebyrer for innbyggerne i slutten av perioden. For 2018 vil økningene dekkes av økte inntekter fra volumvekst og avsatte midler på selvkostfond.

Enhet kommunalteknikk

Økt mengde arbeidstøy til vask fra hjemmetjenesten og beboere i institusjoner medfører en økning på 1 mill. kr i årlige utgifter for vaskeriet fra 2018.

Enhet Sarpsborg brannvesen

Det er vedtatt ny bemanningsplan for brannvesenet, som forutsetter en medarbeider mer i hvert vaktlag. Som følge av dette øker driftsbudsjettet med 0,6 mill. kr. Det er da forutsatt at noe av kostnadene ved økt bemanningsplan dekkes inn gjennom generell reduksjon hos brannvesenet.

Enhet eiendom

Kommuneområdet får en netto økning i leieinntekter. Dette er hovedsakelig økt utleie av arealer i Helsehuset til staten, samt økte brukerbetaling som følge av den nye flerbrukshallen på Sandbakken. Samtidig øker utgiftene ved leie av lokalene til NAV og introordningen. Netto inntektsøkning er 0,45 mill. kr.

Kommunesjef med stab

Kommuneområdet får økt ramme til samferdsel med 2 mill. kr gjennom hele perioden. Midlene skal sikre kapasitet og kompetanse til å planlegge og gjennomføre tiltak i regi av Bypakke Nedre Glomma. Det legges vekt på god dialog med næringsliv og innbyggere om gjennomføring av prosjekter. Dette forutsettes dekket av midler fra belønningsordningen med 1 mill. kr i 2018 og 2 mill. kr årlig fra 2019.

Færre medlemmer i Den norske kirke, kombinert med flere medlemmer i andre trossamfunn, medfører en økning i overføringene til trossamfunnene. Det pågår en sak mot Oslo katolske bispedømme som omhandler for mye utbetalt tilskudd tidligere år. Rådmannen vil komme tilbake til eventuelt tilbakebetaling når beløp og tidspunkt for tilbakebetalingen foreligger.

For å redusere vedlikeholdsetterslep på kirkebygg bør en større andel av kommunens overføring til kirken benyttes til vedlikehold. Det pågår en kartlegging av utbedringsbehov på kirkene. Når kartleggingen er gjennomført, vil denne legges til grunn for fremtidige drift- og investeringstiltak.

9.6. Rådmannen

Driftsrammer

Fordeling driftsrammer (tall i mill. kr)						
	R - 16	Bud 17	Bud 18	Bud 19	Bud 20	Bud 21
Rådmann	5,97	8,54	8,19	8,19	8,19	8,19
Sum rådmann	5,97	8,54	8,19	8,19	8,19	8,19

Viktigste driftsendringer i mill. kr– alle tall sammenliknet med budsjett 2017				
	2018	2019	2020	2021
Økt digitalisering i kommunal sektor – finansieres ved bruk av disposisjonsfond	1,1			

Rådmannskapet omfatter en del felleskostnader som ikke hører naturlig hjemme under kommuneområdene, eksempelvis kontingent til KS og andre sammenslutninger kommunen er medlem av.

For å gjøre det enklere å gjennomføre felles digitaliseringsprosjekter i kommunal sektor, arbeider KS nå med å etablere en finansieringsordning. Ordningen skal finansiere utviklingen av løsninger som er relevante for alle kommuner og/eller fylkeskommuner. Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD) har gitt tilsagn om 25 mill. kr for 2017 og gitt føringer om 100 mill. kr for 2018. For å reise kapital til etableringen av ordningen tilsvarende det KMD har lagt opp til, har KS bedt alle sine medlemmer til å bidra med et engangsbeløp basert på innbyggertall (20 kr pr innbygger for kommunene og 5 kr pr innbygger for fylkeskommunene). For Sarpsborg kommune vil engangsbeløpet utgjøre 1,1 mill. kr.

Formannskapetets tilleggsbevilgningskonto videreføres på samme nivå som i 2017, med et totalbeløp årlig på 3 mill. kr.

Avgifter, gebyrer og egenbetalinger 2018

Fra 1.5.2017 utgjør grunnbeløpet i folketrygden (G) kr 93 634. Neste regulering vil skje fra 1.5.2018. Enkelte av betalingssatsene er fastsatt i forhold til grunnbeløpet i Folketrygden. Beløpsgrensene reguleres i samsvar med endringer i G (en gang i året).

Kommuneområde velferd

- a) Egenandeler for praktisk bistand inkl. tilrettelegging av måltider og opplærings tjenester hjemlet i Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m. av 24.06.11:

Beløpsgrenser	Abb. grense i t/mnd.	Abb.pris pr. mnd i 2017	Timepris i 2017	Abb.pris pr. mnd i 2018	Timepris i 2018
Inntekt < 2G	3	195	65	205 ²⁰	68
Inntekt 2G-3G	10	1 552	167	1 592	171
Inntekt 3G-4G	15	3 442	255	3 531	262
Inntekt > 4G	15	4 919	345	5 047	354

Tabellen er utarbeidet i forhold til grunnbeløpet i folketrygden (G). Beløpsgrensene reguleres i samsvar med G (en gang i året).

- b) Korttidsopphold i henhold til forskrift p.t. (kr 155 i 2017) kr 160 per døgn.

- c) Trygghets- og smykkealarmer per mnd.:

	2017	2018
Inntekt < 2G	174	244
Inntekt > 2G	237	307

Betalingen gjelder trygghets- og smykkealarmer for hjemmeboende og beboere i bofellesskap.

- d) Priser for mat:

Til hjemmeboende (stk. pris inkl. transport)	2017	2018
Middag	98	101

Leveres hverdager mandag - fredag

Til beboere i bofellesskap (stk. pris inkl. transport)	2017	2018
Frokost	31	32
Middag	98	101
Grøt	42	43
Kveldsmat	31	32

²⁰ Reguleres iht. maksimalbeløpet i forskrift

Til beboere i bofellesskap (priser per måned)		
Frokost	753	773
Middag	2 737	2 808
Kveldsmat	753	773

- e) Vederlag for opphold i institusjoner m.v. følger gjeldende forskrifter.
- f) Takster/egenandeler for legetjenester er i forhold til sentrale signaler/føringer.
- g) Egenandel vaksinekontor (2017: kr 210): kr 215
- h) Gebyr for transport til aktivitetssenter:
Alle brukergrupper – tur/retur (2017: kr 66): kr 68 per dag.
- i) Godtgjøring av avlastere og støttekontakter oppjusteres med 3,0 %.
- j) Godtgjøring for omsorgsstønad justeres til kr 122 per time.
- k) Husleiene i kommunalt disponerte boliger reguleres i samsvar med konsumprisindeksen.
- l) Betaling av strøm i bofellesskapene reguleres i samsvar med konsumprisindeksen.
- m) Økonomisk sosialhjelp økes med 2,6 %.

Kommuneområde oppvekst

a) Barnehager

Betalingene følger maksprisbestemmelsene som er statlig regulert.
Betalingen gjelder per måned og innkreves 11 ganger i året.

	2017(pris per mnd.)	2018(pris per mnd.)
Bruttoinntekt over kr 533 500 (makspris)	2 730	2 910
Foreldre med brutto person- og kapitalinntekt under kr 533 500 kan søke kommunen om redusert betaling. Fastsetting av oppholdsbetaling skjer etter fremlagt dokumentasjon av inntekter.	Maks 6 % av familiens inntekt for første barn	Maks 6 % av familiens inntekt for første barn
Foreldre med brutto person- og kapitalinntekt under kr 450 000, gjelder barn som er 3,4 og 5 år, kan søke kommunen om gratis kjernetid. Fra 1. august justeres beløpet opp til 533 500. Fastsetting av oppholdsbetaling skjer etter fremlagt dokumentasjon av inntekter.	Kr 0 for inntil 20 timer (gratis kjernetid)	Kr 0 for inntil 20 timer (gratis kjernetid)
Betaling for kost	220	225
Gebyr for forsinket henting (per påbegynt halvtime)	270	275
Kjøp av enkeltdager (per dag)	220	225

Betaling for deltidsplasser	I forhold til plassens størrelse	I forhold til plassens størrelse
Søskenmoderasjon for barn nr. 2	30 %	30 %
Søskenmoderasjon for barn nr. 3 ->	50 %	50 %

Søskenmoderasjonsordningen og oppholdsbetaling for familier med lav betalingsevne gjelder også for privat barnehageplass i Sarpsborg kommune. Fastsetting av oppholdsbetaling for familier med lav betalingsevne skjer etter fremlagt dokumentasjon av inntekter.

b) Skolefritidsordningen (SFO)

Betalingen gjelder per måned og innkreves 11 ganger i året for alle deltakere i ordningen fra 1. – 4. trinn.

	2017(pris per mnd.)	2018(pris per mnd.)
Bruttoinntekt over 3G	2 605	2 670
Foreldre med brutto årsinntekt under 3G og som ikke mottar støtte til barnetilsyn, kan søke kommunen om redusert betaling med 40 % reduksjon. Fastsetting av oppholdsbetaling for familier med lav betalingsevne skjer etter fremlagt dokumentasjon av inntekter. Inntektsgrensene, som er knyttet opp til grunnbeløpet i Folketrygden, justeres ved oppstart av nytt skoleår.	1 563	1 602
Foreldre med brutto årsinntekt under 2G og som ikke mottar støtte til barnetilsyn, kan søke kommunen om redusert betaling med 60 % reduksjon.	1 042	1 068
Betaling for kost	Inkl. i prisen	Inkl. i prisen
Betaling for deltidsplasser	I forhold til plassens størrelse	I forhold til plassens størrelse
Bruk av bare morgentilbudet (mat er ikke inkl. Innteksregulert som ovenfor) *	1 090	1 120
Ettermiddagstilbud*	2 185	2 240
Kjøp av enkeltdager	220	225
Kjøp av enkeltdager i skolens ferier	280	285
Gebyr for forsinket henting (per påbegynt halvtime)	270	275
Søskenmoderasjon for barn nr. 2	30 %	30 %
Søskenmoderasjon for barn nr. 3	50 %	50 %

* Foreldre med brutto årsinntekt under 3G og som ikke mottar støtte til barnetilsyn, kan søke kommunen om redusert betaling med 40 % reduksjon. Foreldre med brutto årsinntekt under 2G og som ikke mottar støtte til barnetilsyn, kan søke kommunen om redusert betaling med 60 % reduksjon.

c) Annet

	2017(pris per mnd.)	2018 (pris per mnd.)
Språkgruppe for minoritetsspråklige førskolebarn (8 timer/uke) tilbudet opphørte 01.07.17	275	

Kommuneområde samfunn

a) Idrettsanlegg

Med voksen menes alle senior-, old boys- og bedriftslag. Junior og yngre lag regnes som barn.

Sted, tider etc.	2017	2017	2018	2018
Alle satser per time	Voksen	Barn	Voksen	Barn
SPARTA AMFI OG UNGDOMSHALLEN				
Mandag - søndag Gratis for Sarpsborgs grunnskoler, maks 100 personer	975	108	1020	113
Arrangement/kamp	975	280	1020	293
SARPSBORG STADION				
Kunstisbanen				
Mandag - søndag Gratis for Sarpsborgs grunnskoler	975	108	1020	113
Arrangement/kamp	975	280	1020	293
Naturgress- og grusbaner				
Leie av bane	190	108	199	113
Leie av bane til arrangement/kamp	560	280	586	293
Kunstgress Sarpsborg stadion				
Leie av bane (Gratis for Sarpsborgs grunnskoler)	975	460	1020	481
Kalnes friidrettsstadion				
Leie til trening (lør-, søndager og utenom skoleåret uten garderøber)	190	108	199	113
Leie til arrangement	560	280	586	293
FLERBRUKSHALLER				
Sarpsborghallen, Skjeberghallen, Tindlundhallen, Grålumhallen, Kalneshallen, Sandesundsveien skole, Sandbakken idrettshall (fra aug 2018)				
En håndballbane til trening	295	108	309	113
En håndballbane til arrangement/kamp	560	280	586	293
Idrettshall Sandesundsveien/Liten hall Sandbakken	150	50	157	52
Idrettshall Sandesundsveien/Liten hall Sandbakken - arrangement	280	145	293	146
SVØMMEHALLER				
Sarpsborghallen, enkeltbesøk Honnør, studenter og vernepliktige betaler samme sats som barn	50	25	50	25
Sarpsborghallen, klippekort – 6 klipp	250	125	250	125

Sarpsborghallen, klippekort – 12 klipp	450	-	450	-
Sarpsborghallen, foreninger/idrettslag - hele hallen	295	108	309	113
Sarpsborghallen, foreninger/idrettslag - 2 baner	160	60	167	63
Sarpsborghallen arrangement	560	280	586	293
Bassengene ved Tindlund, Kurland, Lande og Sandbakken - foreninger/idrettslag	160	60	167	63

Sted, tider etc.	2017	2017	2018	2018
Alle satser per time	Voksen	Barn	Voksen	Barn
GYMNASTIKKSALER				
Gjelder ved gymsalene ved grunnskolene og 1/3-hallen på Kalnes	80	0	85	0

Følgende særskilte bestemmelser gjelder:

- Når det er avsatt tider til publikumsgåing i Sparta Amfi, Ungdomshallen og kunstisbanen på Sarpsborg stadion er dette gratis.
- Aktivitetsdager i høst-, vinter- og sommerferie på kunngjorte tidspunkter er barn og ungdoms bruk av ishallene og bandybanen gratis.
- Leietakere fra andre kommuner og kommersielle aktører betaler 100 % høyere satser.

b) Arenaleie

Arenaleie betales ved anleggene Sparta Amfi og Sarpsborg Stadion.

- 1) For serie-, sluttspill-, cup- og kvalifiseringskamper i fotball- og ishockey gjelder følgende betalingssetninger for hjemmelaget:

Sarpsborg stadion	2017	2018
Eliteserien menn	57 500	60 200
1 divisjon menn	46 000	48 100
Eliteserien kvinner og 1. divisjon senior kvinner, samt 2. divisjon og lavere for kvinner og menn	3 500	3 660
Sparta amfi		
Eliteserien menn	31 500	26 400
Eliteserien kvinner og 1. divisjon senior kvinner, 1. divisjon senior kvinner, samt 2. divisjon og lavere for kvinner og menn	3 500	3 660

Ved spesielle arrangement som landskamp, konserter etc. fastsetter rådmannen arenaleien.

- 2) Leietakere fra andre kommuner og kommersielle aktører betaler 100 % høyere satser.
- 3) Stilles det krav om ekstra tiltak, ut over det som finnes på anlegget, må arrangøren dekke utgiftene til dette i tillegg til arenaleien. Eventuelt materiell og utstyr som leietaker bringer inn på anlegget er leietakers eget ansvar.

c) Sarpsborg scene og Kulås amfi

Sarpsborg scene	2017	2018
Utleie av teatersalen med vestibyle og garderober for aktører og publikum (*)		
Kommersielle og utenbys leietakere:		
Teatersalen (forestilling inkl. husets lyd og lys)	13 500	16 500
Tillegg per ekstraforestilling samme dag	8 000	9 500
Leie av scene med garderober ukedag (prøver)	3 500	3 800
Leie av scene med garderobe helg (prøver)	8 000	9 000
Lokale amatører/frivillige:		
Teatersalen (forestilling, inkl. husets lyd og lys)	8 000	8 500
Tillegg per ekstraforestilling samme dag	4 500	4 750
Leie av scene med garderober ukedag (prøver)	1 700	2 000
Leie av scene med garderobe helg (prøver)	4 500	5 000

All leie gjelder for inntil 8 timer, dersom ikke annet er avtalt. Alle arrangører forplikter seg til å selge billetter gjennom Sarpsborg scene. For dette betaler kommersielle aktører 10 % av netto billettinntekt (dvs. ekskl. mva. og billettavgift). Tilsvarende betaler lokale aktører 5 %.

Sarpsborg scene	2017	2018
Utleie av Galleri St. Marie og Folkets Bar (*)		
Kommersielle og utenbys leietakere:		
Konferansesalen, inntil 4 timer	1 410	1 450
Konferansesalen, mer enn 4 timer inntil en dag	2 300	2 350
Konferansesalen, pr dag ved leie mer enn 3 dager på rad	1 850	1 900
Lokale amatører/ frivillige:		
Konferansesalen, inntil 4 timer	870	900
Konferansesalen, mer enn 4 timer inntil en dag	1 410	1 450
Konferansesalen, pr dag ved leie mer enn 3 dager på rad	1 130	1 150
Annen utleie/tjenester		
Kommersielle og utenbys leietakere:		
Leie av flygel	Avtales	Avtales
Eventuelt ekstraordinært renhold pr time	920	950
Teknisk kjentmann inntil 8 timer	Avtales	Avtales (**)
Lydtenester inntil 8 timer	Avtales	Avtales (**)

(*) Både Galleri St. Marie og Folkets Bar leies ut uten lydanlegg. Eventuell bruk av lydanlegg avtales særskilt. Ved utleie til kunstutstillinger som ikke er i regi av Sarpsborg kunstforening, avtales leieprisene i hvert enkelt tilfelle. Prinsippene om kommersielle og lokale amatører/frivillige legges til grunn. *Merk: Definisjon av utleiekategoriene: kommersielle, amatører, frivillige etc, framkommer i utleiereglementet for Sarpsborg scene og Kulås Amfi.*

(**) Kostnad for innleie av teknisk personell bestemmes av den til enhver tid gjeldende markedspris.

Sarpsborg scene	2017	2018
Lokale amatører/frivillige:		
Leie av flygel	Avtales	Avtales
Eventuelt ekstraordinært renhold pr time	580	600
Teknisk kjentmann inntil 8 timer	Avtales	Avtales
Lydtjenester inntil 8 timer	Avtales	Avtales
Mobil scene, Kulås Amfi og Scenebygget		
Utleie av den mobile scenen (Gjelder også for andre arenaer enn Kulås)		
Kommersielle og utenbys leietakere (*)		
Dag 1	20 000	20 500
Dag 2	15 000	15 400
Dag 3 og videre	10 000	10 300
Ekstra transportkostnader vil tilkomme dersom scenen benyttes utenfor Sarpsborg kommune		
Lokale amatører/frivillige		
Dag 1	5 250	5 500
Dag 2	4 200	4 300
Dag 3 og videre	3 150	3 200
Utleie av amfiet:		
Kommersielle og utenbys leietakere		
Dag 1	10 250	10 500
Dag 2	8 200	8 400
Dag 3 og videre	3 080	3 150
Lokale amatører/frivillige		
Dag 1	4 100	4 200
Dag 2	2 560	2 650
Dag 3 og videre	1 540	1 600
Utleie av scenebygget:		
Kommersielle og utenbys leietakere **		
Dag 1	30 750	31 500
Dag 2	20 500	21 000
Dag 3 og videre	10 250	10 500
Lokale amatører/frivillige*		
Dag 1	10 250	10 500
Dag 2	6 660	6 850
Dag 3 og videre	4 100	4 200

*) For kommersielle og utenbystakere gjelder: ved leie av Kulås amfi i kombinasjon med leie av mobil scene reduseres samlet pris med kr 5.000,- per dag.

**) Strømforbruk kommer i tillegg.

d) Kulturskolen:

Elevavgift per skoleår	2017	2018
Familieinntekt større enn 4G	3 820	3 919
Familieinntekt mindre enn 4G	2 292	2 351
Søskenmoderasjon for det yngste barnet (betalingssats)	60 %	60 %
Flerinstrumentmoderasjon (betalingssats)	60 %	60 %
Instrumentavgift (for de som ønsker å leie instrument)	500	513
For instrumenter som lånes uten undervisningsplass (leie per år)	1 000	1 026
Kostymeavgift for dans	220	225
Materialkostnader billedkunst	220	225
Kulturskoletilbud med fordypning*	7 275	7 464

*Kulturskoletilbud gis til elevene minimum 1. gang per uke i skoleåret.

Elevene som deltar på kulturskoletilbud med fordypning har et høyere timetall i sin kjerneaktivitet. I tillegg til det, får disse elever teori/ gehørslære og interpretasjon (innstudering av verker med pianist). Betalingssatsene er økt med den generelle prisveksten på 2,6 prosent.

e) Bibliotek:

Avgifter, betaling for erstatning av media og purreavgifter innkreves etter selvkostprinsippet.

f) Reguleringsplaner:**Beregningstidspunkt**

Gebyret beregnes etter de satser som gjelder på det tidspunkt som fullstendig planforslag er registrert mottatt.

Betalingstidspunkt

Gebyr for planinitiativ og oppstartsmøte faktureres etter gjennomført møte.

Gebyret for reguleringsplaner og konsekvensutredninger må være betalt før saken legges ut til offentlig ettersyn første gang.

Forenklet planendring av reguleringsplaner faktureres når vedtak fattes.

Gebyrsatser for reguleringsplan og konsekvensutredninger

For reguleringsplaner fastsettes gebyret etter satsene i tabellen. Samlet gebyr for ferdige reguleringsplaner blir summen av gebyr for regulert areal og bebygd areal, samt eventuelle tilleggsgebyrer som angitt under tabellen. Gebyrer for planinitiativ og oppstartsmøte trekkes fra når gebyr for ferdig reguleringsplan innkreves.

	2017	2018
<u>Planinitiativ</u> For forberedelser og gjennomføring		8 500
<u>Oppstartsmøte</u> For forberedelser og gjennomføring		12 500

<u>Regulert areal</u>		
Regulert areal mindre enn 5 daa	118 000	122 000
Regulert areal mellom 5 daa og 10 daa	148 000	152 000
For hvert påbegynt 5 daa over 10 daa betales et tilleggsgebyr på	21 000	22 000
<u>Bebygd areal</u>		
For hvert påbegynt 100m2 bebygd areal		4000

Forenklet planendring av reguleringsplan

For mindre og små endringer i reguleringsplan, kalt forenklet planendring, betales et behandlingsgebyr på kr 45 000.

Forlengelse av planvedtak

Søknadsbehandling om forlengelse av planvedtak: kr 30 000.

Utbyggingsavtaler

Behandlingsgebyr for godkjent utbyggingsavtale: kr 11 300.

Konsekvensutredninger

For planer som faller inn under forskrift om konsekvensutredning skal det betales et tilleggsgebyr som tilsvarer 50 % av satsene for selve reguleringsplanen.

Maksimumsgebyr

Gebyr for en enkelt plan skal ikke overstige kr 718 200.

Gebyr for eventuell konsekvensutredning kommer i tillegg. Maksimumsgebyret for planbehandling med konsekvensutredning er kr 974 700.

Gebyr for endringsforslag

Kommunen kan kreve tilleggsgebyr pr time dersom forslagsstiller fremmer endringsforslag underveis. Timesats er kr 980.

Tilbaketrekking av sak

Ved skriftlig tilbaketrekking av en sak før den legges ut til offentlig ettersyn, skal det betales 50 prosent av fullt gebyr. Det samme gjelder når en sak må anses uaktuell som følge av manglende oppfølging av saken fra forslagsstiller.

g) Gebyr for behandling av delingssaker etter plan- og bygningsloven økes med gjennomsnittlig 2,6 %.

h) Gebyr for behandling av byggesaker etter plan og bygningsloven økes i gjennomsnitt med 2,6 %.
Maksimumsgebyret for hvert enkelt tiltak settes til kr 690 000 (2017: kr 670 000).

For tiltak som krever dispensasjon ilegges i tillegg følgende gebyr:

- For dispensasjon fra arealplanformål eller byggeforbud etter plan og bygningsloven økes gebyret til kr 15 900 (2017: kr 15 700).
- For dispensasjon fra bestemmelser i arealplaner eller bestemmelser i plan- og bygningsloven med forskrifter fastsettes gebyret til kr 7 900 (2017: kr 7 700).

i) Gebyr etter matrikkelloven (oppmålingsgebyr) økes i gjennomsnitt med 2,6 %.

j) Gebyrer for arbeider etter eierseksjonsloven (§ 15).

Oppretting av eierseksjoner, nybygg

1 – 3 seksjoner	6 000
4 – 8 seksjoner	9 000
Fra 9 seksjoner, tillegg pr ny seksjon*	500

* Maksimalgebyr: 3 x satsen for 4 - 8 seksjoner.

Oppretting av eierseksjoner, eksisterende bygg

1 – 3 seksjoner	7 000
4 – 8 seksjoner	10 000
Fra 9 seksjoner, tillegg pr ny seksjon*	650

* Maksimalgebyr: 3 x satsen for 4 - 8 seksjoner.

Reseksjonering, endring av eierseksjoner i seksjonert sameie

1 – 3 seksjoner eller fellesareal endres	12 000
4 – 8 seksjoner eller fellesareal endres	15 000
Fra 9 seksjoner, tillegg pr ny endret seksjon*	1 000

* Maksimalgebyr: 3 x satsen for 4 - 8 seksjoner.

Befaring

Befaring av eiendom utføres når kommunen finner det nødvendig ved behandling av saken. Gebyret kommer i tillegg til behandlingsgebyr pkt. E.4.1, E.4.2 og E.4.3	3 500
---	-------

Sletting/oppheving av seksjonert sameie

Saksbehandling for å slette seksjoner på en eiendom	3 500
---	-------

Saker som ikke blir fullført. Når saken ikke kan avsluttes, kommunen avslår søknaden eller søker trekke saken

Avsluttes en sak før saksbehandlingen er påbegynt, betales ikke gebyr.
Avsluttes en sak etter at saksbehandlingen er påbegynt: Lavest gebyr av 1/2 av gebyrsatsene etter E.2.1 og E.2.2 eller gebyr beregnet etter anvendt timer.

k) Gebyr for behandling av delingssaker etter jordloven § 12 fastsettes av staten for 2018: kr 2 000.

l) Gebyr for behandling av konsesjon fastsettes etter konsesjonsloven §§ 2 og 3 for 2018: kr 5 000.

m) Fellingsavgifter fastsettes av miljøverndepartementet:
Fellingsavgift for voksen elg fastsettes til kr 510.
Fellingsavgift for elgkalv fastsettes til kr 300.

n) Saksbehandling, kontroll og tilsyn etter forurensningsregelverket som ikke fastsettes av staten økes gjennomsnittlig med 2,6 %.

Kommuneområde organisasjon

Startlån: (prisene er uendret fra 2016):
Termingebyret for Startlån er kr 35.
Etableringsgebyret for Startlån er kr 1 500.

Vigsler:

Gebyr for vigsler som gjennomføres andre steder enn i Sarpsborg rådhus eller Kulåsparken, og/eller foregår utenfor alminnelig arbeidstid, settes til kr 2.150 i 2018. For alle vigsler av brudepar som ikke er bosatt i kommunen kreves et administrasjonsgebyr som for 2018 settes til kr 1.000. For alle vigsler som skal faktureres vil det også påløpe et faktureringsgebyr.

Kommuneområde teknisk

Tjenester som ikke er merverdiavgiftspliktige:

a) Leiepris ved bruk av veiareal samt fortau til byggearbeid:

Tidsperiode/uke	2017	2018
0- 2 Pris per m ² /uke	0	0
3-29 Pris per m ² /uke	15	16
30-52 Pris per m ² /uke	17	18
53--> Pris per m ² /uke	19	20

Minimum leiepris fra og med 3. uke økes fra kr 1 340 til kr 1 380.

b) Torgleie:

Leieperiode	2017	2018
Pr. dag	250	260
Pr. uke	800	820
Pr. mnd.	1 640	1 680
Pr. ½ år	2 700	2 800
Pr. år	5 250	5 500

Forhandlere av tradisjonelle torgvarer (landbruksprodukter og blomster) som tilbyr dette på torget hele året, gis gratis leie av plass.

c) Gravearbeid og arbeidstillatelse i gater, veier og plasser:

Kostnadstype/ Veiklasse	Minimums- beløp kr		Tillegg i kr per m ²							
			1– 20 m ²		21 – 50 m ²		51 – 500m ²		Over 500m ²	
	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018
Kontrollgebyr	2 358	2 420			52	53	26	27		

d) Utarbeidelse av skilt og sperreplaner:

	Liten		Mellomstor		Stor		Omfattende	
	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018
Skilt og sperreplaner	420	430	700	720	1 420	1 450	Etter avtale	Etter avtale

Tjenester som er merverdiavgiftspliktige:

e) Vann og avløp (inkl. mva.):

Avgiftstype	2017	2018
Fastgebyr for vann per boenhet	752	752
Variabelt gebyr for vann per m ³	10,30	10,30
Fastgebyr avløp per boenhet	1 028	1 038
Variabelt gebyr for avløp per m ³	15,65	15,80
Oppmøtegebyr ved manglende avlesning av vannmåler	1 510	1 510
Tilknytningsgebyr for vann og avløp fastsettes til:		
Per gebyrpliktig eiendom, vann	756	756
Per gebyrpliktig eiendom, avløp	756	756
Vannmålergebyr per år	300	300
Slamtømmegebyr for 0-3 m ³ tank	1 820	1 820
Tilleggsgebyr for tank over 3 m ³ (per m ³)	496	496

f) Renovasjonsgebyr

Pris for husholdning (inkl. mva.) – selvkost:

Avgiftstype	2017	2018
Fastgebyr, husholdningsrenovasjon	1 100	1 100
Variabelt gebyr kr per liter	6,46	6,46
Fastgebyr for nedgravde løsninger kr per boenhet	1 750	1 750
Fradrag for hjemmekompostering etter avtale	212	212
Renovasjonsgebyr fritidsbolig	860	860
Henteordning for hageavfall oppstartspris	320	320
Henteordning for hageavfall per sesong	510	510

Renovasjon fritidsbolig i perioden fra påske til høstferien (31. mars til 7. oktober)

Pris for næringskunder inkl. mva. (utenfor selvkostområdet):

Avfallstype	2017	2018
Fastgebyr, per bedrift	800	825
Variabelt gebyr, restavfall per liter	8,20	8,50
Variabelt gebyr, papir per liter	1,90	2
Variabelt gebyr for nedgravde løsninger kr per levering (liten	5,20	5,40

skuff 60 liter)		
Variabelt gebyr for nedgravde løsninger kr per levering (stor skuff 100 liter)	8,20	8,50
Variabelt gebyr for nedgravde løsninger kr per tømning.	2 565	2 635

Pris for både husholdning (selvkost) og næringskunder (utenfor selvkostområde) inkl. mva.:

Avfallstype	2017	2018
Gebyr for bytting av avfallsbeholder	135	140
Gebyr for bytting av container	695	715
Ekstrahenting liten beholder	215	220
Ekstrahenting stor beholder	305	315
Ekstrahenting container	830	850
Ekstra sekk	20	25

Hentetillegg: Abonnenter som ønsker å få hentet beholderne ut over 3 meter fra veien betaler ekstra avgift etter følgende satser:

Volum	Avstand (pris per avstand)									
	< 10 m		< 20 m		< 30 m		< 40 m		< 50 m	
	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018
Beholder m 2 hjul (130l.-370l.)	210	210	210	210	590	590	750	750	870	870
Beholder med 4 hjul (660l. – 750l.)	480	480	480	480	1 770	1 770	2 230	2 230	2 640	2 640

Bevegelseshemmede kan etter søknad få innvilget økt henteavstand uten merkostnad. Legeattest skal vedlegges søknad og behandles av velferd.

g) Levering av grovavfall til Gatedalen miljøanlegg per kg inkl. mva.:

Avgiftstype	Avgift 2017 inkl. sluttbehandlings - avgift	Avgift 2018
Sortert avfall til gjenvinning (papp, papir, metaller, plastemballasje, sortert EE-avfall, hageavfall fra husholdninger, farlig avfall fra husholdninger)	0	0
Trevirke (ikke impregnert)	0,90	0,90
Hageavfall, næring	0,90	0,90
Usortert avfall (etter avtale med kommunen)	3,40	5,00
Annet avfall	2,25	2,25
Restavfall levert med personbil uten henger (Pickup, varebil og andre betaler etter vekt)	50	50

- Rådmannen gis fullmakt til å tillate gratis levering av rester fra ikke-kommersielle

- loppemarkeder og bruktbutikker (jf. sak 141/12 i Plan- og økonomiutvalget).
- Rådmannen gis fullmakt til å inngå avtale om levering av avfall på kreditt med firmaer uten restanser på skatter og avgifter, og som jevnlig leverer mye avfall til Gatedalen miljøanlegg.
 - Rådmannen gis fullmakt til å kunne avtale pris med innsamlere av næringsavfall.
 - Rådmannen gis fullmakt til å avtale levering av usortert avfall.
 - Rådmannen gis fullmakt til å fastsette priser for farlig avfall fra næringslivet, som sikrer inndekning av kommunens kostnader samt ett påslag på omlag 20 %.

h) Brann og feiervesen, avgift inkl. mva :

Avgiftstype	2017	2018
Tilsyn/fyringsgebyr	485	510
Manglende klargjøring for feiing av pipeløp ved 2. oppmøte	1 550	1 550

i) Parkering (inkl. mva.):

Avgiftsbelagte langtidsparkeringsplasser Tid: Mandag – fredag kl. 08. ⁰⁰ – 14. ⁰⁰ , lørdag kl. 08. ⁰⁰ – 12. ⁰⁰	2017	2018
Parkeringsavgift korttidsleie per time	22	23
Parkeringsavgift langtidsleie per dag	69	71
Parkeringsleie (per plass) per ½ år	3 100	3 180
Parkeringsleie (per plass) per år	6 000	6 160

Avgiftsbelagte korttidsparkeringsplasser med progressive avgifter. Tid: Mandag – fredag kl. 08. ⁰⁰ – 16. ⁰⁰ , lørdag kl. 08. ⁰⁰ – 14. ⁰⁰	2017	2018
Parkeringsavgift første time	23	24
Parkeringsavgift andre time	25	26
Parkeringsleie tredje time	31	32
Parkeringsleie fjerde time og påfølgende	36	37

Gebyr for bruk av avgiftsbelagte parkeringsplasser i forbindelse med byggearbeider med mer inkl. mva.	2017	2018
Per dag	150	155
Per uke	520	535
Per mnd.	1 600	1 650
Per år	6 500	6 700

j) Leie av sandkasser og strøsand (inkl. mva.):

Tjeneste	2017	2018
Leie av strøsandkasse	800	820
Avtale om påfyll – inntil 3 ganger påfyllinger/sesong	1 100	1 150
Ekstra påfyll utover 3 påfyllinger	720	740

k) Vaskeritjenesten

Vaskeritjenesten	2017	2018
Vask av tøy til hjemmeboende (per mnd)	260	270

l) Utleiepriser for kommunale bygg per gang (ikke mva-pliktig på utleie)

Utleiepriser for kommunale bygg (gjelder per gang).		2017	2018
Fritznerbakken aktivitetssenter	Hver del	240	250
	Alle deler	825	850
	Alle deler helg	1 450	1 500
Lande bo senter	Hver del	240	250
	Alle deler	825	850
	Alle dager helg	1 450	1500
Vestvold: Hele bygget	Ukedag	825	850
	Helg	1 450	1 500
Varteig rådhus	Kjøkken	160	170
	Grupperom	160	170
	Peisestue	390	400
	Kommunestyresal	655	675
	Hele huset	1 015	1 050
Ullerøy leirskole	Dag/døgn	1 800	1 850
	Helg	3 600	3 700
	Uke	5 400	5 550
Møterom Oskar Torp i Skjeberg rådhus	Dag (over 8 timer)	825	850
	0-4 timer	240	250
	4-8 timer	500	520

Kirken:

Tekst	2017	2018
Utenbys begravelse/kremasjon	4 960	5 952
Leie av kirkebygg ved begravelse/bisettelse	920	1 010
Leie av kirkebygg ved begravelse/ bisettelse – for innbyggere fra andre kommuner	1 540	1 850
Urneforsendelse	540	650
Urnedsettelse – utenbys	840	1 010
Gravfesteavgift – kistegrav	230	255
Gravfesteavgift – urnegrav	190	210
Fjerning av gravminne inkl. mva.	510	610
Bolting av gravminne inkl. mva.	720	865
Oppretting av gravminne inkl. mva.	720	865
Andre tjenester, pris pr. time inkl. mva. + materialer	490	590
Gravlegging på navnet minnelund inkl. mva.	5 000	5 500

Satsene er prisjustert med 10 og 20 % .

Øvrige satser som gjelder kirkelig sektor for eksempel utleie av kirkebygg, fastsettes av Kirkelig fellesråd. Det er inngått egne avtaler om pris på kremasjon med kommunene Askim, Moss og Fredrikstad.

Reserverer plass til navneskilt nr. 2 ved siden av det 1., betaler det dobbelte, gjelder navnet minnelund

Andre betalingssetser

Betalingssetser som ikke er særskilt fastsatt økes med 2,6 %.

Vedlegg

Budsjettskjema 1A (tall i mill. kr)						
	R-16	Bud 17	Bud 18	Bud 19	Bud 20	Bud 21
Skatt på inntekt og formue	-1 246,5	-1 217,6	-1 349,19	-1 360,92	-1 374,35	-1 386,31
Ordinært rammetilskudd	-1 512,3	-1 622,6	-1 588,40	-1 604,58	-1 620,59	-1 636,77
Skatt på eiendom	-188,3	-188,5	-212,50	-215,00	-218,00	-221,00
Andre generelle statstilskudd:						
Andre direkte eller indirekte skatter						
Flyktningetilskudd	-96,7	-78,1	-72,20	-61,80	-61,80	-61,80
Kompensasjonstilskudd - skole, pleie og omsorg, kirken	-8,5	-12,5	-12,30	-12,00	-12,00	-12,00
Sum frie disponible inntekter	-3 052,3	-3 119,3	-3 234,59	-3 254,30	-3 286,74	-3 317,88
Renteinntekter	-45,2	-30,5	-30,50	-31,00	-31,00	-30,50
Aksjeutbytte		-1,0	-6,00	-6,00	-6,00	-6,00
Gevinst finansielle instrumenter	-8,9					
Renteutgifter, provisjoner og andre finansutgifter	139,6	136,8	130,60	128,90	130,00	133,20
Tap finansielle instrumenter	2,0					
Avdrag på lån	157,5	156,7	153,20	170,40	173,10	177,90
Netto finansinntekter/-utgifter	245,0	262,0	247,30	262,30	266,10	274,60
Dekning av tidligere års regnskapsmessig merforbruk						
Til ubundne avsetninger	101,8	16,3	6,53	5,38	5,38	5,88
Til egenkapital investeringsformål		6,0	9,00	12,00	15,00	15,00
Til bundne avsetninger	0,1					
Bruk av tidligere års regnskapsmessig mindreforbruk	-75,3					
Bruk av ubundne avsetninger						
Bruk av bundne avsetninger	-0,5					
Netto avsetninger	26,1	22,3	15,53	17,38	20,38	20,88
Overført til investeringsbudsjettet	16,3		12,00	13,20	14,50	16,00
Til fordeling drift	-2 764,9	-2 835,0	-2 959,76	-2 961,41	-2 985,76	-3 006,39
Fordelt drift	2 650,0	2 835,0	2 959,76	2 961,41	2 985,76	3 006,39
Merforbruk/mindreforbruk	-114,70	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Noter:

Note 1 – skatteanslaget:

Budsjetterte skatteinntekter bygger på anslag i statsbudsjettet 2018. For årene 2018-2021 er det lagt inn en årlig realvekst i skatteinntektene på 1 % i forhold til anslag i KS sin prognosemodell frie inntekter. Modellen bygger på anslaget for skatt og rammetilskudd i statsbudsjettet 2018.

Note 2 – andre fiskale inntekter:

Inntekten fra salg av konsesjonskraft er basert på kjent kraftmengde og estimert pris.

Note 3 – generelle statstilskudd:

Anslaget er gjort ut fra de signaler som fremkommer i statsbudsjettet og annet materiale, informasjon fra departementene og kommunens egne vurderinger.

Note 4 – angivelse av forventet utbytte fra kommunale selskaper mv.:

Utbytte fra Østfold Energi AS er satt til 5 mill. kr i hele planperioden. Utbytte fra Skjebergkilen marina er satt til 1 mill. kr i hele perioden.

Note 5 – avsetninger til fond:

Det vises til tabell under budsjettskjema 1B.

Note 6 – bruk av fond:

Det vises til tabell under budsjettskjema 1B og 2A.

Budsjettskjema 1B - Fordeling driftsrammer (tall i mill. kr)

	Bud 17	Bud 18	Bud 19	Bud 20	Bud 21
Kommuneområde velferd					
Enhet bolig og omsorg	32,57	31,64	31,64	30,84	30,84
Enhet helse	60,12	62,80	62,45	62,45	62,45
Enhet forebyggende tjenester	60,26	70,89	70,49	70,49	70,49
Enhet kompetansesenter rus og psyk. helse	60,49	62,54	62,14	64,14	68,92
Enhet kjøkken og kantine	11,26	11,14	11,14	11,14	11,14
Enhet NAV	177,54	180,75	176,10	176,10	176,10
Omsorgstjenester	665,91	712,37	714,37	717,22	718,94
Boveiledning	263,95	274,94	274,64	292,89	292,89
Enhet barnevern	107,72	115,96	115,96	115,96	115,96
Kommunesjef med stab	-5,58	-5,98	-7,38	-16,93	-16,93
Sum kommuneområde velferd	1 434,24	1 517,04	1 511,54	1 524,29	1 530,79
Kommuneområde oppvekst					
Enhet kompetanse og kvalitet oppvekst	57,23	58,84	59,16	59,16	59,16
Enhet PPT	13,94	14,13	14,13	14,13	14,13
Enhet spesialpedagogikk førskole	28,39	28,30	26,80	26,80	26,80
Barnehager	78,56	87,66	94,16	94,16	94,16
Enhet norsksenteret	22,60	21,68	19,78	19,78	19,78
Enhet alternative skolearenaer	47,57	50,10	50,10	51,40	53,10
Skoler	446,48	465,47	468,77	471,67	472,67
Kommunesjef oppvekst med stab	275,26	279,07	276,47	292,57	312,27
Sum kommuneområde oppvekst	970,03	1 005,25	1 009,37	1 029,67	1 052,07
Kommuneområde samfunn					
Enhet plan og samfunnsutvikling	19,07	18,70	18,63	18,63	18,63
Enhet kultur	50,52	52,27	53,02	53,02	53,02
Enhet byggesak, landbruk og kart	17,32	12,28	11,78	11,88	11,88
Kommunesjef samfunn med stab	5,25	5,38	5,43	5,33	5,33
Sum kommuneområde samfunn	92,17	88,63	88,86	88,86	88,86
Kommuneområde organisasjon					
Enhet kommunikasjon og service	64,17	67,62	70,42	68,52	70,42
Enhet HR	49,65	49,90	51,46	52,46	52,46
Enhet økonomi	18,78	19,39	19,96	19,96	19,96
Enhet kemner	11,53	11,20	11,20	11,20	11,20
Kommunesjef organisasjon med stab	5,89	6,01	5,83	5,83	5,83
Sum kommuneområde organisasjon	150,03	154,12	158,87	157,97	159,87
Kommuneområde teknisk					
Enhet kommunalteknikk	-19,48	47,65	54,30	54,30	54,30
Renovasjon (selvkost)		-6,32	-7,07	-7,51	-8,14
Enhet vann og avløp (selvkost)		-61,43	-70,60	-78,92	-88,62
Enhet eiendom	190,18	198,31	200,56	201,26	201,46
Enhet utbygging		-2,71	-2,71	-2,71	-2,71
Enhet Sarpsborg brannvesen	34,32	37,44	37,44	37,74	37,74
Feievesentet (selvkost)		-1,66	-1,69	-1,73	-1,77

	Bud 17	Bud 18	Bud 19	Bud 20	Bud 21
Kommunesjef teknisk med stab	8,06	8,18	7,28	7,28	7,28
Kirken	24,15	24,78	24,78	24,78	24,78
Sum kommuneområde teknisk	237,24	244,24	242,29	234,49	224,32
Rådmann	8,54	8,19	8,19	8,19	8,19
Sum rådmann	8,54	8,19	8,19	8,19	8,19
Reserverte tilleggsbevilgninger	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00
Tap på fordringer	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Overføringer fra staten:					
Ressurskrevne tjenester	-60,00	-61,00	-61,00	-61,00	-61,00
Konsesjonskraft inntekter	-1,20	-0,70	-0,70	-0,70	-0,70
Sum fordelt til drift	2 835,04	2 959,77	2 961,42	2 985,77	3 006,40

Bruk av fond i drift (tall i mill. kr)					
	Bud 17	Bud 18	Bud 19	Bud 20	Bud 21
Bruk av ubundne avsetninger					
Omtakstering eiendomsskatt		-2,00	-6,00		
Olavs hall	-0,90	-0,90			
Disposisjonsfond til digitaliseringsprosjekt i regi av KS		-1,10			
Smart City Sarpborg BY - sak 78/15	-0,25	-0,25			
Bruk av ubundne avsetninger	-1,15	-4,25	-6,00	0,00	0,00
Bruk av bundne avsetninger					
Avløp		-0,24	-0,28	-0,29	-0,30
Vannforsyning	-2,00	-1,50	-1,37	-0,04	
Renovasjon	-1,60	0,00	-1,19	-2,09	-2,00
Bruk av bundne avsetninger	-3,60	-1,74	-2,84	-2,42	-2,30
Til bundne avsetninger					
Feiing	0,15	0,33	0,15		
Til bundne avsetninger	0,15	0,33	0,15	0,00	0,00

Budsjettskjema 2A (tall i mill. kr)						
	R - 2016	Bud 17	Bud 18	Bud 19	Bud 20	Bud 21
Investeringer i anleggsmidler	311,82	749,11	644,35	381,60	451,80	659,10
Utlån og forskutteringer	167,24	168,28	160,00	160,00	160,00	160,00
Kjøp av aksjer og andeler	10,12	11,20	12,00	13,20	14,50	16,00
Avdrag på lån	280,08	71,23	60,00	60,00	60,00	60,00
Dekning av tidligere års udekket						
Avsetninger	11,54	3,00				
Årets finansieringsbehov	780,80	1 002,83	876,35	614,80	686,30	895,10
Bruk av lånemidler	-547,41	-706,27	-680,00	-405,20	-478,45	-589,50
Inntekter fra salg av anleggsmidler	-45,63	-31,92	-46,60	-56,10	-70,10	-61,10
Tilskudd til investeringer	-17,04	-105,66	-16,75	-37,30	-8,25	-64,00
Kompensasjon for merverdiavgift	-38,47	-42,30	-49,00	-22,00	-31,00	-52,00
Mottatte avdrag på utlån og refusjoner	-82,13	-79,05	-60,00	-60,00	-60,00	-60,00
Andre inntekter	-0,77					
Sum ekstern finansiering	-731,45	-965,19	-852,35	-580,60	-647,80	-826,60
Overført fra driftsregnskapet	-16,36	-0,34	-21,00	-25,20	-29,50	-31,00
Bruk av tidligere års udisponert						
Bruk av avsetninger	-32,99	-36,88	-3,00	-9,00	-9,00	-37,50
Sum finansiering	-780,80	-1 002,42	-876,35	-614,80	-686,30	-895,10
Udekket/udisponert	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Bruk av fond - investeringer (tall i mill. kr)				
	Bud 18	Bud 19	Bud 20	Bud 21
Bruk av ubundne investeringsfond				
Sarpsborg scene (fond nr. 25399007)		-5,00		
Generelt investeringsfond			-5,50	-5,50
Bruk av ubundne avsetninger				
Sarpsborg scene (fond nr. 25699918/26)	-1,00	-3,00	-3,50	
Nytt bibliotek (fond nr. 25699221)	-2,00	-1,00		-32,00
Bruk av avsetninger	-3,00	-9,00	-9,00	-37,50

Budsjettskjema 2B - Investeringer (tall i mill. kr)					
	Tidl. bevilget	Bud 18	Bud 19	Bud 20	Bud 21
Kommuneområde velferd					
Kompetansesenter rus og psykisk helse					
Bofellesskap med bemanning - psykiatriboliger			5,00	30,00	
Sum kompetansesenter rus og psykisk helse	0,00	0,00	5,00	30,00	0,00
Omsorgstjenester					
Nødstrøm Borgen og Haugvoll		2,50			
Helsehuset 1.etasje		4,00			
Sykesignalanlegg Haugvoll		2,00			
32 nye plasser Haugvoll			1,00	10,00	100,00
48 bofellesskapsplasser Bodalsjordet					1,00
Kruseløkka sykehjem	13,00	5,00			
Sum omsorgstjenester	13,00	13,50	1,00	10,00	101,00
Bolig og omsorg					
Modulbaserte boliger (permanente)	12,00	5,00			
Bodalsjordet (12 leiligheter)	20,00	10,00			
Boligosial handlingsplan	10,00	13,00	13,00	13,00	13,00
Sum Bolig og omsorg	42,00	28,00	13,00	13,00	13,00
Boveiledning					
Utbygging Lunstikka	1,00	6,00			
12 boliger i bofellesskap Værn	4,00	42,00	9,00		
Sum boveiledning	5,00	48,00	9,00	0,00	0,00
Kommuneområde oppvekst					
Grunnskole, SFO og grunnskoleopplæring for voksne					
Handlingsprogram IKT skoler og barnehager 2017-2020	6,00	7,00	7,00	7,00	
Handlingsprogram IKT skoler og barnehager 2021-2024					7,00
Kapasitetstiltak skole	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00
Nye lokaler Avdeling studio	5,00	3,00			
Forprosjekt nye lokaler Norsksenter			0,20		
Utredning og utbedring av arbeidsplasser ved skolene	0,50	6,00	7,00	7,00	7,00
Utbedring arbeidsplasser Hafslundsøy	6,00	13,00			
Ny skole vest	27,00		1,00	89,00	150,00
Omgjøre Alvimhaugen BH til skolelokaler	0,20	6,00			
Sum grunnskole, SFO og grunnskoleopplæring for voksne	46,70	37,00	17,20	105,00	166,00
Kommuneområde samfunn					
Kultur					
Sarpsborg scene- helhetlig plan fase 1	9,60	4,00			

Sarpsborg scene- helhetlig plan fase 2	1,50	45,20	22,80		
Sarpsborg scene underetasje	3,00	3,00			
Sandbakken idrettsarena	25,00	42,00			
Tilpasninger idrettsbygg	0,50	0,50	0,50	0,50	0,50
Nytt bibliotek (Forprosjekt)		2,00	1,00		32,00
Utvikling av Landeparken - planlegging		0,30			2,70
Sum kultur	39,60	97,00	24,30	0,50	35,20
Plan og samfunnsutvikling					
Utarbeide områdereguleringsplan rundt ny jernbanestasjon				4,00	
Reguleringsplan veiløsning Grålum	3,00	1,20			
Sum plan og samfunnsutvikling	3,00	1,20	0,00	4,00	0,00
Byggesak-landbruk og kart					
Utstyr kart, landbruk og oppmåling	0,25	0,25	0,25	0,25	0,25
Sum byggesak-landbruk og kart	0,25	0,25	0,25	0,25	0,25
Kommuneområde organisasjon					
Kommunikasjon og service					
Kommunedelplan kommunikasjon	1,70	0,90	0,30	0,30	0,50
Kommunedelplan kommunikasjon- skilt og profilering	0,10	0,10	0,10	0,10	0,10
Digitale møteplasser innbyggermedvirkning		0,20			
Fiberlinjer og tilhørende utstyr	1,00	1,00	1,00		
Sentrale IKT-løsninger	1,00	3,00	3,00	1,00	1,00
Lisenser fellessystemer	0,50	0,50	1,20	0,80	0,80
Videreutvikling Sarpsborg.com	0,40	0,40	0,40	0,40	0,40
Videreutvikling sak og arkivsystem	0,60	0,40	0,10	0,10	
Elektroniske arkiver og digitalisering	2,00	4,00	2,00	1,00	1,00
Videreutvikle intranett og søkeløsning	0,40	0,40	0,40	0,40	0,40
Sum kommunikasjon og service	7,70	10,90	8,50	4,10	4,20
Økonomi					
Nye felles fagsystemer (Lønn/økonomi moduler)	0,50	0,50	0,50	0,50	0,50
Sum økonomi	0,50	0,50	0,50	0,50	0,50
Kommuneområde teknisk					
Park					
Opprustning parker og plasser	0,60		1,30	1,50	1,50
Opparbeidelse av uteområde Vollgata 10 med pilgrimsmilestein		0,40			
Oppgradering av området rundt Byens brygge		0,60	0,20		
Utvikling av Glengshølen - forlenge bryggesti		1,00			
Publikumstoaletter (Glengshølen, Bodalsstranden, Kommunebrygga i Skjeberg)					2,00

Økt tilgjengelighet til strand og vann- universell utforming Dusa og Høysand		0,50			
Sum park	0,60	2,50	1,50	1,50	3,50
Samferdsel					
Opsund bru gang og sykkelvei	43,00	1,00			
Gang, sykkel og kollektiv sentrum - inkl. Pellygata	4,00	9,00			
Veiforbindelse Pellygata/St. Mariegata		2,00	2,00		
Utrede parkeringshus øst i sentrum		0,70	0,30		
Gang og sykkelvei Rådhusveien		1,10			
Universell utforming av bysentrum	1,10	1,00	1,00	1,00	1,00
Gang og sykkelveier inkl. gatelys (Sykkelbyen Nedre Glomma)	3,00	0,50			
Oppgradering av kommunale veier	1,20	9,10	9,00	10,00	10,00
Oppgradering Fjelldalveien		1,70			
Oppgradering Sandesundsveien- Valkyriegata/Holbergsgate		0,20	1,00		
Oppgradering Ågårdsveien		2,00			
Oppgradering Olsokveien	2,00	3,00			
Oppgradering Ringgt/Krusesgt./Tordensgt/Dovregata	2,10	1,50			
Oppgradering Albert Moskausv./Sarpsborgveien		1,00	1,70		
Oppgradering Lundegårdsvei		0,10	1,70		
Universell utforming av bussholdeplasser	0,90	0,90	0,90	0,90	0,90
Gatelys tiltak	5,30	4,10	4,10	0,90	
Veidel av uforutsette kabel og ledningsprosjekt	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00
Hovedsykkelplanen (Regulering)	2,50	2,50			
Etablering av bussholdeplass Grålum		0,70			
Sykkelfelt i sentrum		3,00			
Trafikksikkerhetstiltak (trygge skoleveier/fartsbegrensende tiltak)	8,50	5,00	5,00	5,00	5,00
Sum samferdsel	77,60	54,10	30,70	21,80	20,90
Verksted og transport					
Biler og maskiner, vann og avløp	0,85	1,10	1,30	1,40	1,40
Lastebil vann og avløp		1,75			
Biler og beredskap brann		5,90			
Biler og maskiner vei/grønt	3,50	1,40	0,40	2,80	2,80
Traktor Sarpsborg stadion			0,70		
Biler maskiner og annet teknisk utstyr verksted/transport/vaskeri	5,00	6,00	6,00	6,00	6,00
Feiebil			2,20		
Biler og maskiner renovasjon	3,50	3,60	3,00	4,00	4,00
Sum verksted og transport	12,85	19,75	13,60	14,20	14,20
Eiendom					
Oppgradering av låssystemer	0,50	0,20			

Riving av bygg		1,00			
Kjøleanlegg Ungdomshallen		5,50			
Sarpsborghallen SD- anlegg		1,00			
Jelsnes skole, ventilasjonsanlegg					1,00
Kurland skole, ventilasjonsanlegg					1,00
Sig. Skalds gate, SD- anlegg					0,50
Energiovervåkning kommunale bygg			2,00		
Adgangskontroll bygg				0,50	0,70
Ny forskrift tilfluktsrom		0,60			
Sengeheis og utvendig heis- Kurland sykehjem					10,00
Oppgradere elektriske anlegg		1,00	1,50	1,00	
Bytte kunstgress Sarpsborg Stadion				5,00	
Tune adm.bygg 2 ventilasjon			3,00		
Tune adm.bygg oppgradere fyrrom		0,50	0,50		
Ullerøy skole, SD-anlegg og ventilasjon		0,80			
ENØK Styrings-og varslingsanlegg				2,00	2,00
Sarpsborg rådhus, SD-anlegg og ventilasjon	0,50	3,00	9,00	2,50	
Rehabilitering og sikring av bygg		1,50	2,00	2,00	3,00
Heiser	1,50	1,50	1,50	1,50	2,00
Forskriftskrav (Brann, legionella m.m)	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Universell utforming kom. bygg	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Rehabiliterer Sarpsborghallen- svømmehall	0,50	1,00	9,00		
Regulering og opparbeidelse Tune senter II	0,50			10,00	20,00
Regulering / utvikling Yvenåsen	1,00	4,00	16,00		
Opparbeidelse boligfelt Navestad/Berg (del 1.)		41,50	5,00		
Prosjektering og veiforbindelse Kampenesmosen		4,50	0,50		
Strategisk oppkjøp og utvikling av eiendom	18,50	10,00	10,00	10,00	10,00
Sum eiendom	25,00	79,60	62,00	36,50	52,20
Kirken					
Digitalisering av kartverk på kirkegårdene		0,50	0,50	0,50	
Maskiner og utstyr	0,25	0,25	0,25	0,25	0,25
Sum kirken	0,25	0,75	0,75	0,75	0,25
Vann, avløp og renovasjon					
Vannledning og tekniske installasjoner vann	69,15	115,25	95,70	121,50	204,40
Avløpsledning og tekniske installasjoner avløp	221,75	127,55	97,60	84,20	32,50
Renovasjon	3,50	8,50	1,00	4,00	11,00
Sum vann, avløp og renovasjon	294,40	251,30	194,30	209,70	247,90
Sum investeringer		644,35	381,60	451,80	659,10

Investeringer - salg (tall i mill. kr)					
	Tidl. bevilget	Bud 18	Bud 19	Bud 20	Bud 21
Kommuneområde teknisk					
Enhet verksted og transport					
Salg av brannbil		-0,50			
Salg av biler og maskiner	-0,61	-0,10	-0,10	-0,10	-0,10
Enhet eiendom					
Salg av Navestad/Berg			-30,00	-20,00	-5,00
Salgsinntekter Kampenesmosen			-6,00		-6,00
Salgsinntekter Kløvningsten	-36,00	-2,00			
Salgsinntekter Yvenåsen			-5,00	-40,00	
Salgsinntekter Tune senter II					-40,00
Salg av kommunal eiendom	-15,00	-15,00	-15,00	-10,00	-10,00
Salg kvartal 261		-14,00			
Salg av søsterbolig		-15,00			
Sum salgsinntekter	-51,61	-46,60	-56,10	-70,10	-61,10

Tilskuddsordninger - investeringer (tall i mill. kr)				
	2018	2019	2020	2021
Investeringstilskudd:				
32 nye plasser Haugvoll				-50,00
Bofellesskap med bemanning - psykiatriboliger				-14,00
Sarpsborg Scene		-2,00	-1,50	
12 boliger psykisk utv.hemmede på Værn		-16,50		
Boliger Bodalsjordet		-7,00		
Modulbaserte boliger		-2,40		
Statlige spillemidler:				
Basseng Sarpsborghallen		-2,10		
Bytte kunstgress			-1,15	
Sandbakken idrettshall	-5,60	-5,60	-5,60	
Belønningsmidler:				
Veiforbindelse Pellygata/St.Mariegate	-1,70	-1,70		
Sykkelparkering sentrum	-1,00			
Boligsoneparkering og langtidsparkering	-2,20			
Utrede parkeringshus	-0,80			
Etablering av bussholdeplass Grålum	-0,55			
Sykkelfelt i sentrum	-2,40			
Hovedsykkelplanen (Regulering)	-2,50			
Sum tilskuddsordninger	-16,75	-37,30	-8,25	-64,00

Egenkapitalinnskudd KLP- investeringer (tall i mill. kr)				
	Bud 18	Bud 19	Bud 20	Bud 21
Aksjekjøp egenkapitalinnskudd KLP	12,00	13,20	14,50	16,00

Oversikt over selvkost 2017-2021:

Kommunale gebyrer 2017-2021 (tall i mill. kr)					
Vann	2017	2018	2019	2020	2021
Driftskostnader	38,33	40,59	41,44	42,32	43,22
Direkte kostnader	35,72	37,45	38,22	39,01	39,82
Indirekte kostnader	2,61	3,14	3,22	3,31	3,40
Kapitalkostnader	19,43	22,13	26,56	30,81	37,15
Kalkulerte avskrivninger	13,35	14,24	16,71	18,97	21,84
Kalkulerte renter	6,08	7,89	9,85	11,84	15,31
Selvkost	57,76	62,72	68,00	73,13	80,37
Gebyrinntekter	-55,76	-61,22	-66,63	-73,09	-80,37
Avsetning/bruk av fond	-2,00	-1,50	-1,37	-0,04	0,00
Sum inntekter	-57,76	-62,72	-68,00	-73,13	-80,37
Resultat	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Avløp	2017	2018	2019	2020	2021
Driftskostnader	45,06	47,96	49,00	50,06	51,16
Direkte kostnader	42,49	44,89	45,85	46,83	47,84
Indirekte kostnader	2,57	3,07	3,15	3,23	3,32
Kapitalkostnader	29,95	33,10	37,68	41,58	44,79
Kalkulerte avskrivninger	21,08	21,90	24,51	26,81	29,01
Kalkulerte renter	8,87	11,20	13,17	14,77	15,78
Selvkost	75,01	81,06	86,68	91,64	95,95
Gebyrinntekter	-77,01	-80,82	-86,40	-91,35	-95,65
Avsetning/bruk av fond	2,00	-0,24	-0,28	-0,29	-0,30
Sum inntekter	-75,01	-81,06	-86,68	-91,64	-95,95
Resultat	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Renovasjon	2017	2018	2019	2020	2021
Driftskostnader	41,41	43,76	44,82	45,90	47,02
Direkte kostnader	38,16	40,14	41,10	42,08	43,10
Indirekte kostnader	3,25	3,62	3,72	3,82	3,92
Kapitalkostnader	2,10	1,97	2,60	2,92	3,40
Kalkulerte avskrivninger	1,78	1,60	2,11	2,33	2,61
Kalkulerte renter	0,32	0,37	0,49	0,59	0,79
Selvkost	43,51	45,73	47,42	48,82	50,42
Gebyrinntekter	-38,30	-40,00	-40,40	-40,80	-42,20
Andre inntekter	-3,61	-5,73	-5,83	-5,93	-6,22
Avsetning/bruk av fond	-1,60	0,00	-1,19	-2,09	-2,00
Sum inntekter	-43,51	-45,73	-47,42	-48,82	-50,42
Resultat	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Feiing	2017	2018	2019	2020	2021
Driftskostnader	7,20	7,39	7,58	7,77	7,97
Direkte kostnader	5,76	5,91	6,06	6,21	6,37
Indirekte kostnader	1,44	1,48	1,52	1,56	1,60
Kapitalkostnader	0,18	0,18	0,17	0,17	0,17
Kalkulerte avskrivninger	0,16	0,16	0,16	0,16	0,16
Kalkulerte renter	0,02	0,02	0,01	0,01	0,01
Selvkost	7,38	7,57	7,75	7,94	8,14
Gebyrinntekter	-7,53	-7,90	-7,90	-7,94	-8,14
Avsetning/bruk av fond	0,15	0,33	0,15	0,00	0,00
Sum inntekter	-7,38	-7,57	-7,75	-7,94	-8,14
Resultat	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Kommunale gebyrendringer fra 2015 til 2018:

Gebyrene for en standard bolig med stipulert forbruk på 200 m³ og en boenhet (inkl. mva)				
Beskrivelsen	2015	2016	2017	2018
Vanngebyr, fast	752	752	752	752
Vanngebyr, variabelt	2 060	2 060	2 060	2 060
Avløpsgebyr, fast	898	984	1 028	1 038
Avløpsgebyr, variabelt	2 734	2 995	3 130	3 161
Renovasjonsgebyr, fast	1 100	1 100	1 100	1 100
Renovasjonsgebyr variabelt (130 liter)	840	840	840	840
Feiegebyr	445	465	485	510
Sum	8 828	9 196	9 394	9 461
Økning fra året før	5,6 %	4,2 %	2,2 %	0,7 %

Økonomisk oversikt - drift (tall i mill. kr)						
	R - 16	Bud 17	Bud 18	Bud 19	Bud 20	Bud 21
Brukerbetalinger	-124,49	-125,11	-128,61	-128,08	-128,08	-128,08
Andre salgs- og leieinntekter	-338,53	-330,78	-347,87	-355,64	-366,21	-376,70
Overføringer med krav til motytelse	-407,09	-299,03	-301,81	-301,81	-301,81	-301,81
Rammetilskudd	-1 512,26	-1 621,10	-1 588,40	-1 604,62	-1 620,62	-1 636,72
Andre statlige overføringer	-113,14	-123,15	-112,70	-102,95	-102,97	-103,04
Andre overføringer	-6,21	-0,58	-0,60	-0,60	-0,60	-0,60
Skatt på inntekt og formue	-1 246,49	-1 217,60	-1 349,19	-1 360,92	-1 374,35	-1 386,31
Eiendomsskatt	-188,31	-188,50	-212,50	-215,00	-218,00	-221,00
Andre direkte og indirekte skatter	-8,47					
Sum driftsinntekter (B)	-3 944,98	-3 905,85	-4 041,67	-4 069,61	-4 112,63	-4 154,25
Lønnsutgifter	1 958,91	2 017,22	2 108,89	2 119,16	2 139,90	2 148,35
Sosiale utgifter	527,52	582,47	599,97	602,23	608,29	610,68
Kjøp av varer og tj som inngår i tj.prod.	453,41	440,78	446,51	457,20	451,85	452,30
Kjøp av tjenester som erstatter tj.prod.	464,65	463,74	473,89	469,89	477,09	496,79
Overføringer	228,87	188,87	189,04	182,74	182,74	182,74
Avskrivninger	195,28	197,00	197,00	197,00	197,00	197,00
Fordelte utgifter	-52,54	-44,50	-45,66	-45,66	-45,66	-45,66
Sum driftsutgifter (C)	3 776,11	3 845,58	3 969,63	3 982,55	4 011,20	4 042,20
Brutto driftsresultat (D=B-C)	-168,87	-60,28	-72,04	-87,06	-101,43	-112,05
Renteinntekter og utbytte	-46,90	-35,80	-36,50	-37,00	-37,00	-36,50
Gevinst på finansielle instrumenter	-8,96					
Mottatte avdrag på utlån	-1,44	-1,00	-1,00	-1,00	-1,00	-1,00
Sum eksterne finansinntekter (E)	-57,30	-36,80	-37,50	-38,00	-38,00	-37,50
Renteutgifter og låneomkostninger	139,66	136,60	130,60	128,90	130,00	133,20
Tap på finansielle instrumenter	2,05					
Avdrag på lån	157,47	156,91	153,20	170,40	173,10	177,90
Utlån	0,91	0,87	0,87	0,87	0,87	0,87
Sum eksterne finansutgifter (F)	300,10	294,38	284,67	300,17	303,97	311,97
Resultat eksterne finansieringstransak	242,80	257,58	247,17	262,17	265,97	274,47
Motpost avskrivninger	-195,28	-197,00	-197,00	-197,00	-197,00	-197,00
Netto driftsresultat (I)	-121,35	0,31	-21,87	-21,89	-32,46	-34,58
Bruk av tidl. års regnsk.m. mindreforbruk	-75,32	-114,69				
Bruk av disposisjonsfond	-35,36	-11,30	-4,25	-6,00		
Bruk av bundne fond	-32,96	-16,91	-1,74	-2,84	-2,42	-2,30
Sum bruk av avsetninger (J)	-143,64	-142,91	-5,99	-8,84	-2,42	-2,30
Overført til investeringsregnskapet	16,36	0,34	21,00	25,20	29,50	31,00
Dekning av tidl. års regnsk.m. merforbruk						
Avsatt til disposisjonsfond	102,81	140,22	6,53	5,38	5,38	5,88
Avsatt til bundne fond	31,13	2,04	0,33	0,15		
Sum avsetninger (K)	150,30	142,60	27,86	30,73	34,88	36,88
Regnskapsmessig mer-/mindreforbruk	-114,69	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Økonomisk oversikt - investering (tall i mill. kr)						
	R - 16	Bud 17	Bud 18	Bud 19	Bud 20	Bud 21
Inntekter						
Salg av driftsmidler og fast eiendom	-45,22	-31,92	-46,60	-56,10	-70,10	-61,10
Andre salgsinntekter	-0,77					
Overføringer med krav til motytelse	-6,85	-19,05				
Kompensasjon for merverdiavgift	-38,47	-42,30	-49,00	-22,00	-31,00	-52,00
Statlige overføringer	-9,68	-104,80	-16,75	-37,30	-8,25	-64,00
Andre overføringer	-7,36	-0,86				
Renteinntekter og utbytte						
Sum inntekter	-108,34	-198,92	-112,35	-115,40	-109,35	-177,10
Utgifter						
Lønnsutgifter	1,56	2,16	1,73	0,97	0,63	0,60
Sosiale utgifter	0,51	0,24				
Kjøp av varer og tj som inngår i tj.produksjon	246,97	693,70	592,87	357,89	419,42	606,25
Kjøp av tjenester som erstatter tj.produksjon	0,43					
Overføringer	61,28	53,02	49,75	22,75	31,75	52,25
Renteutgifter og omkostninger	1,08					
Fordelte utgifter						
Sum utgifter	311,82	749,11	644,35	381,60	451,80	659,10
Finansransaksjoner						
Avdrag på lån	280,08	71,23	60,00	60,00	60,00	60,00
Utlån	167,24	168,28	160,00	160,00	160,00	160,00
Kjøp av aksjer og andeler	10,12	11,20	12,00	13,20	14,50	16,00
Dekning av tidligere års udekket						
Åvsatt til ubundne investeringsfond	11,54	3,00				
Åvsatt til bundne investeringsfond						
Sum finansieringstransaksjoner	468,97	253,71	232,00	233,20	234,50	236,00
Finansieringsbehov						
Finansieringsbehov	672,46	803,90	764,00	499,40	576,95	718,00
Dekket slik:						
Bruk av lån	-547,41	-706,27	-680,00	-405,20	-478,45	-589,50
Salg av aksjer og andeler	-0,42					
Mottatte avdrag på utlån	-75,28	-60,00	-60,00	-60,00	-60,00	-60,00
Overføringer fra driftsregnskapet	-16,36	-0,34	-21,00	-25,20	-29,50	-31,00
Bruk av tidligere års mindreforbruk						
Bruk av disposisjonsfond	-1,28	-18,43	-3,00	-4,00	-3,50	-32,00
Bruk av bundne driftsfond						
Bruk av ubundne investeringsfond	-25,73	-18,45		-5,00	-5,50	-5,50
Bruk av bundne investeringsfond	-5,98					
Sum finansiering	-672,46	-803,49	-764,00	-499,40	-576,95	-718,00
Udekket/udisponert	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00